

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR YABANCI KARŞISINDA
ETKİLİ KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM
İMKÂNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS

EVA MREKAJOVA

BURSA - 2018

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR YABANCI KARŞISINDA
ETKİLİ KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM
İMKÂNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS

EVA MREKAJOVA

**Danışman:
DOÇ. DR. İBRAHİM KESKİN**

BURSA - 2018

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Sosyoloji Anabilim / Ana sanat Dalı,
..... Sosyoloji Bilim Dalı'nda 701544001
numaralı EVA MREKAJOVA'nın
hazırladığı “Bir yabancı karşısında: Etkili kültürlerarası etkileşim imkanlarının
değerlendirilmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)” konulu Yüksek Lisans Tezi
ile ilgili tez savunma sınavı, 29/08/ 2018 günü 11⁰⁰ - 12³⁰ saatleri arasında
yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin
..... başarılı (başarılı / başarısız) olduğuna
..... oybirliği (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve
Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. İbrahim Keskin
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. BANGÜL GÜNDEMİZ

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ANIK

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

29/08/ 2018.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bir yabancı karşısında etkili kültürlerarası etkileşim imkânlarının değerlendirilmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

2.7.07 2018

Adı Soyadı: EVA MREKAJOVA _____

Öğrenci No: 701544001 _____

Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ _____

Programı: _____

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23/07/2018

Tez Başlığı / Konusu: **Bir yabancı karşısında: Etkili kültürlerarası etkileşim imkanlarının değerlendirilmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 143 sayfalık kısmına ilişkin, 23/07/2018 tarihinde şahsım tarafından Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

24.07.2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: EVA MREKAJOVA

Öğrenci No: 701544001

Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ

Programı:

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Doç. Dr. İbrahim KESKİN

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : EVA MREKAJOVA
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : SOSYOLOJİ
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI + 164
Mezuniyet Tarihi : / / 2018
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. İbrahim Keskin

BİR YABANCI KARŞISINDA: ETKİLİ KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM İMKANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Bu çalışma, kültürlerarası uyum teorilerinden, temas hipotezinden ve yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlık ağlarını yansıtan Bochner'in (1977) işlevsel modelinden yola çıkarak Türkiye'de lisans, yüksek lisans ve doktora programlarını okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlık ağları ve özellikle Türk öğrencilerle arkadaşlık kurmayı etkileyen kolaylaştırıcı ve engelleyici faktörler incelenmektedir. Ayrıca, ev sahibi vatandaşlarla temas düzeyinin, öğrencilerin psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik uyum sağlamaları üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Son olarak, Etkileşimli Kültürleşme Modeline dayanarak, Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığının seviyesi değerlendirilip görüşleri yabancı uyruklu öğrencilerin anlatılarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırma, Bursa Uludağ Üniversitesi'nde nitel (yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, belgesel fotoğrafçılığı, özyaşam öyküsü) ve nicel araştırma (anket) yöntemlerini kullanarak boylamsal bir kültür etkileşimli araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Bulgularımız, yabancı uyruklu öğrencilerin özellikle kendi yurttaşlarıyla arkadaşlık kurdukları ve Türk öğrencilerle düşük düzeyde bir etkileşime girdikleri görülmüştür. Ancak, Bochner'in modelinin aksine, bu yönelimin ana nedeni olarak öğrencilerin tercihleri yerine Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları durumla baş etmenin doğal bir sonucu olduğu tespit edilmiştir. Yakın Türk arkadaşlara sahip olan yabancı uyruklu öğrenciler ise Türk kültürüne daha fazla ilgi gösterme, daha iyi uyum sağlama ve Türkiye'de yaşamaktan daha memnun olma eğilimi göstermiştir. Türk öğrenciler farklı kültürlerle ve kültürlerarası etkileşime ilgi gösterdiklerini söylemelerine rağmen bunun pratikte gerçekleşmediği görülmüştür. Sonuç olarak sorumlu kurumlara (örneğin üniversite, yurtlar) kültürlerarası etkileşimin faydalarını tanıtan ve yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki kültür alışverişi ve kültürlerarası farkındalığı arttıran programların uygulanması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Yabancı, Kültür, Kültürlerarası temas, Kültürleşme, Kültür şoku, Sosyo-kültürel uyum, Arkadaşlık ağları, Sosyal destek, Yabancı uyruklu öğrenciler, Türkiye

ABSTRACT

Name and Surname : EVA MREKAJOVA
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : SOCIOLOGY
Branch :
Degree Awarded : Master
Page number : XI + 164
Degree date : / / 2018
Supervisor (s) : Doç. Dr. İbrahim Keskin

IN THE FACE OF A STRANGER: POSSIBILITIES OF AN EFFECTIVE CROSS-CULTURAL CONTACT (EXAMPLE OF BURSA ULUDAG UNIVERSITY)

Building on different theories of intercultural adaptation, contact hypothesis and Bochner's (1977) functional model for the development of overseas students' friendship patterns this thesis examines the friendship networks of bachelor's, master's and PhD international students in Turkey concentrating primarily on the facilitating and hindering factors which influence the formation of their friendships with Turkish students. Moreover, the impact of the frequent contact with host nationals on students' psychological, sociocultural and academic adaptation was analyzed. Finally, based on the approach of the Interactive Acculturation Model, the opinions and cultural awareness of Turkish students was also examined and compared with the narratives of the international students. The research was conducted at Bursa Uludag University as a longitudinal interactive culture research combining qualitative (semi-structured in-depth interviews, documentary photography, storytelling) and quantitative research (survey) methods. Our findings have shown that the international students made friends more with their co-nationals and had limited interactions with Turkish students. However, contrary to the Bochner's model, this tendency was seen as a natural consequence of the students' coping with the situation they faced in Turkey rather than their main preference. As for the students with close Turkish friends they showed more interest in Turkish culture, better sociocultural adaptation and higher satisfaction with their stay in Turkey. Turkish students also indicated their interest in different cultures and intercultural interaction, but it did not correspond with their behaviour in practice. In conclusion, responsible institutions (e.g. university, dormitories) were recommended to implement programs that promote the benefits of intercultural interaction and cultural awareness as well as more effective cultural exchange among foreign and Turkish students.

Keywords:

Stranger, Culture, Intercultural contact, Acculturation, Culture shock, Sociocultural adaptation, Friendship networks, Social support, International students, Turkey

ÖNSÖZ

Bu çalışma, yabancı uyruklu öğrencilerin hikayeleri hakkındadır ve bu konuya ilgi duymam kendi hikayem ile başlamıştır. Türkiye'ye olan ilk ziyaretimi hala hatırlıyorum. Yedi yıl önceydi. Erasmus'ta tanıştığım Türk arkadaşımı ziyarete geldim ve hem onun arkadaşları hem de yolculuğum sırasında tanıştığım tüm diğer insanlar sayesinde o kadar merak uyandırıcı bir kültürü keşfettim ki bir gün Türkiye'ye geri dönmeye karar verdim. Birkaç yıl sonra Türkiye Bursları için başvuru yaptım ve kazandım. Bursa'ya geleli neredeyse üç yıl geçti ve birkaç sıkıntı yaşamama rağmen, Türkiye'deki hayatıma kolayca alıştığımı söyleyebilirim. Fakat, tanıştığım diğer yabancı öğrencilerin hikayeleri genellikle benimkinden çok daha farklıydı. Birçoğu yurtdışına hiç bir zaman çıkmamış veya Türkiye'yi hiç ziyaret etmemişti ve kendilerini birden ailelerinden ve arkadaşlarından uzak bulduklarında yeni hayatlarına uyum sağlarken çok zorluk çekmişlerdi.

Fakat bu deneyimler, kültürlerarası temasla ilgilenmeye başlamamın tek nedeni değildir. Son dönemde göçmen kriziyle beraber hızla artan kültürel çatışmaları da yakından takip etmekteydim ve görünüyor ki küreselleşmenin ilerlemesine rağmen kapımıza vurup duran yabancılara karşı hala rahat değiliz. Bu çalışma, kültürlerarası temasla büyümeye devam eden ilgimin ve sadece akademik değil hem de kişisel yolculuğumun bir sonucudur. Umarım ki sunulmuş bulgular Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili gelecekteki politikalar için değerli bir bilgi kaynağı olarak hizmet edecektir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim sayın hocam Doç. Dr. İbrahim Keskin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bunun dışında, çalışmamın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinde bana destek veren ve yol gösteren sayın hocam Doç. Dr. Rıza Sam'a teşekkür ve minnetimi sunmak isterim. Ayrıca, Türkiye'ye geldiğimden beri yanımda her zaman bulunan, zamanını benden hiç bir şekilde esirgemeyen, çalışmamla yakından ilgilenen, ve özellikle yaptığım görüşmelerde ve anketlerde bana büyük destek veren sayın hocam Gülnaz Çetinoğlu'na da sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, araştırmam bünyesinde derlenmiş olan yabancı uyruklu öğrencilerin hikayelerini fotoğraf sergisi şeklinde Bursa Uludağ Üniversitesinde Mete Cengiz Kültür Merkezi'nde sergilenbildiği için kıymetli Ahmet Duran'a teşekkürü borç bilirim.

Teşekkürlerin az kalacağı diğer üniversite ve ULUTÖMER hocalarıma bana üç yıl boyunca kazandırdıkları her şey için teker teker teşekkürlerimi sunmak isterim. Aynı şekilde, Türkçem ile bana çok yardım eden, tezimi gözden geçiren ve bana olan güvenlerini benden hiç bir zaman esirgemeyen değerli arkadaşlarıma Evren Kılıç'a, Ahmet Sami GezgİN'e ve Tarik Selbes'e teşekkür ederim. Son olarak, Türkiye'ye olan aşkıma artık alışmış ona rağmen beni her gün çok özleyen aileme sonsuz teşekkürler.

Eva MREKAJOVA
Bursa 2018

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

TEZ ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1

I. YABANCI KAVRAMI, KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERARASI TEMAS

1.1. YABANCI KAVRAMI.....	8
1.2. KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERARASI TEMAS	11
1.2.1. Kültürlerarası Teması Engelleyen Faktörler	14
1.2.2. Kültürlerarası Temanın Sonuçları	16
1.2.3. Kültürel Uyum	19
1.2.3.1. Kültürleşme.....	20
1.3. KÜLTÜR ŞOKU (AKÜLTÜRATİF STRES).....	22
1.3.1. Kültür Şokunun ABC modeli.....	24
1.4. TEMAS HİPOTEZİ	31
1.4.1. Etkili Temas Koşulları	32

2. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLER VE EV SAHİBİ VATANDAŞLARLA

ETKİLEŞİMİ

2.1. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR.....	38
2.2. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ETKİLEŞİMLERİ	39
2.2.1. Ev Sahibi Vatandaşlarla Temas Eksikliğinin Sonuçları (Türkiye örneği)	43
2.3. EV SAHİBİ ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI TEMASA GİRME MOTİVASYONLARI	45
2.4. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM AMACIYLA TÜRKİYE'YE GELME MOTİVASYONLARI.....	47

3. TÜRKİYE'DEKİ YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN TÜRKLERLE ETKİLEŞİMLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

3.1. KÜRESEL ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ AÇISINDAN TÜRKİYE	49
3.1.1. Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği	50
3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	55
3.2.1. Ön İnceleme: Özyaşamöyküsü ve Belgesel Fotoğrafçılığı	55
3.2.2 Görüşme Takibi	57
3.2.3. Çalışma grubu ve örneklem	58
3.2.4. Katılımcı Öğrencilerin Profilleri.....	58
3.3. YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN HİKAYELERİ	62
3.3.1. Mario (Endonezya, 28 yaşında)	62
3.3.2. Naida (Bosna Hersek, 19 yaşında).....	63
3.3.3. Jorge (Guatemala, 18 yaşında).....	64
3.3.4. Khaula (Pakistan, 28 yaşında).....	65
3.3.5. Su (Myanmar, 19 yaşında)	67
3.3.6. Thomas (Liberya, 24 yaşında)	68
3.3.7. Ahmed (Mısır, 21 yaşında)	69
3.3.8. Aisha (Cibuti, 18 yaşında)	70
3.3.9. Mukim (Tacikistan, 27 yaşında)	71
3.3.10. Abdel Hafız (Çad, 21 yaşında).....	72
3.3.11. Afaf (Fas, 18 yaşında).....	73
3.3.12. Ghaibullah (Afganistan, 19 yaşında).....	74
3.3.13. Al Hussain (Yemen, 18 yaşında)	75
3.3.14. Mariam (Mısır, 19 yaşında)	76
3.3.15. Agim (Makedonya, 18 yaşında).....	77
3.3.16. Gago (Kenya, 28 yaşında).....	78
3.3.17. Liana (Ukrayna, 18 yaşında).....	79
3.3.18. Mahrukh (Hindistan, 22 yaşında).....	80
3.3.19. Princy (Madagaskar, 19 yaşında).....	81
3.3.20. Tasneem (Suriye, 19 yaşında).....	82
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	84
3.4.1. Kültürleşme Yönelimleri.....	84
3.4.2. Türk Öğrencilerle Etkileşim ve Arkadaşlıklar	85
3.4.2.1. Ön İnceleme Analizi	86
3.4.2.2. Görüşme Takibin Analizi.....	91

3.4.3. Psikolojik ve Sosyo-kültürel Uyum	98
3.4.3.1. Türkiye'ye Gelme Motivasyonları	102
3.4.4. Akademik Uyum	106
3.4.5. Öğrencilerin Genel Memnuniyeti	109

4. TÜRK ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	112
4.1.2. Örneklem.....	115
4.2. VERİLERİN ANALİZİ	118
4.2.1. Türk Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalığı	119
4.2.2. Kültürlerarası Arkadaşlıklar.....	119
4.2.3. Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Tercih Edilen Kültürleşme Yönelimleri	122
4.2.4. Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Etkileşim.....	124
4.2.5. Üniversite Eğitiminin Uluslararasılaştırılması	127
SONUÇ	130
KAYNAKÇA.....	136
EKLER	144
EK 1: Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Gerçekleştirilen Görüşmeler İle İlgili Dilekçe Ve Görüşme Formu	
EK 2: Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Gerçekleştirilen Görüşmeleri İle İlgili Etik Kurul Kararı	
EK 3: Tezin Ön İncelemesine Dayalı Fotoğraf Sergi Posteri Ve Enstalasyonu	
EK 4: Takip Görüşme Formu	
EK 5: Türk Öğrencilerle Gerçekleştirilen Anketler İle İlgili Dilekçe Ve Sorular	
EK 6: Türk Öğrencilerle Gerçekleştirilen Anketler İle İlgili Etik Kurul Kararı	
EK 7: Görüşülen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Tarafından Çizildikleri Uyum Eğrisi	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Uludağ Üniversitesindeki Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı.....	51
Tablo 2 Bochner'in Arkadaşlık Kontrol Listesinin Değerlendirilmesi.....	97
Tablo 3 Revize Edilmiş Sosyo-Kültürel Uyum Ölçeğine Göre Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Sociokültürel Uyumunun Değerlendirilmesi.....	101
Tablo 4 Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Genel Memnuniyeti Ve Diğer Faktörler	111
Tablo 5 Türk Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalığını Ölçmek İçin Adapte Edilmiş Miville-Guzman'nın Tümelik Çeşitlilik Ölçeği'nin Boyutları ve Maddeleri.....	114
Tablo 6 Adapte Edilmiş Miville-Guzman'nın Tümelik Çeşitlilik Ölçeği'nin Değerlendirmesi.....	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Berry'nin Kültürleşme Modeli	18
Şekil 2 Kültürleşme süreci	21
Şekil 3 Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin sayıları ve toplam öğrenci sayısı içindeki oranı (2014-2017)	51
Şekil 4 Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin Enstitülere, Fakültelere ve Meslek Yüksek Okullara göre Dağılımı	54
Şekil 5 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Endonezya).....	62
Şekil 6 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Bosna Hersek)	63
Şekil 7 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Guatemala)	65
Şekil 8 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Pakistan).....	66
Şekil 9 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Myanmar).....	67
Şekil 10 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Liberya).....	68
Şekil 11 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Mısır).....	69
Şekil 12 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Cibuti)	70
Şekil 13 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Tajikistan)	71
Şekil 14 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Çad).....	72
Şekil 15 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Fas).....	73
Şekil 16 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Afganistan).....	74
Şekil 17 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Yemen).....	75
Şekil 18 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Mısır).....	76
Şekil 19 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Makedonya).....	77
Şekil 20 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Kenya).....	78
Şekil 21 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Ukranya)	79
Şekil 22 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Hindistan)	80
Şekil 23 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Madagaskar)	81
Şekil 24 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Suriye).....	82
Şekil 25 Görüşme takibinden sonraki yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşlarının olup olmadığını ve Türk kültürüne alışıp alışmadıklarını yansıtan kümeler	105
Şekil 26 Cinsiyete göre katılımcıların dağılımı.....	116

Şekil 27 Yaşlarına göre katılımcıların dağılımı.....	116
Şekil 28 Sınıflarına göre katılımcıların dağılımı	116
Şekil 29 Fakültelerine göre katılımcıların dağılımı	117
Şekil 30 Türk öğrencilerin sınıflarında yabancı uyruklu öğrencilerin bulunup bulunmadıklarına göre dağılımı	117
Şekil 31 Türk öğrencilerin yabancı dilleri konuşup konuşamadıklarına göre dağılımı	117
Şekil 32 Türk öğrencilerin yabancı uyruklu arkadaşlarının sayıları.....	121
Şekil 33 Çok kültürlü arkadaşlıkların nitelikleri	121
Şekil 34 Türk öğrencilerin yabancı arkadaşlarıyla katıldıkları aktiviteler.....	121
Şekil 35 Yabancı uyruklu insanlarla Türk öğrencilerin etkileşimi.....	122
Şekil 36 Türk öğrencilerin tarafından üniversitede farklı kültürlerden gelen insanlarla tanışma fırsatlarına verilen önem	128

GİRİŞ

Tarihimizin büyük bir kısmında, atalarımız günlük hayatlarında yalnızca tanıdık, kendine benzer insanlara rastladılar. Sadece son birkaç yüzyılda, dünya öyle bir noktaya geldi ki her birimiz dünyadaki 7 milyar insandan herhangi biriyle bir şekilde temas kurabileceğimizi hayal edebiliriz.¹ Ancak, daha iyi bağlantılı olmakla beraber dönüştürülemez bir şekilde birbirimize daha bağımlı olduğumuzu bazen unuturuz. Bauman'ın *Strangers at the Doors* kitabında belirttiği gibi: öyle bir durumda yaşıyoruz ki hayatta kalma ve yok olma arasındaki seçim hem bizim gibi aynı fikirleri ve tercihleri olanlarla hem de bu fikirleri ve tercihleri paylaşmayan yabancılarla beraber karşılıklı barış, dayanışma ve işbirliği içinde birlikte yaşama kabiliyetimize bağlıdır.² Peki bu yeni çıkmazdan nasıl kurtulabiliriz?

Appiah tarafından önerildiği gibi, seçeneklerimizden biri, diğer insanlar hakkında bir şeyler öğrenmek, kültürleriyle, argümanlarıyla, hatalarıyla ve başarılarıyla ilgilenmeye başlamaktır. Appiah bizi, kısaca, bir yabancıyla muhabbet etmeye çağırılmaktadır; ama bir mutabakata ulaşmak için değil, birbirimize alışmak içindir. Çünkü ona göre, yaşadığımız yeni bir dünyada asıl bir güçlük uzun milenyum boyunca yerel birliklerde yaşayarak yaratılan zihinleri ve kalpleri almak ve onları küresel kabile olarak birlikte yaşamamıza müsaade veren fikirlerle ve kurumlarla donatmaktır.³

Çalışmamızda kültürlerarası etkileşimlerin olanakları ve sınırlarını incelemek için, yabancı uyruklu öğrenciler örneği seçilmiştir. Hem kültürlerarası temas hem de yüksek öğretimin uluslararasılaşmasıyla ilgili literatürde, kültürel çeşitliliğin faydalarına ilişkin çok sayıda referans bulunmaktadır. Volet tarafından belirtildiği gibi; çeşitli üniversite öğrenci toplulukları, kültürlerarası gelişmeyi, karşılıklı hoşgörüyü ve çok kültürlü bireylerin gelişimini teşvik eden benzersiz sosyal forumlar sunmaktadır.⁴ Ancak, öğrenci çeşitliliğinin bir eğitim imkanı olabileceği konusunda genel bir uzlaşmadan söz

¹ Appiah Anthony, *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. New York: W.W. Norton & Co, 2006, s. 11

² Bauman Zygmund, *Strangers at our Door*. Chichester: Polity Press, 2016, s. 52

³ Appiah Anthony, *a.g.e.*, 2006, s. 87

⁴ Volet Simone, "Challenges of Internationalisation: Enhancing Intercultural Competence and Skills for Critical Reflection on the Situated and non-neutral Nature of Knowledge", *Language & Academic Skills in Higher Education*, ed. Zeegers Peter, Adelaide: Flinders University, 2004, ss. 1-10; aktarılan Dunne Ciarán, "Exploring Motivations for Intercultural Contact among Host Country University Students: An Irish Case Study." *International Journal of Intercultural Relations*, 37, 2013, s. 567.

etmek mümkün olsa da, bazı araştırmacılar, öğrenci çeşitliliğinin umulan imkanları kendiliğinden açığa çıkartmayacağı hususuna dikkat çekmektedir.⁵ Başka bir deyişle, kültürel olarak farklı öğrenci grupları arasında gerçek ve anlamlı bir etkileşim yoksa, sözü geçen faydalar da elde edilemez. Dolayısıyla, bu çalışmada, yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki etkileşimin doğasının incelemesi amaçlanmıştır. Bu iki grup arasında kültürlerarası alışveriş gerçekten var mıdır? Yabancı uyruklu öğrenciler için yeni bir kültüre uyum sağlamakta ev sahibi vatandaşlarla temas ne kadar önemlidir? Öğrencilerin kültürlerarası etkileşime girme motivasyonları nelerdir? Üniversite bu alanda hangi rolü üstlenmelidir? Yukarıda belirtilen sorular bu çalışmada hem Türk hem de yabancı uyruklu öğrencilerin bakış açılarından yararlanılarak cevaplanmaya çalışılacaktır.

Küresel düzlemde öğrenci hareketliliğine bakıldığında, Türkiye, yurtdışına öğrenci gönderen bir ülke iken, bu durum değişerek Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı 2004 yılından itibaren istikrarlı bir biçimde artma eğilimine girmiştir.⁶ Gelen öğrenciler arasında hem ERASMUS gibi kısa eğitim değişim (en fazla 1 sene) programlara katılan hem de uzun vadeli, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri vardır. Çalışmamızda bu iki grup birbirinden ayrılmıştır, çünkü programlarının farklı nitelikleri ve kalma süreleri, bize göre, ihtiyaçlarını ve beklentileri birbirinden çok farklı kılmaktadır. Örnek olarak, Türkiye'de öğrenim görmek isteyen öğrenciler ilk olarak Türkçe dilini öğrenirler ve ardından Türklerle beraber aynı sınıflara yerleştirilirler. Buna karşın, kısa eğitim değişim programlarına katılan öğrenciler, kaldıkları süre boyunca çoğunlukla uluslararası ortamda kalmaktadır. Çalışmamızda lisans, yüksek lisans ve doktora yabancı uyruklu öğrencilerine odaklanarak hem uyum sağlama süreçlerinin nasıl geçtiği hem de Türklere ve Türk kültürüne karşı tutumları ele alınmaya çalışılacaktır.

Yeni bir kültürle karşılaşma bir takım olumsuzluklar ortaya çıkarabilmektedir. Bu tür olumsuzlukalar kültür şoku teorisi olarak ilk defa Oberg tarafından ortaya

⁵ Otten Matthias, "Intercultural Learning and Diversity in Higher Education." *Journal of Studies in International Education*, 7(1), 2003, 12–26; aktarılan Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, s. 569.

⁶ Özoğlu Murat, Gür Bekir S., Çoskun İpek, "Factors Influencing International Students' Choice to Study in Turkey and Challenges they Experience in Turkey", *Research in Comparative & International Education*, 10 (2), 2015, s. 225.

konulmuştur.⁷ Fakat, çağdaş literatürde, kültürlerarası temas uygulanmış, psikolojiden kaynaklanan, insan etkileşimlerinin duyuşsal, davranışsal ve bilişsel boyutlarını (*affective, behavioral, cognitive*) tanımlayan ABC kültür temas modeli tercih edilmektedir.⁸ Kültürlerarası temas, bu bakımdan, kişisel gelişim için bir fırsat sunarken aynı zamanda başa çıkma teknikleri gerektiren bir dizi yaşam değişikliği içeren bir süreç olarak algılanmaktadır. Bu sürecin temel hedefi ise yeni bir kültüre uyum sağlamaktır.

Kültürlerarası temas bağlamında, literatürde iki farklı uyumdan söz edilmiştir. Bunlar psikolojik uyum ve sosyo-kültürel uyumdur. İkisi birbiri ile yakından ilişkilidir fakat farklı teorik altyapılardan kaynaklı, farklı değişkenler tarafından öngörülmekte, ve zaman içinde farklı varyasyon kalıplarını sergilemektedir. Örnek olarak, stres ve başa çıkma teknikleri çerçevesinde kavramsallaştırılan psikolojik uyum, yaşam değişiklikleri, kişilik ve sosyal destek gibi faktörlerden büyük ölçüde etkilenirken, kültürü öğrenme çerçevesinde kavramsallaştırılan sosyo-kültürel uyum, ev sahibi vatandaşlarla (*host nationals*) etkileşim düzeyi ve kalitesi, kültürel uzaklık, ikamet süresi gibi faktörlerden daha fazla etkilenmektedir.⁹ Çalışmamızın amacı doğrultusunda, sözü geçen faktörlerden, sonraki bölümlerde, özellikle ev sahibi ülke vatandaşlarıyla temas düzeyinin yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürüne uyum sağlamalarını ne ölçüde etkileyip etkilemediğine odaklanılmıştır. Bu da yabancı uyruklu öğrencilerin yeni, ve özellikle Türklerle kurulmuş olan arkadaşlıklarını sorgulayarak gerçekleştirilmiştir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlıklarını inceleyen ilk çalışmalarından biri Bochner'in araştırmasıdır. Onun yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlıkları için oluşturduğu işlevsel modele göre yabancı uyruklu öğrenciler farklı işlev gören üç ağa mensuptur: bunlar tek kültürlü (yurttaşları), iki kültürlü (ev sahibi vatandaşlar) ve çok kültürlü (diğer yabancılar) ağıdır. Ayrıca bu model, yabancı uyruklu öğrencilerin yurttaşlarıyla arkadaşlık kurmayı tercih ettiklerini ve ev sahibi vatandaşlarla daha faydacı işlev gören etkileşimde bulduklarını öngörmektedir.¹⁰ Bu modelden yola

⁷ Bkz. Oberg Kalervo, "Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments", *Practical Anthropology*, 7, 1960, ss. 177–182.

⁸ Bkz. Bochner Stephan, Furnham Adrian, *The Psychology of Culture Shock*, 2.b., London: Routledge, 2001, 2, 39, 47, 50, 121, 135, 169, 247, 270–5.

⁹ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, "Locus of Control, Mood Disturbance and Social Difficulty during Cross-Cultural Transitions", *International Journal of Intercultural Relations*, 16, 1992, ss. 175–194

¹⁰ Bkz. Bochner Stephan vd., "Friendship Patterns of Overseas Students: A Functional Model". *International Journal of Psychology*, 12, 1977, ss. 277–297; Furnham Adrian, Alibhai Naznin, "The

çıkarak, çalışmamızda ilk olarak Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlıklarının Bochner'ın modeline göre kurulup kurulmasını incelenip ardından Türklerle arkadaşlık kurmakta kolaylaştırıcı ve engelleyici faktörler araştırılmaya çalışılacaktır.

Yukarıdaki kavramsal çerçeve içerisinde, olgubilim (fenomenolojik) yaklaşıma¹¹ dayanarak ve hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki etkileşimin temsilini daha bütüncül bir şekilde sağlamak hedeflenmektedir. Kültürlerarası temas ve / veya etkileşim "pasaport yaklaşımına"¹² göre belirlenmiştir. Bu yaklaşıma göre çalışmamızda farklı ülkelerden gelen öğrenciler arasındaki etkileşim kültürlerarası temas olarak kabul edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin görüşlerinin değerlendirilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşmeler, belgesel fotoğrafçılığı ve özyaşamöyküsü teknikleri tercih edilmiştir. Türk öğrencilerin görüşlerinin değerlendirilmesi için ise nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği uygulanmıştır. Ayrıca, yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlık ağlarının geliştirilmesi ve eğitimlerinin farklı aşamalarındaki tecrübelerini ve genel memnuniyetini karşılaştırılabilmek amacıyla çalışmamız boyamsal araştırma olarak 10 ay içerisinde Bursa Uludağ Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Bursa'daki yabancı uyruklu öğrencilerin hikayelerine kulak verilirken, Türk kültürüyle ilgilenip ilgilenmedikleri, Türkiye'deki hayatlarına uyum sağlayıp sağlamadıkları, Türk arkadaşları olup olmadığı, akademik performansları ve Türkiye'de kalma sürecinden duyulan genel memnuniyetleri olmak üzere beş husus arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Ardından, Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığı, çok kültürlü arkadaşlıkları ve yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimleri incelendikten sonra bu iki grubun karşılıklı olarak birbirini algılamasında uyum ya da çatışmanın olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Sonunda, mevcut durumun nasıl iyileştirilebileceğine dair öneriler ileri sürülmüştür.

Friendship Networks of Foreign Students: A replication and Extension of the Functional Model." *International Journal of Psychology*, 20, 1985, ss. 709-722;

¹¹ Johnson, Burke, Christensen, Larry B. *Educational research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications, 2012, s. 49.

¹² Pasaport yaklaşımı kültürlerarası araştırmalarda standart bir yaklaşımdır; fakat, kültür kavramının karmaşıklığını ve hem belirli uluslar arasında hem de bir ulus içerisinde olabilecek olan kültürel çeşitliliğini tam olarak yansıtmadığının farkındayız. Bkz. Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, s. 568.

Literatüre bakıldığında Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Mevcut çalışmalar büyük ölçüde yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştığı sosyo-kültürel ve psikolojik uyum sağlamalarına ilişkin sorunlara yoğunlaşmaktadır.¹³ Diğer bir kısmı ise yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe ile ilgili sorunlarına,¹⁴ akademik başarı düzeylerine¹⁵ ve Türkiye'ye gelme motivasyonlarına odaklanmaktadır.¹⁶ Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle olan etkileşimlerine sadece birkaç çalışmada öğrencilerin sosyal hayatı alt başlığı altında değinilmiş ama ana konu olarak ele alınmamıştır. Üstelik, yapılmış çalışmaların büyük kısmı Türki Cumhuriyetlerden gelen

¹³ Bkz. mesela Çağlar Ali, "Türk Üniversitelerinde Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Öğrencilerinin Sorunları", *Amme İdaresi Dergisi*, 32 (4), 1999, ss.133-169; Ercan Leyla, "Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21,2001, ss.165-173; Otrar Mustafa ve diğerleri, "Türkiye'de Öğrenim Gören Türk ve Akraba Topuluk Öğrencilerinin Stres Kaynakları, Başarıya Etkileri ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) Dergisi*, 2 (2), 2002; Karaoğlu Fatma, *Yabancı uyruklu öğrencilerde uyma davranışı: TÖMER örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007; Kiroğlu Kasım, Alper Kesten, Cevat Elma, "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Sorunları", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 2010, ss.26-39; Paksoy, H. Mustafa, Sadettin Paksoy, Mehmet Özçalıcı, "Türkiye'de Yüksek Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Sorunları: GAP Bölgesi Üniversiteleri Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 2012, ss. 85-94; Özçetin Seçkin, *Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013; Özkan Gökhan, Meltem Acar Güvendir, "Uluslararası Öğrencilerin Yaşam Durumları: Kırklareli Ve Trakya Üniversiteleri Örneği", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 2015, ss.174-190; Kumcağız Hatice, Rahim Dadashzadeh, Kamil Alakuş, "Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ndeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Yaşadıkları Sorunlar", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 2016, ss.37-50; Savaşan Fatih, Yardımcıoğlu Fatih, Beşel Furkan, "Yabancı Uyruklu Lisans ve Lisansüstü Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri: Sakarya Üniversitesi Örneği", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12 (1), 2017, ss. 203-254 ve diğerler.

¹⁴ Bkz. mesela Kesten Alper, Kiroğlu Kasım, Elma Cevat, "Language and Education Problems of International Students in Turkey." Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 2010; Biçer, Nurşat, Çoban, İsmail, Bakır Sıddık, "Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunlar: Atatürk Üniversitesi Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2014, 7(29), ss. 125-135; Gürbüz Rabia, Güleç İsmail, "Türkiye'de Eğitim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkçeye İlişkin Görüşleri: Sakarya Üniversitesi Örneği", *Sakarya University Journal of Education*, 2016, 6 (2), ss. 141-153 ve diğerler.

¹⁵ Şahin Münir, Hasan Demirtaş, "Üniversitelerde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Milli Eğitim Dergisi*, 204, 2014, ss.88-114.

¹⁶ Bkz. Kondakci Yasar, "Student Mobility Reviewed: Attraction and Satisfaction of International Students in Turkey", *Higher Education*, 62, 2011, ss. 573-592; Özoğlu Murat, Gür Bekir S., Çoskun İpek, *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler*, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2012; Özoğlu Murat, Gür Bekir S., Çoskun İpek, "Factors Influencing International Students' Choice to Study in Turkey and Challenges they Experience in Turkey", *Research in Comparative & International Education*, 10 (2), 2015, ss. 223-237.

öğrencilere odaklandığı için¹⁷ tüm Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin deneyimleriyle uyumlu değildir. Mesela, ağırlıklı olarak Orta Asya'daki Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrencilere odaklanan çalışmalar, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşları ile kaynaştıklarını ve sorun yaşamadıklarını ortaya koyarken¹⁸ daha karma örneklemeleri içeren çalışmalarda yabancı uyruklu öğrencilerin daha fazla yurttaşlarıyla arkadaşlık kurma ve zaman geçirme eğilimi göstermektedir.¹⁹ Benzer bir şekilde Afrika kökenli öğrenciler birkaç çalışmada halkın bazı tavırlarından dolayı rahatsız olduklarını belirtmiştir.²⁰

Dahası, tüm mevcut araştırmaların kesitsel araştırma olarak gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle olan arkadaşlıkların zamanla nasıl geliştiği ve entegrasyon düzeyinin artıp artmadığı şimdiye kadar araştırılmamıştır. Diğer çalışmalardan farklı olarak araştırmamıza Türk öğrencileri görüşleri de dahil edilmiştir. Bununla yabancı uyruklu öğrencilerin bazı problemlerinin çözülmesine yönelik Türk öğrencilerin işbirliğinin ve katılımının gerekli olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Tezimiz beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin kavramsal çerçevesi ortaya konurken, yabancı, kültür, kültürlerarası temas, kültürleşme, kültür şoku ve temas hipotezi kavramları daha yakından tanımlanmıştır. Ardından, ikinci bölümde, yabancı uyruklu öğrencilere odaklanılarak uyum sağlama sürecinde sosyal desteğin ve özellikle ev sahibi vatandaşlarla temasın önemi ve eksikliğinin sonuçları

¹⁷ Bkz. Garabayev B., *Türkiye'de Yüksek Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencilerinin Uyum Sorunları ve Türkiye ve Türklere İlişkin Kalıp Yargılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000; Soyutürk Mustafa, *Balkan Ülkelerinden Eğitim-Öğretim için Gelen Öğrencilerin (Batı Trakya Örneği) Sosyal Yapıya Uyumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000; Annaberdiyev D., *Türkiye'de Eğitim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Arama Tutumları, Psikolojik İhtiyaçları ve Psikolojik Uyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006; Bayraktaroğlu Serkan, Mustafayeva Lale, "Türk Yükseköğretim Sistemi ve Türk Dünyası İlişkileri: Sakarya Üniversitesi'nde Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenciler Örneği", *Journal of Azerbaijani Studies*, 12 (1-2), 2010, ss. 284-292.

¹⁸ Bkz. mesela Enhoş A., *Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Diğer Türk Topuluklarından Gelen ve Yurtkur Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Genel Özellikleri İçinde Buldukları Durum ve Beklentileri*, Ankara: Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü Yayını, 1994; aktarılan Özçetin Seçkin, a.g.e., 2013, s. 131; Özkan Gökhan, Meltem Acar Güvendir, a.g.e., 2015, s. 179.

¹⁹ Bkz. Yıldırım Canan, Özkan Duygu, Büyükyılmaz Ozan, "Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Durum Analizi: Karabük Üniversitesi", *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 2016, s. 26; Kiroğlu Kasım, Alper Kesten, Cevat Elma, a.g.e., 2010, s.30; Ekinci, Deniz Keba, "Kültürlerarası İletişimin Eğitim Sürecine Etkisine Yönelik Ampirik Bir Araştırma", *Journal of Human Sciences*, 13 (1), 2016, 1183.

²⁰Savaşan Fatih, Yardımcıoğlu Fatih, Beşel Furkan, a.g.e., 2017, s. 233

özetlenmiştir. Tezin sonraki iki bölümü araştırmanın pratik uygulanmasının sonuçlarını sunmaktadır. Bu amaçla üçüncü bölümde yabancı uyruklu öğrencilerin kültürleşme yönelimlerinin ve Türk öğrencilerle etkileşimlerinin değerlendirilmesi, dördüncü bölümde ise Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığı ve yabancı uyruklu öğrencilere karşı tutumlarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

İleriki bölümlerde görüldüğü üzere, yabancı uyruklu öğrenciler için ev sahibi vatandaşlarla temas çok önemlidir. Önce yapılan çalışmalarda ev sahibi vatandaşlarla *yakın arkadaşlık ilişkisi içerisinde bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin, toplumu benimsemeleri, sosyalleşmeleri ve sosyal uyumlarının daha kolay olduğu*²¹ gözlemlenmiştir. Dolayısıyla hem yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki eğitim-öğretim olanaklarından en üst düzeyde faydalanabilmelerinin sağlanması için hem de öğrenci hareketliliği alanında Türkiye'nin diğer ülkelerle daha iyi rekabet edebilmesi için kültürlerarası etkileşimler ve bu etkileşimlerin nasıl kolaylaştırılabilineceği hususunda daha fazla ve daha nitelikli araştırmaların yapılması gerekmektedir. Araştırmamız bu konuya mütevazı bir katkı olmayı amaçlamaktadır.

²¹ Özçetin Seçkin, *a.g.e.*, 2013, s. 131.

I. YABANCI KAVRAMI, KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERARASI TEMAS

Bu bölümde araştırmamızın kavramsal çerçevesini oluşturmak hedeflenmektedir. Bu amaçla, ilk olarak, yabancı kavramına sosyolojik bir bakış açısından bakılıp, ardından, kültür ve özellikle kültürlerarası temas, bu teması etkileyen faktörler ve temasın ortaya çıkardığı sonuçlar ele alınmaya çalışılacaktır. Türk kültürüyle temasa geçtikten sonra yabancı uyruklu öğrencilerin davranışlarını, hislerini ve düşüncelerini daha iyi bir şekilde anlamak için kültür şokunun davranışsal, duyuşsal ve bilişsel boyutları da incelenmiştir. Son olarak, temas hipotezi ve onun kültürlerarası etkileşime uygulanması irdelenecektir. Bu bağlamda özellikle grupların birbirlerini daha olumlu algılamalarını teşvik eden etkili temasın koşulları ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılacaktır.

1.1. YABANCI KAVRAMI

Yabancı ile ilgili literatür büyük oranda Simmel'in "Yabancı"²² başlıklı yeni ufuklar açan denemesine kadar uzanır. Bu denemesi oldukça büyük bir ilgi uyandırmıştır ve bazıları tarafından her zaman Simmel'in hedeflediği gibi yorumlanmadığı söylenirse de, Park'ın "marjinal adamı"²³, Bogardus'un sosyal mesafe ölçeği²⁴, Coser'in çatışma sosyolojisi²⁵, Lazarsfeld ve Merton'ın *homophily*²⁶ gibi kültürlerarası iletişim alanında önemli olan kavramların formülasyonuna doğrudan katkıda bulunduğu kabul edilmiştir.²⁷

²² Simmel Georg, "The Stranger", *The Sociology of Georg Simmel*, çev. Wolff Kurt, New York: Free Press, 1950, s. 402.

²³ Bkz. Park, Robert E., "Human Migration and the Marginal Man." *The American Journal of Sociology*, 33 (6), 1928, ss. 881-893

²⁴ Bkz. Bogardus Emory S., "Social Distance and its Origins." *Journal of Applied Sociology*, 9, 1925a, ss. 216-226; Bogardus Emory S., "Measuring Social Distances." *Journal of Applied Sociology*, 9, 1925b, ss. 299-308.

²⁵ Bkz. Coser Lewis A., *The Functions of Social Conflict*. London, Routledge, 1956.

²⁶ Bkz. Lazarsfeld Paul F., Merton Robert K., "Friendship as a Social Process: A Substantitive and Methodological Analysis", *Freedom and Control in Modern Society*, 3.b.,ed. Berger Morroe, New York: Van Nostrand, 1954, ss. 18-66.

²⁷ Skoric Marko, Kisjuhas Aleksej, Skoric Jovana, "Excursus on the Stranger" in the Context of Simmel's Sociology of Space, *Sociológia* 45 (6), 2013, s. 599.

Simmel'in yabancı, bir sistemin üyesi olan ancak bu sisteme güçlü bir şekilde bağlı olmayan bir bireydir. Simmel'in ifadesiyle yabancı bugün gelen ve yarın giden bir gezgin değil, bugün gelen ve yarın kalan bir kişidir.²⁸ Aynı şekilde, Simmel'in yabancı sistemin normlarına tamamen uymayan biridir ve diğer insanlarla olan ilişkileri bir tür sosyal uzaklıkla karakterize edilir: Uzaklık, yakın olanın uzak olması ve yabancılık uzak olanın aslında yakında olması anlamına gelir.²⁹ Demek ki, Simmel'in yabancı mekânsal anlamda bir sistemin üyesi olmasına rağmen sosyal anlamda bu sistemin üyesi olmayabilir.³⁰ Simmel'e göre, ayrıca, yabancı olmak aslında olumlu bir şeydir.³¹ Çünkü yabancı, sistemi diğerlerinden daha farklı bir ışıktadır, dolayısıyla, diğerlerinden daha objektiftir ve yerel çatışmaları daha tarafsız bir şekilde yargılayabilir.³²

Simmel'in yabancı, Park'ın "marjinal adam"³³ ve Schütz'ün "yeni gelen"³⁴ (*newcomer, immigrant*) kavramları sıkça yanyana bulunmaktadır. Ancak, Simmel'in yabancıya kıyasla, "marjinal adam", sistemin bir üyesi olmak istemesine rağmen eşit olmayan bir üyelik statüsüne sahip, ırksal veya kültürel bir melezdır. Bu statüden dolayı, marjinal adam iki farklı dünyada ve ikisinde de yabancı olarak yaşayan bir bireydir.³⁵ Park'ın marjinal adamı, Schütz'in yabancı tipolojisine yakındır. Schütz'in yabancı da grup içinde marjinalleştirilmiş bir insan türüdür; bir göçmen, sosyal olarak kabul edilen veya en azından yerel grup tarafından tolere edilen bir konuk veya ziyaretçidir. Simmel'in yabancı yerel bir gruba ait olmak istemezken, Schütz'in yabancı Park'inki gibi yerel bir gruba dahil olmak ister. Schütz'in yabancı da tarafsızdır, ancak Simmel'in yabancıya kıyasla bu tarafsızlığı istenen bir şey değildir çünkü Schütz'ün yabancılarının görüşü grup tarafından önemsiz görülür.³⁶

²⁸ Orijinal alıntı: "The stranger is . . . not . . . the wanderer who comes today and goes tomorrow, but rather is the person who comes today and stays tomorrow." Simmel Georg, *a.g.e.*, 1950, s. 402.

²⁹ Orijinal alıntı: "Distance means that he, who is close by, is far, and strangeness means that he, who also is far, is actually near." Simmel Georg *a.g.e.*, 1950, s. 402.

³⁰ Rogers Everet M., "Georg Simmel's Concept of the Stranger and Intercultural Communication research.," *Communication Theory*, 9 (1), 1999, s. 61.

³¹ Simmel Georg, *a.g.e.*, 1950, s. 402.

³² Rogers Everet M., *a.g.e.*, 1999, s. 62.

³³ Park Robert E., "Human Migration and the Marginal Man." *The American Journal of Sociology*, 33 (6), 1928, ss. 881-893.

³⁴ Schütz Alfred, "The Stranger: An Essay in Social Psychology." *The American Journal of Sociology*, 49 (6), 1944, ss. 499-507.

³⁵ Skoric Marko, Kisjuhas Aleksej, Skoric Jovana, *a.g.e.*, 2013, s. 597.

³⁶ A.e., s. 598.

Yeni alışmalar; Simmel'in yabancısının artık ağdaş toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarına uygun olmadığını iddia etmiştir. Mesela, Marotta'nın ifade ettiği üzere, Harman³⁷, yabancılığın artık aşılması gereken geçici bir durum olmadığını, bir yaşam biçimi olarak değerlendirir. Benzer bir şekilde, yabancının artık istisna değil, kural olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, Harman'a göre postmodern ve post-Fordist toplumun yeni sosyal, ekonomik ve kültürel koşulları, kültürel hareketliliğinin artışıyla ve çoklu kimlikleri ortaya çıkışıyla tanımlanmış yeni bir yabancı tre yol açmıştır.³⁸

Harman'a benzer olarak, Stichweh de çalışmasında yabancının evrenselleştirilmesini ortaya koymuştur. Ona göre yabancıya klasik sosyolojik yaklaşım (Simmel, Schütz) toplumsal sistemin yeliğine dayalı olarak inşa edildiği varsayımında temellenmiştir. Yani bu yaklaşıma göre toplumun yesi olarak kabul edilmeyen herkes yabancı olarak sınıflandırılmıştır. Ancak, Stichweh bu temsilin ve anlayışın artık geçerli olmadığını tartışmıştır. Ona göre, kentsel ve işlevsel olarak farklılaşmış bir ortamda, yabancılar ya görünmez ya da her yerde bulunurlar. Bu ortamda ise, yabancının kategorisi işlevini kaybeder. Ayrıca, Stichweh'e göre modern bireyler ne dost ne de düşman olarak birbirleriyle ilişkiler kurarlar. Bu nclden, Stichweh yabancılığın evrenselleştiği sonucuna varmaktadır; buna göre kentli bir çevrede bireyler arasındaki hkimtutum, kayıtsızlıktır³⁹ ve geleneksel kodlarla işleyen bir yabancı kavrayışı artık uygun değildir.

Yabancı zerine sıklıca yazmış olan Bauman, yabancının statüsünün değiştiğini de kabul etmiştir. Ancak alışmaları, özellikle Avrupa'da göçmen krizine tepki olarak yazılmış *Strangers at the Door* adlı kitabı, tüm yabancı kategorilerin görünmez veya yok sayılmadığını gösterir.⁴⁰ Bauman'nın söz konusu çalışmasındaki yabancı (mülteci) Schütz'in "yeni gelenine" daha yakın durmaktadır; hl korku ve endişeye neden olabilen istenmeyen bir davetsiz misafirdir.

³⁷ Bkz. Harman, Lesley D., *The Modern Stranger: On Language and Membership*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1988.

³⁸ Marotta Vince, "Georg Simmel, the Stranger and the Sociology of Knowledge," *Journal of Intercultural Studies, Special Issue: The Stranger*, 33 (6), 2012, s. 677.

³⁹ Aktarılan a.e., s. 677.

⁴⁰ Bkz. Bauman Zygmund, *Strangers at our door*. Chichester: Polity Press, 2016.

Ayrıca, Park ve Schütz'ün kavramları çağdaş literatürde başka bir kültürü ziyaret eden, ancak kendi özgün kültürünü korumaya devam eden *sojourner*⁴¹ olarak kullanılan başka bir kavrama yol açmıştır.⁴² Bu kavram, bir kişinin kalma süresinin geçici olduğunu ve amacına ulaştınca kendi ülkesine geri dönmek isteyeceğini ima etmektedir. Literatürde yabancı uyruklu öğrenciler *sojourner*lerin bir kategorisi olarak kabul edilmiştir.⁴³

Ancak "yabancı karşısında" adlı tezimizde kullandığımız yabancı ile sadece yabancı uyruklu öğrenciler kastedilmemiştir. Çünkü çalışmamızın hedefi yabancı kimdir sorusunu cevaplamak değildir. Başka bir deyişle, başlığımız yabancıyı bir sosyal rol kategorisi olarak ele almaktan çok, kültürlerarası iletişim sırasında yaşayan bir yabancılığa atıfta bulunmaktadır. Bu anlamda çalışmamız, farklı gruplar arasında kültürlerarası iletişimin nasıl geliştiğinin ve başarısızlığının nedenlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Zira, Bauman'ın belirttiği gibi, küresel çağda artık yabancılardan kurtulmak mümkün değildir.⁴⁴ Ayrıca, Hall tarafından önerildiği gibi, kültürlerarası iletişimdeki zorluklar basitçe "yabancılara" ve onların farklı kültürlerine yüklenmemelidir.⁴⁵ Dolayısıyla farklı insanlarla yaşamayı öğrenmeliyiz. Bunun en iyi yolu ise, onlarla etkili iletişim kurmayı öğrenmektir.

Kültürlerarası iletişim ile ilişkilendirilebilen güçlükleri daha iyi anlayabilmek için kültür ve ilgili teorilere değinmek gerekmektedir.

1.2. KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERASI TEMAS

Kültür kelimesinin etimolojik kökleri "*cult*" (kült) ve "*cultivate*" (yetiştirmek) kelimelerinde bulunabilir. Bu iki kelime arasında bir akrabalık da vardır. "*Cult*" dini ibadete atıfta bulunurken, "*cultivate*" birisini dini bir grupta yetiştirmek olarak

⁴¹ "Sojourner" kavramı "misafir", "gurbetçi" ve "geçici olarak kalan kimse" şeklinde tercüme edilebilir. Ancak bu ifadelerinden hiç birisi "sojourner" kavramını tam olarak karşılamadığı için sonraki metinde orijinal ifadeyi kullanmaya karar verdik.

⁴² Bkz. Siu, Paul, "The Sojourner." *American Journal of Sociology*, 58 (1), 1952, ss. 34-44.

⁴³ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *The Psychology of Culture Shock*, 2.b., London: Routledge, 2001, s. 6.

⁴⁴ Skoric Marko, Kisjuhas Aleksej, Skoric Jovana, a.g.e., 2013, s. 598.

⁴⁵ Hall Edward T. *The Silent Language*. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1959, s. 15.

yorumlanabilir. Kültür kelimesinin tüm versiyonları ise "colere" diye Latin bir kelimeden gelmektedir. "Colere" toprağı sürmek veya toprağı işlemek demektir.⁴⁶

Toplumsal bir kategori olarak kültür, onlarca yıl araştırmaya konu olmuştur ve çeşitli disiplinler tarafından tanımlanmıştır. Dolayısıyla kültürün birçok tanımı ortaya çıkmıştır. Amerikalı antropologlar Kroeber ve Kluckhohn, kültürün kavramını ve tanımlarını eleştirel bir biçimde inceledikten sonra 164 farklı tanım derlemişlerdir.⁴⁷ Kroeber ve Kluckhohn araştırmalarına dayanarak: *Kültür, insan gruplarının üretimlerininide içeren belli başlı kazanımlarını oluşturan ve sembollerle elde edilen kuşaktan kuşağa aktarılan açık ya da gizli davranış kalıplarından oluşur; geleneksel düşünceler ve özellikle buna ilişkin değerler kültürün temelini oluşturur; kültürel sistemler, bir açıdan eylemin sonucu olarak düşünülebilir, öte yandan daha sonraki eylemin gerçekleşme koşullarını oluştururlar*⁴⁸ şeklinde bir tanım yapmışlardır ve bu tanım çağdaş sosyal bilimcilerin çoğu tarafından kabul edilen bir tanım olmuştur. Kısaca, bu tanım "bir toplumun üyelerinin ya da toplumdaki grupların yaşam biçimlerine göndermede bulunur."⁴⁹ Bu anlamda kültür, toplumların veya toplumdaki grupların üyelerini diğerlerinden ayıran ortak bir zihin biçimine göndermede bulunur.⁵⁰ Başka bir deyişle, kültür *bir grubun yaşamını anlamlandırmasını sağlayan ve bu gruba yaşam biçimi istikametlerini sunan karmaşık bir müşterek inançlar, değerler ve kavramlar kümesidir.*⁵¹

Çalışmamızda kültür kelimesi ulusal kültüre göndermede bulunur, fakat yukarıdaki tanımdan anlaşıldığı gibi, kültür aynı zamanda diğer kolektiflerin kültürlerini (örneğin örgütler, meslekler vb.) kastedebilir.⁵² Ulusal kültürde çarpıcı düzeyde bir çeşitlilik söz konusudur. Ayrıca, Türk kültürü, Amerikan kültürü, Slovak kültürü gibi

⁴⁶ Baldwin John R. vd., *Redefining Culture: Perspectives across the Disciplines*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2005, s. 5-6.

⁴⁷ Spencer-Oatey Helen, Franklin Peter, *Intercultural Interaction: A Multidisciplinary Approach to Intercultural Communication*. Palgrave Macmillan, 2009, s. 13.

⁴⁸ Kroeber, Alfred Louis, Kluckhohn Clyde, *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Harvard University, Cambridge, 1952, s. 181, aktarılan *Kültür, Türk-Islam Kültürü Nedir? Tanımı, Tarihi (Sosyoloji)*.

⁴⁹ Giddens Anthony, *Sosyoloji*, yay.haz. Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000, s.18.

⁵⁰ Orijinal alıntı: "... culture as the collective programming of the mind that distinguishes the members of one group or category of people from another." Hofstade Geert, *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. 2.b., Thousand Oaks CA: Sage Publications, 2001 s. 21.

⁵¹ Fay Brian, *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü bir Yaklaşım*, çev. İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı yayınları, 2001, s. 79.

⁵² Bkz. Hofstade Geert, *a.g.e.*, 2001.

ifadeler sık sık kullanılmasına rağmen unutulmamak gerekir ki modern toplumlar kendi içlerinde de çok sayıda farklı altkültürü kapsamaktadır, dolayısıyla ulusal kültürlerde de çeşitlilik bakımından tekbiçimlik söz konusu değildir.

Hepimiz belirli bir kültürü içinde doğar ve taklit yoluyla öğreniriz. Kültürlenme veya toplumsallaşma olarak ifade edilen bu süreç, hem bilinçli hem de bilinçsiz düzeyde gerçekleşmektedir.⁵³ Fakat bu süreç bireyin *edilgen bir biçimde özümlediği bir çeşit "kültürel programlama" değildir.*⁵⁴ Aksine, kültür *uyarlanan bir şeydir.*⁵⁵ Üyeleri tarafından iletişim yoluyla yeniden tanımlanmaya, dönüştürülmeye ve geliştirilmeye devam eden aktif bir süreçtir. Benzer bir şekilde, belirli bir kültürle özdeşleşme değişmez bir şey değildir, o da dinamik bir kategoridir ve durumsal bağlam altında şekillendirilen benlik kurgusuna bağlıdır.⁵⁶ Bu bağlamda kültürlerarası temas, yaşadığımız gerçekliği sorgulamak ve eski bağlıklarımızı yeniden değerlendirmek için olası tetikleyicilerden biridir.

Kültürlerarası temas, çokkültürlü ulus veya toplum sakinlerinin karşılaşmasından ortaya çıkan etkileşimler, ve bir toplumdaki gelen kişi belirli bir amaçla (örneğin çalışmak, eğitim görmek, din değiştirmek, yardım sağlamak gibi) başka bir ülkeye seyahat ederken ortaya çıkan etkileşimler şeklinde iki geniş kategoriye ayrılabilir⁵⁷ Kültürlerarası temas üzerine yapılmış araştırmaların çoğunda yapıldığı gibi, biz de çalışmamızda toplumlar arası etkileşime odaklandık.

Endüstrinin küreselleşmesi, eğlence, eğitim ve dinlenme faaliyetleri günümüzde kültürlerarası temasın artmasına katkıda bulunmaktadır. Eğitim değişim programları bu eğilimin örneklerinden biridir. Kültürlerarası temas bu bağlamda kişisel gelişim için bir fırsat olmakla birlikte çok stresli bir deneyim olabilir. Kültürlerarası teması etkileyebilecek birçok faktör vardır. Bu nedenle, kültürlerarası temasın nasıl daha etkili hale getirilebileceğini anlamak için, onu engelleyebilecek faktörleri ve neden olabileceği "kültür şokunu" anlamak önemlidir.

⁵³ Baldwin John R. vd., *a.g.e.*, 2005, s. 94.

⁵⁴ GiddensAnthony, *a.g.e.*, 2000, s.25.

⁵⁵ Fay Brian, *a.g.e.*, s. 81.

⁵⁶ Baldwin John R. vd., *a.g.e.*, s. 95.

⁵⁷ Bochner Stephan, "The Social Psychology of Cross-Cultural Relations", *Cultures in contact: Studies in cross-cultural interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982, aktarılan Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s.5.

1.2.1. Kùltùrlerarası Teması Engelleyen Faktùrler

Kùltùrlerarası teması engelleyen faktùrlerin ve ilgili teorilerin ayrıntılı bir analizi tezimizin kapsamı dışındadır. Ancak, konumuzun analizinde temel teorilere özet bir şekilde değinmek gerektiği kanatindeyiz.

Kùltùrlerarası teması etkileyen unsurları izah etmeye yönelik önemli hipotezlerden biri benzerlik-çekim hipotezidir.⁵⁸ Benzerlik-çekim hipotezi, bireylerin müşterek özelliklere sahip olan kişileri aradıklarını ve etkileşimde bulduklarını öngörmektedir. Bu özellikler, müşterek çıkarlar, değerler, din, beceriler, fiziksel özellikler, yaş, dil ve insanların benzeştiği tüm diğer yönleri içermektedir.⁵⁹ Benzerlik-çekim gibi *homophily* ("benzer olanı sevmek") kavramı da aynı mantığa dayanmaktadır.⁶⁰

Homophily kavramı benzer özelliklere (fiziksel, kültürel, tutumsal vb.) sahip olan insanların birbiriyle daha fazla etkileşime geçme eğilimini ifade etmektedir. Demek ki, çeşitli insanlardan herhangi biriyle etkileşime girme tercihi sunulduğunda, birey tarafından genellikle kendine benzer olarak algılanan kişi tercih edilmektedir.⁶¹ Bu şekildeki ilişkiler çatışma olasılığını azaltmaktadır.⁶² İfade ettiğimiz nedenler dolayısıyla, kùltùrlerarası etkileşimlerin sürdürülmesine yönelik motivasyonlar, kültürel farklılıklara sahip olan kişiler arasında daha düşük düzeyde görünmektedir.

Benzer şekilde, bazı toplumlar ve kùltürler diğerleriyle karşılaştırıldığında, daha yakın durmaktadır. Kùltürler arasındaki farklılıklar ne kadar büyük olursa arasındaki etkileşim o kadar zorlaşmaktadır.⁶³ Örneğin, Türkiye, dil, din, kadın statüsü, bireycilik-kolektivizm, hükümet şekli ve hukuk sistemi gibi bakış açısından Japonya'ya değil Azerbaycan'a daha yakındır; o yüzden de bir Azeri Türk kùltürüne bir Japon'dan daha kolayca uyum sağlamalıdır.

⁵⁸ Bkz. Byrne Donn, "Attitudes and Attraction", *Advances in experimental social psychology*, ed. Berkowitz Leonard, *Advances in Experimental Social Psychology*, C. II, New York: Academic Press, 1969, ss. 35-89

⁵⁹ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 9.

⁶⁰ Bkz. Lazarsfeld Paul F., Merton Robert K., a.g.e., 1954, ss. 18-66

⁶¹ Bkz. Rogers Everett M., Bhowmik Dilip K., "Homophily-Heterophily: Relational Concepts for Communication Research." *Public Opinion Quarterly*, 34 (4), 1970, ss. 523-538.

⁶² Bkz. Sherif Muzafer, "Superordinate Goals in the Reduction of Inter-Group Conflicts", *American Journal of Sociology*, 1958, ss. 349-356.

⁶³ Bkz. Hofstede Geert, *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, CA: Sage, 1980.

Etkili kültürlerarası teması engellemeyi izah eden başka bir kavram ise sosyal sınıflandırmadır. Bu kavrama göre, bireyler, kendilerine benzer özellikleri paylaşan kişileri iç grupları, diğerlerini ise dış grupları olarak algılar ve bu sınıflandırmaya göre grup üyelerine davranırlar.⁶⁴ Sosyal sınıflandırma, stereotipleşmeyle yakından ilişkilidir. Stereotipleşme grup hakkındaki basmakalıp bilgilerin o grubun herhangi bir üyesine otomatik olarak uygulanmasına denir.⁶⁵ Kültürlerarası etkileşimi özellikle olumsuz stereotipler tarafından engellenmektedir.

Bireylerin kendi toplumunun değerlerini ve normlarını öğrenmesini içeren süreç olarak birincil toplumsallaşma da kültürlerarası teması zorlaştırabilir. Öğrenilen değerler ve normlar gerçeklik olarak algılanmaktadır ve çeşitli nedenlerden ötürü değiştirmeye karşı oldukça dirençlidirler. Kültürlerarası temastayken bu farklı birincil toplumsallaştırıcı etkiler dışavurulmaktadır. Grupların değer sistemleri çok farklı ise, çatışma potansiyeli de yüksektir.⁶⁶

Kültürlerarası teması engelleyen unsurları ifade eden başka bir kavram kültürel sendromlardır. Kültürel sendrom, farklı kültür gruplarını tanımlayan tutum, inanç, norm ve davranış kalıplarıdır. Triandis bu bağlamda üç kültürel sendromu ileri sürüp kültürlerarası etkileşim üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Bunlar: kültürel karmaşıklık (*cultural complexity*), sıkı kültürler karşılık gevşek kültürler (*tight versus loose cultures*) ve bireycilik-kollektivizm.⁶⁷ Örneklere bakarsak, karmaşık kültürlerden gelen insanlar zamana önem verir ve dakikliği takdir eder. Dolayısıyla, daha az karmaşık kültürden gelen ve daha "esnek zaman" anlayışı olan insanları kaba, tembel ve saygısız olarak algılayabilir. Sıkı kültürlerden gelen insanlar ise öngörülebilirliği ve güvenliği sever, dolayısıyla gevşek kültürlerden gelen insanları güvenilmez ve disiplinsiz olarak görebilir. Son olarak, bireycilik-kollektivizm sendromu birey ve toplum arasındaki ilişkilerde üç alanda ortaya çıkmaktadır: kişisel düzeyde (benlik kurgusunun inşa edilişi üzerine etkisi); kişilerarası veya ilişkisel düzeyde (insanlar arasındaki ve toplumsal ilişkilerin düzenlenişi üzerine etkisi) ve toplumsal ya da

⁶⁴ Bkz. Abrams Dominic, Hogg Michael A., *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*. London: Harvester Wheatsheaf, 1990.

⁶⁵ Hofstade Geert, a.g.e., 2001, bkz. bölüm "*National Character and National Stereotypes*"

⁶⁶ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 10.

⁶⁷ Bkz. Triandis Harry C., "Theoretical Concepts that are Applicable to the Analysis of Ethnocentrism", *Applied Cross-Cultural Psychology*, ed. Brislin Richard, Newbury Park, CA: Sage, 1990, ss. 34-55., aktarılan Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 10.

kurumsal düzeyde(gruplar arasındaki ve otoriteye karşı ilişkilerin düzenlenişi üzerine etkisidir). Bu alanların her birinde gözlemlenen kültürel farklılıklar kültürlerarası teması zorlaştırabilir.

Unutmamak gerekir ki yukarıdaki teoriler ve kavramlar kültürün pek çok hususunu basitleştirerek ele almaktadır, dolayısıyla kültürlerarası teması yorumlarken dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır. Zira kültürel farklılıklar bağlamdan bağlama farklılaşarak tutarlı bir yapı sergilemezler ve başka bir sembol sistemine (kültüre) aktarılınca anlamını kısmen kaybedebilirler. Ayrıca, kültür yaşamın her yönünü hiç bir zaman tanımlayamaz.⁶⁸ Buna rağmen, belli bir kültürün farklılıklarına aşina olmak onun bazı yönlerinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olabilir.

1.2.2. Kültürlerarası Temasın Sonuçları

Bir önceki bölümde kültürlerarası teması engelleyen faktörler ele alınmaya çalışılmıştı. Bu bölümde ise kültürlerarası temasın ortaya çıkardığı muhtemel sonuçlar incelenecektir.

Kültürel açıdan farklı gruplar, temasa geçtiklerinde, birbirlerinin sosyal yapılarını, kurumsal düzenlemelerini, siyasi süreçlerini ve değer sistemlerini etkilemeye başlayabilir. Bu etkileşim gruplar kadar bireyler düzeyinde gerçekleşebilir. Bu durum, araştırmacıları kültürlerarası temasın olası sonuçlarının bir sınıflandırılmasını yapmaya yöneltmiştir. Bu sınıflandırma girişimlerinden en etkili Bochner⁶⁹ ve Berry'nin⁷⁰ çalışmalarıdır.

Bochner'in çalışması kültürlerarası temasın grup ve bireysel düzeydeki sonuçlarına odaklanmıştır. Grup düzeyindeki sonuçlar birbirini dışlayan, dört kategoriye ayrılmıştır: soykırım, asimilasyon, ayrımcılık (*segregation*) ve entegrasyondur (*integration*). Ayrıca Bochner bu kategorileri hem aynı toplumdaki farklı gruplar

⁶⁸ Baldwin John R. vd., *a.g.e.*, s. 96.

⁶⁹ Bkz. Bochner Stephan, "Cultural Diversity: Implications for Modernization and International Education", *Bonds without Bondage: Explorations in Transcultural Interactions*, ed. Kumar Krishna, Honolulu: University of Hawaii Press, 1979, ss. 231–256; Bochner Stephan, "The Social Psychology of Cross-Cultural Relations", *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982, ss. 5–44.

⁷⁰ Bkz. Berry John W., "Immigration, Acculturation and Adaptation", *Applied Psychology: An International Review*, 46, 1997, ss. 5–34.

arasındaki ilişkilere hem de farklı toplumlar arasındaki ilişkilere uygulamıştır. Bireysel düzeyde ise Bochner kültürlerarası temasın dört sonucunu ileri sürmüştür. Bunlar: "geçiş" (*passing*), şovenist (*chauvinist*), marjinal kişi (*marginal*) ve arabulucu kişidir (*mediating*). Bochner bu sınıflandırmayı şu şekilde izah etmiştir: kişiler diğer kültürel etkilere maruz kaldıklarında bu etkileri ya benimser ya da onlara karşı çıkar. Buna göre, bireysel düzeyde açığa çıkan dört yönelim şu şekilde tanımlanmıştır: (1) özellikle yüksek statüde algılanan kültürle temastayken yeni kültürün benimsenmesi ve kendi kültürünün reddedilmesi "geçiş", (2) yeni bir kültürün etkisinin yabancı olarak reddedilmesi ve kendi kültüre sığınan şovenist eğilim, (3) iki kültür arasında kararsız kalırken hiçbirine ait hissetmeme durumu "marjinal sendrom" ve son olarak (4) bazı kişiler çeşitli kültürel kimliklerinin sentezini yaparak iki kültürlü veya çokkültürlü kişilik kazanmayı mümkün gören eğilimdir. Bochner bu sonucunu "arabulucu kişiler" (*mediating persons*) olarak adlandırmıştır.⁷¹

Berry çalışmasında ortaya koyduğu modelinde, Bochner gibi, grup ve bireysel düzeydeki sonuçları birbirinden ayırır ancak grup etkileri üzerine yaptığı analizi Bochner'in modeliyle karşılaştırıldığında farklı unsurlara odaklanmıştır. Berry, grup düzeyinde, farklı grupların birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları, grup normlarındaki değişiklikler ve onların toplum üyelerinin davranışları üzerindeki etkisi gibi fonksiyonel konulardan ziyade kültürlerarası temas için ortam sağlayan, toplumun ekolojisinde meydana gelen ve insanların davranışlarını etkileyen kültürel, sosyal ve kurumsal değişikliklerin kaynağını bulmakla ilgilenmiştir. Bireysel düzeyinde ise kültürlerarası temas dört kültürleşme yönelimine ayırmıştır. Bunlar: entegrasyon (bütünleşme), asimilasyon (asimile olma), ayırma (*separation*) ve marjinalleşme (ötekileşmedir). Bu kategorilerden hangisine dahil olduğunu belirlemek için Berry şu iki sorunun sorulmasını önermiştir: (1) Birinin kültürel kimliğini ve özelliklerini korumak önemli midir? ve (2) Geniş toplumla ilişkileri sürdürmek önemli midir? Berry'ye göre her iki soru evet diye yanıtlanırsa, entegrasyon yönelimini, her iki soru ise hayır diye yanıtlanırsa marjinalleşme yönelimini ortaya çıkarmaktadır. Diğer kombinasyonlar ise aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.⁷²

⁷¹ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 27-31.

⁷² Berry John W., "Immigration, Acculturation and Adaptation", *Applied Psychology: An International Review*, 46, 1997, ss. 5-34, aktarılan Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 31-32.

Şekil 1 Berry'nin Kültürleşme Modeli⁷³

Bochner ve Berry'nin modelleri göçmen popülasyonlarına odaklanmıştır. Ancak, kültürlerarası temas hem göçmen hem de yerli popülasyonlarda kültürler değişikliklere yol açabilmektedir. Söz konusu değişikliklere yönelik Bourhis ve meslektaşlarının yaptıkları çalışma ev sahibi vatandaşların göçmenlere karşı tutumlarına odaklanarak beş farklı yönelimi içeren etkilişimli kültürleşme modelini (*interactive acculturation model*) ortaya koymuştur. Bu modelin kültürleşme yönelimleri bireycilik, entegrasyon, asimilasyon, ayırma, ve marjinalleşme olarak kavramlaştırılmıştır. Bireycilik yöneliminde ev sahibi vatandaşlar göçmenleri bireyler olarak algılamaktadır, dolayısıyla göçmenlerin kültürlerini sürdürmesi veya yerli kültürü benimsemesi fark etmez; çünkü her kişi kendi seçtiği kültüre uyum sağlayabilmektedir. Entegrasyon yöneliminde ise ev sahibi vatandaşlar göçmenlerin kendi kültürlerinin bazı hususlarını sürdüreceklerini kabul ederken yerli kültürü benimsemelerini beklemektedir. Asimilasyon söz konusu olunca ev sahibi vatandaşlar göçmenlerin yerli kültürü benimseme uğruna kendi kültürlerinden vazgeçmelerini beklemektedir. Eğer ev sahibi vatandaşlar göçmenlerin ancak yerli kültürü etkilemedikçe kendi kültürünü sürdürebildikleri görüşüne sahip olursa ayırma yönelimini ortaya çıkarmaktadır. Son olarak eğer ev sahibi vatandaşlar göçmenlerin hem kendi kültürünü sürdürmelerine hem de yerli kültürü benimsemelerine izin vermezlerse marjinalleşme söz konusudur.⁷⁴

⁷³ Bkz Berry John W., a.g.e., 1997, s. 10.

⁷⁴ Bkz Bourhis Richard vd., "Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach." *International Journal of Psychology*, 32, 1997, ss. 369–386

Araştırmamızda Bourhis'in etkileşimli kültürleşme modeli yabancı uyruklu öğrenciler için Türk öğrenciler tarafından tercih edilen kültürleşme yönelimlerinin değerlendirilmesinde kullanılacaktır. Diğer iki modele bakıldığında, araştırmamızda kültürel açıdan heterojen yabancı uyruklu öğrenci grubuyla çalışıldığı için, bireysel düzeyde gözlemlenen kültürleşmenin sonuçlarına daha fazla önem verilecektir. Bu sonuçlar sonraki bölümlerde kültürel uyum ve kültür şoku teorileri altında işlenecektir.

1.2.3. Kültürel Uyum

Yeni bir kültüre uyum birçok araştırmacı tarafından tanımlanıp ölçülmeye çalışılmıştır. Bu alanda en etkili çalışmalardan biri, Ward ve meslektaşlarının çalışmasıdır. Ward ve meslektaşları uyum kategorisi olarak psikolojik uyum ve sosyo-kültürel uyum tanımını önermişlerdir. Psikolojik uyum; psikolojik ve fiziksel iyi oluş ve benlik saygısı da dahil olmak üzere, duygusal cevaplarla ilgilidir. Sosyo-kültürel adaptasyon ise bireylerin, yeni topluma, ne kadar etkili bir şekilde bağlanabildiği ile ilişkili davranışsal tepkilere dayanmaktadır.⁷⁵

Hem psikolojik hem de sosyo-kültürel uyum kavramsal olarak ilişkilidir; fakat her iki uyum farklı altyapılar ve değişkenler tarafından etkilenecek zaman içinde farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Bir başka anlatımla, stres ve başa çıkma çerçevesinde kavramsallaştırılan psikolojik uyum, yaşam değişiklikleri, kişilik ve sosyal destek gibi faktörlerden büyük ölçüde etkilenir.⁷⁶ Ayrıca, yeni kültüre geçtikten hemen sonra stres ve sorunlar doruk noktasına ulaşma eğiliminde olmasına rağmen, psikolojik uyum zaman içinde yine dalgalanmaya başlayabilir.⁷⁷ Öte yandan, kültürü öğrenme çerçevesinde kavramsallaştırılan sosyo-kültürel uyum, ev sahibi vatandaşlarla etkileşim düzeyi ve kalitesi, kültürel uzaklık, kalma süresi gibi faktörlerden daha fazla etkilenir.

⁷⁵ Bkz. Searle Wendy, Ward Coleen, "The Prediction of Psychological and Socio-Cultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions", *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 1990, ss. 449–464; Ward Colleen, Kennedy Antony, "Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions: A Comparison of Secondary Students at Home and Abroad", *International Journal of Psychology*, 28,1993, ss. 129–147

⁷⁶ Bkz Ward Colleen, Kennedy Antony, "Locus of Control, Mood Disturbance and Social Difficulty during Cross-Cultural Transitions", *International Journal of Intercultural Relations*, 16,1992, ss.175–194

⁷⁷ Bkz. 1.3.2.1. Psikolojik Uyum Eğrisi.

Sosyo-kültürel uyumun eğrisi de daha kolay öngörülebilir; yani, sosyo-kültürel uyum yeni kültüre geçtikten sonra hızlı gelişir ve zamanla sabitleşir.⁷⁸

Çalışmamızda psikolojik uyumun bazı hususları incelenmesine rağmen genel olarak, Black ve Stephens'in çalışmasında olduğu gibi, daha çok davranışsal yaklaşım tercih edilecekti. Black ve Stephens kültürlerarası uyuma yönelik üç farklı uyumu önermiştir: genel uyum (günlük faaliyetlerin yönetilmesi), etkileşim uyumu (ev sahibi ülke vatandaşlarıyla etkili bir şekilde ilişkilerin kurulması) ve iş uyumu (işle ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesi).⁷⁹ Benzer şekilde, çalışmamızın üçüncü bölümünde Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin genel uyumu, Türk öğrencilerle olan etkileşimi ve akademik uyumu değerlendirilecektir.

1.2.3.1. Kültürleşme

Kültürlerarası geçiş ve uyum genellikle kültürelleşme teorisi çerçevesinde incelenmektedir. Kültürleşme, önceden yalnızca göçmenlere odaklanan tek boyutlu bir model, göçmenlerin kültürel miraslarını bırakma ve ev sahibi ülkenin kültürünü benimseme süreci olarak kavramsallaştırılırken son yıllarda iki boyutlu, yani iki veya daha fazla kültür grubu ile bireysel üyeleri arasındaki temastan kaynaklanan kültürel ve psikolojik değişim olarak tanımlanmaktadır.

Kültürleşme sürecinin daha ayrıntılı bir modeli 2. şekilde gösterilmiştir. Bu model büyük ölçüde Lazarus'un ve Folkman'ın çalışması⁸⁰ tarafından yönlendirilip, Berry'nin modelini⁸¹ cisimleştirmiş ve Furnham ve Bochner'in⁸² bulgularıyla tamamlanmıştır. Ayrıca hem psikolojik hem de sosyo-kültürel uyum ayrımını yansıtır ve başarılı uyumu öngören mikro ve makro değişkenleri içerir. Makro düzeyde yerleşim ve kendi kültürünün özellikleri dikkate alınmalıdır, çünkü belirli sosyo-politik ve demografik faktörler (örneğin etnik kompozisyon; etnik ya da kültürel dış gruplara

⁷⁸ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 41-42.

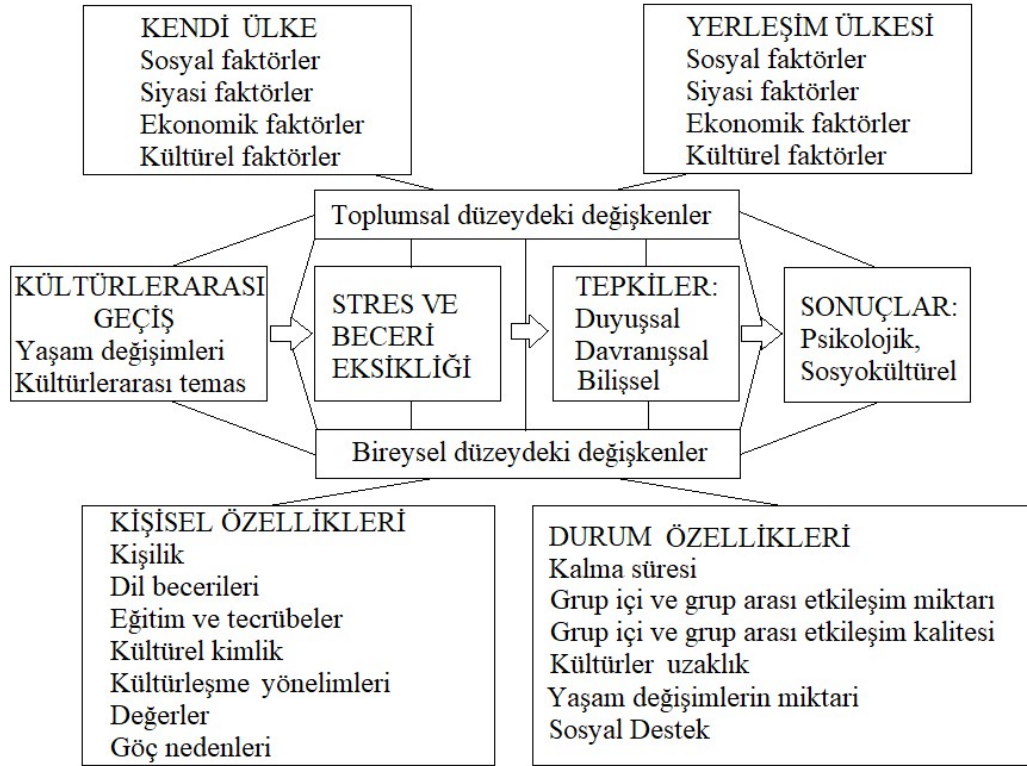
⁷⁹ Bkz. Black Stewart J., Stephens Gregory K., "The Influence of the Spouse on American Expatriate Adjustment in Pacific Rim Overseas Assignments". *Journal of Management*, 15,1989, ss.529-544

⁸⁰ Bkz. Lazarus Richard S., Folkman Susan, *Stress, Coping and Appraisal*. New York: Springer, 1984.

⁸¹ Bkz. Berry John W., "Acculturative Stress", *Psychology and Culture*, ed. Lonner Walter J., Malpass Roy, Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 1994, ss. 211-215.

⁸² Bkz. Furnham Adrian, Bochner Stephan, *Culture Shock: Psychological Reactions to Unfamiliar Environments*. London: Methuen, 1986

yönelik bazı tutumlar) ayrımcılığa yol açabilir. Mikro düzeyde ise, hem kişisel hem de durumunun özellikleri önemlidir; yani hem dil becerileri, kişilik, kültürel kimlik ve kültürleşme yönelimleri gibi kişisel özellikleri hem de arkadaşlık ağları, kültürel uzaklık, gruplar arası ilişkiler ve sosyal destek gibi durumsal özellikleri dikkate almak gerekmektedir. Bu model, ayrıca, kültür şokunun duygusal, davranışsal ve bilişsel boyutları yansıtmaktadır. Kültür şokuyla ilgili araştırmalar kültürlerarası temas üzerinde yapılmış araştırmaların büyük bir kısmı oluşmaktadır. Dolayısıyla, bir sonraki bölümde kültür şoku ve ilgili teoriler özetlenmeye çalışılacaktır.

Şekil 2 Kültürleşme süreci⁸³

⁸³ Orijinal şekiller Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, a.g.e., 2001, s. 44

1.3. KÜLTÜR ŞOKU (AKÜLTÜRATİF STRES)

Kültür şoku farklı bir kültürle temasa geçtikten sonra ortaya çıkan yaygın bir problemdir. İlk olarak, Oberg⁸⁴ tarafından yabancı ortama olumsuz bir tepki olarak tanımlanmıştır. Kültür şoku kaygı, depresyon, hayal kırıklığı, öfke, kendi kendine acıma gibi psikotik belirtilerin yanı sıra kişiden kişiye değişen fizyolojik ve davranışsal sonuçlara (iştahsızlık, uykusuzluk, hafif hastalıklar, ayırma ve ev sahibi vatandaşlarla temastan kaçınılması gibi) yol açabilir. Tüm bu semptomlar aslında stresten kaynaklı olduğundan dolayı Berry, kültür şoku yerine daha uygun bir terim olarak "akültüratif stresi" önermiştir.⁸⁵

Oberg'in tanımında yeni kültüre geçtikten sonra ortaya çıkan olumsuz belirtilerin tanıdık çevresel ve sosyal ortamın yokluğuna atfedilebildiği kabul edilmiştir, ancak, bu ipuçlarının ne olduğu net bir şekilde belirlenmemiştir. Bu belirsizlik sonraki araştırmalar tarafından eleştirilmiştir. Mesela, Furnham ve Bochner'a göre yeni bir kültürün herhangi bir bilinmeyen yönüyle (fiziksel, teknolojik, iklimsel, politik, hukuki, eğitimsel, dilsel, sosyo-kültürel vs.) karşılaşılması "kültür şokuna" katkıda bulunabilir, ancak, zorlukların temel kaynağı aslında sosyal durumlar ve işlemlerdir. Dahası, Oberg'in aksine, bu iki araştırmacı yeni bir kültüre geçişin negatif ve pasif (yani herhangi bir önleyici tedbir veya herhangi bir yapıcı tepki almadan kültür şokunun kabul edilmesi) bir tepki olarak değil yaşam değişimlerinin üstesinden gelmeye çalışan aktif bir süreç olarak kavramsallaştırılmasını ileri sürmüştür. Bu nedenle araştırmalarında, *sojourner*lerin, göçmenlerin ve mültecilerin yeni bir kültüre uyum sağlanabilmesi için ilgili becerilerinin kazanılması (yani yeni kültüre uygun davranışların geliştirilmesi) üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu yaklaşım gittikçe kültürü öğrenme yaklaşımı olarak geliştirilip kültürlerarası temas alanında hakim yaklaşımlardan biri olmuştur.⁸⁶

Kültürü öğrenme yaklaşımına kıyasla alanda ikinci iyi bilinen yaklaşım - stres ve başa çıkma yaklaşımı - yeni kültüre geçişin davranışsal hususlarından daha çok duyuşsal hususlarına yöneliktir. Başka bir deyişle, stres ve başa çıkma yaklaşımı, yeni

⁸⁴ Bkz. Oberg Kalervo, *a.g.e.*, 1960.

⁸⁵ Spencer-Oatey Helen, Franklin Peter, *a.g.e.*, 2009, s. 151-153

⁸⁶ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 65.

kültürle karşılaşmayı, stres yaratan yaşam değişimlerinin dizisi ve başa çıkma teknikleri gerektiren bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, Lazarus'un ve Folkman'ın⁸⁷ stres, değerlendirme ve başa çıkma teknikleri üzerine yapılmış çalışmalarının yanı sıra Holmes ve Rahe'nin⁸⁸ yaşam olaylarıyla ilgili araştırmalarından etkilenmiştir. Ayrıca, yeni bir kültüre uyum sağlama sürecini araştırırken bu yaklaşım, uyum sağlamayı kolaylaştırabilen veya engelleyebilen hem kişisel hem de durumsal özelliklerin değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (bkz. Şekil 2).⁸⁹ Görüldüğü gibi, bu yaklaşımın analitik çerçevesi epeyce geniştir. Fakat, çalışmamızda daha çok davranışsal yaklaşım benimsendiği için stres ve başa çıkma yaklaşımına tezimizde sadece sınırlı ölçüde değinilmiştir.

Kültürü öğrenme ile stres ve başa çıkma yaklaşımının yanı sıra, "kültür şoku" üzerine yapılmış çağdaş çalışmalarda, üçüncü yaklaşım olarak, sosyal kimlik teorileri yer almaya başlamıştır. Literatürde sosyal kimlik teorilerinden kaynaklanan iki büyük kavramsal çerçeve ortaya çıkmıştır: Birincisi, etnik ve kültürel kimlik kavramından yola çıkarak kültürleşme sürecini tanımlamaya ve ölçmeye çalışmaktadır. İkincisi ise gruplararası algılamaların ve ilişkilerin önemini vurgularken çeşitli göçmen grupları ve ev sahibi vatandaşlar arasındaki sosyal etkileşimleri incelemektedir.⁹⁰ Bu çerçevelerin birincisi önceki bölümlerde kısaca tanıtılırken ikincisine ise bir sonraki bölümde sosyal kimlik teorisi altında değinilmiştir.

Yukarıdaki üç yaklaşım, insanların yabancı kültürle temasa geçtikten sonraki hissettiklerini, davranışlarını ve düşündüklerini yansıtan kullanışlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve "kültür şokunun" duyuşsal, davranışsal ve bilişsel (*affective, behavioral, cognitive*) boyutlarını ele aldığı için kültür şokunun ABC modeli olarak da bilinir. Sonraki bölümde bu üç yaklaşım, kültürlerarası temas ve etkileşim bağlamına odaklanarak daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılacaktır.

⁸⁷ Bkz. Lazarus Richard S., Folkman Susan, *a.g.e.* 1984.

⁸⁸ Bkz. Holmes T.H. and Rahe R.H., "The Social Readjustment Rating Scale", *Journal of Psychosomatic Research*, 11,1967, 213–218.

⁸⁹ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 37.

⁹⁰ A.e., s. 38-39.

1.3.1. Kültür Şokunun ABC modeli

Kültür şokunun ABC modelinin davranışsal boyutu kültürü öğrenme yaklaşımıyla temsil edilmektedir. Bir önceki bölümde belirtildiği üzere, kültürü öğrenme yaklaşımı yeni bir kültüre uyum sağlayabilmek için hedef kültürle ilgili becerilerin öğrenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar kültüre özgü değişkenlerin üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yaklaşımın altında ele alınmış olan konularından bazıları: kültürel uzaklık, kültürel kimlik, kültürleşme yönelimleri, ev sahibi vatandaşlarla etkileşimin düzeyi ve kalitesi, *sojourner*lerin arkadaşlık ağları, dil ve iletişim becerileri, yeni bir kültür hakkında genel bilginin elde edilmesi, kültürlerarası eğitim, *sojourner*lerin önceki uluslararası tecrübelerinin etkisi ve ikamet süresinin etkisidir.⁹¹ Bir önceki bölümde de belirtildiği gibi bu yaklaşım yeni bir kültüre geçişle ilişkilendirilen rahatsızlıkların ana nedeni olarak, bozulan sosyal etkileşimleri görmektedir. Dolayısıyla, bu yaklaşımın en geniş olarak ele aldığı alanlardan birinin kültürden kültüre değişen sözlü ve sözsüz iletişim tarzlarının olması sürpriz değildir.

Farklı kültürlerde iletişim birçok açıdan farklılık gösterebilir. Örneğin Edward Hall düşük ve yüksek bağlamlı kültürlerden bahsetmiştir. Düşük bağlamlı kültürler açık sözlü iletişime dayanır ve bilgiyi doğrudan aktarırlar (Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya gibi Batı Avrupa kökleri olan kültürler genellikle düşük bağlamlı kültürler olarak kabul edilir). Buna kıyasla, yüksek bağlamlı kültürler daha fazla sözel olmayan ipuçlardan etkilenir ve genellikle muğlak bir şekilde iletişim kurarlar. Yüksek bağlamlı iletişimde, çok sayıda arka plan bilgisi olmaksızın bir mesaj anlaşılabilir (Asya, Afrika, Arap, Orta Avrupa ve Latin Amerika kültürleri genellikle yüksek bağlamlı kültürler olarak kabul edilir).⁹² Bağlam dışında, başka alanlarda da kültürden kültüre farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanları şu şekilde ifade etmek mümkündür; utanç verici ve itibarını kurtarmaya yarayan durumlar, zamana riayet etme, müzakere yapma, iletişim

⁹¹ A.e., s. 37

⁹² Bkz. Hall, Edward T. *The Silent Language*. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1959, aktarılan *Intercultural Communication: High- and Low-Context Cultures*. Southeastern university. Online learning. [17.08.2016] <https://online.seu.edu/high-and-low-context-cultures/>. Ayrıca bkz. Gudykunst William B., Matsumoto Yuko, "Cross-Cultural Variability of Communication in Interpersonal Relationships", *Communication in Personal Relationships across Cultures*, ed. Gudykunst William B., Ting-Toomey Stela, Thousand Oaks, CA; Sage, 1996, ss. 19–56

halindeyken mesafe kullanımının bilinmesi, diğerlerine hitap etme tarzı (özellikle ilk adın, soyadının ve unvanların kullanılıp kullanılmaması) vb.⁹³

Etkili kültürlerarası iletişim için sözel olmayan iletişim (duruş, karşılıklı bakışlar, bedensel temas, jestler vs.) de eşit derecede önemlidir. Çünkü sözel olmayan iletişim hoşlanma, samimiyet, hakimiyet, güven gibi duyguları dolaylı ileterek ilişkilerin sınırlarını belirtmektedir.⁹⁴ Ayrıca, iletişim kurarken dinleyici ve konuşmacı arasında geribildirim sağlayıp konuşma/dinleme sırasının ne zaman geldiği, sözün kesilmesinin ne zaman uygun olacağı gibi iletişim kurallarını sinyaller vasıtasıyla aktararak sözlü etkileşimlerin senkronize edilmesine de yardımcı olmaktadır.⁹⁵ Bu sinyallerin yanlış anlaşılması veya yorumlanması ise kültürlerarası etkileşimin aksatmasına neden olur.

Kültürden kültüre değişen iletişim tarzların başka bir sorunlu yönü, yukarıda bahsedilen iletişim kurallarının birçoğunun bilinç düzeyinde gerçekleşmemesidir. Bir başka deyişle bir şey ters gidene kadar iletişim kurallarının bilinç düzeyinde farkında olmayız. Bunun pratik sonucu ise gruplar arası uyumsuzluğa yol açan başarısız sosyal etkileşimlerdir.

Gruplar arası uyumsuzluğun olasılığı katılımcılar arasındaki kültürel farklılıklarla beraber artmaktadır.⁹⁶ Furnham ve Bochner'in bulgularına göre kültürel olarak daha yakın bölgelerden gelen öğrenciler Birleşik Krallık'ta sosyal etkileşimdeyken daha az zorluk çekmişlerdir.⁹⁷ Furnham ve Bochner'in çalışmasından büyük ölçüde etkilenen Ward ve meslektaşları uyum için sosyo-kültürel zorlukların az sayıda olmasını, hedef kültürle ilgili bilgi seviyesi, dil yeterliliği, ev sahibi vatandaşlarla temasın düzeyi, ikamet süresi gibi değişkenlerle ilişkilendirmiştir.⁹⁸ Ward ve Kennedy, bu bağlamda,

⁹³ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 60

⁹⁴ Bkz. Burgoon Judee K., " Cross-Cultural and Intercultural Applications of Expectancy Violations theory", *Intercultural Communication Theory*, ed. Wiseman Richard L. Thousand Oaks, CA: Sage, 1995, ss. 194–214; Burgoon Judee K., Buller David B., Woodal William Gill, *Nonverbal Communication: The Unspoken Dialogue*. New York: Harper Collins, 1989

⁹⁵ Bkz. Argyle Michael, *a.g.e.*, 1975

⁹⁶ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, "The Measurement of Sociocultural Adaptation", *International Journal of Intercultural Relations*, 23, 1999, ss.659–677

⁹⁷ Bkz. Bochner Stephan, "The Social Psychology of Cross-Cultural Relations", *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982,

⁹⁸ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, "Crossing Cultures: The Relationship between Psychological and Sociocultural Dimensions of Cross-Cultural Adjustment", *Asian Contributions to Cross-Cultural Psychology*, ed. Pandey Janak, Sinha Durganand, Bhawuk Dharm P.S., New Delhi: Sage, 1996, ss. 289–306

sosyo-kültürel uyumu ölçmek için "sosyo-kültürel uyum ölçeği"ni geliştirmiştir.⁹⁹ Çalışmamızda Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin sosyo-kültürel uyumunu ölçmek için sosyo-kültürel uyum ölçeğinin revize edilmiş versiyonu kullanılacaktır.

Kültürü öğrenme yaklaşımına kıyasla, kültür şokunun duyuşsal boyutu temsil eden stres ve başa çıkma yaklaşımı, yeni kültüre geçiş ve uyum sürecindeki *sojourner*lerin rahat ve huzurlu oluşu ve memnuniyetini incelemektedir. Kültür şokuna giriş bölümünde belirtildiği gibi bu alandaki ilk çalışmalar yeni kültüre geçtikten sonra ortaya çıkan olumsuz duygusal tepkileri vurgulayıp göçmen popülasyonlarında psikopatolojinin vaka oranı ve ciddiyeti üzerinde durmuşlardır. Buna karşın, çağdaş yaklaşım, tıbbi modellerden ziyade psikososyal modeller tarafından yönlendirilip yaşam değişimleri ve stresle başa çıkma teknikleri çerçevesinde kavramsallaştırılmıştır. Bir başka anlatımla, çağdaş stres ve başa çıkma yaklaşımı yeni bir kültüre geçiş ile alakalı yaşamsal değişimlerin değerlendirilmesine, başa çıkma tekniklerinin seçilmesine ve uygulanmasına odaklanmaktadır. Bu süreçte ayrıca söz konusu yaklaşım hem kendi memleketlerinin ve yerleşilen yerin kültür özelliklerinin hem de *sojourner*lerin kişisel ve durumsal özelliklerinin göz önüne alıp değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁰⁰

Ampirik veriler, psikolojik uyum üzerinde kişilik özelliklerinin etkisi hakkında kapsamlı kuramlaştırma sağlamasına rağmen daha az tutarlı sonuçlar sağlamaktadır. Buna araştırılmış faktörlerden biri olan dışa dönüklüğü örnek verebiliriz. Araştırmalarda psikolojik uyum ile dışa dönüklük arasında hem olumlu, hem olumsuz hem de anlamlı olmayan ilişkiler ileri sürülmüştür. Bu büyük ölçüde *sojourner*lere ve ev sahibi kültüre göre değişir.¹⁰¹ Çelişkili bulguları uzlaştırmaya yönelik bir girişimde Ward ve Chang, kültürel uyumluluk hipotezini ileri sürmüştür. Bu hipotez, kişi ile durumun (yani yeni bir kültürün) uyumluluğunun önemini vurgulamaktadır. Demek ki, psikolojik uyum, sadece kişiliğe değil, birçok durumda birey ve ev sahibi kültür normları arasındaki kültürel uyuma bağlı olmaktadır.¹⁰²

⁹⁹ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, *a.g.e.* 1999.

¹⁰⁰ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 71-72.

¹⁰¹ Bkz. Padilla Amado M., Wagatsuma Yuria, Lindholm Kathryn L., "Acculturation and Personality as Predictors of Stress in Japanese and Japanese-Americans", *Journal of Social Psychology*, 125, 1985, ss.295-305

¹⁰² Bkz. Ward Colleen, Chang Weining C., "Cultural Fit: A New Perspective on Personality and Sojourner Adjustment", *International Journal of Intercultural Relations*, 21, 1997, ss. 525- 533

Karşılaşılan yeni kültürün özelliklerine gelince, kültürlerarası temasın sonuçları adlı bölümde gösterildiği gibi, yabancılara karşı ev sahibi vatandaşların davranışları, *sojourner*lerin uyum sağlama sürecini anlamlı ölçüde etkilemektedir. Psikolojik uyum bağlamında, Fernando, uyum sağlamayı negatif şekilde etkileyen en ciddi risk faktörü olarak ırkçılığın olduğunu belirtmiştir.¹⁰³ Yapılan başka çalışmalar göçmenlerin psikolojik uyumu ile algılanan ırkçılık arasında negatif bir ilişkinin olduğunu göstermiştir.¹⁰⁴

Yeni kültüre geçtikten sonra *sojourner*lerin stres değerlendirmesini, başa çıkma tekniklerinin uygulanması ve uyum sağlanmasını etkileyen diğer bir faktör ise *sojourner*lerin beklentileridir. Bazı araştırmalara göre, daha gerçekçi beklentiler, daha iyi uyuma katkıda bulunmaktadır. Bu bakımdan yeni bir kültürle daha önceki temas ve psikolojik hazırlık, kaygıyı hafifletip öz güveni inşa ederek stres seviyesini anlamlı şekilde azaltabilir.¹⁰⁵

*Sojourner*lerin psikolojik uyumunu etkileyebilen ve ampirik olarak araştırılmış faktörler, burada özetlenemeyecek kadar fazladır. Tezimizin amaçları doğrultusunda, bu faktörlerden sonraki bölümlerde sadece sosyal destek ile ilgili araştırmalara değinilecektir. Ancak, kültür şokunun bilişsel boyutuna geçmeden önce psikolojik uyum eğrisi teorisine kısaca değinmek gerekmektedir.

Mülteciler, *sojourner*ler, göçmenler, yerli halklar ve etno-kültürel grupların akültüratif stres düzeyini (yani yeni kültürle temasta olduğundan dolayı psikolojik ve psikosomatik belirtilerini) karşılaştıran bir çalışmada Berry *sojourner*lerin orta düzeyde stres yaşadıklarını belirtmiştir.¹⁰⁶ Bu şartırtıcı değildir, çünkü mültecilerle karşılaştırıldığında *sojourner*ler genellikle gönüllü olarak taşınır ve/veya kültürlerarası etkileşime gönüllü olarak girerler. Fakat, kültürlerarası temas alanındaki ilk deneysel araştırmalar, farklı kültürle karşılaşmanın olumlu bir şekilde başladığını ortaya koymuştur. Bu dönem, "karşılaşma coşku ve heyecan dönemi" (*entry euphory*) olarak tanımlanır. Lysgaard bu görüşün ilk savunucularından biri olarak Birleşik Devletler'deki

¹⁰³ Bkz. Fernando Suman, "Racism and Xenophobia". *Innovation in Social Sciences Research*, 6, 1993, ss. 9–19.

¹⁰⁴ Bkz. Ataca Bilge, "Psychological and Sociocultural Adaptation of Turkish Immigrants, Canadians and Turks", XIII Congress of the International Association for Cross-cultural Psychology, Montreal, 1996.

¹⁰⁵ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 77-78.

¹⁰⁶ Bkz. Berry John W. vd., *a.g.e.* 1987.

İskandinav Fulbright bursiyerleriyle bir araştırma gerçekleştirdikten sonra yeni bir kültürde psikolojik uyumun U-eğrisini izlediğini belirtmiştir. Başka bir deyişle, Lysgaard'ın çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri'nde 6 aydan daha kısa ve 18 aydan daha uzun zaman kalan öğrencilere kıyasla, 6-18 ay kalan öğrencilerin uyum seviyesi daha düşük olduğu ileri sürülmüştür.¹⁰⁷

Ancak, stres ve başa çıkma teknikleri ile ilgili literatüre göre "karşılaşma coşku ve heyecan dönemi" varsayımının aksine, geçiş döneminin ilk evrelerinde yaşam değişimlerinin sayısı en yüksek ve başa çıkma kaynakları en düşük seviyede olması yüzünden şiddetli uyum sorunlarıyla karşılaşılabilir. Bu öneriyi incelemek için Ward ve meslektaşları, *sojourner*lerin uyum sağlaması üzerine boylamsal bir araştırma gerçekleştirmiştir ve yeni Zelanda'ya yerleşen Malezya ve Singapurlu öğrencilerin içinden bir grubu izledikten sonra psikolojik uyumun Lysgaard'ın modeline kıyasla tamamen ters bir yönde olan bir U-eğrisini izlediğini ortaya koymuşlardır. Yani, birinci ayda ve bir sene geçtikten sonraki depresyon seviyesinin ara dönemdeki depresyon seviyesinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.¹⁰⁸ Özet olarak ifade etmek gerekirse, Lysgaard ve Oberg'in¹⁰⁹ çıkarımlarını tersine yeni bir kültüre geçiş sadece heyecan ve coşkuyla karşılanmamakta, en azından orta düzeyde duygusal sıkıntılara da neden olmaktadır. Psikolojik uyum zorlukları geçiş döneminin ilk evrelerinde en yüksek seviyede ilk 4-6 aydan sonra düşer ve zamanla değişken bir şekilde devam edebilir. Ancak bu dönemde (yani 6 aydan sonra) *sojourner*lerin sıkıntıları genellikle, "kültürel olmayan" sorunlar (örneğin sınavlar, ilişki güçlükleri vs.) tarafından etkilenmektedir.¹¹⁰

Sonuç olarak, araştırmamızın ana odağı psikolojik uyum olmamasına rağmen, psikolojik uyum eğrisi ile ilgili teorilerin dahil edilmesi gereği görülmüştür. Çünkü, sonraki bölümlerde gösterildiği gibi hem *sojourner*lerin psikolojik iyi oluşu ev sahibi vatandaşlarla teması teşvik etmekte hem de ev sahibi vatandaşlarla temas *sojourner*lerin psikolojik iyi oluşunu olumlu bir şekilde etkilemektedir. *Sojourner*lerin psikolojik uyum

¹⁰⁷ Bkz. Lysgaard Sverre, "Adjustment in a Foreign Society: Norwegian Fulbright grantees visiting the United States", *International Social Science Bulletin*, 7, 1955, ss.45-51

¹⁰⁸ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, *a.g.e.*, 1996; Ward Colleen vd., "The U-Curve on Trial: A Longitudinal Study of Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transition", *International Journal of Intercultural Relations*, 22, 1998, ss.277-291.

¹⁰⁹ Bkz. Oberg Kalervo, *a.g.e.*, 1960.

¹¹⁰ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 81-82.

eğrisi, aynı zamanda, uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için ne zaman ve nasıl bir destek sağlanacağı hususunda ipuçları vermektedir.

Kültür şokunun ABC modelin boyutlarına geri dönecek olursak, kültür şokunun bilişsel boyutunu kültürleşme teorileri ve Tayfel'in sosyal kimlik teorisi temsil etmektedir. Bu teorilerin merkezinde benlik kurgusu ve onunla ilişkilendirilen etnik ve kültürel kimlik kavramları bulunmaktadır. Başka bir deyişle, bu teoriler *sojourner*lerin, göçmenlerin ve mültecilerin yeni kültüre geçişinden sonra "Ben kimim?" ve "Başkalarıyla nasıl ilişki kurabilirim?" diye sorular sormaya başladıkları varsayımına dayanmaktadır. Bu sürecin neticesinde, *sojourner*lerin, göçmenlerin ve mültecilerin ulusal kimlikleri değişmeye ve diğer gruplara yönelik görüşler ve tutumlar oluşmaya başlar.¹¹¹

Kültürleşme sürecini araştıran çalışmalar, göçmenler ve mülteci gruplarına odaklanırken özellikle kimliklerinin değişmesini etkileyen faktörlere odaklanmaktadır. Sonuçlarına göre yeni bir kültürde geçici olarak kalmayı öngörenler, kalıcı olarak kalmayı hedefleyenlerle karşılaştırıldığında, kendi kültürleriyle daha güçlü ve ev sahibi kültürle daha zayıf kimlik özdeşimi sürdürmektedir. Bu durumda, yeni kültüre uygun becerilerin kazanılması bile ulusal benlik kurgusunu etkilemeyebilmektedir. Yani *sojourner*ler, göçmenler ve mülteciler, ev sahibi kültürün bazı unsurlarını benimserken kendi kültürlerine aidiyeti de sürdürmektedirler. Entegrasyon olarak bilinen bu kültürleşme yönelimi, araştırmalara göre, göçmenlerin tercih ettiği kültürleşme yönelimi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹²

Tajfel'in sosyal kimlik teorisi ise, sosyal psikolojide ortaya çıkan ve sosyal sınıflandırmayı tartışan bir kavramdır.¹¹³ Tayfel, bu bağlamda sosyal kimliğin üç belirleyici özelliğine işaret etmiştir. Bunlar; (1) sosyal kimliğin kimlik kurgusunun bir parçası olması; (2) bir gruba aidiyette farkındalığın gerekliliği, ve (3) değerlendirici ve duygusal olarak anlamlı olmasıdır. Başka bir deyişle, sosyal özdeşim sosyal kimlik teorisine göre, sosyal sınıflandırmaya ve sosyal karşılaştırmaya dayanmaktadır.

¹¹¹ A.e., s. 100.

¹¹² Bkz. Berry John W. vd. "Acculturation Attitudes in Plural Societies". *Applied Psychology*, 38,1989, ss.185-206

¹¹³ Bkz. Tajfel Henri, *Differentiation between Social Groups: Studies in the Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press, 1978; Tajfel Henri, *Human Groups and Social Categories*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

Tanıdığımız ve saygı duyduğumuz özellikleri paylaşan kişiler iç gruplar diğerleri ise dış gruplar olarak algılanır ve bu gruplar arasındaki olumlu veya olumsuz karşılaştırmalar, benlik saygısını etkilemektedir. Ayrıca Tajfel'e göre, grup üyeleri iç gruba dahil olanlara karşı daha olumlu yargılara sahiptirler ve herhangi bir durumu değerlendirirken objektif olmadan iç grup tarafını tutma eğilimi göstermektedir. Benzer bir şekilde, eğer bir grup kendi kimliğinin herhangi bir hususunu (örneğin, din, cinsiyet, etnisite) tehdit altında algılamaya başlarsa diğer gruplara karşı daha olumsuz tutumları göstermeye başlayabilir. Sosyal kimlik teorisi aynı zamanda bireylerin olumsuz bir grup kimliğine maruz kaldıklarında (örneğin olumsuz stereotiplere ve ön yargılı tutumlara) benlik saygısını korumak için kullandıkları stratejilerle ilgilenmektedir. Tajfel'e göre bu stratejilerin bazıları: gruplar arası geçiş (yani kendini yeni bir grup üyesi olarak görmeye başlaması) ya da kendi grubunun iyileştirilmesi için yapılan eylemlerdir.¹¹⁴

Bu noktada ortaya çıkan soru şudur: sosyal kimlik teorisi ve *sojourner*ler tarafından tercih edilen kültürleşme yönelimi olan entegrasyon uzlaştırılabilir mi? Entegrasyon ancak göçmenlerin kültür özelliklerini sürdürürken ev sahibi toplum tarafından kabul edilmesiyle başarılı olabilir. Sosyal kimlik teorisi ise toplumsal sınıflandırmayı, karşılaştırmayı ve iç grupların taraflılığını vurgulamaktadır. Bu çatışan teorilerin olası sonuçlarından biri, göçmen grupların entegre çabalarının ev sahibi toplum üyeleri tarafından engellenmesidir. Ayrıca, bu süreçte karşılaşılan olumsuz stereotipleşme, önyargı ve ayrımcılık göçmenlerin gelişmekte olan sosyal kimliklerin üzerinde olumsuz etki bırakabilir. Bu durumda, kültür eğitim programları ve onun teknikleri (müdahaleci süreçlerin farkındalığı; farklılıklar yerine gruplar arası benzerliklerin vurgulanması; kişinin kendini diğer kişinin rolüne yerleştirmesi gibi) daha etkili kültürlerarası temas yardımcı olabilir. Üstelik, gruplar arası temas - en azından bazı koşullar altında- gruplar arasındaki ilişkileri teşvik ederken daha olumlu karşılıklı algılamalara yol açabilir. Temas hipotezi olarak bilinen bu teori ve etkili temas için gereken koşullar, bir sonraki bölümde yakından ele alınmaya çalışılacaktır.

¹¹⁴ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 105-106.

1.4. TEMAS HİPOTEZİ

Öğrenci hareketliliği, tanım gereği olarak, kültürlerarası teması teşvik etmektedir. Fakat, önceki bölümlerde bahsedilen konular göz önüne alındığında, bu temas yerel kültürün anlaşılmasına ve stereotiplerin bastırılmasına (eğer varsa) gerçekte ne ölçüde yardımcı olmaktadır? Bu soruyu cevaplamak için temas hipotezine değinmek gerekmektedir.

Temas hipotezi, kültürel açıdan farklı bireylerin birbirleriyle temasa geçtiklerinde etkileşimleriyle her birinin diğerinin bakış açısını anlayacak ve böylece karşılıklı anlayışın, hoşgörünün ve karşılıklı kabulün geliştirilmiş olacağını varsayan bir hipotezdir.¹¹⁵ Stereotipler örneğine bakıldığında, temas hipotezine göre, olumlu veya olumsuz özellikleri (stereotipleri) taşıyan bir grupta iletişime girildiğinde, biri stereotiplerinin (doğru olmazsa) doğru olmadığını anlayacak ve onları değiştirmek isteyip değiştirecektir.¹¹⁶ Ancak, bu çok naif bir varsayım olabilir. Çünkü bu gibi durumlarda kişiler, kısmen tarafsızlıkları bozan stereotipleri yüzünden, stereotiplerin yanlış olduğunu anlamayıp doğru olduğuna inanmaya devam edebilir.¹¹⁷ Benzer şekilde, stereotipleri taşıyan herhangi bir grup üyesinin, bazen bu stereotiplere göre davranacakları ihtimalini de kabul etmek gerekmektedir. Ayrıca, sosyal etkileşimler çoğu zaman seçicidir. Yani insanlar başkaları ile sadece belirli durumlarda görüşmektedir. Dolayısıyla, izlenimleri durumsal faktörler tarafından etkilebilmektedir.¹¹⁸

Bütün bunlar, belirli bir kişi veya bir grup hakkında düşüncelerin değiştirilmesini çok zorlaştırmaktadır.¹¹⁹ Temas hipotezi bizi burada karışık sonuçlara getirmektedir. Gruplar arası temas kesinlikle önemlidir, ancak görünüyor ki sırf temas yetersizdir. Araştırmalar da insanların çeşitli gruplarla temastan faydalanabilmesi için temasın yönetilmesinin ve kolaylaştırılmasının gerektiğini göstermektedir.¹²⁰ Demek ki, kültürlerarası temas çeşitli gruplar hakkında paylaşılan stereotiplerin bastırılmasını

¹¹⁵ Bkz. Bochner Stephan, "Sojourners", *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, ed. Sam David L., Berry John W., Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 188.

¹¹⁶ Schneider David, *The Psychology of Stereotyping*, New York: Guilford Press, 2004, s.382.

¹¹⁷ A.e., s.382.

¹¹⁸ A.e., s.384.

¹¹⁹ A.e., s.384.

¹²⁰ Spencer-Oatey Helen, Franklin Peter, *a.g.e.*, 2009, s. 168.

teşvik edebilir fakat bu nedensel bir ilişki olmayıp yalnızca belirli koşullar altında gerçekleşebilmektedir

Literatürde bu koşullar yazara göre farklılık göstermektedir. Mesela, Allport'a göre, çoğunluk ve azınlık gruplarının ortak hedefleri, aralarındaki önyargıları (birinin kişilik yapısına derinden bağlı değilse) azaltmaktadır. Ayrıca bu gruplar arasındaki temas, kurumsal destekler (yasalar, adetler ya da genel atmosfer) tarafından onaylanmışsa ve grupların ortak çıkarlarının ve ortak insanlığının algılanmasına yol açmışsa, temasın etkisi büyük ölçüde artar.¹²¹

Bochner benzer koşulları ileri sürmüştür. Bunlar: eşit statü, gruplar arasında herhangi bir çatışmanın olmaması, her iki grubun etkileşimden faydalanması ve etkileşimin herkes için olumlu bir deneyim olmasıdır.¹²² Üstelik, Amir ve Ben-Ari, temasın rastgele olmaktan ziyade yakın ve samimi olması gerektiğini vurgulamışlardır.¹²³ Bu niteliklere sahip olmayan bir temas, olumlu etkiye bulunma yerine, önyargılı tutumların sertleşmesine, hatta gruplar arası düşmanlığın artmasına neden olabilir.¹²⁴ Peki, kültürlerarası temastan faydalanmak için yabancı uyruklu ve yerli öğrenciler arasındaki temas nasıl olmalıdır? Etkili temasın koşulları, daha ayrıntılı olarak, bir sonraki bölümde ele alınmaya çalışılacaktır.

1.4.1. Etkili Temas Koşulları

İki grup üyesi, sadece ara sıra selamlaşıyorsa ya da birbirlerine rastladıklarında havadan sudan konuşuyorsa, birbirleri hakkında yeni bilgi edinmek için çok az fırsata sahip olacaklardır. Bunu kabul eden araştırmacılar, etkili temas için, grup üyeleri arasında ilişkilerin dostluk düzeyinde olması gerektiğini savunmaktadır.¹²⁵ Benzer

¹²¹ Allport, Gordon. W., *The nature of prejudice*. Garden City, NY: Doubleday/Anchor, 1954, s. 267.

¹²² Bochner Stephan, "Sojourners", *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, ed. Sam David L., Berry John W., Cambridge: CambridgeUniversity Press, 2006, s. 188

¹²³ Bkz. Amir, Y., Ben-Ari R., "A Contingency Approach for Promoting Intergroup Relations". *Ethnic Psychology: Research and Practice with Immigrants, Refugees, Native Peoples, Ethnic Groups and Sojourners*, ed. Berry John W., Lisse, The Netherlands: Swets & Zeitlinger, 1988, ss. 287–296

¹²⁴ Bkz. Wood Thomas E., Sherman Malcolm J., "Is Campus Racial Diversity Correlated with Educational Benefits?" *Academic Questions*, 14 (3), 2001, ss. 72–88; Henderson-King Donna, Kaleta Audra J., "Learning about Social Diversity: The Undergraduate Experience and Intergroup Tolerance." *Journal of Higher Education*, 71(2), 2000, ss. 142–164; aktarılan Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, 568-569.

¹²⁵ Bkz. Pettigrew Thomas, "Intergroup Contact Theory", *Annual Review of Psychology*, 49, 1998, ss. 65–85.

şekilde, Brewer ve Miller daha derin ve anlamlı ilişkilerin oluşturulmasını etkili temasın bir anahtarı olarak görmüştür.¹²⁶ Onlara göre, sadece geçmişlerini, ilgilerini, değerlerini ve görüşlerini arkadaşça paylaşabilen kişilerin grup sınırlarını aşma imkanı vardır. Ayrıca, kişiler ve gruplar arasındaki benzerliklerinin keşfedilmesi, karşılıklı hoşlanmayı artırır ve önyargıların azaltılmasına yardımcı olur.¹²⁷

İnsanların hangi ortamda etkileşime girdikleri de büyük ölçüde etkileşimleri etkileyen faktörlerdendir. Etkili temas, bir ortamla sınırlı, yüzeysel ve rol bağımlı olmamalıdır. Başka bir deyişle, bir kişinin veya grubun sadece bir ortamda ya da belirli koşullar altında gözlemlenmesi sınırlı bir bilgi kaynağı olmaktadır. Araştırmalar da gösterir ki belirli bir ortamda bir grup üyeleriyle olumlu deneyimler yaşanmış olsa da, grupla ilişkilendirilen olumsuz tutumlar sürdürülebilir.¹²⁸ O yüzden etkili temas, farklı ortamlarda ve farklı koşullar altında (öğrenciler örneğinde okul, ders, yurt, ortak akşam yemeği, spor aktiviteler, geziler vb.) gerçekleştirilmiş etkileşimleri kapsayan bir temas olmalıdır. Etkileşimin derin ve geniş olmasının yanı sıra, etkili temas için grup üyeleri arasında olumlu deneyimlerin de yaşanması gerekmektedir. Olumlu deneyimler ise grupların ortak hedeflerini ve çıkarlarını vurgulayan iş birliğinin teşvik edilmesiyle meydana gelebilir. İş birliğinde ortak hedeflerin geliştirilmesi, özellikle belli alanlarda farklı ve çatışan hedefler ile ihtiyaçları gösteren gruplar için çok önemlidir.¹²⁹ Başarılı bir iş birliği, gruplar arasındaki kaygıları da azaltarak kişisel bilgi alışverişini kolaylaştırmaktadır.¹³⁰

Öğrenciler arasında iş birliğini teşvik eden ve dostlukları kolaylaştıran tekniklerden biri iş birlikçi öğrenme olarak görülmektedir.¹³¹ İş birlikçi öğrenme, sınıf etkinliklerini akademik deneyimlerin yanı sıra sosyal öğrenme deneyimlerine dönüştürmeyi amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır. Bu amaç doğrultusunda, öğrenciler farklı yeteneklerine göre küçük takımlar halinde organize edilmektedir. Bir ekibin her

¹²⁶ Bkz. Brewer Marilynn B., Miller Norman, "Beyond the Contact Hypothesis: Theoretical Perspectives on Desegregation." *Groups in Contact: The Psychology of Desegregation*, ed. Brewer Marilynn B., Miller Norman, Orlando, FL: Academic Press, 1984, ss. 281–302

¹²⁷ Schneider David, *a.g.e.*, 2004, s.385.

¹²⁸ A.e., s.386.

¹²⁹ A.e., s.387.

¹³⁰ A.e., s.387.

¹³¹ Bkz. Slavin Robert E., "Cooperative Learning: Applying Contact Theory in Desegregated Schools", *Journal of Social Issues*, 41, 1985, ss. 45–62; Slavin Robert E., "Cooperative Learning: Engineering Social Psychology in the Classroom", *The Social Psychology of Education: Current Research and Theory*, ed. Feldman Robert S., Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1986, ss. 153–171

üyesi, sadece öğretilenin öğrenilmesinden değil, aynı zamanda takım arkadaşlarının öğrenmesine yardımcı olmaktan da sorumludur. Böylece bir başarı atmosferinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.¹³² İş birlikçi öğrenme örneklerinden biri de Aronson ve meslektaşları tarafından geliştirilmiş olan "yapboz" sınıfıdır. Yapboz, bir sınıfta öğrenciler, karışık gruplarda çeşitli projeleri hazırlar ve her öğrenci belirli bir parçadan sorumludur. Bütün parçalar bir araya getirilmedikçe proje raporu yetersiz kalacaktır. Ayrıca, her grup üyesi, kendi grubuna uzmanlık becerileri sunabilecekleri için diğer gruplardaki aynı parçadan sorumlu olan öğrencilerle uzman gruplara katılır. Bu koşullar altında, hem grup üyelerinin birbirlerine yardım etmeleri hem azınlık öğrencilerin performanslarının yükseltilmesi teşvik edilmektedir.¹³³

Yabancı uyruklu öğrenciler bağlamında, yabancı uyruklu ve ev sahibi öğrencileri eşleştiren programlar (*peer pairing programs*) iş birliğini teşvik ve dostlukları kolaylaştırmada çok etkilidir. Bu programlarda ev sahibi öğrenciler, onlarla eşleştirilen yabancı uyruklu öğrencilerle sürekli iletişim halinde olup, okul ve öğrenci yaşamına aşina olmalarında yardımcı olmaktadır. Netice olarak, bu programlara katılan yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşları için ev sahibi öğrencileri tercih etmeleri olasılığı daha yüksektir.¹³⁴

Etkili temas için zemin hazırlayan başka bir gereksinim, tarafların eşit statüye sahip olmasıdır. Bu bağlamda, özellikle azınlık üyeleri kendilerini dezavantajlı bir pozisyonda bulabilirler, hatta, basmakalıp kategorilere sokulabilirler. Steele'e göre, sözlü stereotipler kullanılsa bile, stereotip tehdidi (kimliklerinin bir parçasına bağlı belirli stereotiplerle uyumlu bir biçimde hareket etme korkusu), azınlık üyelerini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Steele, bu bağlamda kritik kitle (*critical mass*) terimini ileri sürmüştür. "Kritik kitle" terimi, okul ya da iş yeri gibi bir yerde, yeteri kadar azınlığın bulunması nedeniyle, azınlıkların azınlık olduklarından dolayı artık rahatsızlık duymayacakları eşik noktası anlamına gelmektedir. Demek ki, bir ortamda

¹³² Bkz. *An Overview Of Cooperative Learning*. Cooperative learning Institute. <http://www.co-operation.org/what-is-cooperative-learning/>

¹³³ Aronson Elliot vd., *The Jigsaw Classroom*. Beverly Hills, CA: Sage, 1987; Aronson Elliot, Patnoe Shelley, *The Jigsaw Classroom*, C. II, New York: Longman, 1997; aktarılan Schneider David, *a.g.e.*, 2004, s.388.

¹³⁴ Bkz. Westwood Marvin J., Barker Michelle, "Academic Achievement and Social Adaptation among International Students: A Comparison Groups Study of the Peer-Pairing Program", *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 1990, ss. 251–263

bir grubun kritik kitlesi arttıkça üyelerin güveni, rahatlığı ve performansları da yükselmektedir.¹³⁵

Steele'e göre stereotip tehdidin azaltılması ve performansların yükseltilmesi için, grup üyelerinin bir yere aidiyet hissetmeleri de çok önemlidir. Steele, grupların aidiyet duygusunu arttırabilecek çeşitli teknikler önermektedir. Mesela, günlük akademik hayat ile ilgili yabancı uyruklu ve yerli öğrenciler arası grup konuşmalarının teşvik edilmesi, öğrencilere aynı sorunların diğer öğrenciler tarafından da yaşandığını göstermenin yanı sıra öğrencilerin kaygılarını da azaltabilir ve özgüvenlerini arttırabilir.¹³⁶ Benzer şekilde, kurumlar ve öğretmenler tarafından sağlanan rehberlik ve öğrencilerin akademik performansları konusunda geri bildirim motivasyonlarını da anlamlı ölçüde yükseltebilir.¹³⁷

Kurumlar tarafından sağlanan destek de, etkili temasın kolaylaştırılmasına katkıda bulunabilir. Kurumsal desteğin etkisinin ampirik olarak ölçülmesi zor olmasına rağmen araştırmalar, başkalarına karşı olumlu etkileşimde olmaya teşvik edilen, hatta hafifçe zorlanan insanların sonuçta bu davranışları ve ilgili tutumları içselleştirebildiğini göstermektedir.¹³⁸ Aynı zamanda, araştırmalar, çeşitli gruplarla olumlu deneyimlere sahip olmanın, insanların önyargılarını kontrol etmede motivasyonlarını arttırdığını göstermiştir.¹³⁹ Benzer şekilde, bir kişi belli bir grup hakkında (özellikle onunla az temasta olduğundan dolayı) nötr veya yalnızca az olumsuz düşüncelere sahip olduğunda, bu grup üyeleriyle olumlu deneyimlerini tüm gruba genelleştirebilir.¹⁴⁰

Yukarıda işlenen koşullar etkili temasa yönelik tüm koşulları sıralayan bir liste değildir. Araştırmacılar, yıllar geçtikçe, bu listeye ilave koşullar (örneğin, gruplar arasındaki değer benzerliği,¹⁴¹ iki grubun üyelerin yaklaşık eşit sayısı¹⁴² vs.) eklemeye

¹³⁵ Bkz. Steele Claude M., *Whistling Vivaldi and other Clues to How Stereotypes Affect Us*. New York: W.W. Norton & Company, 2010, s.135.

¹³⁶ Bkz. Steele Claude M. vd., *African-American College Achievement: A Wise Intervention*. Yayınlanmamış metin. Stanford University, 1997

¹³⁷ Bkz. Steele Claude M., a.g.e., 2010.

¹³⁸ Schneider David, a.g.e., 2004, s.389.

¹³⁹ Bkz. Towles-Schwen Tamara, Fazio Russel H., "On the Origins of Racial Attitudes: Correlates of Childhood Experiences", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 2001, ss. 162–175

¹⁴⁰ Schneider David, a.g.e., 2004, s. 390.

¹⁴¹ Bkz. Cook Stuart, "The Systematic Analysis of Socially Significant Events: A Strategy for Social Research." *Journal of Social Issues*, 18, W., 1962, 66–84.

¹⁴² Bkz. Amir Yehuda, "The Role of Intergroup Contact in Change of Prejudice and Ethnic Relations." *Towards the Elimination of Racism*, ed. Katz Phyllis, New York: Pergamon Press, 1976, ss. 245–308.

devam etmektedir. Etkili temasın koşullarına yönelik gereken koşul listesi o kadar çoğalmıştır ki, tüm bunlar düşünüldüğünde etkili temasın sağlanması neredeyse mümkün gibi görünmemektedir. Fakat yine de, ilgili gruplar hakkında araştırmaların ve ilgili durumsal faktörlerin ayrıntılı analizi daha etkili temasın koşullarının sağlanmasına önemli ipuçları sağlayabilir.

Yukarıdaki etkili temas koşulları ışığında tezimizde özellikle yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki yakın arkadaşlıkları ve Bursa Uludağ Üniversitesi tarafından kültürlerarası etkileşimin kolaylaştırılması konusunda yapılan aktiviteler incelenecektir. Ancak, öncesinde, yabancı uyruklu öğrenciler üzerine yapılmış araştırmalara ve özellikle ev sahibi vatandaşlarla etkileşimleri ile ilgili elde edilen sonuçlara bakmak gerekmektedir.

2. YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLER VE EV SAHİBİ VATANDAŞLARLA ETKİLEŞİMİ

Önceki bölümde belirtildiği üzere, yabancı uyruklu öğrenciler daha geniş bir *sojourner* kategorisi altına girmektedir. Ancak *sojourner* gruplar arası bir karşılaştırma yapıldığında yabancı uyruklu öğrenciler turistlere nazaran yeni ortamlarına daha bağlı olsalar da göçmenler ve mültecilere kıyasla bağlılıkları çok daha azdır. Bunun nedeni, yabancı uyruklu öğrencilerin - göçmenler gibi - gönüllü olarak yurt dışına çıkmalarına rağmen göçmenler ve mültecilerden farklı olarak eve dönüşlerinin çoğu zaman eğitim programlarının bitişine bağlı olarak planlı olmasıdır. Akademik hedefler, yabancı uyruklu öğrencileri iş adamları ve gönüllüler gibi *sojourner* kategorilerinden ayırır ve söz konusu hedefler, onların kültürlerarası deneyimlerinin ayrılmaz bir parçası olarak gerçekleşir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin deneyimlerini yansıtan çok sayıda araştırma vardır. Bunlar dört geniş alana ayrılabilir: yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştığı zorluklar, kişilerarası ve gruplar arası etkileşimler, kültürlerarası sınıf (*intercultural classroom*),¹⁴³ psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik uyumdaki zamansal değişimler, ve öğrencilerin memleketlerine geri dönüş deneyimleri.¹⁴⁴ Tezimizin amaçları doğrultusunda, ev sahibi vatandaşlarla temasın Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin sosyo-kültürel, psikolojik ve akademik uyumu ne ölçüde etkilediğini incelemek için, dördüncü alan hariç, diğer alanlarda yapılan araştırmalara bu bölümde kısaca değinilecektir. Bu bağlamda, yabancı uyruklu öğrencilerin farklı arkadaşlık ağlarının etkileri ve ev sahibi vatandaşlarla temas eksikliğinin yol açtığı sonuçlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılacaktır. Ayrıca karşılıklı kültürleşme modelinden yola çıkarak, yerli öğrencilerin kültürlerarası etkileşime girme motivasyonlarından da söz edilecektir.

¹⁴³ Kültürlerarası sınıf (*intercultural classroom*) farklı kültür bakış açısından zekânın tanımı ve algılanması, öğrenci ve öğretmen beklentileri ve sınıftaki iletişim ile akademik performans ve akademik memnuniyet üzerindeki etkileri inceleyen bir kavramdır.

¹⁴⁴ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 146.

2.1. YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal etkileşim eğilimlerini daha iyi anlayabilmek için, ilk olarak onların durumlarına ve karşılaştıkları güçlüklerle bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Furnham ve Bochner tarafından işaret edildiği gibi, yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları zorlukların sadece bir kısmı yabancı olmalarına bağlıdır. Yabancı uyruklu öğrenciler, tıpkı diğer *sojourner*ler gibi, dil yetersizliği, kültürel farklılıklar, ayrımcılık, vatan hasreti, yalnızlık, beslenme kısıtlamaları, ev sahibi vatandaşlarla olan etkileşimlerinde "kültürel elçi" rolünde olma gibi zorluklarla karşılaşırken, ev sahibi öğrencilerin karşılaştıkları sorunları da yaşamaktadırlar. Bunlar: geç erginlik ve erken erişkinlik dönemlerine ilişkin sorunlar, akademik zorluklar ve yeni bir okul veya üniversiteye geçişle ilgili stres sebepleridir.¹⁴⁵ Bunun yanı sıra, karşılaşılan güçlükler, hem hedef kitlesine göre (örneğin lise öğrencileri, lisans öğrencileri, lisansüstü öğrencileri gibi), hem de öğrencilerin memleketleri ve yerleşim kültürlerine göre büyük farklılıklar gösterebilir. Ayrıca, diğer faktörler de dikkate alınmalıdır. Örneğin, daha önce kültürlerarası tecrübeleri olan, iyi planlanmış bir eğitim programına katılan, orta sınıf bir aileden gelen ve yola çıkmadan önce dil eğitimi alan öğrencilerin tecrübeleri daha mütevazı mali kaynaklara ve kültürlerarası tecrübelere sahip olan, hiç kimseden yardım almayarak tek başlarına yurtdışına çıkan öğrencilerin tecrübelerinden çok daha farklı olabilir. Nitekim, Rohrllich ve Martin'in Avrupa'daki Amerikalı lisans öğrencileriyle yaptıkları araştırmasında ileri sürdükleri gibi, konaklama, para, dersler ve dil yabancı uyruklu öğrencilerin en önemli kaygılarıdır.¹⁴⁶ Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerle yapılmış araştırmalar da benzer sonuçlara ulaşmıştır.¹⁴⁷ Ancak Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilere yönelik tüm bahsedilen zorlukların ayrıntılı bir analizi tezimizin kapsamı dışındadır. Analimiz yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal etkileşimlerine ve özellikle Türklerle olan arkadaşlıklarına odaklanacaktır ve ilgili problemler hakkında bütüncül bir temsili sağlamaya çalışacaktır.

¹⁴⁵ Bkz. Furnham Adrian, Bochner Stephan, *Culture Shock: Psychological Reactions to Unfamiliar Environments*. London: Methuen, 1986

¹⁴⁶ Bkz. Rohrllich Beulah F., Martin Judith N., "Host Country and Re-Entry Adjustment of Student Sojourners", *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 1991, ss.163–182

¹⁴⁷ Bkz. Özoğlu Murat, Gür Bekir S., Çoskun İpek, "Factors Influencing International Students' Choice to Study in Turkey and Challenges They Experience in Turkey", *Research in Comparative & International Education*, 10 (2), 2015.

2.2. YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ETKİLEŞİMLERİ

Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal etkileşimleri bağlamında hem Bochner'ın yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal ağları için oluşturduğu işlevsel modelinden hem de sosyal destek hipotezinden bahsetmek gerekmektedir. Bochner'ın çalışması yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal ağlarını inceleyen ilk çalışmalardan biridir.¹⁴⁸ Bochner'ın modeline göre yabancı uyruklu öğrenciler farklı işlev gören üç ağa mensup olmaktadır: Birinci tek kültürlü sosyal ağ, diğer yurttaşlarla (kültürel olarak benzer veya komşu ülkelerden gelen insanlarla) arkadaşlıkları içerir ve memleketlerine ait kültürlerine özgü değerlerin provası, ifade edilmesi ve onaylanması için bir ortam olarak işlev görür. Ev sahibi vatandaşlarla bağlantılar ise (örneğin ev sahibi öğrenciler, öğretmenler, danışmanlar vb.) iki kültürlü sosyal ağı temsil eder ve araçsal bir işleve sahiptir; yani öğrencilerin akademik ve profesyonel işlerini kolaylaştırmaktadır. Son olarak, çok kültürlü sosyal ağ, diğer yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlıklardan oluşur ve büyük ölçüde dinlenme işlevi görür. Yani ortak yabancılık deneyimine dayanarak öğrencilere arkadaşlık ve sosyal destek sağlamaktadır. Hem Bochner hem de onun modelinden yola çıkan diğer çalışmalar yabancı uyruklu öğrencilerin yurttaşlarıyla arkadaşlığı tercih ettiklerini ortaya koymuştur.¹⁴⁹

Sosyal destek hipoteziyle de yeni kültüre psikolojik uyum için sosyal desteğin önemli bir faktör olduğunu ileri sürülmüştür. Bu sosyal destek aile, arkadaşlar, tanıdıklar gibi farklı kaynaklardan gelebilir. Ancak, bazı araştırmacılar, yurttaşlarıyla olan arkadaşlıkların özel bir önem taşıdığını savunmuştur.¹⁵⁰ Adelman, bu bağlamda, hem bilgilendirici hem de duygusal hususları göz önünde bulundurarak, *sojourner*lerin yurttaşlarla etkileşimlerin önemini "karşılaştırılabilir ötekiler" (*comparable others*) kavramıyla açıklamıştır. Karşılaştırılabilir ötekiler, kültürlerarası geçiş ve uyum sağlama sürecindeyken, yeni bir çevreyle başa çıkma yollarına ilişkin bilgileri

¹⁴⁸ Bkz. Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977, ss. 277–297.

¹⁴⁹ Bkz. Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977, ss. 277–297; Furnham Adrian, Alibhai Naznin, *a.g.e.*, 1985, ss. 719.

¹⁵⁰ Bkz. Sykes Israel J., Eden Dov, "Transitional Stress, Social Support and Psychological Strain", *Journal of Occupational Behavior*, 6, 1987, ss. 293–298.

paylaşabilen, ortak deneyimlere sahip olan kişilerdir.¹⁵¹ Bu ilişkileri psikolojik güvenlik, benlik saygısı ve aidiyet duygusunu arttırıp stres, kaygı, güçsüzlük ve yabancılaşma duygularını azaltmasına rağmen, Church tarafından belirtildiği gibi, bu "soyutlanmış yaşamlar" (*expatriate bubbles*), aynı zamanda, kültürü öğrenmeyi ve ev sahibi vatandaşlarla ilişkilerin kurulmasını engellemektedir.¹⁵² Pruitt'in Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Afrikalı öğrenciler üzerinde yaptığı araştırması bu önermeyi desteklemektedir. Pruitt'in bulgularına göre, ev sahibi vatandaşlarla ilişki kuran öğrencilerle karşılaştırıldığında, yurttaşlarıyla ve Afrikalılarla daha fazla zaman geçiren öğrencilerin genel uyumu daha az olmuştur.¹⁵³

Diğer çalışmalara göre de yabancı uyruklu öğrenciler ev sahibi vatandaşlarla temastan birçok yönde faydalanmaktadır. Mesela, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla yoğun temas daha az stres yaşamaları, daha iyi psikolojik uyum¹⁵⁴ ve sosyo-kültürel uyuma sahip olmaları,¹⁵⁵ ülkede kalma sürecinden daha memnun olmaları¹⁵⁶ ve akademik hayatlarında daha az sorun yaşamalarıyla¹⁵⁷ ilişkilendirilmiştir. Dahası, ev sahibi öğrencilerle temas, yabancı uyruklu öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirirken yabancı bir ülkede yaşamlarını genel olarak kolaylaştırmaktadır.¹⁵⁸ Aynı şekilde ev sahibi vatandaşlarla yoğun temasta olan yabancı uyruklu öğrenciler, ev sahibi ülkeyi daha olumlu bir şekilde algılamaktadır. Araştırmalar, ayrıca, kendilerini evde gibi hissedemeyen, diğer öğrencilerle ve öğretmenlerle iyi ilişkileri olan ve ders dışı

¹⁵¹ Bkz. Adelman Mara Beth, "Cross-Cultural Adjustment: A Theoretical Perspective on Social Support", *International Journal of Intercultural Relations*, 12, 1988, ss. 183–205.

¹⁵² Bkz Church Timothy A., "Sojourner Adjustment", *Psychological Bulletin*, 91, 1982, ss. 540–572.

¹⁵³ Bkz. Pruitt France J. "The Adaptation of African Students to American Society", *International Journal of Intercultural Relations*, 21, 1978, ss. 90–118.

¹⁵⁴ Bkz. Berry John W., Kostovcik N., "Psychological Adaptation of Malaysian Students in Canada." *Psychology and Socioeconomic Development*, ed. Othman Halim A., Rahman Rafaei A., Bangi, Malaysia: National University Press, 1990, ss. 155–162; Furnham Adrian, Li Y.H. 'The Psychological Adjustment of the Chinese Community in Britain: A Study of Two Generations'. *British Journal of Psychiatry*, 162, 1993, ss. 109–113; Pruitt France J., *a.g.e.*, 1987; Searle Wendy, Ward Colleen, *a.g.e.*, 1990; REDMOND Mark, BUNYI, Judith M., 'The Relationship of Intercultural Communication Competence with Stress and the Handling of Stress as Reported by International Students', *International Journal of Intercultural Relations*, 17, 1993, ss. 235–254.

¹⁵⁵ Bkz. Ward Colleen, Rana-Deuba Arzu, "Home and Host Culture Influences on Sojourner Adjustment", *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 2000, ss. 291–306; Swami Viren, "Predictors of Socio-Cultural Adjustment among Sojourning Malaysian Students in Britain", *International Journal of Psychology*, 44 (4), 2009, ss. 266–273

¹⁵⁶ Bkz. Rohrllich Beulah F., Martin Judith N., *a.g.e.*, 1991.

¹⁵⁷ Bkz. Pruitt France J., *a.g.e.*, 1987.

¹⁵⁸ Bkz. Ward Colleen, Kennedy Antony, *a.g.e.*, 1993; Zimmerman Stephanie, "Perceptions of Intercultural Communication Competence and International Student Adaptation to an American Campus." *Communication Education*, 44, 1995, ss. 321–335.

etkinliklere katılan yabancı uyruklu öğrencilerin üniversiteden başarıyla mezun olma ihtimalinin daha yüksek olduğu göstermiştir.¹⁵⁹ Ancak, ev sahibi vatandaşlarla temasın çeşitli faydalarına rağmen, araştırmalar yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla sosyal ağlarının en az seviyede geliştirilmiş olduğunu ve yakın arkadaşlıklarının genellikle kendi kültürlerinden gelen öğrencilerle kurulduğunu göstermiştir.¹⁶⁰

Tüm kültürlerarası ilişkiler gibi kültürel uzaklık yabancı ve ev sahibi öğrenciler arasındaki arkadaşlıklar için bir engel olabilmektedir.¹⁶¹ Araştırmalar gösteriyor ki ev sahibi vatandaşlarla temas birçok fayda sağlamasına rağmen, aynı zamanda, *sojourn*lerin duygusal sıkıntılara yol açabilir.¹⁶² Ayrıca, Hendrickson'un araştırmasında gösterdiği üzere, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla yakın arkadaşlıklar kurma istekleri ve kabiliyetleri birtakım faktörler tarafından etkilenebilir. Söz konusu faktörleri şu şekilde ifade etmek mümkündür; (1) yabancı uyruklu öğrencilerin dil yetersizlikleri; (2) yabancı uyruklu öğrenciler tarafından algılanan ayrımcılık; (3) ve ev sahibi öğrencilerin arkadaşlık sosyal ağlarına dahil olma güçlüğü.¹⁶³ Diğer durumlarda ise yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi öğrencilerle sadece fayda amaçlı zaman geçirirken daha samimi ilişkileri yurttaşları veya diğer yabancılarla kurmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir.¹⁶⁴ Fakat, söz konusu durum

¹⁵⁹ Bkz. Severiens Sabine, Wolff Rick, "A Comparison of Ethnic Minority and Majority Students: Social and Academic Integration, and Quality of Learning", *Studies in Higher Education*, 33 (3), 2008, ss. 253–266.

¹⁶⁰ Bkz. Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977; Furnham Adrian, Bochner Stephan, " Social Difficulty in a Foreign Culture: An Empirical Analysis of Culture Shock", *Culture in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*. ed. Bochner Stephan, Pergamon.: Oxford, 1982, ss. 161-198; Klineberg Otto, "Contact between Ethnic Groups: A Historical Perspective of Some Aspects of Theory and Research", *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982, ss. 45–55; Klineberg Otto, Hull Frank W., *At a Foreign University: An International Study of Adaptation and Coping*. New York: Praeger, 1979; Nowak Richard, Weiland Robert, "Culture Shock Coming Undone: Social Selection in the International Student Sojourn", Society for Australasian Social Psychology, Christchurch, New Zealand, 1998 Wiseman Hadas, "Far Away from Home: The Loneliness Experience of Overseas Students", *Journal of Social and Clinical Psychology*, 16,1997, ss. 277–298;

¹⁶¹ Bkz. Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977; Furnham Adrian, Alibhai Naznin, *a.g.e.*, 1985, ss. 709-722; Redmond Mark, Bunyi, Judith M., "The Relationship of Intercultural Communication Competence with Stress and the Handling of Stress as Reported by International Students", *International Journal of Intercultural Relations*, 17, 1993, ss.235–254.

¹⁶² Bkz Ward Colleen, Kennedy Antony, *a.g.e.*, 1992.

¹⁶³ Bkz. Hendrickson Blake vd., "An Analysis of Friendship Networks, Social Connectedness, Homesickness, and Satisfaction Levels of International Students." *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 2011, ss. 283.

¹⁶⁴ Furnham Adrian, Bochner Stephan, " Social Difficulty in a Foreign Culture: An Empirical Analysis of Culture Shock", *Culture in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*. ed. Bochner Stephan, Pergamon.: Oxford, 1982, ss. 193.

sadece yabancı uyruklu öğrenciler için değil, ev sahibi öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilişkileri için de geçerli olabilir.¹⁶⁵

Zaman meselesi de yabancı uyruklu öğrencilerin ilişkilerinde çok önemli rol oynamaktadır. Çünkü, öğrencilerin kalma süresi belli bir amaca bağlı ve sınırlıdır, öğrenciler birkaç ay içinde ayrılacaklarını planlıyorsa, enerjilerini yeni ilişkiler için harcamak istemeyebilir.¹⁶⁶ Aynı şekilde, temas hipotezi altında tartışılan etkili temas koşullarının karşılanmaması da yabancı ve ev sahibi öğrenciler arasındaki etkileşimleri olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Örnek olarak, kültürlerarası temasın etkili olabilmesi için karşılıklı etkileşimin genişliği ve derinliği önemlidir. Ancak, yabancı ve ev sahibi öğrenciler arasındaki etkileşimlerin çoğu okulda ve/veya sınıfta gerçekleşmektedir. Bu durum kültürlerarası sınıf ile ilişkilendirilebilen zorlukları beraberinde getirmektedir.

Hem eğitim sistemi hem de sınıftaki iletişim kültürden kültüre farklılık göstermektedir.¹⁶⁷ Yani, sınıftaki iletişim de kültürel sendromlar tarafından etkilenmektedir. Bunlardan en baskın olanlar bireycilik-kollektivizm ve güç mesafesidir.¹⁶⁸ Örnek verecek olursak, bireysel kültürlerden gelen öğrencilerin, sınıfta öne çıkmak, soru sormak, cevap vermek ve tartışmaya girmek istemesi daha muhtemeldir. Bu öğrenciler rekabetçi olarak algılanabilir. Buna karşın, kollektivist kültürlerden genel öğrenciler daha fazla sınıfa uyum sağlamaya çalışan öğrencilerdir. Söz konusu öğrencilerin sınıfta etkileşim kurmaları olasılığı daha düşüktür ve genellikle dikkat çekmemek için çaba sarfederler. Benzer biçimde, yüksek düzeyli otoriter kültürlerden gelen öğrencilerin öğretmenlere soru sormaları ve sınıftaki tartışmalara katılımları daha zayıf düzeydedir. Zira, bu tarz davranışlar onların kültürlerine göre öğretmenin itibarına zarar veren uygunsuz bir davranış olarak görülmektedir. Bunun yerine, yüksek düzeyli otoriter kültürlerinden gelen öğrenciler öğretmenlere saygı göstermek ve onlarla resmi ve mesafeli ilişkiler kurmak eğilimindedir. Buna kıyasla,

¹⁶⁵ Bkz. Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013.

¹⁶⁶ Bkz. Hotta Jean, Ting-Toomey Stella, "Intercultural Adjustment and Friendship Dialectics in International Students: A Qualitative Study", *International Journal of Intercultural Relations*, 37, 2013, ss. 550 – 566.

¹⁶⁷ Bkz. Hofstade Geert, *a.g.e.*, 1980; Triandis Harry C., *a.g.e.*, 1990; McCargar David F., "Teacher and Student Role Expectations: Cross-Cultural Differences and Implications", *The Modern Language Journal*, 77,1993, ss.192–207.

¹⁶⁸ Güç mesafesi (*power distance*) Geert Hofstede tarafından tanımlanan ve toplumda zayıfların güçlülerle, yani otorite sahibi kişilerle, ilişkisini anlatılan bir kavramdır. Çalışmamızda *high power distance cultures* yüksek düzeyli otoriter kültürler ve *low power distance cultures* düşük düzeyli otoriter kültürler olarak çevrilmiştir.

düşük düzeyli otoriter kültürlerinden gelen öğrenciler, öğretmenlerine itiraz etmek ve çok sayıda soru sormaktan çekinmezler. Bu kültürel farklılıklar, çokkültürlü gruplar arasında yanlış algılamalara yol açabilir. Örnek olarak, bir açıdan sessiz fakat dikkatli kolektivist öğrenci, bireysel kültürden gelen öğretmen tarafından ilgisiz veya çekingen olarak algılanabilir. Öte yandan, kolektivist kültürden gelen öğretmenin sözüne sık sık karşılan bireysel kültürden gelen öğrenci ise kaba ve terbiyesiz olarak görülebilir.¹⁶⁹ Kültürlerarası teması engelleyen faktörler konusunda değindiğimiz üzere, sınıfla (yada başka bir ortamla) sınırlı olan etkileşim, durumsal faktörlerden etkilendiği için etkileşime katılan kişiler hakkında yanlış yada tamamen doğru olmayan izlenim oluşturabilir. Bu izlenimler ise kültürel etkileşimleri engelleyebilir. Netice olarak sınıftaki etkileşimler, yüzeysel kalır ve daha derin arkadaşlıkların kurulmasına engel olur. Bu nedenle pek çok araştırmacı, temas genişliğini, etkili temasın bir koşulu olarak kabul etmiştir. Başka bir deyişle yabancı ve yerli öğrencilerin arasındaki etkileşimler sadece sınıfta değil, sınıf dışında da gerçekleştirilmelidir.

2.2.1. Ev Sahibi Vatandaşlarla Temas Eksikliğinin Sonuçları (Türkiye örneği)

Ev sahibi vatandaşlarla temas eksikliği sonuçları önceki bölümden çıkartılabilir fakat Türkiye örneğinde bazı sonuçların daha detaylı olarak ele alınması gerektiği kanaatindeyiz. Söz konusu sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür.

Birincisi, Türkçe öğrenilmesinde başarısız olmaktır. Genel olarak kültür ve dilin öğrenilmesinin birbirine bağlı olduğu kabul edilen bir gerçektir. Fakat, İngilizce gibi uluslararası diller söz konusu olunca, dil ile birlikte kültürü öğrenme ihtiyacı gittikçe hafiflemeye başlamıştır. Çünkü İngilizce yüze yakın bağımsız ülkede ve bağlı toprakta resmi dildir¹⁷⁰ ve çok farklı kültürlere sahip toplumların dili haline gelmiştir. Oysa Türkçe, resmi olarak sadece 4 ülkede konuşulmaktadır.¹⁷¹ Başka bir deyişle, İngilizceyi öğrenirken farklı farklı kültürlerden etkilenirken Türkçe sadece bir baskın kültüre

¹⁶⁹ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 156.

¹⁷⁰ *Map of Countries Where English is an Official Language*, <http://www.emmc-ima.org/wp-content/uploads/Map-of-countries-where-English-is-an-official-language.pdf> (29.10.2015)

¹⁷¹ Resmi dili olarak Türkçe olan ülkeler Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de Türkçe kullanmaktadır. Ayrıca, Türkçe belediye dili olarak Makedonya ve Kosova'da kullanılmaktadır.

bağlıdır. Bu da Türkçeyi öğrenmek imkanlarıyla doğrudan ilişkilidir. Dünyanın her yerinde İngilizce derslerinin bulunma ihtimali yüksek iken Türkçe derslerini hiç görülmediği ülkeler vardır. Netice olarak Türkiye'ye gelen birçok yabancı uyruklu öğrenci, daha önce Türkçe ile az ya da hiç karşılaşmadan Türkçe'de eğitim görmektedir. Bu, İngilizce eğitim değişim programlarına katılan öğrenciler için çok nadir bir durumdur. Aynı sebeple, Türkiye'ye geldikten sonra Türkçe öğreniminin çok kısa süreye sıkıştırılması Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrenciler için çok büyük bir stres kaynağı oluşturmaktadır. Bu durumda ev sahibi vatandaşlarıyla temas, dili öğrenmede önemli bir imkan olmaktadır. Bunun farkında olan Brown, dil öğrenmek için dilsel ve kültürel gelişimin senkronizasyonunu önermiştir. Başka bir deyişle, Brown'a göre, eğer öğrenciler dilde yeterlilik kazanmadan dil dışı vasıtaları veya fosilleşmiş dil biçimlerini kullanarak yeni bir kültüre uyum sağlamaya çalışırsa, dili öğrenme konusunda önemli bir motivasyonu kaybedebilirler.¹⁷²

İkincisi, ev sahibi vatandaşlarla düşük düzeyli temas, yabancı uyruklu öğrencileri sadece dil öğrenme kaynağından değil aynı zamanda önemli bir kültür öğrenme kaynağından da mahrum etmektedir. Bunun sonucu ise yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürüne uygun sosyal becerileri kazanamamasıdır. Bu durumda öğrencilerin Türk kültürü hakkında başlıca hatta tek bilgi kaynağı olarak Türkçe hazırlık kursu kalmaktadır. Kültürün öğrenilmesi için yalnızca sınıf ortamı her zaman etkili değildir. Bunun ana nedeni dil kurslarında gündelik yaşama yönelik kültürel unsurlar kullanmak yerine daha çok hedef kültürün egzotik unsurlarına yoğunlaşılmasıdır.¹⁷³ Buna karşın, ev sahibi vatandaşlarla olan etkileşim, hem yerli toplumun özellikleri hakkında doğrudan bir fikir verir hem de yeni ve bilmediği şeyleri kendi ortamlarında tanıma imkanı sunar.¹⁷⁴

Üçüncüsü, temas hipotezi bölümünde işaret edildiği gibi, çokkültürlü temastan kaynaklanan anlaşmazlıklar ve yanlış yorumlamalar eğer çözülemezse, öğrencilerin kültürel çeşitliliği olumlu sonuçlar yerine basmakalıp inanışların, ön yargılı tutumların

¹⁷² Brown Douglas H., *Principles of Language Learning and Teaching*, 4. b., Addison Wesley Longman Inc., 2000, s. 188.

¹⁷³ Furnham Adrian, Bochner Stephan, "Social Difficulty in a Foreign Culture: An Empirical Analysis of Culture Shock", *Culture in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*. ed. Bochner Stephan, Pergamon.: Oxford, 1982, s. 194

¹⁷⁴ Bkz. Kim Young Yun, *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage, 2001.

ve gruplar arası düşmanlığın artmasına neden olabilir.¹⁷⁵ Bu nedenle, birkaç araştırmacı, sorumlu kurumların (örneğin üniversite, yurtlar vb.), öğrencilerin çok kültürlü ortamdaki faydalanabilmeleri için, yabancı uyruklu ve ev sahibi öğrenciler arasındaki anlamlı etkileşimleri kolaylaştıran ve sürdüren uygun programlar düzenlemesini önermiştir.¹⁷⁶ Gerekli uygulamalar yabancı uyruklu öğrencilerin gelişiyile birlikte başlamalıdır. Çünkü, sosyal ağlar bir kez kuruldu mu, yabancı uyruklu öğrencilerin entegrasyonunu engelleyici bir etki oluşturabilir.¹⁷⁷

Fakat yine de göz önünde bulundurmanız gereken bir husus vardır; ev sahibi vatandaşlarla temas önemli bir kültür öğrenme kaynağı olurken aynı zamanda, daha yoğun bir strese neden olabilir. Bu husus özellikle Türkçe bilmeyen öğrencilerde daha da etkin halde olabilir. Bu gibi durumlarda, anlayış gösteren ve kültürlerarası etkileşimlerle ilgilenen ev sahibi vatandaşlarla karşılaşılması, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla temas seviyesini olumlu şekilde etkileyebilir. Dolayısıyla, kültürlerarası etkileşimler teşvik edilmek isteniyorsa, sadece yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel entegrasyon ve etkili bir temas için istekli olmaları yeterli değildir. Aynı zamanda ev sahibi öğrenciler de kültürlerarası etkileşime girmeye teşvik edilmelidir.

2.3. EV SAHİBİ ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI TEMASA GİRME MOTİVASYONLARI

Kültürlerarası etkileşimlerin etkili bir şekilde teşvik edilmesi için ev sahibi öğrencilerin kültürlerarası etkileşime girmeye yönelik ne kadar istekli olduklarını bilmek gerekmektedir. Bu bağlamda, Dunne, İrlandalı bir üniversitede, ev sahibi öğrencilerin bakış açısından kültürlerarası ilişkileri inceleyen bir araştırma yapmıştır.

¹⁷⁵ Bkz. Wood Thomas E., Sherman Malcolm J., "Is Campus Racial Diversity Correlated with Educational Benefits?" *Academic Questions*, 14 (3), 2001, ss. 72–88; Henderson-King Donna, Kaleta Audra J., "Learning about Social Diversity: The Undergraduate Experience and Intergroup Tolerance." *Journal of Higher Education*, 71(2), 2000, ss. 142–164; aktarılan Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, 568-569.

¹⁷⁶ Bkz. Kimmel Karen, Volet Simone, "University Students' Perceptions of and Attitudes Towards Culturally Diverse Group Work: Does Context Matter?" *Journal of Studies in International Education*, 16 (2), 2012, ss. 157–181 Ujitani Eiko, "Intercultural Relational Development between Australian and Host Japanese Students: A Longitudinal Study of Students' Socio-Emotional Experiences and Interpretations", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Australia: Murdoch University, 2006

¹⁷⁷ Bkz. Rienties Bart, Nolan Eimear-Marie, "Understanding Friendship and Learning Networks of International and Host Students Using Longitudinal Social Network Analysis." *International Journal of Intercultural Relations*, 41, 2014, ss. 165-180.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, yerli öğrencilerin gönüllü olarak kültürlerarası temasa girmelerinin ana nedenleri şunlardır: (1) fayda beklentisi, (2) gelecekte bu ilişkilerin faydalı olabilecekleri, (3) öğrencilerin başkaları için endişelenmeleri, (4) ilgi ve meraktır.¹⁷⁸ Algılanan fayda yani bu etkileşimlerden bir tür kazancın elde edilmesi en yaygın faktör olmuştur. Ayrıca, Dunne, bu faydalarla ilgili beklentinin sadece akademik bağlamla sınırlı olduğunu fark etmiştir. Başka bir deyişle, akademik olmayan bağlamlarda İrlandalı öğrenciler yabancı uyruklu öğrencilerle olan etkileşimlerden faydalanabileceklerine yönelik beklentilerini yansıtmamışlardır. Dunne bunun nedeni olarak ev sahibi öğrencilerin mevcut sosyal ağlarını ortaya koymuştur.

Dunne, bu eğilimin açıklanması için sosyal değişim teorisini (*social exchange theory*) kullanmıştır. Sosyal değişim teorisi, insani etkileşimleri bir alışveriş süreci olarak varsayarak sosyal bağlamlara ekonomik ilkeleri uygulamaktadır. Bu şekilde, sosyal değişim teorisi bireylerin beklenen ve gerçek bedel ve sosyal etkileşimler vasıtasıyla elde edilen kazançlarını tarttıklarını ve kazançlarını bedele göre her zaman en üst düzeye çıkarmaya çalıştıklarını iddia etmektedir. Başka bir deyişle, bireyler en az bedel ödeyerek en fazla kazancı ve diğer ilişkilerle kıyaslandığında en değerli olan ilişkileri aramaktadırlar. Söz konusu bedel ve kazançlar ise toplumsal olarak belirlenir ve maddi olmayan, duygusal hususları da içerir.¹⁷⁹ Ayrıca, bu teoriye göre, belli sosyal etkileşimlerin sonuçları aynı zamanda gelecekteki davranışları yönlendirmektedir, yani olumlu / kazançlı etkileşimlerin tekrar edilme olasılığını artırmaktadır.¹⁸⁰

Dunne'nin bulguları doğrultusunda, bazı araştırmalar, yabancı ve yerli öğrencilerin arasındaki etkileşimleri teşvik etmek için kültürlerarası temasın faydalarının tüm öğrencilere üniversiteler tarafından tanıtılması gerektiğini ileri sürmüştür.¹⁸¹ Bunun nedeni yerli öğrencilerin çoğunun yabancı uyruklu öğrencilerle temastan faydalanabileceklerinin farkında olmamasıdır. Bununla birlikte, üniversiteler kültürlerarası etkileşimleri engelleyen, yani "bedel" olarak algılanan engelleri azaltmaya

¹⁷⁸ Bkz. Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013.

¹⁷⁹ Bkz. Cook Karen S., Rice Eric, "Social Exchange Theory", *Handbook of Social Psychology*, ed. DeLamater John, New York: Kluwer-Plenum, 2003, ss. 53-76

¹⁸⁰ Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, s. 572.

¹⁸¹ Bkz. Bird Pam, Holmes Prue, "Perception, Communication, Understanding: New Zealand (tertiary) Students' Intercultural Communication Experiences with International Students in the Classroom." *Communication Journal of New Zealand*, 6 (1), 2005, ss. 11-29; Todd Patricia, Nesdale Drew, "Just What Does it Take to Get International and Australian Students to Talk to Each Other?" *Journal of the Australian and New Zealand Student Services Association*, 10, 1997, ss. 4-115

çalışmalıdır.¹⁸² Bu ise, öğrencilerin kültürlerarası becerileri geliştirecek olan kültür eğitimi, atölye çalışmaları ve benzer girişimler vasıtasıyla gerçekleştirilebilir. Buna benzer girişimler, hem tüm öğrencileri kültürlerarası temasta karşılaştığı zorluklar için hazırlar hem de yerli öğrencilerin kültürlerarası temasa girme motivasyonlarını artırır.

Dunne'nin sonuçlarının geçerliliğini Türkiye bağlamında test edebilmek amacıyla bu çalışmanın dördüncü bölümünde, Türk öğrencilerin çok kültürlü arkadaşlıkları, çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılmaya gösterdikleri ilgi, farklı kültürlerden gelen insanlara karşı hissettikleri ve kültürel çeşitliliğin kendi kişisel gelişimleri üzerindeki etkisine ne kadar değer verdikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.4. YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM AMACIYLA TÜRKİYE'YE GELME MOTİVASYONLARI

Önceki bölümlerde yabancı ve ev sahibi öğrenciler arasındaki etkileşimleri engelleyen faktörlere değinilmeye çalışılmıştır. Etkili temasın koşulları başlıklı bölümde ise daha etkili kültürlerarası etkileşimi teşvik eden bazı koşullar aktarılmıştı. Görüldüğü gibi kültürlerarası etkileşimi etkileyen çok sayıda faktör vardır. Değinilen faktörlerin yanı sıra, çalışmamızda da yabancı uyuklu öğrencilerin niçin Türkiye'de eğitimi seçtiklerini ve söz konusu nedenlerin kültürlerarası etkileşim üzerindeki etkisini daha yakından incelemeyi hedeflemektedir.

Özoğlu ve meslektaşları, yabancı uyuklu öğrencilerin Türkiye'ye eğitim amacıyla gelmelerindeki ana motivasyonları beş geniş kategoriye ayırmıştır. Bunlar: eğitim kalitesi, hayat şartlarının ucuz olması, burs imkanları, yakınlık (coğrafi yakınlıktan daha çok kültürel, dini veya etnik anlamda yakınlık) ve başkaların tavsiyeleri.¹⁸³ Benzer şekilde, Savaşan ve meslektaşları, yabancı uyuklu öğrencilerin Türkiye'yi tercih nedenlerini, eğitim kalitesi, dini yakınlık, kültürel yakınlık, bilimsel başarılar, konum, aile tavsiyesi, Türk tanıdıklar, arkadaş tavsiyesi, coğrafi yakınlık ve burs imkanları olarak ifade etmişlerdir.¹⁸⁴ Eğitimin kalitesi ve Türk kültürünü tanıma arzusu da

¹⁸² Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, s. 575.

¹⁸³ Bkz. Özoğlu Murat, Gür Bekir S., Çoskun İpek, *a.g.e.*, 2015.

¹⁸⁴ Savaşan Fatih, Yardımcıoğlu Fatih, Beşel Furkan, *a.g.e.*, 2017, s. 231.

Kondakçı'nın araştırmasından ana motivasyonlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Fakat "Türk kültürünü tanıma arzusu" genellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'dan gelen öğrenciler için önemli bir faktör olmuştur.¹⁸⁵ Demek ki yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'yi seçmelerine katkıda bulunan faktörler, farklı ülkelere göre değişebilmektedir. Buna bağlı olarak yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye hakkındaki bilgi seviyeleri ve beklentileri de büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Kültürlerarası etkileşimler bağlamında Pruitt özellikle hedef kültürle daha önce teması olan yabancı uyruklu öğrencilerin, ev sahibi vatandaşlarla daha fazla zaman geçirme olasılığı taşıdığını ileri sürmüştür.¹⁸⁶ Bundan yola çıkarak çalışmamızda yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'ye gelme motivasyonlarının Türk kültürüne uyum sağlamalarını ve Türklerle etkileşimlerini ne ölçüde etkilediğinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

¹⁸⁵ Bkz. Kondakci Yasar, "Student Mobility Reviewed: Attraction and Satisfaction of International Students in Turkey", *Higher Education*, 62, 2011, ss. 573-592.

¹⁸⁶ Bkz. Pruitt France J. *a.g.e.*, 1978, ss. 90-118.

3. TÜRKİYE'DEKİ YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN TÜRKLERLE ETKİLEŞİMLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

İki bölüm olarak oluşturmaya çalıştığımız teorik çerçeveden yola çıkarak, ileriki iki bölümde, hem Türkiye'deki yabancı uyuklu ve Türk öğrencilerin etkileşimleri hem de Türk öğrencilerin kültürelarası farkındalığı incelenecektir.

Araştırmamız Bursa Uludağ Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Yabancı uyuklu öğrencilerle gerçekleştirdiğimiz araştırmamıza 19 farklı ülkeyi temsil eden, 20 yabancı uyuklu öğrenci katılmıştır. Bu bölüm, araştırma yöntemi, veri analizi ve görüşme yapılan öğrencilerin yaşam hikayelerinden oluşmaktadır. Toplanan veriler aşağıdaki sorular cevaplayarak yorumlanmaya çalışılmıştır: Yabancı uyuklu öğrencilerin arkadaşlık ağlarına ilişkin Bochner'in modeli Türkiye'deki yabancı uyuklu öğrenciler için geçerli midir? Yabancı uyuklu öğrenciler Türk öğrencilerle hangi sosyal bağlamlarda arkadaşlıklar kurmaktadır? Türk öğrencilerle daha yakın arkadaşlıkları kolaylaştıran ve engelleyen faktörler nelerdir? Yabancı uyuklu öğrencilerin Türkiye'ye gelme motivasyonları onların Türk kültürüne uyum sağlamalarını ve arkadaşlıklarını etkiliyor mu? Türklerle yoğun temas, yabancı uyuklu öğrencilerin akademik uyumu nasıl etkilemektedir? Ve son olarak, yabancı uyuklu öğrencilerin Türk öğrencilerle arkadaşları Türkiye'de bulunma memnuniyetlerini ne düzeyde etkilemektedir?

3.1. KÜRESEL ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ AÇISINDAN TÜRKİYE

Kendi ülkesi dışında yükseköğretim için eğitime giden öğrencilerin sayısında son kırk yıl boyunca, küresel düzlemde istikrarlı bir artış izlenmektedir. Somut sayılara bakıldığında 1975'te tüm dünyada bir milyonun altında olan uluslararası öğrenci sayısı, 1990'da 1,3 milyona, 2000'de 2,1 milyona ve 2010'da 4,1 milyona ulaşmıştır. Bu artış devam ederek, yükseköğretim uzmanlarının öngörülerine göre 2025 yılında 8 milyona ulaşacaktır.¹⁸⁷ Bu öğrencilere ev sahipliği, büyük oranda ekonomik gelişmişlik ve

¹⁸⁷ Çetinsaya Gökhan, *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi için bir Yol Haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2014, s.143.

eğitim imkânları bakımından önde olan, ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya gibi İngilizce konuşulan ölkeler tarafından yapılırken, Türkiye gibi diğer ölkelerdeki yabancı uyruklu öğrenci sayısı yıllar içinde önemli bir artış eğilimi göstermektedir.

Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrenci sayılara bakıldığında, 1983'te 5.378 olan öğrenci sayısı, 1990'da 7.661'e, 2000'de 16.656'ya, 2012'de 43.000'e ve 2014'de 55.000'e ulaşmıştır. Bu sayı, sonraki üç yılda neredeyse iki katına çıkmış ve istatistiklere göre 2016-2017 akademik yılında Türkiye'de 108.076 kayıtlı yabancı uyruklu öğrenci bulunmuştur.¹⁸⁸ Bu artışa Türkiye'nin 1992 yılındaki yeni politikalarının çerçevesinde başlatılan, yabancı uyruklu öğrencilere burs imkanları sunan "Büyük Öğrenci Projesi" anlamlı katkı sağlamıştır. Projeye 5 ölkenin (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan) katılımı ile başlanırken zamanla Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika'dan yaklaşık 60 öлкеye ulaşılmıştır.¹⁸⁹

İstatiklere göre Türkiye'ye en fazla öğrenci sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan, KKTC, İnan, Almanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Afganistan'dan, yani Türkiye ile yakın dil, tarih ve kültür birliği olan ölkelerden gelmektedir. *Bununla birlikte, son yıllarda özellikle ABD, Somali, Çin, Nijerya gibi ölkelerden gelen öğrencilerin sayısında anlamlı artışlar olduğu görölmektedir.*¹⁹⁰

Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrenci sayısındaki gelişmeleri, araştırmamızın gerçekleştirildiği Bursa Uludağ Üniversitesi örneğinde de görölmektedir. Bunu göstermek amacıyla aşağıda Bursa Uludağ Üniversitesinin yabancı uyruklu öğrencilerin sayısına, geldikleri ölkelere ve tercih ettikleri programlara bir göz atalım.

3.1.1. Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği

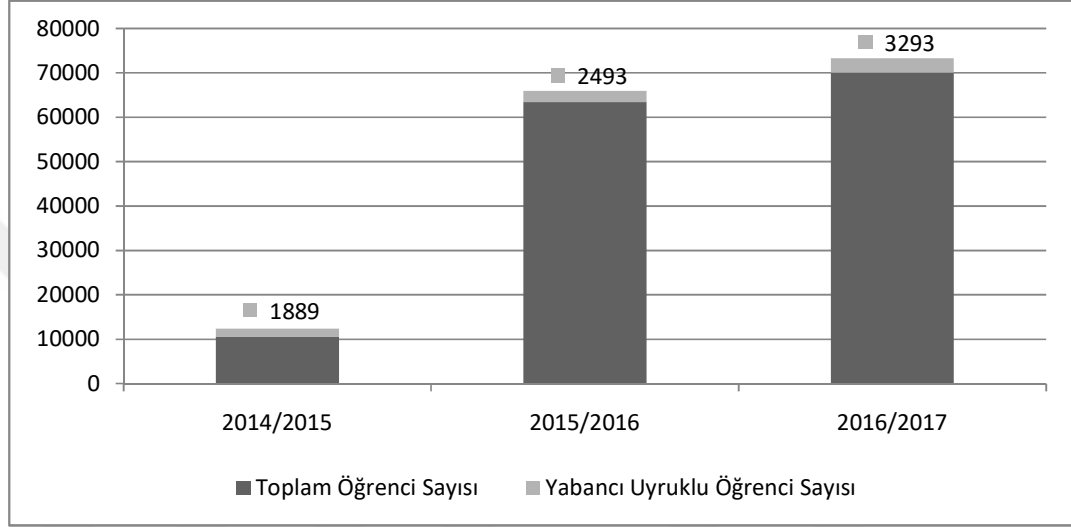
Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrenci sayısı bir önceki bölümde özetlenen, genel Türkiye'deki gelişmeleri yansıtmaktadır. Şekil 3'te gösterildiği gibi, son üç akademik senede yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı neredeyse iki katına çıkmıştır. Öğrencilerin geldikleri ölkelere göre dağılımına bakıldığında ise 2016/2017 akademik senesinde öğrenci sayıları 50'nin üzerinde olan ölkeler sırasıyla

¹⁸⁸ "Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu", 2016-2017

¹⁸⁹ Turan Can, "Türkiye'nin Büyük Öğrenci Projesi 1992-2012", Haberler, 18 Kasım 2017.

¹⁹⁰ Çetinsaya Gökhan, a.g.e., 2014, s. 153.

Azerbaycan, Suriye (özellikle savaş nedeniyle), Türkmenistan, Yunanistan, Afganistan, Bulgaristan, Makedonya, Almanya, Kosova ve Kazakistan'dır. Bununla birlikte, son üç yılda özellikle Somali, Özbekistan, Endonezya, Fas ve Çin gibi ülkelerden gelen öğrencilerin sayısında anlamlı bir artış kaydedilmektedir (Tablo 1).

Şekil 3 Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin sayıları ve toplam öğrenci sayısı içindeki oranı (2014-2017)

Tablo 1 Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin geldikleri ülkelere göre dağılımı

(Grafik U.Ü. Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı tarafından sağlanan verilere dayanarak hazırlanmıştır.)

AKADEMİK SENE	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	10521	63451	70017
YABANCI UYR.ÖĞRENCİ SAYISI	1889	2493	3293
YABANCI UYR.ÖĞRENCİLERİN ORANI (%)	17,9	3,9	4,7
GELDİKLERİ ÜLKE			
<i>(Bursa Uludağ Üniversitesi'nde son üç akademik seneden birinde en az 5 kayıtlı öğrencisi olan tüm ülkeler aşağıdaki listeye dahil edilmiştir, çift vatandaşlığı olan öğrenciler listede bulunmamaktadır)</i>			
A.B.D.	8	6	5
AFGANİSTAN	107	142	181
ALMANYA	55	74	113
ARNAVUTLUK	71	91	95
AZERBAYCAN	171	246	397
BANGLADEŞ	3	22	23
BELÇİKA	14	18	20
BOSNA-HERSEK	22	26	27

BULGARİSTAN	55	104	171
ÇAD	5	5	4
CEZAYİR	8	11	16
CİBUTİ	7	8	11
ÇİN	17	24	38
ENDONEZYA	34	35	44
ETİYOPYA	9	8	11
FAS	17	15	25
FİLDİŞİ SAHİLİ CUMHURİYETİ	4	7	8
FİLİSTİN	25	31	44
FRANSA	16	24	36
GAMBİYA	3	5	6
GANA	4	5	8
GİNE	4	5	11
GİNE BİSSAU	5	5	4
GÜNEY KIBRIS RUM KESİMİ	1	5	1
GÜRCİSTAN	36	40	42
HİNDİSTAN	3	5	9
HOLLANDA	7	10	14
IRAK	18	25	28
İRAN	17	24	52
İSRAİL	2	4	5
KAMERUN	5	7	7
KARADAĞ	18	20	19
KAZAKİSTAN	47	67	84
KENYA	8	6	7
KIRGIZİSTAN	34	46	47
KONGO	6	6	6
KOSOVA	79	85	88
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ	22	28	30
LİBERYA	4	4	6
LÜBNAN	6	6	5
MAKEDONYA	93	114	115
MALEZYA	7	9	10
MALİ	4	6	13
MISIR	4	6	14
MOĞOLİSTAN	16	17	18
MOLDOVA	9	9	10
MOZAMBİK	5	5	4
NİJER	6	7	10
NİJERYA	12	13	12
ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ	4	5	6
ÖZBEKİSTAN	19	25	41
PAKİSTAN	20	22	24
RUSYA	36	41	53

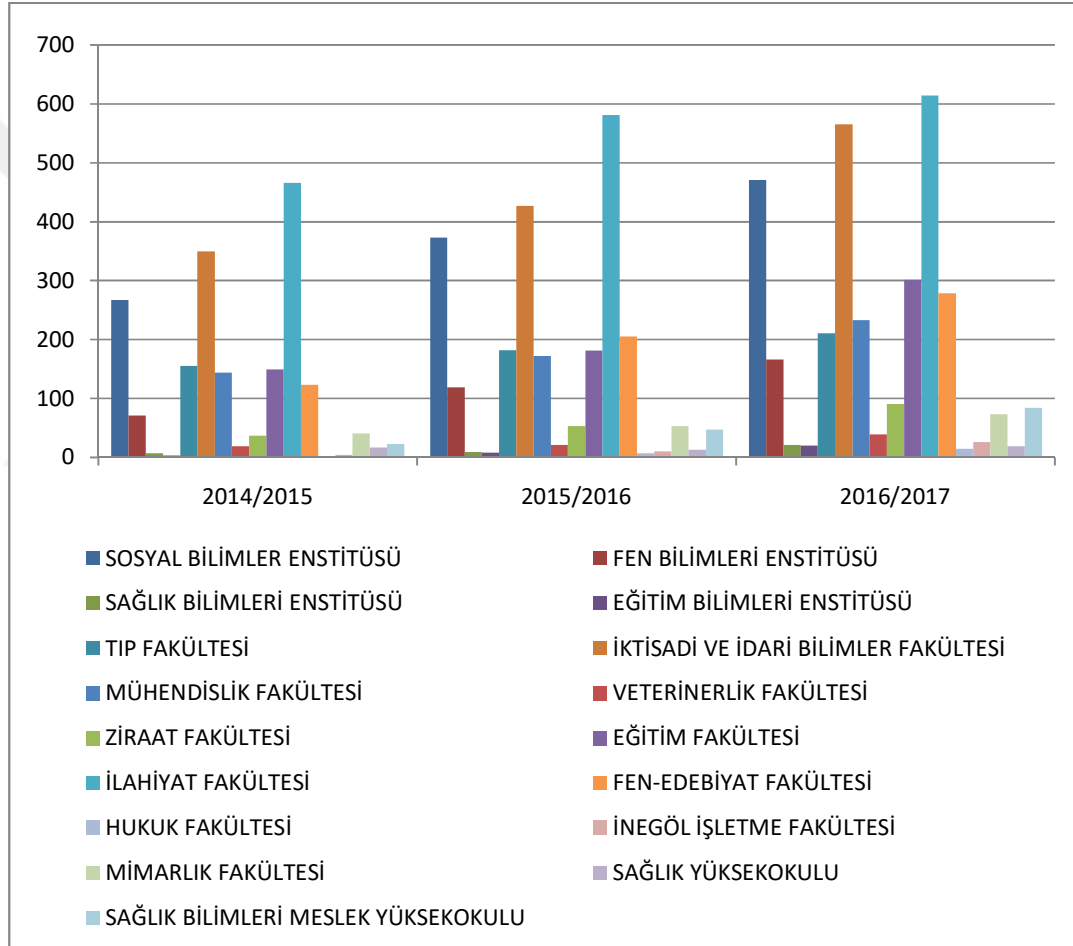
SIRBİSTAN	25	29	34
SOMALİ	11	21	60
SUDAN	7	8	10
SURİYE	55	130	274
TACİKİSTAN	24	27	25
TANZANYA	5	4	6
TAYLAND	6	7	8
TÜRKMENİSTAN	102	132	215
UGANDA	5	8	9
UKRAYNA	14	21	28
ÜRDÜN	11	19	19
YEMEN	14	22	31
YUNANİSTAN	148	174	190
<i>2016/2017 Akademik senesinde 5'ten daha az öğrenciyle aşağıdaki ülkeler temsil edilmektedir:</i>			
Avustralya, Avusturya, Bahreyn, Belarus, Benin, Brezilya, Burkina Faso, Burma, Burundi, Danimarka, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Eritre, Ermenistan, Filipinler, Gabon, Guatemala, Güney Afrika, Güney Kore, Güney Sudan, Hırvatistan, İngiltere, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Kolombiya, Komorlar Birliği, Kuveyt, Libya, Madagaskar, Malavi, Meksika, Moritanya, Norveç, Peru, Portekiz, Romanya, Ruanda, Rusya'nın Cumhuriyetleri (Karaçay-ÇerkezCum., Çeçen Cum., Dağıstan Cum., Kabartay-Balkar Cum., Kuzey Osetya Cum.)San Marino, Senegal, Sırbistan, Sierra Leon, Singapur, Slovakya, Sri Lanka, Suudi Arabistan, Svaziland, Şili, Tayvan, Tayvan-Çin, Togo, Tunus, Vietnam, Zambiya, Zimbabve.			

Enstitütüler, fakülteler ve meslek yüksek okulları göre dağılıma bakıldığında ise (Şekil 4) Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin yaklaşık %50'si, İlahiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde eğitim görmektedir. Bunun dışında, Eğitim fakültesi, Fen-Edebiyat fakültesi, Mühendislik ve Tıp fakültesi de artan bir ilgi görmektedir.

Türkçe yeterlilik şartını karşılamayan öğrenciler genellikle ULUTÖMER'de (Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) Türkçe hazırlık kursuyla eğitime başlamaktadır. Bu dönemde, öğrencilere Türk kültürü hakkında kısa bir bilgi verilir ve Türkiye çapında düzenlenen birkaç geziye katılmaktadır. Bazı koşullar altında ULUTÖMER'in eski mezunları bu etkinliklere de katılabilirler. Fakat, yabancı uyruklu ve Türk öğrencilerin kaynaşmasını amaçlayan etkinlikler nadirdir.

ULUTÖMER dışında yabancı uyruklu öğrencilerin entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlayan resmi bir kurum veya kuruluş Bursa Uludağ Üniversitesinde yer almamaktadır. Kampüste aktif olan ESN derneği sadece Erasmus programına

katılan öğrencilere hizmet vermektedir. Demek ki, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarına katılan yabancı uyruklu öğrenciler, sadece fakülte veya öğrenci yurtları tarafından desteklenmektedir. Fakat, görüşme takibinde gözlemlendiği üzere, öğrencilere verilen destek, fakülteden fakülteye ve yurttan yurda farklılıklar göstermiştir. Söz konusu farklılık öğrencilerin genel memnuniyetlerine de yansımıştır.

Şekil 4 Bursa Uludağ Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin Enstitülere, Fakülte ve Meslek Yüksek Okullara göre Dağılımı (Grafik U.Ü. Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı tarafından sağlanan verilere dayanarak üretilmiştir.)

İkinci bölümde belirtildiği üzere, ev sahibi vatandaşlarla temas, yabancı uyruklu öğrencilerin hem yeni kültüre uyum sağlamalarını hem de genel memnuniyet düzeylerini anlamlı ölçüde etkilemektedir. Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin

deneyimlerini iyileştirmek amacıyla araştırmamızda Bursa'ya gelen 20 yabancı uyruklu öğrencinin hikayesine dayanarak, Türk öğrencilerle etkileşimleri, bu etkileşimleri kolaylaştıran ve engelleyen faktörleri ve ev sahibi vatandaşlarla temasın eksikliğinin sonuçları irdelenmeye çalışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmamızda yabancı uyruklu öğrencilerin tecrübelerinin daha bütüncül ve nitelikli bir temsiline sağlanması istendiği için araştırma desenlerinden olgubilim kullanılmıştır. *Olgubilim araştırmalarının amacı, bireylere iç dünyalarına yönelik bir bakış açısı kazandırmak ve dolayısıyla onların yaşanmış deneyimleriyle oluşturdukları bireysel anlamları ortaya koymaktır.*¹⁹¹ Bu amaçlar doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşmeler, belgesel fotoğrafçılık, özyaşam öyküsü ve anket teknikleri tercih edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin arkadaşlık ağlarının geliştirilmesi ve eğitimlerinin farklı aşamalarındaki tecrübeleri ve memnuniyetlerini karşılaştırabilmek amacıyla, araştırma boylamsal araştırma olarak tasarlanıp, verilerin toplaması, ön inceleme ve görüşme takibi olmak üzere iki aşamaya bölünmüştür. “Türkiye’de Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Anlatılarında Kültür ve Kimlik” adlı ön inceleme 14 Nisan - 14 Mayıs tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Ön incelemenin ana amacı, seçilen öğrencileri hem tanımak hem de onlarla görüşme takibini gerçekleştirebilmek amacıyla kalıcı bir ilişki kurmaktır. Görüşme takibi ise yaklaşık 7 aydan sonra 2018 yılının Ocak-Şubat aylarında yapılmıştır. Tüm görüşmeler ve fotoğrafların çekilmesi Bursa Uludağ Üniversitesinin kampüsünde gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Ön İnceleme: Özyaşamöyküsü ve Belgesel Fotoğrafçılığı

Ön inceleme aşamasındaki görüşmeler için, kültürel farklılıkları ve sosyo-kültürel uyumun farklı boyutlarını göz önünde bulunduran görüşme formları hazırlanmıştır. Görüşme sorularında yabancı uyruklu öğrencilerin aileleri, sosyal çevreleri,

¹⁹¹ Özpinar İlknur, Aydoğan Yenmez Arzu, Mandacı Şahin Seher, "Türk Soylu Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri", *International Journal of Education and Social Science*, 8 (27), 2017, s. 667

arkadaşlıkları, dili, dini, giyim tarzları, yemekleri, gelenekleri, konaklama şartları, hobileri, Türkiye'yi eğitim amacıyla niçin tercih ettikleri ve Türk kültürüne uyum sağlama sürecine ilişkin tecrübeleri gibi konulara değinilmiştir (bkz. Ek 1). Katılımcıların çoğu görüşme esnasında ana dillerini kullanamayacakları ve konuşmalarında çekecekleri sıkıntılar düşünülerek, görüşme formu tüm katılımcılara, görüşme tarihinden birkaç gün önce seçtikleri dilde temin edilmiştir. Öğrencilerin yaşam hikâyelerini derlemek amacıyla tüm görüşmeler, katılımcıların izniyle, dijital olarak kaydedilmiş ve bu kayıtlar çözümlenmiştir. Görüşme oturumları 25 ile 90 dakika sürmüştür ve her görüşme 4 ile 9 sayfaya yazılmıştır. Tartışma kısmında görüşülen öğrenciler memleketlerine göre kodlanmıştır. Sadece iki Mısırlı öğrenci için cinsiyet de eklenmiştir.

Öğrencilerin kültürel ve kişisel farklılıklarını görsel şekilde tasvir etmek için görüşmelerden sonra, tüm katılımcılardan kimlikleriyle ilişkilendirdikleri eşyalarını getirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin çoğu memleketlerini, dinlerini, ailelerini ve arkadaşlarını, hobi ve ilgi alanlarını temsil eden eşyalarını getirmiştir. Sonunda öğrencilerin izniyle onların portreleri ve getirdikleri eşyalarının fotoğrafları çekilmiştir. Fotoğraflar, *homophily* kavramından ilham alınarak çekilmiştir. Bununla yabancı uyruklu öğrencilerin kimliklerinin farklı boyutlarını göstermek suretiyle onların, yerli öğrencilerden o kadar da farklı olmadıkları gösterilmek istenmiştir.

Görüşmelerden yola çıkıp özyaşamöyküsü tekniği kullanarak, öğrencilerin yaşam hikâyeleri derlenmiştir. Tüm yaşam hikâyeleri, yeni bir kültürle karşılaşmalara yönelik tecrübeleri tanıtmak amacıyla, aşağıdaki temalar etrafında oluşturulmuştur: öğrencilerin aile geçmişi, Türkiye'yi eğitim amacıyla niçin tercih ettikleri, memleketleri ile Türkiye arasındaki kültürel farklılıklar, yeni arkadaşlıkları, algılanan kişisel değişiklikleri ve Türkiye'de kendi evindeymiş gibi hissedip hissetmedikleridir. Yazıya dökülen yaşam hikâyeleri tüm katılımcı öğrencilere okutulup onaylatılmıştır. Aynı şekilde tüm katılımcılardan hikâyelerini portreleriyle beraber yayınlama izni alınmıştır.

3.2.2 Görüşme Takibi

Ön inceleme aşamasında görüşülen tüm 20 yabancı uyruklu öğrenciyle 2018 yılının Ocak ayında tekrar temasa geçilip takip görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte ön inceleme aşamasında uygulanan yöntem büyük ölçüde bağlı kalınmakla birlikte, yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite güz dönemini bitirdikten sonra memnuniyet duyup duymadıklarını, Türklerle etkileşimlerini, psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik uyum sağlayıp sağlamadıklarını inceleyen, daha ayrıntılı görüşme formları hazırlanıp öğrencilere dağıtılmıştır. Görüşme formu aşağıdaki beş ana bölümden oluşmuştur: giriş, sosyo-kültürel uyum, kültürlerarası arkadaşlıklar, kültürleşme yönelimleri, Türk öğrencilerle etkileşim ve akademik uyumdur (bkz. EK 5).

Giriş bölümünde, katılımcı öğrencilerin hem Türkçe hem de Türk kültürüyle ne ölçüde ilgilendikleri, hem de Türkiye'de kalmalarından, okudukları programlarından, konaklama şartlarından ve burs programlarıyla verilen destekten ne ölçüde memnun olduklarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında, öğrencilerden Türkiye'de kaldıkları süreye ilişkin yaşadıkları stres düzeyini temsil eden bir grafiğin çizilmesi istenmiştir (uyum eğrisi).

İkinci bölümde, öğrencilerin sosyo-kültürel uyumunu ölçmek için revize edilmiş Sosyo-kültürel uyum ölçeği kullanılmıştır.¹⁹² Öğrencilerin kültürleşme yönelimlerinin değerlendirilmesi ise Bourhis'in Etkilişimli kültürleşme modeline dayandırılarak, görüşme formunda bulunan açıklamalar bireycilik, entegrasyon, asimilasyon, ayırma ve marjinalleşme gibi kültürleşme yönelimlerinden hangisini yansıttığını göstermek amacıyla formüle edilmiştir. Kültürlerarası arkadaşlık ile ilgili olan bölümde Bochner'in "En iyi arkadaş kontrol listesi" ve "Arkadaşlık kontrol listesi" adapte edilip kullanılmıştır.¹⁹³ Yani birincisinde katılımcı öğrencilerin en iyi üç arkadaşının uyukları sorulurken ikincisinde tüm öğrencilere seçilmiş aktivitelere (örneğin akademik konularda yardım etmek, yabancı dil konusunda yardım istemek, kişisel bir sorunu çözmek, alışveriş yapmak ve diğerleri) Türk arkadaşlarını ne sıklıkta çağırdıkları sorulmuştur.

¹⁹² Bkz. Wilson Jessie, *Exploring the Past, Present and Future of Cultural Competency Research: The Revision and Expansion of the Sociocultural Adaptation Construct*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Victoria University of Wellington, 2013.

¹⁹³ Bkz. Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977.

Son iki bölüm, yani Türk öğrencilerle etkileşim ve akademik uyum hakkındaki bölümler, Türk öğrencilere dağıtılmış olan anket soruları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu amaçla, Türk öğrencilere sorulan sorular yabancı uyruklu öğrenciler için uygulanıp kullanılmıştır. Bu sorular Türk öğrencilerin cevaplarına yönelik tahminlerimizi test etmek için sorulmuştur. Böylelikle yabancı uyruklu öğrencilerin ve Türk öğrencilerin birbirlerini algılamalarında uyum ya da çatışmanın olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

3.2.3. Çalışma grubu ve örneklem

Araştırmamızın çalışma grubu 2016-2017 öğretim yılında Bursa'da, ULUTÖMER'de (Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) Türkçe Hazırlık Kursuna kayıtlı olan yabancı uyruklu öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemi oluştururken ise amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır.¹⁹⁴ Kız ve erkek öğrenci sayılarının dengeli olmasına dikkat edilerek katılımcılar, farklı kültürel, etnik ve dini kökenlerinin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmak için ULUTÖMER'deki öğretmenler ile işbirliği içerisinde seçilmiştir. Bir diğer önemli kıstas ise, katılımcı öğrencilerin araştırmanın çalışma dillerinden olan İngilizce veya Türkçe'de kendilerini ifade edebilmeleridir. Toplam 19 farklı ülkeyi temsil eden 20 öğrenci ile görüşülmüştür. Mısır hariç (Mısırdan hem kız hem de erkek iki öğrenci vardı), örneklem her ülkeden bir temsilciyi içermiştir. Toplam, 10 kadın ve 10 erkek katılımcı vardı. Katılımcı öğrencilerin ayrıntılı profilleri bir sonraki bölümde bulunmaktadır.

3.2.4. Katılımcı Öğrencilerin Profilleri

Ön incelemede görüşülen, tüm katılımcı öğrenciler, biri istisna olmak üzere, Türkiye'de en fazla altı aydır yaşamaktadır. Bu istisna olan Suriyeli öğrenci Türkiye'deki farklı şehirlerde beş yıl kadar yaşamıştır. Katılımcılar, Afganistan, Bosna-Hersek, Çad, Cibuti, Mısır, Guatemala, Hindistan, Endonezya, Kenya, Liberya, Makedonya, Madagaskar, Fas, Myanmar, Suriye, Tacikistan, Ukrayna, Yemen dâhil olmak üzere toplam 19 farklı ülkeyi temsil etmektedir. İki katılımcı hariç, herkes

¹⁹⁴ Büyüköztürk Şener vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 2.b., Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2008.

kendini Müslüman olarak tanıtmıştır, kalan iki kişi ise Hristiyan olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar 18 ile 28 yaş aralığındadır ve çoğu 18-19 yaşındadır. Öğrencilerden üçü evlidir (Endonezya, Pakistan, Tacikistan). Evli öğrencilerden bir tanesinin çocuğu vardır (Tacikistan) ve bir tanesi görüşmeler döneminde hamileydi (Pakistan). Evli öğrencilerden sadece biri eşiyle beraber Türkiye'ye gelmiştir (Endonezya); eşi de İstanbul'da doktora programında olduğunu bildirmiştir.

Tüm katılımcı öğrenciler, bir sonraki akademik senede Türkiye'de üniversite eğitimine başlamayı hedeflemiştir (çoğunlukla Bursa Uludağ Üniversitesinde). Tüm programların resmi eğitim dili Türkçedir. Programlarına göre, katılımcılar 3-7 yıl Türkiye'de kalmayı planlamaktadır. Üç öğrenci doktora eğitimine, üç öğrenci ise yüksek lisans eğitimine başlamak üzeredir. Geri kalan 14 öğrenci lisans öğrencisidir. Öğrencilerin çoğu, Türkiye'deki öğrenim ve yaşam maliyetlerini kapsayan tam burs kazanmıştır. Sadece 4 lisans öğrencisi (Afganistan, Çad, Fas, Myanmar) Türkiye'ye burssuz gelmiştir. Bu öğrenciler çoğunlukla ailelerinin desteğiyle geçinmektedir ve ikisi, yarı zamanlı İngilizce öğretmeni olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Üniversiteyi bitirdikten sonra öğrencilerin çoğu memleketlerine geri dönmeyi planladıklarını belirtmiştir. Birkaç öğrenci, yurtdışında başka bir ülkede okumaya devam edebileceklerinin ya da çalışmaya gidebileceklerini ifade etmişlerdir (örneğin Mısır/E, Tacikistan). Beş öğrenci ise mezun olduktan sonra Türkiye'de kalmaya çalışacaklarını dile getirmiştir (Cibuti, Guatemala, Fas, Myanmar, Madagaskar).

Öğrencilerin çoğu, daha önce, Türkiye'yi hiç ziyaret etmeyip Türkiye'ye geldikten sonra Türk kültürüyle ilk defa karşılaştıklarını ifade etmiştir. Tüm öğrencilerden (Suriye'li öğrenci hariç) sadece iki kişi (Hindistan, Makedonya) kısa bir gezi için ve bir öğrenci ise başka bir değişim programına katılmak için (Pakistan) Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Fakat, öğrencilerin bir kısmı diğer ülkeleri gezerek asgari kültürlerarası tecrübe kazanmıştır. Ayrıca başka ülkelerde eğitim ya da staj nedenleriyle birkaç ay ikamet eden öğrenciler de vardır (Hindistan, Makedonya, Tacikistan). Çad ve Cibuti'den gelen öğrenci ise hayatlarının büyük kısmını aileleriyle beraber başka ülkelerde geçirmişlerdir (biri Orta Afrika Cumhuriyeti'nde öteki ise Birleşik Arap Emirlikleri'nde). Kalan beş öğrenci (Afganistan, Madagaskar, Mısır/K,

Mısır/E, Ukrayna) Türkiye'ye gelmeden önce yurtdışına hiç çıkmadıklarını Türkiye tecrübelerinin ilk yurtdışı tecrübesi olduğunu belirtmişlerdir.

Görüşülen öğrencilerin çoğu ön incelemedeyken Bursa'da yurtlarda birden çok kişinin kaldığı odalarda kaldıklarını ve genel olarak konaklama imkanlarından memnun olduklarını belirtmiştir. Sadece üç öğrenci (Çad, Fas, Myanmar) evde kaldığını belirtmiştir. Bu öğrencilerden Fas'lı olan öğrenci Türkiye'ye beraber geldiği teyzesi ile beraber oturduğunu söylemiştir. Afganistan'lı ve Ukrayna'lı öğrenci ise Bursa'da, akrabalarının yanında yaşadıklarını belirtmişlerdir. Tüm öğrenciler memleketlerinde kalan aileleri ve arkadaşlarıyla internet vasıtasıyla sık sık iletişim içinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Sadece Madagaskar'lı öğrenci ailesinin interneti olmadığı için ve uluslararası aramalar pahalı olduğu için ailesiyle görüşmek için fazla imkanın olmadığını dile getirmiştir.

Öğrencilerin çoğu ana dili dışında en az bir veya birden fazla yabancı dil konuştuklarını söylemişlerdir. İki öğrenci (Makedonya, Ukrayna) etnik olarak Türk olduklarını ve aileleriyle Türkçe'nin bir lehçesini kullandıkları için yaptığımız görüşmede kendilerini Türkçe'de çok akıcı bir şekilde ifade edebildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, memleketlerindeyken üç öğrenci (Bosna-Hersek, Cibuti, Mısır) Türkçe kursuna katıldığını belirtmiştir. Bu üç öğrenciden ikisi (Cibuti, Mısır), Türkiye'de altı aydan sonra, Türkçe'de kendini rahatça ifade edebilecek düzeye geldiğini ifade etmiştir. Afganistan ve Tacikistan'dan gelen öğrenciler Türkiye'ye geldiklerinde az da olsa Türkçe'yi anlayabildiklerini belirtmiştir. Kalan 11 öğrenci ise, Türkiye'ye geldikten sonra Türkçe öğrenmeye başlayan öğrencilerdir. Bu öğrenciler görüşmelerde İngilizce'yi tercih etmişlerdir. Görüşmede Türkçeyi tercih eden öğrencilerin (İngilizcede yeterli düzeyde bilmeyen öğrencilerin olduğu gibi) kendilerini ifade etmekte zorlandıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla hikayelerini detaylı bir biçimde aktaramamışlardır.

Hiçbir öğrenci Türkiye'ye gelmezden önce özel kültür eğitimine ya da Türk kültür oryantasyon programına katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, öğrencilerin Türkiye hakkında bilgileri büyük farklılıklar göstermiştir. Üstelik, bu bilgilerin kaynağı öğrencilerin beklentilerini çok önemli ölçüde etkilemiştir. Örneğin; okumaya gelmeden önce Türkiye'yi araştıran, tarihi ile ilgilenen ya da Türk dizileri ve haberlerini izleyen

öğrencilerin beklentileri çok farklıdır ve bazılarının dile getirdikleri gibi, Türkiye beklentileri ile karşılaştıkları Türkiye farklı olmuştur. Öğrencilerin bu konudaki ifadelerini özetleyecek olursak: Dizileri izleyen öğrencilerin beklediklerinden farklı olarak buldukları şey; toplumun dindar olması (Tacikistan), tarih kitaplarını okuyan öğrencinin farklı bulduğu şey; batılılaştırılmış toplumla karşılaşılması (Hindistan) ve haberleri takip eden öğrencilerin ise farklı buldukları şey; Türkiye'nin güvenli bir yer olduğudur (Makedonya). Bunun yanı sıra, Türkiye'ye geldikten sonra herkesi şaşırtan ve herkes tarafından dile getirilen husus, Türkiye'deki sigara içme oranı olmuştur. Özellikle gençlerin ve kadınların sigara içmesi, daha da şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'ye hemen geldikten sonra öğrenciler, Türkiye'deki insanların samimi ve misafirperver olmasına, rahat toplu taşıma imkanlarına, daha iyi eğitim sistemine ve memleketleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin ekonomik olarak daha gelişmiş bir ülke olduğuna dikkat çekmişler.

Görüşme takibinde katılımcı öğrencilerinden 17'si Bursa Uludağ Üniversitesindeki fakültelerde okumaya devam etmiştir. Bu fakülteler şunlardır: Eğitim Fakültesi (Cibuti, Makedonya, Ukrayna), Fen Bilimleri Enstitüsü (Hindistan, Liberya, Tacikistan), Fen-Edebiyat Fakültesi (Mısır/E, Mısır/K), Hukuk Fakültesi (Kenya), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (Afganistan, Fas, Myanmar), İlahiyat Fakültesi (Guatemala), Mimarlık Fakültesi (Endonezya), Mühendislik Fakültesi (Pakistan), Tıp Fakültesi (Bosna-Hersek, Suriye). Kalan üç öğrenciden ikisi Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde (Madagaskar, Yemen) ve biri Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsünde (Çad) eğitimlerine devam etmektedirler. Sadece Çad'dan gelen öğrenci istediği bölümü kazanamayıp tıp yerine Sağlık Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisansa başlamıştır.

Bir sonraki bölümde, öğrencilerin memleketleri ile Türkiye arasında algılanan kültürel farklılıkların yanı sıra, Türkiye'yi eğitim amacıyla neden tercih ettikleri, Türkiye'de kurulmuş yeni arkadaşlıkları, algılanan kişisel değişiklikleri ve Türkiye'de kendi evindeymiş gibi hissedip hissetmedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, tüm öğrencilerin hikayelerinin benzersizliğini vurgulamak amacıyla, fotoğraflar eklenmiştir. Fotoğrafların eklenmesiyle tüm öğrencilerin hem farklılıkları hem de benzerlikleri gösterilmek amaçlanmıştır.

3.3. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN HİKAYELERİ

Önsöz

"Bazen bir yabancı karşısında hepimiz kim olduğumuz sorusuyla karşı karşıya kalırız. Uyruk, din, ırk veya sosyal statü gibi etiketler her zaman var olmuştur. Ancak bu etiketleri ne derece temsil edebiliriz? Çoğu zaman bu etiketlerden daha fazlayız. Hepimizin benzersiz bir hikâyesi var. Ve günümüzde karşı karşıya olduğumuz belki de en büyük tehdit, bu hikâyeyi öğrenmeye, yani yabancıyı tanımaya gösterilen bir direncin olmasıdır." ¹⁹⁵

3.3.1. Mario (Endonezya, 28 yaşında)

Şekil 5 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Endonezya)

Anavatanımda giydiğim bu uzun elbise; *khamishah*, dinimin bir ifadesidir. Eskiden Hristiyandım ancak şimdi Müslümanım. Dinimi kişisel olarak ve isteyerek kendim seçtim bu nedenle de hayatımda büyük bir rol oynar. Endonezya'nın Geleneksel Mimarisi başlıklı bu 3 boyutlu kitap; ülkemin mimarisini, mimariye profesyonel ilgiyi ve benim kağıt zanaatı hobimi yansıtır. Kedileri de çok severim bu yüzden birkaç adet kedi tasmaını getirdim. Atkı annemin hediyesidir. Babam 6 yaşındayken vefat etti, o zamandan beri sadece annem ve kız kardeşimle beraberdim. Anahtarlığım üzerinde eşim ve benim adımın ambigramı vardır. 6 yıldır evliyim. Ben Bursa'da, eşim ise İstanbul'da yaşıyor. Gelecek yıl ikimizde mimarlık bölümünde öğrenci olacağız. Memleketimizde yüksek lisansımızı tamamladık ama mimarlık bölümünde öğretim görevlisi olarak kendi mesleğimize devam etmek için en kısa sürede doktora programını bitirmeliyiz. [Fotoğraftaki anahtar benim Endonezya'daki ofisimin anahtarıdır.] O yüzden iyi mimarlık programına sahip ve Müslümanlığımızı rahatça yaşayabileceğimiz bir ülke arıyorduk. Venn diyagramını çizdiğimde ortadaki ülke sadece Türkiye'ydi, bu yüzden tek başvurumu Türkiye'ye yaptım. Bursa'dan İstanbul'a olan BUDO biletleri benim kendi içimde yaşadığım uyumsuzlukları yansıtır. Türkiye, belki de her konuda benim ülkemden daha iyi olmasına rağmen hala benim için yabancı bir

¹⁹⁵ Bu bölümde sunulmuş hikayeler Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin zorlukları hakkında farkındalık yaratmak amacıyla *Misafirler* adlı fotoğraf sergisi olarak 8 - 15 Aralık 2017 tarihleri arasında Uludağ Üniversitesi'nin Mete Cengiz Kültür Merkezinde sergilenmiştir (bkz EK 3).

ülkedir ve beni burada rahat hissettirecek bir şey bulmam gerekiyor. Bu rahatlığı İstanbul'daki Endonezyalı arkadaşlarımla sıcaklığında buldum. Ayrıca, eşimle beraberken ne kadar zor olursa olsun, yine de kendimi evde gibi hissediyorum. İstanbul da Türkiye'de ayak bastığım ilk yerdir. Üsküdar'a geldiğimde bu şehri sevdim. Bursa benim eğitimim için belki daha iyi, fakat zaman ilerledikçe sıkılmaya başladım. Bu yüzden canlı bir atmosfere ihtiyaç duyduğumda ve zihnimi yenilemem gerektiğinde İstanbul'a gidiyorum.

Darbe girişimi sonrası oluşan dengesiz ve belirsiz siyasi durum içerisinde nasıl yaşamayı sürdürebileceğim hakkında önceleri biraz endişeliydim. Fakat, eşim bana vazgeçmemem gerektiğini ve dengesiz durum tekrar ederse eve geri dönebileceğimizi söyledi. Buraya geldiğimde Türkiye hakkında çok fazla şey bilmiyordum. Buradaki insanların; özellikle Bursa'daki insanların beklediğimden daha kibar olmalarına şaşırdım. Özellikle genç insanlar benim şehrimdeki insanlardan daha kibarlar. Endonezyalılar hayatlarında genellikle çok sessiz ve ne söylediklerine çok dikkat ederler fakat sosyal medyada kaplan kesilirler. Öyle görünüyor ki buradaki genel bakış açısına göre Doğu Asya'dan gelen insanlar küçümsemektedir. Benim Türk oda arkadaşım benimle tanıştıktan ve bazı konuları konuştuğundan sonra bana olan bakış açısının değiştiğini söyledi. Bizim hakkında garip, içine kapanık ve konuşmanın zor olduğu kişiler olduğumuzu düşünmüştür. Burada yaşadığım olumlu şeylerden biri de toplu taşıma araçlarıdır. Benim ülkemde toplu taşıma araçları cehennem gibidir. Eve döndükten sonra buradaki toplu taşımanın kolaylığını özleyeceğim. Şu an Türkçe öğreniyorum ancak dürüst olmak gerekirse, bunun dışında buranın kültürü hakkında bir şeyler edinmeye çalışmıyorum. Bu ülkenin kültürüne ilgi duymadığım için değil, belki burada kalmayı çok pragmatik olarak gördüğüm için; ben doktora eğitimimi sürdürmek için buradayım. Bu yüzden zamanımı okumak ve İstanbul'a gitmek için çok etkili bir şekilde kullanmaya çalışıyorum. Fakat yerel mimariye ilgi duyuyorum. İstanbul'u Bursa'ya tercih etmemin bir başka nedeni de budur.

3.3.2. Naida (Bosna Hersek, 19 yaşında)

Şekil 6 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Bosna Hersek)

Türkiye, Bosna'da çok popüler bir ülkedir. Türk dizileri sayesinde tüm gençler Türkiye'ye gitmenin hayalini kuruyorlar. Ben ise sadece yabancı bir öğrenci olarak ülkemden ayrılmak istedim. Teyzem İsveç'te yaşadığı için İsveç'e gitmeyi de düşünüyordum ama İsveç'in her şeyi kapsayan bursları olmadığı için oraya başvurmadım. Türkiye Burslarını, yabancı öğrenciler için en iyi seçeneğin neresi olduğunu Google'da ararken buldum. Ancak geçen yıl yaşanan olaylardan sonra, Türkiye'de eğitim için başvurmaya karar verdiğimde ailem biraz endişeliydi. Ben korkmuyordum, zaten korksaydım gelmezdim. Seneye Bursa Uludağ Üniversitesinde Tıp Fakültesinde okuyacağım ve umarım bir gün doktor olacağım. Fotoğraftaki bilekliği annem ve babamdan 18. yaş günümde aldım. Ailemi özleyorum. Fakat annem ve babam her zaman çok çalışıyorlardı ve ablam şimdi başka bir şehirde okuyup, orada kalıyor, o yüzden hiç bir zaman çok yakın değildik. Ara sıra onlarla mesajlaşıyorum ama telefonla görüşmeye gelince iki

haftada bir kez görüşüyoruz. Türkiye'de Bosnalı çok sayıda öğrenci vardır. Geçen sene Bursa'ya; ben, oda arkadaşım ve bir erkek öğrenci ile beraber gelmiştik ama daha önce gelen bir kaç öğrenciyle facebook grubu sayesinde tanıştım. Başlangıçta onlarla beraber çok takılıyorduk ama diğer ülkelerden gelen yabancı öğrencilerle tanıştıktan sonra onlarla daha fazla vakit geçirmeye başladım. Hobilerimi burada sürdürmek için çok fazla şeye ihtiyacım yok. Kitap okumayı, müzik dinlemeyi ve film izlemeyi seviyorum. Bunlar her yerde yapabileceğim şeyler bu yüzden hobilerim burada değişmedi. Magnetleri yolculuklarımda hediyelik eşyacıardan aldım, çünkü seyahat etmek benim için bir tutkudur. Fotoğraftaki gömlek ve saatim benim çok sade giyim tarzımı temsil eder. Son olarak güler yüzlü anahtarlığı da getirdim, fakat, bu mutlu bir kişiliğim olduğu için değil, tam tersine devamlı endişeli ve şikayet eden bir kişi olduğum için bu anahtarlık bana daha fazla gülmem gerektiğini anımsatır.

Ablam daha önce Türkiye'yi turist olarak ziyaret etmişti ve bana genelde Türklerin İngilizce bilmediğini söylemişti. İnanamadım. Ancak buraya geldiğimde hiç kimse benimle İngilizce konuşmaya çalışmadı bile, ben ise Türkçe konuşamadım o yüzden iletişim kurmakta çok zorluk çektim. Aslında memleketimde bir Türkçe kursuna katıldım ve Türkçe başlangıç seviyesini bitirdim. Fakat yeterli değildi. Orada işlediğimiz şeyleri burada bir hafta içerisinde işledik. Dürüst olmak gerekirse, insanların daha anlayışlı olmasını bekliyordum. Oda arkadaşlarımla basit İngilizce bile konuşmaya çalıştığımda, sadece bana gülüyorlardı. İngilizce konuştuğum için birkaç kez de metroda susturuldu. Ancak Türkleri tanımlamak ya da onların nasıl oldukları hakkında çok şey söylemek için bence hala yeterli kadar Türk tanımıyorum. Fark ettiğim tek şey Bosna'daki genç insanlarla kıyasladığımda, buradaki genç insanlar dinlerini ve gelenekleri daha fazla önemsiyorlar. Bosna'da sadece yaşlı insanların dine önem verdiklerini hissediyorum, genç insanlar dine çok yakın değiller. Ayrıca bu kadar çok kızın burada başörtüsü takmasını beklemiyordum. Bosna müslüman bir ülke olmasına rağmen kadınların başörtüsü takması çok nadirdir.

Türkiye'ye geldikten sonra çok değiştim. Bosna'da iken çok çekingendim ve hiç arkadaşım yoktu. Buradaki insanlar beni sosyal ve arkadaş canlısı olarak görüyorlar. Çalışmaya da başladım, İngilizce dersler veriyorum, maaşım çok iyi değil ama öğretmeliği seviyorum. Bu benim başka bir hobim gibidir. Bir şey için sorumlu olmak da iyi bir duygudur. Burada kendimi Bosna'ya göre daha uyumlu hissediyorum. Belki de hala ULUTÖMER'de olduğum için çünkü orada herkes yabancı. Bakalım acaba asıl programma başladığımda bir şey değişecek mi?

3.3.3. Jorge (Guatemala, 18 yaşında)

Fotoğrafta, üç özelliğimi göstermeye çalıştım (Mücadeleci, Girişimci ve Mutlu). Ben devamlı hedefime ulaşmaya çalışan ve ne olursa olsun güler yüzlü olan bir kişiyim. Spor yapmayı ve futbol oynamayı çok seviyorum. Guatemala profesyonel liginde futbol oynayacaktım ama Türkiye'ye geldim. Kendimi vatansever biri olarak görüyorum. Guatemala "bahar bitmeyen bir ülke" olarak bilinir. O Türkiye'den çok farklıdır. Bizde çoğunlukla Hristiyan Katolikler vardır. Yaşam standartlarına gelince, Guatemala'daki insanların çoğu fakirdir. Aylık alınan ücret ile yemek fiyatları arasında bir denge yoktur. Babamın Türkiye'de bir vakıfta bir arkadaşı vardı. O benim buraya gelmek istediğimi onlarla konuşmuştu. Memleketimdeki durum yüzünden benim Guatemala'ya geri dönmemi istemiyor, benim daha iyi bir yerde yaşamamı istiyor. İlk olarak burayı, ne insanları ne de davranışlarını beğeneceğimi düşündüm, fakat, gerçekten beğeniyorum. Türkler çok iyi insanlardır. Gördüğüm kadarıyla imkanları varsa size yardım ederler. Benim ülkemde kimle konuştuğunuz konusunda dikkatli olmalısınız ve herkese güvenmelisiniz. Buraya gelmeden önce hiç Türkçe bilmiyordum. Biraz pratik yapmak için ve birkaç kelime öğrenmek için telefonuma bir uygulamayı indirmiştim. Şimdi istediğim gibi olmasa da Türkçe konuşabilirim ve kendimi ifade edebilirim. Türkçe'yi daha iyi öğrenmek için Türklerle biraz haşır neşir olmaya çalışıyorum. Mesela spora gidiyorum, orada sadece Türkler ve aralarında bir kaç iyi arkadaşım var. Fakat benim en iyi arkadaşlarım Fas'lılar ve birkaç diğer yabancı öğrencilerdir. Çok yakın bir Türk arkadaşım şu an yok. Olsaydı iyi olabilirdi, bir şey sormak istediğimde ona sorabilirdim çünkü buradaki kültürü hala çok iyi bilmiyorum.

Şekil 7 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Guatemala)

Bir Müslüman olarak doğdum. Fakat eskiden babam ve annem Hristiyan Katolikmiş. Babam kendi hayat hikayesini araştırmaya başladıktan sonra 1990'lı yıllarda din değiştirmiştir. Guatemala'da 2000 civarı Müslüman var. Okulda her zaman tek Müslümandım. Fakat bu normaldi, arkadaşlarım benim Müslüman olduğumu biliyorlardı, onlarla partilere gidiyordum ve bu benim için normal bir yaşamdı. Buraya gelmeden önce İlahiyatın ne olduğunu bile bilmiyordum fakat başka bir seçeneğim yoktu. Başka burs programlarını bilmiyordum. İlk olarak, iyi olacak diye düşünüyordum ancak İlahiyat fakültesine bir kaç kez gittim ve şunu söyleyebilirim ki gerçekten orası benim yerim değil. Kendimi yurttan kalan ve çoğunluğu ilahiyat okuyan diğer kişilerden çok farklı görüyorum. Onlar hem müzik dinlemezler hem de çok sade giyinirler. Onlar benim olmadığım ve olmak istemeyeceğim dindar insanlar. Ben yolumu seviyorum ve kendimi değiştirmek istemiyorum. Yani demek istediğim onların aralarında bir kaç arkadaşım olmasına rağmen aramızda biraz mesafe var. Onların ne düşündüklerini ve beni yargılayabileceklerini bildiğim için onlarla fazla haşır neşir olmak istemiyorum. Kaldığım yurt için burada tam olarak rahat hissettiğimi söyleyemem. Bence evde kalırsam daha iyi olur. Gelecekte de bölümümü değiştirme imkanım olmazsa, çift lisans yapmayı denemek istiyorum.

3.3.4. Khaula (Pakistan, 28 yaşında)

Oyuncağın hediyesidir. Onlar McDonalds oyuncaklarını kimse ile paylaşmazlar ancak istisna olarak bu oyuncak bana verdiler. Nicholas Spark'ın bu kitabı ise okuyabileceğiniz en sıkıcı kitaptır. Bu kitap ailemle 4 ülke dolaştı ve onu hiç kimse bitiremedi. Son beş aydır benim yanımda ve ben bu kitaptan 50 sayfa bile okuyamadım. Ailemde yedi kardeşiz. 2 kız ve 5 erkek. Ben sondan ikinciyim. Ailem, kızların okula gitmesine hoş bakılmayan bir köyden gelmiştir. Pakistan'da hala bu gibi yerler vardır. Mesela getirdiğim kese Kuzey Pakistan'a özgü bir üründür, oradaki kadınlar okula gönderilmiyor ve anneleri ve büyük anneleri onların daha üretken bireyler olabilmeleri için nakış gibi becerileri onlara öğretirler. Benim babam onun köyünde kız kardeşlerini okula göndermeye başlayan ilk ve öncü kişidir. Hatırladığım kadarıyla, benim halam 17 veya 18 yaşındayken evlenmek yerine ilkokula başladığında herkes çok şaşırıyordu. Halamlardan sonra gelenek devam etti ve bir kaç aile kız çocuklarını okula göndermeye başlamıştı. Fakat okul sadece 10. sınıfa kadardı. 10. sınıfı tamamlayan babam, köyde kaldığı takdirde çocuklarının istediği refahı elde edemeyeceğini fark etmiş. Bu yüzden bizi şehre götürdü. Hukuk diplomasını aldı ve ordudan sivil devlet memurluğuna tayin olduktan sonra biz tüm ülkeyi gezmeye başladık. Bütün kızların bizim köyümüzdeki gibi olmadığını da fark ettik. Nereye gidersek gidelim hayat farklıydı ve biz, kızlar, okumaya devam ettik. Ama sonra, yüksek lisans okurken annem vefat etti. Ben tezimi yazıyordum ve her şeyi bırakmak istiyordum. Çünkü sadece ders çalışıyordum ve anneme olması gerektiği gibi davranmak için vaktim olmamıştı. Fakat babam bana, "eğer pes edersen annenin senin için yaptığı tüm fedakarlıkları kenara atmış olacaksın" dedi. Beni ve erkek kardeşimi yüksek lisans tamamlamaya ve doktora programına gitmeye zorladı. Ancak ailemden diğerleri benim evlendirilmem için babama baskı yapıyordu. Tüm bu itirazlara rağmen İslamabad Üniversitesinde doktoramın ilk

dönemini bitirdim. Kutuyu benim öğrencilerimden biri yaptı ve Türkiye'ye gelmeden önce onu bana verdi. O bir çok farklı dilekler içerir ve ne zaman motivasyonumun olmadığını hissedersen onun içinden bir dilek alırım ve bu bana pozitif enerji verir.

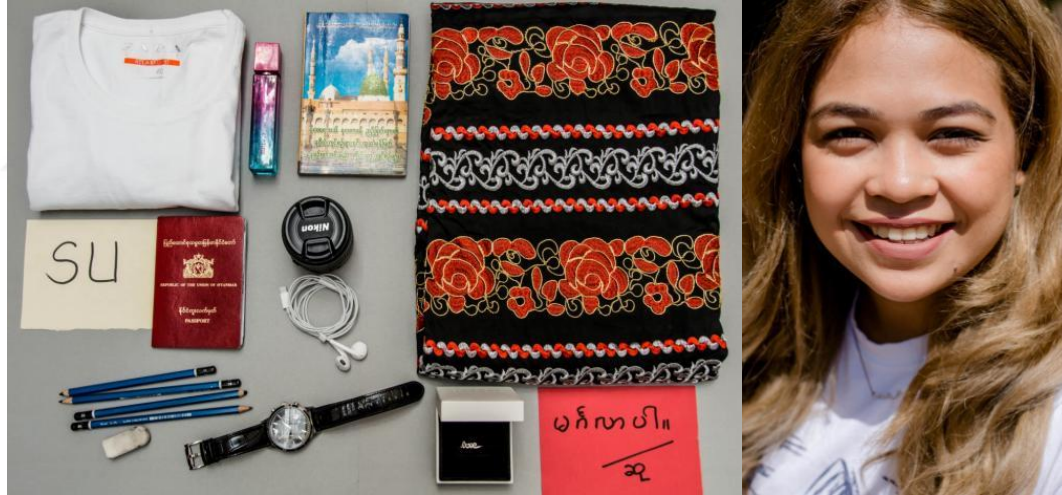
Şekil 8 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Pakistan)

İtalya'da 1 yıllık Erasmus Mundus ve Türkiye'de tam doktora programı yani 2 farklı bursu kazandım. İtalya'ya gitmek istedim, bu sayede doktoramı daha erken bitirebilirdim ama babam zamanın sorun olmadığını söylemişti. Sonunda Pakistan'daki doktora programını bıraktım ve buraya gelmeye karar verdim. Fakat babamda benim yurtdışında kendi başıma okuyacağım için biraz korkuyordu. Önüme iki seçenek koydu. Eğer ayrılmak istersen, evlenmek zorundaydım. Ben tekrar geleneklere karşı çıktım ve nikahıma kadar hiç görmediğim, henüz kariyerinin başında kendi evi olmayan ve erkek kardeşi ile birlikte yaşayan bir kişiyi seçtim. Fakat evlendiğimizden beri, o ve onun ailesi benim doktoram için çok destek oldular. Eşim ilk önce Türkiye'ye vize alamadı fakat aldıktan sonra işinden ayrıldı ve Türkiye'ye yerleştiğinden ve mutlu olduğumdan emin olmak için 3 aylığına buraya geldi.

Türkiye'ye aslında ilk kez 7 sene önce gelmiştim. İstanbul'da bir değişim programındaydım. Bana göre Türkiye tamamen değişmiş görünüyor. O zamanlarda insanların yabancılarla yaklaşımı daha açıktı ancak düşüncelerini paylaşmaya geldiğinde biraz kaçınırlardı. Fakat şimdi yabancılarla karşı o kadar sıcak değiller ama düşüncelerini paylaşmaya geldiğinde seslerini çok yükseltiyorlar. Türkiye beni çok etkiledi. Ben Müslüman olarak doğdum ancak sanırım bu benim için uzun zamandır sadece bir etiketti. Fakat bu değişim programı için Türkiye'ye ilk geldiğimde tüm değişiklikler ile başa çıkmak için camilere sığınmaya başladım. Derslerimden sonra her gün üniversitedeki camiye gidiyordum. Türkiye; ilk önce beni düzenli olarak dua etmeye başlayan ve geri döndükten sonra da başörtüsü takmanın sadece dinin gerektirdiği için değil aynı zamanda kendimi korumak için daha iyi bir yöntem olduğunun farkına varan bir kişi yaptı. Eskiye göre de daha cesurum. Her şeyi kendi başıma yapıyorum. Pakistan'da kadın olarak şımartılırsınız. Erkek kardeşiniz ve kocanız sizin için bir çok şeyi halletmek zorundadır. Fakat burada kimseye bağımlı olduğumu hissetmiyorum. Ailemdeki ilk doktora öğrenciyim ve bazen her şeyi bırakıp, rahat bir hayata dönmeyi istiyor gibi hissediyorum. Ancak sonrasında eğer bırakırsam bu kez de köyümdeki evlerde bir umutla oturan bir çok kızın yüzüne kapıyı kapatacak olacaktım gibi hissediyorum. Eğer başarabilirsem, bu durum kızlarını yüksek eğitime göndermeleri için ailelerini motive edebilir.

3.3.5. Su (Myanmar, 19 yaşında)

Buradaki insanlar bazen benim konuşmamı duyduktan sonra nereli olduğumu soruyorlar [yazıda Merhaba ve benim adım Su diye yazılır]. Bazı insanlar Myanmar'ın Afrika'da olduğunu düşünürler, diğerleri ise onu Yemen ile karıştırırlar. Onlar Tayland'ı ve Hindistan'ı bilirler ancak ülkemizi hiç kimse bilmiyor. Yemeklerimizi ve kültürümüzü onlara açıkladığımda şaşırıyorlar. Mesela biz pilavı sadece su ile pişiririz ve burada insanlar bunu tuhaf buluyorlar. Pilavımızın tadının olmadığını söylüyorlar ve alay ederek yüzlerini gözlerini tuhaf şekillere sokuyorlar. Kültürümüzü seviyorum ve fotoğraftaki etek kültürümün bir parçasını temsil etmektedir. Yüzüğü ilk kazancımla aldım. Yüzüğün yanında ise en sevdiğim saatim vardır. Saatimle ilgili bir kaç özel anım var. Bir defasında ailemin dükkanı yanıyordu ve babam "Haydi gitmeliyiz!" dedi ancak saatimi yangından kurtarmak için oradan çıkan son bendim. Müziksiz yaşayamam ve fotoğraf çekmeyi seviyorum. Bazen sadece fotoğraf çekmek için Mudanya'da Gölyazı'ya gidiyorum. Benim diğer hobilerimden biri de portre ve manzara çizimidir. Parfümleri çok beğeniyorum ve benim favori rengim beyazdır. Dolabımda bir çok beyaz tişört bulabilirsiniz. En üstteki annemin hediyesi olan İslami dua dilek kitabı, lise yıllarımdan beri benim favori kitabımdır. Myanmar'da Müslüman olmak iyi değildir. Özellikle başkentten uzak olan küçük şehirlerde Müslüman olduğunuz için bile hiç kimsenin haberi olmadan öldürülebilirsiniz. Myanmar'da ana din Budizm'dir. Büyük şehirlerde durum daha iyi fakat Müslüman olduğunuzu insanlara söylememelisiniz. Sadece kendinize saklamalısınız. İnsanlar size dininizi sormazlar ancak bazen çok bellidir. Myanmar'daki müslüman insanlar genellikle kahverengi ten rengine sahiptir bu yüzden ten renginizden dininiz kolaylıkla anlaşılabilir. Mesela, eğer kahverengi ten rengine sahip bir Budistseniz insanlar size şaka yapacaktır. Ben Müslüman gibi görünmüyorum. Müslüman olduğumu sadece yakın arkadaşlarım biliyorlar.

Şekil 9 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Myanmar)

Benim bazı akrabalarım okumamı istemiyorlar. Liseyi bitirir bitirmez evlenmem gerektiğini söylediler. Fakat annem eğitime devam etmemi istiyordu. Bu yüzden buraya geldim. Seneye İşletme Yönetimi okumak istiyorum. Erkek kardeşim 6 yıl önce Ankara Üniversitesini bitirmişti ve ben yurtdışında okumaya karar verdikten sonra seçenekleri ve hangi ülkelerin benim için en uygun olduklarını bana söyledi. Diğer ülkelerde öğrenim ücreti çok yüksek ve Avrupa ülkeleri ile Türkiye'yi karşılaştırdığımızda Türkiye daha ucuz. Gelmeden önce erkek kardeşim, Ankara Üniversitesinden bana bir çok fotoğrafı gösterdi ve ben tüm buradaki yerlerin oradaki gibi olacağını bekliyordum. Fakat Bursa çok farklıdır. Türk mutfağı Myanmar mutfağından da çok farklı. Bizim mutfağımızın temel unsur pirinçtir. Ülkemde ekmek pahalı ama pirinç çok ucuzdur. Ben pirinçsiz genelde hiçbir şeyi yemem, fakat burada her şey ekmekle birlikte yenir. Türklere de ahtapot, kalamar, karides ve yengeç gibi şeyler yemiyorlar. Bunlar benim ülkemde en yaygın yemeklerdir. Nerede yengeç bulabilirim diye sorduğumda insanlar çok iğrenmiş görünüyorlar. Biz de çok baharatlı yemekler yeriz. Ancak benim ülkemdekine benzer baharatları Türkiye'de bulamıyorum. Birgün evden getirdiğim baharatla bizim yöresel yemeklerimizden birini yaptım ve Türklere ikram ettim ve çok acı diye ağlamaya başladılar. Eğer acı bir şeyler yemek istersem, çiğ köfte yememi söylediler. Denedim ama hiçbir şey hissetemedim.

Netice olarak Türkiye'de kalmak beni daha olgun ve daha özgüvenli hissettirdi. Ama Türkiye bana hala evim gibi gelmiyor. Belki insanlarla kolayca bağlantı kuramayacağım için olabilir. Yine de, en çok ülkemdeki kötü durum nedeniyle, burada kalmak istiyorum. Ailem de buraya gelmeyi düşünüyor. Orada korkuyorlar. Gelecekte memleketimizde neler olacağını bilemiyoruz.

3.3.6. Thomas (Liberya, 24 yaşında)

Ben Liberyalıyım. Çizimden gördüğünüz gibi sevecen bir adamım, insanlar etrafımda olmaktan hoşlanıyorum. Müzik ve playstation oynamayı çok severim ve zamanımın çoğunu telefonumla geçiririm. Ayrıca şapkalara da bayılırım, bu benim giyinme tarzımdır. Ben Hristiyanım ve dinim hayatımda çok geniş ve büyük bir etkiye sahiptir. Dinim, bana ahlaki açıdan büyümemde, Tanrı'nın egemenliğini tanımakta ve diğer insanlarla uygun bir şekilde ilişki kurmakta yardımcı olur. Türkiye'de olmak benim için büyük bir değişim, çünkü burada gidebileceğim uygun bir kilise yok. Memleketimde her Pazar kiliseye gidiyordum. Bu yüzden Pazar günleri bazen üzülüyorum, çünkü ayine gidip Tanrı'ya hizmet etmem gereken zamanda ben evdeyim, yurttan otuyorum. Tam da bu sebeple Noel sırasında çok kötü hissettim. Ülkemde Noel gününe özgün neşeli bir atmosfer vardır. Ama Noel burada sıradan bir gündür. İnsanlar beni memleketimden arayıp ne yaptığımı soruyorlardı ve ben onlara bu ülkenin farklı olduğunu ve buradaki insanların Noel'i önemsemediklerini anlatmaya çalıştım. Kaldığım öğrenci yurdundaki müslüman arkadaşlarım bana hangi dine mensup olduğum hakkında ara sıra sorular soruyorlar. Hristiyanım diye cevap veriyorum. Akıllı ve olgun olanlar, dünyada çeşitli dinlerin olmasının normal olduğunu anlıyorlar. Ama diğerleri şöyle düşünüyor: "Bu adam Hristiyan, biz Müslümanız, bu yüzden bizim onunla yapabilecek birşeyimiz yok." Bu umrumda değil. Eğitime devam etmek ve bir yüksek lisans daha yapmak için Türkiye'ye geldim. Memleketimde lisans eğitimini Biyoloji bölümünü tamamladıktan sonra [fotoğraftaki yüzük bana mezuniyet törenimde üniversitem tarafından verildi] Halk Sağlığı bölümünde yüksek lisansa başladım. Bir arkadaşım bana Türkiye Burslarından bahsetti. Bir şey ben de okudum ve zamanı geldiğinde başvurumu yaptım. Bursu kazandıktan sonra memleketimdeki yüksek lisansı durdurdum ve buraya Moleküler Biyoloji ve Genetik bölümünde yüksek lisans yapmak için geldim.

Şekil 10 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Liberya)

Tarihe dönüp baktığımızda Amerika'dan Afrika'ya geri götürülen serbest kölelerin bir kısmı Liberya'ya yerleştirilmiştir. Ülkemizdeki insanlar bu yüzden Amerika'nın yaşam biçimini benimsemiştir. Dolayısıyla yaptığımız şeylerin çoğu ve kıyafetlerimiz Amerikan tarzına çok benziyor. Burada gözlemediğim, insanların nasıl göründükleri ve ne giyindikleri o kadar önemli değil. Benim ülkemde dışarı çıkmadan önce hep en iyi kıyafetler giyerek parlak görüdüğünüzden emin olursunuz. Burada kimse ona bakmıyor. Vay be diyorum. Burası gerçekten çok farklıdır. Ülkemi Türkiye ile karşılaştırdığımda burada kabul edilen ama ülkemde kabul edilmeyen diğer şeyleri de fark ettim. Örneğin burada sokakta sigara içen çok insan vardır. Ülkemde buna hoş bakmazlar. Sokakta sigara içerken tutuklanabilirsiniz veya para cezası ödeyebilirsiniz. Sigara içmek için getto olarak adlandırılan ayrılmış

alanlar vardır. İnsanlar oraya gidip sigara içerler. Bazı kadınlar da sigara içerler ancak sigara içmek utanç verici bir durumdur. Genç bir insan olarak sigara içiyorsanız, insanlar sizden uzak duracaklardır. Ancak bu burada normal bir durumdur. Burada çok beğendiğim şey ise: Türk halkı yabancılara karşı, özellikle de Afrikalılara karşı çok nazik ve saygılıdır. Diğer ülkelerde Afrikalılara karşı ırkçılık yapılmaktadır ama burada bunu görmüyorum. Buna rağmen hala kendi evimde gibi hissetmiyorum. Ailemi özleyorum. Ülkemde geride birçok arkadaşımı ve kız arkadaşımı bırakıp Türkiye'ye geldim ve hepsini çok özleyorum. Hayatımdaki en önemli insanlar şu an yanımda değil.

3.3.7. Ahmed (Mısır, 21 yaşında)

Buraya gelmeden önce Kahire'de ailemle birlikte yaşıyordum. Biz büyük bir aileyiz. 4 ablam ve 2 ağabeyim var. Herkes evli. En küçük olan benim. Ben yabancı diller ile her zaman ilgileniyordum. Buraya gelmeden önce iki yıl Türkçe okuduğum için geldiğimde biraz Türkçe konuşabiliyordum. Türk dili ve edebiyatı okumak istediğim için Türkiye'yi benim için en uygun bir ülke olarak gördüm. Türkiye Bursları için başvuru yaptım ve kazandım. Dine gelince Müslümanım. İslamiyet, hayatımın her alanı yönetir ve benim için güven ve huzur dahil herşeyi temsil eder. Nasıl yaşamam ve insanlara davranmam gerektiğinin bir yolunu bana gösterir. O yüzden Kuran-ı Kerim ve tespihimi getirdim. Spor yapmayı da çok seviyorum. Çocukluktan beri futbol oynuyorum ve memleketimde bir çok turnuva ve yarışmaya katıldım. Burada boş zamanlarımda ya futbol oynuyorum ya da yüzme kursuna gidiyorum ve İngilizceyi geliştirmeye çalışıyorum. Resimdeki fotoğraf arkadaşlarımla beraber İstanbul'dayken çekildi. Buradaki en yakın arkadaşım Mali'li. Türkler, Mısırlı olduğumu öğrenince aklıklarına gelen ilk şey; Piramidler. Herkes orayı çok merak ediyor ve Mısır'daki politik durum ile ilgili bana sorular soruyor. Çok yakın bir Türk arkadaşım yok. Belki Türkçem hala zayıf olduğu için kendime yakın bir Türk arkadaş bulamadım. Ama yabancı olduğum için şimdiye kadar çok büyük bir sıkıntı yaşamadım. Sadece dolmuşta bir arkadaşımın bir gün Arapça konuşurken insanlar bize dikkatle bakmaya başladılar. Biz bu durumu fark edince sustuk ve sonrasında Türkçe konuşarak sohbetimize devam etmeyi tercih ettik.

Şekil 11 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Mısır)

Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin din yapısını ve ekonomik durumunu biraz araştırdım. Tarih ile ilgilendiğim için de Türkiye'de bulunan birkaç yer hakkında birçok şey biliyordum. Burayı gerçekten çok merak ediyordum ama buraya geldikten sonra buranın o kadar da farklı olmadığını anladım. Avrupa'ya gitseydim belki de daha büyük bir kültür şoku yaşardım. Yine de Türkiye'yi Mısır ile kıyaslama yapmak gerekirse; bizim toplumumuzda genelde her şeyi erkekler yapar ve kadınlar ya evde kalır ya da bazı işlerde, örneğin hastanelerde, çalışırlar. Buradaki kadınlar benim ülkemdeki kadınlardan biraz farklılar. Burada daha fazla başörtüsü takmayan kadın vardır, bizdeki ise genelde kapalıdır. Ayrıca Mısır'daki kadınlar sigara içmiyorlar, buradaki kadınların sigara içmesine gerçekten çok şaşırdım. Yaşlı Türk insanlar çok iyi, nazik ve kibarlar. Gençlerin bazıları ise bana göre biraz tembeller, sürekli telefonla boş boş konuşuyorlar ve sadece sınavdan önce ders çalışıyorlar. Tabiki bunun tersine çok çalışkan olanlar da vardır. Ben buraya geldikten sonra daha hırslı olmaya başladım. Mısır'da böyle değildim. Şimdi en çok

istediğim şey; başarılı bir insan olmaktır. Mısırdayken, özellikle politik ve ekonomik sıkıntılardan dolayı orada olmaktan nefret ediyordum. Eğitim düşük kalitede olduğu için bizdeki tüm gençler yurduşına gitmek istiyorlar. Ben de aynı şekilde düşünüyordum ve öyle de yaptım. Ama buraya yerleştikten sonra ülkemi biraz özlemeye başladım. Türkiye'de nasıl hissettiğimi ifade etmem gerekirse bana göre çok iyi değil ama çok kötü de değil. Burada başarılı olmak istersem Türkiye'yi ve Türkçe'yi sevmem gerektiğini anladım. O yüzden bir şekilde kendimi buraya alıştırdım. Gelecekte Almanya'da eğitimime devam edeceğimi, orada çalışıp yaşayacağımı hayal ediyordum. İki arkadaşım orada yaşıyor ve ülkenin çok düzenli olduğunu söylüyorlar.

3.3.8. Aisha (Cibuti, 18 yaşında)

Cibuti'den geleneksel kıyafetlerimi getirdim. Ama aslında hayatımın çoğunu Dubai'de, Birleşik Arap Emirlikleri'nde geçirdim. Orada doğup büyüdüm. Babam orada bir şirkette çalışıyordu ve şirketi Cibuti'de yeni bir şube açtıktan sonra Cibuti'ye gitmek zorunda kaldı. Babam ilk olarak oraya tek başına gitti ve sadece tatil için geri geliyordu ama bir sene sonra bizi de oraya çağırıldı ve biz de yanına gittik. Tabii ki ilk başta üzıldüm, çünkü bu iki yer arasında çok büyük farklar var ve akrabalarım çoğu Birleşik Arap Emirlikleri'nde kaldı. Türkiye'yi ama çocukluğumdan beri seviyordum. Buraya gelmek benim hayalimdi. Türkiye ile Türk dizileri sayesinde tanıştım. Orada çok güzel bir ülke gördüm. Başlangıçta sadece oraya gidebilmeyi hayal ediyordum. Anneme "Türkiye'ye gidebilirim ne kadar güzel olur" diye söylüyordum ama gerçekten bir gün gelip okuyacağımı hiç tahmin etmemiştim. Lisedeysen Türkiye Bursları hakkında öğrendim. Herkes ondan bahsediyordu ve başvuru yapıyordu. Son senede ben de başvuru yaptım. O zamanda eğitim fakültesinde, hatta öğretmenlik bölümünde okuyacağımı hiç düşünmüyordum. Ben gazetecilik okumak istedim ama babam istememiş. Sonra başvururken eğitim fakültesinde zihinsel engelli öğretmenliği bölümünü gördüm ve biraz düşündükten sonra bu bölüm hoşuma gitmeye başladı. Kendime dedim ki "sen de bir süre önce yürüme engelliydin, bu çocuklar ise zihinsel engellidir belki onlarla anlaşabilirsin, empati kurabilirsin." Şimdi seçtiğim bölüm için çok mutluyum ve lisansımın başlamasını sabırsızlıkla bekliyorum. Kağıda yazdığım cümle: "Bir gün gelir ve size normal bir bakışla bakacaklar". Bunu zihinsel engelliler için söylüyorum.

Şekil 12 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Cibuti)

Bir gün okula gidiyordum ve sabah hazırlanırken ayakkabılarımı giymek istedim, giydim ve kalkmaya çalıştım ama kalkamadım. Bu bir anda oldu ve o günden sonra yaklaşık yedi ay hiç yürüyemedim. O sürede psikolojik olarak çok kötü oldum ama anneme babama hiç belli etmedim çünkü onların çok üzülüklerini biliyordum. Geceleri herkes uyurken ben uyuyamıyordum, ağlıyordum. Ama dua etmeye devam ettim. Tedavi olmak için Hindistan'a gitmek istedik ama maalesef vize işlemleri çok uzun zaman sürdü. Ağlayarak geçirdiğim başka bir geceden sonra bir gün babam işinden geldi ve bana bu

Türkiye'nin Türk dizilerdeki gibi olmasını bekliyordum. Orada hep güzel şeyler gösterilir. Ama buraya geldikten sonra değişik şeyler gördüm. Mesela kendi ülkem ile kıyaslama yapıldığında burada gençler arasında daha az saygı ve merhemet varmış gibi görünüyor. Tacikistan'da kadınlara her zaman saygı gösterilir. Bizde toplu taşıma araçlarında yaşa bakılmaksızın kadınlara yer verilir ama burada bazen yaşlı teyzeler bile ayakta kalıyor. Bu duruma çok üzülüyorum. Diğer taraftan Türkiye'nin bu kadar dindar olduğunu bilmiyordum, çünkü dizilerde din hakkında hiçbir şey söylenmiyor. Buna biraz şaşırımdım. Fakat bizim toplumumuzda dindarlık anlayışı biraz farklıdır. Mesela buradaki bazı başörtülü kadınlar sigara içiyorlar. Bu benim için çok değişik ve ilginç bir şeydir. Başörtülü kadınlar bizde örnek insanlardır ve diğer insanlara örnek gösterilir. Cuma namazı ise bizde normal bir vakit namazı gibi iken burada bir tören gibidir. Burada günde beş vakit namaz kılmayan bazı insanlar Cuma günü hemen hazırlanıp Cuma namazına gidiyor. Türkleri genel olarak tanımlayacak olursam: Türkler bence çok iyi, sıcak kanlı ve misafirperver insanlar ama bazı insanların "Sen neden böylesin?" "Neden şöyle değilsin?" gibi soruları beni sinirlendiriyorlar. Benim yabancı olduğumu o kadar kolay anlaşılıyor ama konuşmaya başladığımda hemen benim yabancı olduğumu anlıyorlar ve Suriyeli olup olmadığını soruyorlar. Bir gün bu soru nedeniyle çok sinirlendim "Dünyada başka bir millet yok mu?" diye sordum. Türkiye'de çok fazla Suriyeli olduğu için bu şekilde sorduklarını söylediler. Bu sorunun sorulması bence çok yanlış, Suriyeliler var ama başka milletler burada da vardır. İlk önce "Nerelisin?" diye sormak daha uygundur. Ayrıca Türkiye'ye ilk geldiğim zamanlarda bana da saçım hakkında sorular soruyorlardı. Tacikistan'da sakal bırakmak yasak ama sakal benim çok hoşuma gider. Şimdi sakalımı rahatça bırakabilirim. Önceden bıyığım yoktu ancak tüm bu sorulardan sonra bıyık da bırakmaya başladım.

3.3.10. Abdel Hafiz (Çad, 21 yaşında)

Şekil 14 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Çad)

Biz 3 kardeşiz. En büyük olan benim. Babam 11 sene önce vefat etti. O ticaret yapıyormuş, annem ise ev hanımıdır. Çad'dan geldim ama doğup büyüdüğüm ülke aslında Orta Afrika Cumhuriyeti. Ailem orada kalıyormuş. Türkiye'yi bana burada tıp okuyan, memleketimden tanıdığım bir arkadaşım anlatmıştı. Türkiye'nin güzel bir ülke olduğunu ve Türklerin çok yardımsever olduklarını söylemişti. Gelmeden önce de duydum ki burada hiç ırkçılık yok. Üstelik buradaki eğitim sistemi çok iyidir. O yüzden Türkiye'yi seçtim. Ben bilim, felsefe ve düşünmeyi çok seviyorum [Felsefe kitabını o yüzden getirdim] ve Türkiye'de tıp okumak istiyordum. Türkiye Bursları için başvuru yapacaktım ama listede istediğim bölüm yani tıp fakültesini bulamadım o yüzden başvurumu tamamlayamadım. Sonunda bursuz geldim. Türkçe'yi öğreneceğim ve zamanı tekrar geldiğinde burs başvuru yapacağım diye düşündüm. İlk geldiğimde en fazla buradaki yüksek binalara şaşırımdım. Günlük kıyafetler bizde de çok farklıdır. Saudi Arabistanda'ki gibi uzun, getirdiği gibi beyaz ya da renklidir. Ama ben Çad'da çok yaşamadığım için öyle giymeye alışmış değilim. Getirdiğim deftere yaşadığım tüm önemli şeyleri kaydettim. Kaplumbağa ise hayvanlar ailemindeki ruh ikizim. Kararlılık, sebat ve kaos anlarında bile gerçekçi kalma yeteneğimi sembolize eder. Yardımsever ve sabırlı bir insanım o yüzden de tıp bölümünü seçtim.

Türkiye'ye daha önce gelmiş bir Çadlı arkadaşım ve bir Türk ile aynı evde kalıyorum. Türk ev arkadaşım bizden daha büyük, kırk beş yaşındadır. Çalıştığı için onunla pek çok görüşmüyoruz. Çadlı ev arkadaşım ise benim buradaki en yakın arkadaşım. Fakat iyi Türk arkadaşlarım da var. Bir tanesiyle spor salonunda tanıştım. Bazen beraber sinemaya gidiyoruz, kahvehanede oturup sohbet ediyoruz. Tanıştığım Türkler bence çok komik ve cana yakın, yabancılık burada hiç çekmedim. Ancak Çad hakkında genelde hiç şey bilmiyorlar. Çad'ın nerede olduğunu bile genelde bilmiyorlar. Çad'ı bilen biriyle hiç karşılaşmamıştım. Afrika'daki ülkelerden en fazla Kenya ve Somali'yi biliyorlar. Ben söylebilirim ki gelmeden önce Türkiye'yi seviyordum ve geldikten sonra Türk insanlarını da sevdim. Hatta bazen burada kendi evimde gibi hissediyorum. Önümde bu gibi seçenek olsaydı ikinci ev, ikinci vatan olarak Türkiye'yi seçerdim. Ancak burada yaşarken kendi ülkeme de özlem duyuyorum. Afrika'da çok fazla sağlık sıkıntısı var, o yüzden burada kalmayı düşünmüyorum. Afrika'nın daha çok yardımına ihtiyacı vardır. Ona rağmen buraya gelip gitmeye devam etmek istiyorum.

3.3.11. Afaf (Fas, 18 yaşında)

Şekil 15 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Fas)

Fas çok güzel bir yerdir, seyahat etmek için çok popüler bir ülkedir. Deniz, dağlar, doğal güzellikler gibi her şey bizim ülkemizde vardır. Sahra çölü vardır. Bizim yemeklerimiz de çok lezzetlidir. Onları çok özleyorum. Buradaki yemeklerle karşılaştırıldığında aralarındaki en önemli fark baharatlar. Türk yemeklerini ilk başlarda hiç beğenmedim ama şimdi alıştım. Türk insanlar bazen nereli olduğumu soruyorlar ve ben "Fas" deyince "Aa ne kadar güzel!" falan diyorlar. Genelde Marakeş ve Kazablanka gibi şehirleri biliyorlar. Ben buraya gelmeden önce Türkiye hakkında gelişmiş bir ülke olduğunu biliyordum ama detaylı bir bilgim yoktu. Buraya gelme maceram şöyle başladı: Bir gün Marakeş'teyken annem beni aradı ve bana "Türkiye'ye gitmek istiyor musun?" diye sordu ve ben "Evet" deyince 1 ay içinde hazırlıkları yaptık ve buraya geldim. Annemin arkadaşlarından birinin oğlu Türkiye'de okuyormuş ve anneme böyle bir imkandan bahsetmişti. Ben hemen ULUTÖMER'e başvuru yaptım. Seneye İşletme bölümünde okumak istiyorum. Fransa'da eğitim alma imkanım da vardı. Orada bir çok akrabam var, dedem de Fransa'da çalışıyordu. Fas eskiden Fransa'nın bir sömürgesiydi ve Fransızca'nın önemi hala devam etmektedir. Annem ve babamın Fransa'da eğitim görmemi çok istemiş ama ben istemedim. Ben kapalıyım ve orada yaşamak benim için çok zor olurdu. Orada ırkçılık çok var. Gitmek istemememe rağmen başvuru yaptım. Görüşmeye bile gittim. Oradaki Fransız kız bana açık mı kapalı mı olacağını diye sordu. Ben kapalı olmak istediğimi söyleyince o bana çok zor olacağını söyledi. Sonunda beni kabul etmediler.

Türkiye'ye teyzem ile birlikte geldim. O da ULUTÖMER'de Türkçe okuyor. Teyzem 28 yaşında. Fas'ta pazarlama bölümünde yüksek lisans yaptı, burada ise pazarlama alanında çalışmak istiyor. İlk

olarak birlikte yurttan kalıyorduk. Ama 2-3 gün önce yurttan ayrıldık. Odamız çok küçük ve pahalıydı. Sadece kahvaltı yapabiliyorduk geri kalan öğünleri dışardan yiyorduk. Ayrıca sadece bir ortak mutfak vardı ve bu bizim için uygun değildi. Şimdi beraber ev tuttuk. Teyzemle burada en fazla zaman geçirdiğim için dersler dışında az Türkçe konuşuyorum yani az pratik yapıyorum. Ama Türk arkadaşlarım var. Yurttan tanıştık ve yurttan çıkmama rağmen hala iletişim halindeyiz. Şükürler olsun burada hep güzel insanlarla tanıştım. Türkiye ile Fas'ı kıyaslarsam; Türkiye daha gelişmiş ve eğitim sistemi daha iyi olan bir ülkedir ama günlük hayatlarımız birbirine benziyor. Bizim insanlar belki de daha tembeller ve kurallara fazla uymuyorlar. Buradaki insanlar ise çok çalışıyorlar ve kurallara uyma konusunda daha ciddiler. Diyebilirim ki 6 aydan sonra Türkiye'de rahat hissetmeye başladım. Buraya hızlı alıştım çünkü burada kendi ülkemde gibi insanları görüyorum. Ezan duyuyorum. Sonuçta müslüman bir toplumdaki başka bir müslüman topluma geldim. Gelecekte de ya Türkiye'de ya da Fas'ta yaşamak istiyorum.

3.3.12. Ghaibullah (Afganistan, 19 yaşında)

Benim ailem Afganistan'ın Kunduz şehrinde yaşıyor. Biz 6 kardeşiz. Babam büyük bir markette çalışıyor. Büyük ağabeyim ise arabalarla uğraşiyor ve küçük kardeşlerim okuyorlar. Yaşadığım köyümden bir arkadaşım şu an Türkiye'deki bir üniversiteden mezun olmak üzere. O bana Türkiye hakkında birkaç şey anlatıp buraya beni çağırdı. İlk önce burs için başvuru yapmıştım ve Eskişehir Üniversitesini kazanmıştım. Ama kayıt tarihini kaçırdığım için beni kabul etmediler. O yüzden İstanbul'a gitmeye karar verdim ve İstanbul Üniversitesinde Türkçe okumaya başladım. İstanbul Üniversitesi çok iyi bir üniversite ama İstanbul çok kalabalık bir şehirdir. Bursa yaşamak için daha güzel bir yerdir. Ayrıca eniştem de burada yaşıyor. Türkiye'ye geldikten sonra giyim tarzımı biraz değiştirdim ve saçlarıma daha özenli bir şekilde bakmaya başladım. Biz memleketimde genellikle getirdiğim gibi uzun kıyafetler giyiyoruz. Memleketimdeyken de spora gidip futbol oynuyordum. Futbol oynamayı çok seviyorum ama burada futbol oynamak için yeterli kadar arkadaşım hala olmadı. ULUTÖMER'de sadece bir kaç arkadaşla tanıştım. Bir tane Türk arkadaşım da var. O Farsça öğrenmek istiyor. Ben ona biraz Farsça öğretiyorum, o da bana Türkçe öğretiyor. Geldikten beri burada yeni şeyleri öğrenmeye devam ediyorum. Diğer şeyleri ise buradayken daha iyi anladım. Mesela insanlara saygı göstermek gerektiğinin anlamını öğrendim. Ne kadar saygı gösterirsen o kadar saygı göreceksin. Onu şimdi çok daha iyi anlamıştım.

Şekil 16 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Afganistan)

Eskiden memleketimdeyken Türkçe'yi daha iyi konuşabiliyordum ama zamanla her şeyi unutmuşum. Buraya geldikten sonra bununla ilgili bir hikayem bile var. İstanbul'dayken Hocam bana bir gün şöyle bir soru sordu: "Sen sınava girecek misin, emin misin?" Ben dedim: "Benim adım Emin değil, Ghaibullah." Hatta hatırlıyorum ki birkaç kere aynı şey sordu ama ben yine anlamadım. Sonunda bana "Sen Türkçe bilmiyor musun?" diye sormuştu. İlk geldiğimde Türkçem gerçekten iyi değildi, insanlarla konuşamıyordum. Ayrıca ailemi çok özliyordum. Vazgeçip eve dönmek istedim. Ama Türkler sayesinde yavaş yavaş buraya alıştım. Türkler bana göre çok iyi, yardımsever insanlardır. Mesela buraya ilk geldiğimde gitmem gereken yere nasıl gidebileceğimi hiç bilmiyordum. Elimdeki kağıtta yazılı olan

adresini insanlara gösteriyordum. Bir adam yabancı olduğumu anlayıp beni aldı ve bir otobüse oturttu. Sonra yapmam gereken her şeyi bana anlattı. Türkler Afganistan'daki durumu biraz anlıyorlar. Bence ülkem hakkında iyi düşünüyorlar ve bize yardım etmeye çalışıyorlar. Seneye burada İnşaat mühendisliği okumak istiyorum. Benim en önemli hedefim başarılı olmaktır.

3.3.13. Al Hussain (Yemen, 18 yaşında)

Ailemde 5 kişiyiz. Annem, babam, bir ağabeyim ve bir erkek kardeşim var. Ayrıca Yemen'de geniş aile arasında bile çok güçlü ilişkiler vardır. Ben mesela kendimi en yakın dayıma hissediyorum. Babam tıp fakültesinde öğretmenlik yapıyor ve çocukken uzun zaman Almanya'da kalıyordu. O zamanlarda dayım bize çok yardım etti ve bana hep kendi oğluna karşı gibi davranıyormuş. Getirdiğim saati bana çok yakın bir arkadaşım hediye etti. Altın ve bilekliği ise diğer yakın arkadaşlarımdan aldım. Arkadaşlık benim için çok önemlidir. Ona rağmen burada yakın bir Türk arkadaşım şu an yok. Oda arkadaşlarımdan biri Türk ama hiçbir zaman beraber dışarıya çıkmamıştık. Sadece 3-4 kere yurttan beraber yemek yedik. Daha yakın bir arkadaşlık kuramadığımın nedeni hala çözemedim. Getirdiğim yüzük nişanlı olduğumu temsil eder. Küçük mektupları da nişanlımdan aldım. Her zaman geleneklerimizi takip eden biri olduğumu göstermek için ise bizim geleneksel kıyafetlerimize ait olan eşarbyı yanımda getirdim.

Benim Türkiye'ye gelmemin birkaç sebebi vardı. İlk olarak, buradaki eğitim sistemi çok iyidir. İkincisi, Türkiye müslüman bir ülkedir. Her yerde cami ve helal yemekler bulunmaktadır. Seçtiğim bölüm yani Uluslararası Ticaret burada da çok güçlü bir bölümdür. Kazandığım bölüm için heyecanlıyım ama içimde biraz uyuşmazlığım var. Çünkü Yemen'de hukuk okuyacaktım. Kendim için hayal ettiğim yolu tamamen değiştirdim o yüzden kafam biraz karışık. Benim en büyük hayalim başbakan olmak. Hep onun için çalışıyordum. Ancak şimdi Türkçe derslerime bazen hiç odaklanamıyorum. Başarılı olmak için ne yapmak gerektiğini biliyorum, yapabileceğimden de eminim ama motivasyonum bazen çok düşük oluyor.

Şekil 17 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Yemen)

Yemen'de insanlar çok samimi, çok sıcak kanlı ve cana yakınlardır. Türkiye'de sokakta sana hiç kimse gülmeyebilir ama Yemen'de kesinlikle biri sana selam verir. İsmi bilmeden bile bir kişiyle sıcak ilişkiniz olabilir, selamlaşabilirsiniz, birbirinizi bir yere davet edebilirsiniz. Yemen'de hayat daha basit. Yabancı bir kişinin sohbetimize katılması çok normal bir şeydir ama burada insanlar daha mesafeli, bizimkiler kadar rahat değiller. Diğer taraftan Yemen'de çok heyecanlı bir halk vardır. Kimin karizması, gücü ya da zekası varsa o kişi halkı kolayca manipüle edebilir. Yemen'deyken bu problemleri tam olarak anlamadım. Bizde savaş ve fakirlik var ve hayatımız çok zor. Memleketimdeyken bunu o kadar hissetmiyordum ama dışarıdan bakınca ve diğer ülkelerle karşılaştırınca ülkem için çok üzülürüm. Buna rağmen Yemenli olduğum için gurur duyuyorum. Hatta yurtdışındayken daha fazla gurur duyuyorum. Belki sevdiğin bir şeyden uzaktayken onu daha fazla özlemeye başlıyorsunuz. Türkiye'de kendi evimde gibi hissedemiyorum. Annem de yıllarca Almanya'da, Mısır'da, Sudi Arabistan'da yaşamış ama hiçbir yerde kendini Yemen'de olduğu kadar rahat hissetmemiştir. Belki ben de annem gibiyim.

3.3.14. Mariam (Mısır, 19 yaşında)

Yurtdışına tek başıma çıkacağım için biraz endişeleniyordum. Ağabeylerim; "Kız tek başına nasıl yurtdışına gidecek?" diye karşı çıkmışlardı. Ama babam bu fırsatı kaçırmamı istemedi. "Sen güçlüsün, biz sana inanıyoruz, sen yaparsın" diye beni teşvik etti. Gelmeden önce İngilizcemi geliştirmeye çalıştım ama İngilizcem burada işe yaramıyor. Türkçe konuşmadığım için bir gün bile havaalanında kaldım. Çok şükür ki sonra Suriyeli bir adam beni bulup Bursa'ya götürmüştü. Bursa'yı çok beğeniyorum. Ankara'ya, İstanbul'a, Eskişehir'e gittim ama en çok sevdiğim şehir Bursa'dır. Burada memleketimde gibi hissediyorum. Fakat ilk geldiğimde Türkçe'yi bu kadar kısa sürede öğreneceğimi hayal edemiyordum. Ayrıca kaldığım yurtda başlangıçta oda arkadaşlarımla anlaşamıyordum. Daha önce hiçbir zaman ailemden uzakta bir yerde kalmadığım için ailemi de çok özliyordum. Onlarla konuştuktan sonra hemen eve geri dönesim geliyordu. Kendimi güçlendirmek için onlarla konuşmamı azaltmaya karar verdim ve daha fazla ders çalışmaya odaklanmaya başladım. İlk günlerde çok acı çekmeme rağmen zamanla buraya kendimi alıştırdım. Önceki kadar çekingen artık değilim ve insanlarla daha hızlı ilişki kurmaya başladım. Oda arkadaşlarımla şimdi de çok iyi anlaşıyorum, onların arkadaşlarıyla bile arkadaşlık kurdum. Altı kişilik odada kalıyoruz. Ben orada tek yabancıyım, diğer kızlar Türk. Seneye Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyacağım. Bölümümü aklımda yanlışlıkla seçtim. Başvuru yaparken hukuk seçecektim ama yanlış seçeneği kaydettim. Ama pişman değilim. Türkçeyi seviyorum zaten, şiirleri anlayarak okuyabilirim. Osmanlıca'yı da çözdüm, çeviri yapabilirim ve tarihe bayılıyorum. Bakacağız seneye ne olacak.

Şekil 18 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Mısır)

Bir gün otobüsteyken bir teyze bana nereli olduğumu sordu. Mısırlıyım diye cevap verdim. Teyze "Mısır ne kızım? Ben sadece Suriye'yi biliyorum" diye karşılık verdi. "O zaman Suriye'nin hemen yanındaki ülke" diye söyledim. Yurttaki kızlar bana ülkem hakkında değişik sorular soruyorlar. Mesela: "Mısır'da yemek var mı? Mısır'da bardaklar, tabaklar, üzüm falan var mı?" Bisküvit yerken hemen: "Bunun gibi Mısır'da da var mı?" diye soruyorlar. Mısır'da üniversitelerin olup olmadığını ve benim oradaki üniversiteye niçin gitmediğimi de soruyorlar. "Bilmiyorum" diyorum "çok sıcak olduğu için galiba" diye şaka yapıyorum. Bazılarının Mısır hakkında fikirleri sadece Piramitler, Sfenks, Nil nehri, develerden ibaret ama Mısır bunlardan daha fazladır. Büyük ve görkemli bir ülkedir. Türkleri Osmanlı torunları ve çayı çok seven insanlar olarak biliyordum. Buradaki son politik gelişmelerden haberim vardı ama kültürü daha ayrıntılı bir şekilde geldiğimde öğrendim. Maalesef kampüsteyken insanlardan çok uzaktayız. Ben insanları, onların yaşama tarzını ve konuşmalarını görmek için Bursa'ya, Kent meydanına gidiyorum. Türk dizilerini izlediğim için Türklerin dizilerdeki gibi Avrupalı tarzda olduklarını bekliyordum. Geldiğimde şunu fark ettim: din önemli değil. İnsan iyi ya da kötü olabiliyor, dışarıdan dindar olarak görünen bir insanın içinde çok kötülükleri olabiliyor. Söylemek istediğim şey sorun dinde değil sorun insanlarda.

3.3.15. Agim (Makedonya, 18 yaşında)

Makedonya'lıyım. Ülkem; Balkan ülkesi olarak bilinen küçük bir ülkedir. Makedonlar, Türkler ve Arnavutlar olmak üzere 3 farklı etnik gruptan insanlar orada yaşamaktadır. Ben Türküm ve fotoğrafta gördüğümüz bayrak benim Türkiye'ye olan sevgimden dolayıdır. İlkokula başladığım günden beri Türkiye'de okuma hayali ile yaşıyordum. Makedonya'da liseden mezun olduktan sonra okulumuzun müdürü bana Türkiye Burslarını tavsiye etti. Öğretmenlik benim hayalimdi ve bana böyle bir imkan sunulunca kabul ettim. Buraya gelmeden önce Türkiye'yi dizilerden tanıyordum ancak dizilerde bence Türkiye çok kötü tanıtılmış. Takip ettiğimiz programlar ve diziler Türkiye'nin İslam'dan koştugu yönündeydi yani Türkiye'nin artık İslamla hiç iç içe olmadığı şeklindeydi. Buraya geldikten sonra televizyonlarda bizlere gösterilen Türkiye ile buradaki Türkiye aslında çok büyük fark olduğunu gördüm. Gerek haberlerde olsun gerekse başka programlarda olsun televizyonlarda Türkiye'yi kötüleyenlerdi ve burayı bize bir terör ülkesi olarak tanıtıyorlardı. Ben bu kötü yansıtılan imajdan çok etkilenmedim çünkü ben buraya aşıktım ve buraya gelmeyi çok istiyordum. Ancak ailem özellikle de annem ben buraya gelmeden önce korkuyordu hatta beni buraya hiç göndermek istemediler. Bize orada Türkiye'yi kötü yansıtıkları için insan ister istemez korkuyor. Bence kötü düşünceye kapılmak yanlış bir şey, gelip görmek ondan sonra karar vermek en doğrusudur. Ben buraya geldikten sonra çok değiştim. Makedonya'dayken sadece gezmeyi, tozmayı düşünüyordum ve kitap okumuyordum. Burada ders çalışan insanları görmek beni çok etkiledi ve yavaş yavaş ben de kitaplarla arkadaşlık kurmaya başladım. Makedonya'da da Makedon bir çevreye sahip olduğumuz için maalesef İslam dinini gerektiği gibi yaşayamıyoruz. İslamı yaşayamaya çalışsak bile bir şeyler engel olarak çıkıyor. Önceden dinle ilgili inışli çıkışlı bir ilişkim vardı, bazen dinin tamamen içine giriyordum bazen ise dinin içinde olamıyordum. Ancak bu durumu da buraya geldikten sonra düzelttim.

Şekil 19 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Makedonya)

Ben Türkiye'yi her zaman kendi ülkem olarak görüyordum. Bu sebeple de her zaman Türk kanallarını izliyordum ve Türk politikasını takip ediyordum çünkü Türk olduğumu bildiğim için kendimi buraya ait hissediyordum. Ama buraya geldikten sonra son zamanlarda Makedon politikası ile daha fazla ilgilenmeye başladım. Bunun nedeni; burada Makedonya'yı merak eden insanlar çıkıyor, bana sorular soruyorlar ve benim Makedonya hakkında fazla bilgim olmadığı için onlara cevap veremiyordum. Makedonya ile daha fazla ilgilenmeye başlayınca da ülkemde birtakım eksiklikler ve bunların giderilmesi gerektiğini fark ettim. Mesela ülkemde Türklerin yaşadığı bölgelerde eğitim seviyesi çok düşüktür. Benim babam sadece 4. sınıfa kadar okumuş sonra, dedem tarafından, 12 yaşındayken para kazanması için okuldan alınmış ve çoban olarak köye gönderilmiş. Eğitimsiz bırakılan insanın yapacağı işler ya toprak ya da fabrikalardaki işler; yani daha fazla bir şey yapamazlar. Türkler orada daha yüksek eğitim görmedikleri için her zaman ikinci sınıf vatandaş olarak görülmüş. Buraya gelmeden önce bunları düşünmüyordum ve bu eksiklikleri görmüyordum. Şimdi, mezun olduktan sonra, ülkeme dönüp sınıf öğretmeni olarak bu eksikliklerin giderilmesi konusunda çalışmalar yapmak istiyorum. Elimde imkan olsa Makedonya'daki tüm Türkleri buraya getiririm ama orada kalmışız, orada yaşamaya mecburuz. Benim

gibilerinin okuyup kendinden sonra geleceklere yardımcı olması gerekiyor. Ben de bu hedefle buraya geldim.

3.3.16. Gago (Kenya, 28 yaşında)

Ben Kenya'lıyım. Seccademi getirdim ve Swahili dilinde "Sevgili anne, seni çok seviyorum" diye yazdım. Çünkü Allah ve ailem hayatımdaki en önemli iki şeydir. Kenya geleneklerini korumaya çalışan bir ülkedir. Örneğin, bu *leso* diye adlandırılan renkli kumaşı Mombasa'da ve sahil bölgelerinde yaşayan kadınlar her gün kullanıp ev işleriyle uğraşırken onunla sarınırlar. Kenya'yı Türkiye ile kıyaslandığında ikisi de çok farklıdır. Mesela; biz ilkbahar ve kış gibi mevsimleri yaşamıyoruz. Sadece kısa ya da uzun yağmurlar var ve güneş var. Buradaki toplu taşıma sistemi de Kenya'da olduğu gibi değil. Buradaki harikadır. Misafirperverliğe gelince ise, bence daha sıcak kanlı ve samimi Kenya'daki insanlardır. Türkiye'de hem sıcak kanlı hem de o kadar sıcak kanlı olmayan insanlarla tanıştım. Mesela fotoğraftaki bu kazak, bir Türk ailesini ilk ziyaret edince bana hediye olarak verilmişti. Belki farklı olduğum için bazen farklı muamele görüyorum. İnsanlar benimle buluşmaktan heyecanlı oluyor, çocuklar ise, beni gördüklerinde annelerine kaçıyorlar. Bana garip bir şekilde bakan insanlar da vardır. Kafalarında neler olup bittiğini hiç bilemezsiniz ama yüzlerinde bir çeşit hor görmeyi görebilirsiniz. Bazen bunların Kenya'da da olduğunu düşünüyorum. Elbette oradaki sokaklarda size kötü bakacak insanlar da vardır. O yüzden bazen tüm bunların belki de her zaman ten rengimden dolayı olmayacağını düşünüyorum. Bu insan doğasından kaynaklı olabilir. Bu nedenle biri bana Türk halkının nasıl olduğunu sorarsa, dünyanın herhangi bir halkın gibi olduğunu söyleyeceğim. Türkleri sevmeyen ve bu ülkeden sıkıldıklarını söyleyebilecek arkadaşlarım olduğu gibi, Türklerin saygılı olduklarını söyleyebilecek arkadaşlarım da var. Fakat ben basmakalıp konuşmaları sevmiyorum. Türkiye'de Kenya'dan daha iyi olan şeyler tabii ki vardır. Bizim bazı insanlar yurt dışına çıkıp geri döndükten sonra "Bu ne ya?" gibi bir tutum sergiliyor ve her şeyden şikayet ediyor. Yaşadığım yeni tecrübeler beni de elbette etkiliyor fakat ülkemi asla hor görmeyeceğim. Sonuçta orası benim evim ve ben buna minnettarım.

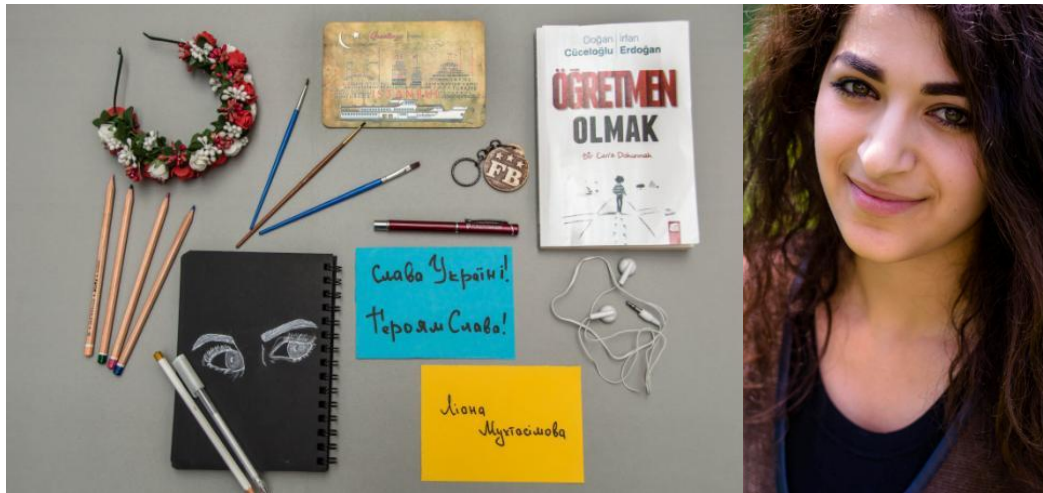
Şekil 20 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Kenya)

Kenya'da dört yıllık lisans eğitimimi tamamladıktan sonra avukat olmak için Kenya Hukuk Okulu'na girdim. Sonunda, 2016'nın Ocak ayında baroya kabul edildim. Çalışmaya başladım, ancak hemen sonra yüksek lisans yapmak istediğimi bildiğim için gidebileceğim bir üniversiteyi arıyordum. Yurtdışına gitmek benim hayalimdi. Kendi eğitim sistemimden farklı bir deneyim kazanmak istedim, ayrıca yurtdışında okumak; benim ülkemde çok saygın bir şeydir. Ancak bir burs olmadan bunu yapamazdım, bu yüzden hem Kenya'daki bir üniversite hem de yurtdışındaki üniversiteler için başvurudum. Türkiye'de bursu kazandığımda benim ana endişem dil oldu. Belki bir yıl içinde yeterince Türkçe öğrenemeyeceğimden endişeleniyorum. Türkçe öğrenmek benim için yavaş, sıkıcı ve sabır gerektiren bir süreçtir. Belki de bir Afrikalı olduğum için böyledir çünkü bizim dillerimiz çok farklıdır. Bizim iki ana resmi dilimiz var: Svahili ve İngilizce. Bunun yanı sıra 42 milletimiz var ve hepsinin kendine özgü bir dili

vardır. Ben Diggo'yum ve evimizde Diggo dili konuşurken, Svahili ve İngilizce de konuşuyoruz. Türkçe'yi hala 5 aydan sonra yapabileceğimi düşündüğüm kadar iyi konuşmıyorum. Birisi sadece Türkçe konuşunca iletişim kurmak gerçekten çok zor. Benim buradaki en yakın arkadaşım Ganalıdır. Belki aynı kitadan geldiğimiz için ve dil gibi bazı benzerlikleri paylaştığımız için birbirimizi iyi anlıyoruz. Benim kaldığım yurttan Kenyalı bir kız daha var. Onunla da çok zaman geçiriyorum. Bu onun son senesi o yüzden çok bilgilidir. Her hangi bir konuda bana yardımcı oluyor. Netice olarak Türkiye'deki hayatıma yavaş yavaş alışıyorum. Beni şaşırtan şeyler artık üzerimde "vay" dedirtecek kadar fazla etkiye sahip değildir. Buraya gelmekten de asla pişman değildim ama bazen keşke daha kısa bir program kazanmış olsaydım diye düşünüyorum. Oxford'a gitmek için burs kazanan bir arkadaşım şimdi programını bitirmek üzere ve ben başlamadım bile. Ama burada olmamın nedeni biliyorum. Yeterince olgun biriyim ve programım bittikten sonra ülkeme geri döneceğim. Bu benim devam etmemi kolaylaştırıyor.

3.3.17. Liana (Ukrayna, 18 yaşında)

Ukrayna'dan geldim, Karadeniz'e yakın en fazla 300 nüfuslu küçük bir köyde büyüdüm. Ukrayna çok güzel ve çok renkli bir kültüre sahiptir. Mesela fotoğraftaki çiçekli taç bizim yöresel takılardan bir tanesidir. Ukraynalı kadınların yöresel milli kıyafetlerinde bu takılar her zaman oluyor. Ben Ukrayna kültürünü çok seviyorum. Yöresel yemeklerinden kıyafetlerine kadar her şey çok ilginç ve hoştur. Vatansız olduğum için de Ukraynaca "Yaşasın Ukrayna, yaşasın kahramanlarımız!" diye bir yazı yazdım. Getirdiğim kitap benim gelecekteki mesleğimi temsil ediyor. Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyacağım. Hobilerime gelirse; Resim yapmayı ve boyamayı çok seviyorum. O yüzden de resim fırçalarını ve bu siyah defterimi getirdim. İçerisine beyaz kalemle resimler çiziyorum. Daha önce bu konuda kendimi geliştirmeye çalışmadım ama şimdi bir resim kursuna katılıyorum. Müzikle de ilgileniyorum. Şarkı dinlemeyi çok seviyorum ve gitar çalmayı öğrenmeye çalışıyorum. Türkiye'ye gelmeseydim burada yaptığım bir çok şeyi Ukrayna'da kesinlikle yapamazdım. Buraya geleli giyim tarzımda da değişiklikler oldu. Ülkemden genelinde yöresel kıyafetler, tişört ve pantolon gibi kıyafetler giyiyordum. Oradan getirdiğim kıyafetlerimin çoğunu şimdi giymiyorum. Diğer insanları gördükçe kıyafetlere göz alışmayınca yavaş yavaş ben de giyim tarzımı değiştirdim. Türkiye'de genel olarak kendimi daha güçlü ve özgüvenli hissediyorum. Şöyle kendimi motive ediyorum: "Burada kendi başınsın, sen yapmazsan kimse yapmayacak." Bu şekilde ayakta durmaya çalışıyorum ama geçmiş alışkanlıklardan kurtulmak bazen o kadar da kolay değil.

Şekil 21 Potre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyalar (Ukrayna)

Ailemin tek çocuğuyum. Annem ve babam ayrıldıktan sonra annem, anneannem ve dedem ile birlikte yaşıyordum. Bir dönemde de dayım, onun karısı ve çocukları vardı. Böyle kalabalık yaşama şekli genelde Ukrayna halkında olmuyor, onlar genelde aile aile yaşıyorlar. Ailem aslen Ahıska Türkü'dür. Ahıska Türkleri Gürcistan'dan Ahıska denilen bir ilden gelmişler. Ancak ikinci dünya savaşındayken

sürgün edilip göç etmek zorunda kalmıştır. Benim ailem bu şekilde Ukrayna'ya gelmiştir. Ukrayna son birkaç yılda ekonomik olarak çökmüştür, maaşlar da düştü ve pek çok insan ekonomik güçlükleri yaşamaya başladı. Annem beni Ukrayna'da okutmak isteseydi çok zor olurdu o yüzden Türkiye Burslarına başvurdum. Kazandım ve buraya geldim. Burada yaşayan akrabalarım ve arkadaşlarım bana Türkiye hakkında bilgi verdiler ve her şey beklediğim gibi çıktı. Türkiye'de 20-30 kişiye yakın tanıdığım insan var. Bursa'da mesela 2 kuzenim var, ikisi de Bursa Uludağ Üniversitesinde okuyorlar. Onlar bana ilk geldiğimde çok yardımcı oldular. Gürsu'da ve İnegöl'de de yaşayan akrabalarım var. Canım sıkıldığında haftasonları oralara gidiyorum. Türk olduğum ve Türkçe bildiğim için kendimi buraya yabancı hissetmiyordum ve buraya kolayca alıştım. Fakat anadilim olan Ahıska Türkçesi Türkçe'den biraz farklıdır, karışık bir dildir. Özbekçe, Azerice ve Rusça'dan kelimeleri almıştır. Türkçe konuşabildiğim için ULUTÖMER'de okumadan direkt üniversiteye girebilirdim. Kuzenim bu şekilde üniversiteye başladı ama biraz zorlandığı için bana ilk olarak ULUTÖMER'de okumamı tavsiye etti. Mezun olduktan sonra Ukrayna'ya hemen dönmek istemiyorum. Burada iş bulup çalışmak istiyorum ama ailemi çok özlediğim için zamanla muhtemelen ya ben memleketime döneceğim ya da ailemi buraya getirmeye çalışacağım.

3.3.18. Mahrukh (Hindistan, 22 yaşında)

Şekil 22 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Hindistan)

Ben Hindistan'ın en kuzeyinden Cammu ve Keşmir Eyaleti olarak bilinen yerden geliyorum. Keşmir'in üç büyük ili vardır: Keşmir'de çoğunlukla Müslümanlar, Cammu'da Hindular ve Ladakh'da Budistler yaşıyorlar. Bu nedenle çok fazla kültürel çeşitliliğimiz var. Ben memleketimden geleneksel ipekli el yapımı bir elbiseyi getirdim. Bileklik aynı şekilde el yapımıdır. Ailemin resimleri de vardır. Biz 4 kişiyiz, ben, annem, babam ve küçük erkek kardeşim. Annem ekonomi profesörü, babam ihracat ve ithalat yapan bir işadamdır. O hep çok seyahat ediyordu. 120'den fazla ülkeyi ziyaret etti ve 7 yabancı dil konuşabilme becerisine sahiptir. Hindistan'a yılda bir kez geliyor, yılın çoğu Afrika'da kalıyor. Ailemde kendimi en yakın erkek kardeşime hissediyorum. Bu yıl Malezya'da lisans eğitimine başlamıştı. Annem bir akademisyen olduğu için çok otoriter bir kişidir. Biz çok programlı bir rutin içinde büyüdük. Her şey her zaman bizim için planlanmıştı, sadece hafta sonları annenin gözetimindeyken dışarıya oynamak için çıkabilirdik. Hafta içi ise dışarıya çıkmamıza müsaade edilmezdi. O yüzden erkek kardeşimle beraber oyunları oynarken evde çok zaman geçirdik. Ailem her şeyin İslam sınırları içinde yapılması gerektiğine inanarak çok muhafazakar müslüman bir ailedir ve ben de buna tamamen katılıyorum. Fakat, benim düşünceme göre, herkes her şeyle körü körüne uymakla kalmamalı, dinini kendi başına okumalı ve anlamalıdır. Ben Türkiye'yi ilk olarak kitaplardan öğrendim. Önce bir kitabı okudum ve daha sonra bu kitaba dayalı film ve belgeselleri izledim. Sanırım Türk tarihini bazı Türklerden bile daha iyi biliyorum. Okurken müzik dinlemeye alıştım, çünkü zihnim okuduklarım ile şarkının sözleri arasında bağlantı kurar. Ben okuma sırasında dinlediğim müziğe göre okuduğum şeyleri hatırlıyorum. Son olarak, çeşitli

ülkelerden hatıra olarak para toplamayı seviyorum. Çikolata ve dondurma yemeyi de severim, bu yüzden en sevdiğim çikolatayı getirdim.

Türkiye'de Biyosistem Bilimleri bölümünde yüksek lisans yapacağım. Hindistan'daki temel eğitim çok iyidir ancak devlet üniversiteleri hem sınırlı sayıdadır hem de öğrencileri rekabetçi olmaya iten bir sisteme sahiptirler. Türkiye'de olduğu gibi çeşit çeşit programlar bizde mevcut değildir. Bu yüzden yurtdışında yüksek lisans yapmak istedim. Ancak anneme ve babama eğitimimle daha fazla yük olmak istemedim. O yüzden burslu bir program ya da en azından öğretim ücretinden feragat ihtimali olan bir yeri arıyordum. Mevcut programları internette araştırırken Türkiye Burslarını buldum. Başvurdum ve kabul edildim. Türkiye'de okumak amacım olmamasına rağmen buraya gelmeden önce Türkiye hakkında çok şey biliyordum. Türkiye ekonomik, politik ve dini açıdan çok önemli ve her zaman yön gösterici bir ülke olmuştur ve onu takip eden diğer ülkeler vardı. Şimdilerde Müslümanların Batı kültürüne uyum sağlamaya çalışmaları benim için çok üzücüdür. Buraya geldiğimde bu yaşadığım en büyük şoktu. Türkiye'den çok şey bekliyordum ama buraya geldiğimde hepsinin batılılaştırılmış olduğunu anladım. Ayrıca, Türklerin yabancılara karşı da samimi olmadığını düşünüyorum. Benim Türkçe anlamadığımı düşünen ve yabancı öğrencilerden şikayet eden Türk öğrencileri gördüğüm için böyle düşünüyorum. "Neden buraya geldiler?" ve "Hükümet neden eğitimleri için para ödüyor?" gibi sorular soruyorlardı. Küreselleşen bir dünyada yaşıyoruz, hiçbir şehir ve hiçbir ülke artık tek başına kalamıyor, bu yüzden herkes gidip farklı kültürleri öğrenmeli. Günümüz şartlarında bir gün Türkiye'de çalışıyor olabilirsiniz ve ertesi gün sizi başka bir ülkeye gönderebilirler. Kapalı fikirli iseniz, nasıl hayatta kalacaksınız? İnsan her kültürden olumlu bir şey almalıdır ancak bu şekilde gelişme sağlanabilir. Ben yeni bir yere çok kolay uyum sağlayabiliyorum çünkü genelde kimseden hiçbir şey beklemiyorum ve inançlarıma aykırı bir durum olmadığı sürece çoğunluğa uyuyorum.

3.3.19. Princy (Madagaskar, 19 yaşında)

Şekil 23 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Madagaskar)

Kültürümüzde *fiavanana* diye bir kavram vardır. Bu kavram misafirverperverlik, başkalarıyla bir aile gibi olmak ve birbirine yardım etmek gerektiğini ifade eder. Ben Madagaskar'lıyım. Madagaskar Afrika'da büyük bir adadır. Türkiye'de İktisat bölümünde lisans programında okuyacağım. Benim bu maceram yurt dışına gitmek ve okumak fikri ile başladı. Madagaskar öğrencilerinin çoğu Türkiye'de veya müslüman bir ülkede okumakla ilgilenmiyorlar. Genelde Almanya'yı veya Fransa'yı tercih ediyorlar. Ben Türk Burslarını öğrendiğimde bunu ilginç bir fırsat olarak gördüm. Bursu kazandığımda annem benim gitmemi istemedi. Ülkemde müslüman ülkeler çok iyi bir üne sahip olmadıkları için tehlikeli olacağını düşünüyordum. Ama ben gelmeye karar verdim. Madagaskar'daki bazı insanlar Müslümanların kötü insanlar olduklarını düşünüyorlar ancak buraya geldiğimde insanlar bana çok iyi davrandılar. Bazılarıyla konuşmaya başladıktan sonra beni çay içmeye çağırıyorlardı. Şaşırđım ve görüşlerim çok değışti. Yurtdışında okumak benim için hem çok büyük bir değışiklik hem de bir meydan okumadır. Ailemi de çok özliyorum. Ülkemde herkes internet erişimine sahip değil ve Madagaskar'ı telefonla aramak çok

pahalıdır. Bursumu aldıktan sonra bazen onları arama imkanım oluyor. Buradaki en iyi arkadaşım Edilo, o da Madagaskar'dan geldi. Benim yakın Türk arkadaşım yok. Henüz Türk diline yeterince hakim değilim. Çat pat Türkçe konuşuyorum. Bu yüzden Türk arkadaşlarımla birbirimizi iyi anlamıyoruz. Umarım ilerledikçe derslerimde başarılı olacağım. Ailemde hiç kimse eğitimini bitirememiş, üniversite mezunu aramızda yok. Ben ilk olmak istiyorum. Hatta okulumu bitirdikten sonra burada kalabilirim. Kültürümüzde böyle bir şey var: Eğer yurtdışına çıkma şansımız varsa, çıktuktan sonra artık geri dönmüyoruz.

Ülkemde birçok Hristiyan mezhebi var. Benim mezhebim Yedinci Gün Adventist Kilisesidir. Ailem ve dedelerim adventistti, bu hayatım boyunca tanıdığım tek dindir. Tanrı'ya inanmakta ve hayatımı sürdürmekte bana yardımcı oluyor. Ülkedeki insanlar din hakkında sorular sormazlar. Buradaki insanlar ilk olarak bana nereli olduğumu soruyorlar. Bazıları Yemen'den veya başka bir Arap ülkesinden geldiğimi düşünüyorlar. Sonra dinimi soruyorlar. Bazen Hristiyan olduğumu söyledikten sonra atmosfer tamamen değişiyor. Bazılar beni İslam'ın doğru yol olduğuna ikna etmeye çalışıyorlar. Ben Madagaskar'da İslam hakkında hiçbir şey duymamıştım. Bu durum beni biraz sinirlendiriyor çünkü onlar İslam'ın hakikat dini olduğunu söyledikleri zaman benim dinimin yanlış olduğunu ima ediyorlar. Yurtdışında bir arkadaşım bana da zaman zaman Müslüman olup olmadığını soruyor. Ama ben inancımı yaşamaya devam ediyorum. Bursa'da hiçbir adventist kilise yok, ancak benim inancımın sahip bir grup var burada. Onları internetten buldum ve her Cumartesi günü buluşuyoruz. Orada sadece yabancılar var. Grupta hiçbir Türk yoktur. Memleketimdeki kilisemizde Fransızca kullanıyorduk ama bu grupta İngilizce kullanıyoruz. Dinimde Yahudilik'te olduğu gibi benzer bayramlarımız vardır. Mesela Pesah Bayramıdır. Bu sene Pesah Bayramı'nda İzmir'e gittim. Orada Burundi'den gelen, adventist bir arkadaşım var. O burada evleniyordu ve düğününden önce Pesah Bayramını birlikte kutladık. Bu benim için çok farklıydı çünkü daha önce hep ailemle kutluyordum. Dinimle ilgili sorulan tüm bu sorular biraz rahatsız edici oluyor. Bu yüzden şimdi bazen gerçek dinimi söyleyemiyorum bile. İnsanların Müslüman olduğumu düşündüklerine izin veriyorum çünkü aksını söylersem ne söyleyecekleriyle ilgilenmiyorum. İnancımın farklı olduğu ve ailemin yanımda olmadığı için de Türkiye'de kendi evimde gibi hissediyorum.

3.3.20. Tasneem (Suriye, 19 yaşında)

Şekil 24 Portre ve kimliğiyle ilişkilendirilen eşyaları (Suriye)

Suriye'deki devrim yüzünden Türkiye'ye geldim. Annem, babam ve 4 kardeşim şimdi Türkiye'nin güneyindeki Hatay ilinde yaşıyor, ailemin geri kalan kısmı ise hala Suriye'de kalıyor. Babam doktor, annem ise İngilizce öğretmeni. Annem bir Suriye okulunda çalışıyor ve babam Suriye'ye gidip gelip oradaki insanlara yardım ediyor. Geldiğimizden beri hayatımda birçok değişiklik oldu. Bir bakıma daha iyi bir Müslüman olduğumu düşünüyorum. Şehirim Lazkiye'de, kalben mükemmel Müslümanlar var, namaz kılp oruç tutarlar, ama onların giyim tarzı biraz farklıdır. Mütevazı bir giyim tarzına sahip Müslümanları bulabilirsiniz ama onların sayısı Şam, Halep ve Humus'taki kadar fazla değildir. Buraya

geldikten sonra çok iyi Müslüman kişilerle tanıştım ve onlardan etkilenmeye başlayıp nihayetinde giyim tarzımı değiştirdim. Başörtüsünü hep takıyordum ancak şimdi de bluzumun dizimin altında olmasına dikkat ediyorum. Ben Türkiye'ye geldikten sonra bir kaç ilde kaldım ve şunun farkındayım: Yaşadığım kimlik değişiklikleri sadece Türklerle konuştuğumdan dolayı değil, tüm dünyadan insanlarla tanıştığımın dolayısıdır. Şu anda Suriyeli olmaktan daha fazla gurur duyuyorum. Suriye'de olduğum zaman, bizim Avrupalılar veya Amerikalılar kadar önemli olduğumuzu hissetmiyordum. Biz hep hiçbir şey olmadığımızı ve hiçbir şey yapamadığımızı düşündük. Fakat ayrıldıktan sonra çok fazla akıllı Suriyeli insanların olduğunu öğrendim. Onlar sıradan insanlar ama çok iyi yeteneklidir. Ben Türkiye'de tıp fakültesinde okuyacağım. Bu mesleği seçtim çünkü Suriye'ye dönüp insanlara yardım etmek istiyorum. Türkiye'de kalamam çünkü memleketimizde çözmemiz gereken bir dava vardır; bir devrim var ve o da benim devrimimdir. Memleketimden ayrılırsam onu kim çözecek? Benim için bu bir varlık meselesidir. Ben insan olarak kendi toprağıma, kültürüme, dinime, düşüncelerime sahibim ve eğer kendi düşüncelerimi memleketimde uygulamazsam ben bir hiç olurum.

Buraya geldikten sonra hem iyi insanları, hem de kötü insanları gördüm. Onu insanların gözlerinden anlayabilirsiniz. Bazı olumsuz olaylardan haberdarım ve birkaç olumsuz olayı ben de yaşadım. Mesela bir gün Mersin'de otobüsteyken Arapça bir kitap okuyordum ve yanımdaki kadın bana okuduğum kitabın Osmanlıca olup olmadığını sordu ve ben ona Arapça olduğunu söyledim. Önce gülümsüyordu ama sonra kaşlarını çatıp yüzünü çevirdi. Sanırım benim Suriyeli olduğumu anlamıştı. Mersin'de ise Yabancı öğrenci sınavı için hazırlık okuyordum. Ancak oranın atmosferiyle başa çıkamadığım için sadece 5 aydır orada kaldım. Mersin'de konuşamayacağımı hissediyordum çünkü orada yaşayan insanların yarısı sanki Suriyelilerden nefret ediyormuş gibiydi. Öte yandan olumlu deneyimlerim de var. Örneğin bir kez Kocaeli'deyken bir lunaparka gittik ve orada çalışan adam bizimle Türkçe konuşmaya başladı, arkadaşım ona yabancı olduğumuzu söyledi, ancak adam Türkçe konuştuğumuz için bizi yabancı olarak saymadığını söyledi. O çok güzel bir davranıştı. Olumsuz olaylar beni tabi ki sinirlendiriyor ancak bu durum tüm Türk halkına mal edemem, kızgınlığım sadece suçlu kişiye karşıdır. Bazen Suriyeli insanları iyi bir şekilde açıklamaya çalışıyorum. Elbette kötü Suriyeliler de vardır. Ancak Suriyelilerin genellikle iyi insanlar olduklarını göstermeye çalışıyorum. Olumsuz yaşadıklarım beni çok etkilemedi. Ben hala aynı şekilde davranmaya devam ediyorum. Ama mümkünse, beladan kaçınmaya çalışıyorum. Örneğin Ankara'daki büyük patlama olduğunda ben Ankara'daydım. Ankara'daki insanlar genellikle yabancılara karşı iyi davranıyorlar ama patlamadan sonra atmosfer değişti. Dolayısıyla başörtümü Türk kızlar gibi takmaya başladım ve otobüsteyken İngilizce veya Türkçe konuşmayı tercih ettim. Tüm bunlara rağmen Türkleri çok seviyorum ve burada kendimi evimde gibi hissediyorum. Türkiye Arap dünyasından ve özellikle Suriye'den çok farklı değil. Bizim çok ortak noktalarımız var, en önemli nokta dinimizdir. Sizin gibi düşünen insanlarla yaşıyorsanız, bunun zor bir şey olacağını sanmıyorum. Gerisi zaten siyaset.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

3.4.1. Kültürleşme Yönelimleri

Berry'nin¹⁹⁶ göçmenler üzerine yaptığı çalışmasında ileri sürüldüğü üzere, bizim araştırmamızdan da elde ettiğimiz sonuç; Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin kültürleşme yönelimlerinden entegrasyonu tercih etmeleridir. Başka bir deyişle, katılımcı öğrenciler, hem kendi kültürlerini sürdürmek hem de Türk kültürünü benimsemek istediklerini belirtmişlerdir. Bu hususun önemli olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde, yabancı uyruklu öğrencilerin entegrasyonunu kolaylaştırmak için tüm öğrenciler, Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlarda ağırlanmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Fakat, birkaç öğrenci, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk oda arkadaşları seçilirken dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Öğrenciler tarafından belirtildiği gibi, kültürel rehber rolü oynamak ve yabancılarla etkileşimde olmak isteyen Türk öğrenciler yabancı uyruklu öğrencilerle birlikte yerleştirilmelidir. Ayrıca, Endonezyalı öğrenci tarafından ifade edildiği gibi, yabancı uyruklu öğrenciler oda arkadaşı seçimi sürecinde belirleyici olmalıdır. Öğrencilerin yorumları aşağıda bulunmaktadır:

[Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı yurtlara yerleştirilmesi] kişilik çatışmalarının ve anlaşmazlıkların kaynağı olmasına rağmen öğrenciler arasında ilişkilerin kurulmasına, kültürel alışverişe ve yabancı dil gelişimine yardımcı olmaktadır. (Hindistan)

[Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı yurtlara yerleştirilmesi] Türk kültürünü ve Türk insanlarla iletişim kurmayı öğrenmek için çok önemlidir. Fakat, yabancı uyruklu öğrenciler için Türk oda arkadaşları özenle seçilmelidir ve yabancı uyruklu öğrencilere karşı ayrımcılık yapmayanlar tercih edilmelidir. (Suriye)

[Yabancı uyruklu öğrenciler odalarına en az] bir Türk öğrenci ile beraber yerleştirilmelidir ve bu kişi hevesli ve yabancı öğrencilerin Türkiye'deki yaşamlarına uyum sağlamasına yardımcı olmak isteyen bir kişi olmalıdır. (Kenya)

Misafirler olarak buraya ilk olarak alışmalıyız ve Türklerle beraber olmamız uyum sağlamamızı hızlandırabilir. Fakat, bana kalırsa, yabancı uyruklu öğrencilerin kimlerle birlikte kalacakları konusunda seçme hakkına sahip olabilmelerini tercih ederdim. (Endonezya)

Yabancı uyruklu öğrenciler tarafından da kabul edildiği gibi, ortak yurtlar yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle kaynaşmaları için çok önemlidir. Yurtlar aynı zamanda, yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında daha anlamlı ilişkilerin geliştirilmesi için uygun bir yer olarak görülmektedir. Fakat, bir sonraki bölümde gösterildiği gibi, bu durum iki grup arasındaki anlamlı etkileşimlerin bir garantisi olarak görülemez. Tam tersine yabancı uyruklu öğrencilerin anlattıklarına göre, ortak

¹⁹⁶ Bkz. Berry John W. vd. *a.g.e.*, 1989.

yurtlar bazen daha anlamlı ilişkiler yerine iki grup arasında çatışmaya ve anlaşmazlığa yol açmıştır. Ancak bu sonuç, ortak yurtların daha anlamlı ilişkilerin geliştirilmesi için bir araç olma fikrini tamamen ortadan kaldırmaz; tam tersine bizi öğrenci yurtlarının daha etkili, kültürel alışverişe uygun hale nasıl getirilebileceği hususuna yönlendirmektedir.

Kültürleşme yönelimleri çerçevesinde, son olarak, katılımcı öğrencilerin; yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine kabul edilme şartları hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu konuda öğrencilere iki tercih sunulmuştur: yabancı uyruklu öğrenciler Türkiye'deki üniversitelere girmek için Türk öğrencilerle aynı şartları taşımalıdır ya da yabancı uyruklu öğrenciler için kabul edilme şartları farklı eğitim sistemleri dikkate alınarak düzenlenmelidir. Öğrencilerin çoğu (16 öğrenci) kabul edilme şartlarının farklı eğitim sistemlerini dikkate alınarak düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrenciler tercihlerini şu şekilde gerekçelemişlerdir:

Birçok farklı ülke farklı eğitim standartlarına ve dolayısıyla farklı kriterlere sahiptir, bu nedenle giriş koşulları haklı olarak kabul edilebilir bir şekilde ayarlanmalıdır. (Hindistan)

Aynı şartların karşılanmasını beklemek yerine aradaki farkın kabul edilmesi çok daha adildir. Fakat bu, Türk öğrencilerle karşılaştırıldığında yabancı uyruklu öğrenciler için standartların daha düşük olduğu anlamına gelmez. (Kenya)

[Diğer ülkelerde] temel eğitimin kalitesi aynı değil bu yüzden yabancı uyruklu öğrenciler [koşullar tamamen aynı ise] zorluk çekebiliyor. (Makedonya)

Görüşülen yabancı uyruklu öğrencilerin, aşağı yukarı, pozitif ayrımcılığın doğru olduğu konusunda fikir birliğine varmış olmalarına rağmen, bunu niçin istedikleri, Türk öğrenciler tarafından anlaşılmazsa, iki grup için farklı şartların uygulanması isteği, Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında çatışma ve kıskançlık kaynağı oluşturabilir. Bu konudaki Türk öğrencilerin görüşleri 4.2.3. Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Tercih Edilen Kültürleşme Yönelimleri adlı bölümünde bulunmaktadır.

3.4.2. Türk Öğrencilerle Etkileşim ve Arkadaşlıklar

Öğrencilerin hikayelerinden anlaşıldığı gibi, ön incelemede yabancı uyruklu öğrencilerin çoğu Türkleri çok pozitif bir şekilde algılamıştır. Bununla birlikte, yaklaşık altı ay içinde Türklerle aslında o kadar fazla etkileşimde bulunmadıklarını düşünen, Türk toplumunu daha ayrıntılı bir şekilde tanımaktan çekinen öğrenciler de vardı. Bu öğrenciler genelde asıl eğitime geçtikten sonra Türkleri daha iyi tanıma fırsatı

bulacakları beklentisi içindedirler. Peki, bu beklentileri gerçekleştirmiş midir? Öğrencilerin arkadaşlık ağları üniversite programlarına geçtikten sonra daha entegre olmuş mu ya da Bochner'ın modelinde ileri sürüldüğü gibi ulusal hatları takip etmeye devam etmiş midir? Bu ve diğer sorular görüşme takibi aşamasında ele alınmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ilk olarak yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe hazırlık kursundaki arkadaşlık ağlarına bakılıp, üniversite programlarına geçtikten sonra arkadaşlık ağlarının gelişimi analiz edilmiştir. Ayrıca, incelemede özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle arkadaşlık kurulup kurulmadığı ve bunların nedenleri ele alınmaya çalışılmıştır.

3.4.2.1. Ön İnceleme Analizi

Ön incelemede, tüm katılımcı öğrencilere en iyi arkadaşlarının kim olduğu sorulmuştur. Yirmi öğrenciden sadece üç tanesi en yakın arkadaşının bir Türk olduğunu belirtmiştir.

En yakın arkadaşlarım odamdaki kızlar, Türkler, onların arkadaşlarıyla bile arkadaşlık kurdum, çok iyi anlaşıyoruz. (Mısır/K)

En iyi arkadaşım Düzceli. (Makedonya)

Yakın ve çok sevdiğim bir Türk arkadaşım var. Aynı yurttta kalıyoruz ve Türkçe konuşuyoruz. (Suriye)

Kalan öğrenciler, Bochner'ın modeli doğrultusunda, yurttaşlarıyla arkadaşlık kurmayı tercih etmiştir. Örneklemimizde, 12 öğrenci en iyi arkadaşlarının aynı ülkeden yada aynı bölgeden geldiğini ve onlarla ana dillerinde konuştuklarını belirtmiştir. Dört öğrenci ise en yakın arkadaşları olarak başka bir yabancıyı söylemiştir (Cibuti, Guatemala, Mısır, Tacikistan). Bir öğrenci (Pakistan) Türkiye'de yakın arkadaşının olmadığını bildirmiştir.

Bochner'ın modeline göre, yabancı uyruklu öğrencilerin yurttaşlarıyla arkadaşlık kurmayı tercih etmesi öğrencilerin kendi memleketlerindeki değerlerini sürdürme ihtiyaçlarını yansıtan doğal bir durumdur. Elde ettiğimiz veriler de göstermiştir ki öğrenciler internet sayesinde Türkiye'de (veya Bursa) bulunan kendi yurttaşlarıyla kolaylıkla irtibata geçmişlerdir. Ancak, irtibata geçtikleri öğrencilerden sadece birkaç tanesiyle yakın ilişkiler kurmuşlardır. Bu yakın ilişki kurdukları yurttaşlardan özellikle aynı yerde kalan (ev veya yurt) veya aynı kursa katılanlar olmuştur. Benzer bir şekilde,

kendi yurttaşları ile ilişki kurmada yaş ve aynı bölümde eğitim görme faktörü de oldukça belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada tartışılması gereken konu aslında, Türkiye'ye gelen fakat Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu öğrencilerin yurttaşlarıyla ve diğer yabancılarla arkadaşlık kurmalarının gerçek bir tercih mi yoksa bir zorunluluk mu olduğu sorusudur (özellikle geldikten hemen sonraki dönemde). Bochner'ın modeli, İngilizce konuşulan ülkeye gelen, farklı seviyede olsa da, İngilizce bilen öğrencilerin örneğine göre geliştirilmiştir. Bu bakış açısından Türkiye'ye gelen Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu öğrencilerin durumu çok farklıdır. Bu bağlamda, ev sahibi vatandaşlarla kaynaşma imkanlarının olup olmaması da çok önemlidir. Burada sorulması gereken soru şudur: ev sahibi vatandaşlardan ayrı yerlerde kalan ve / veya yabancılara yönelik programlara katılan öğrencilerin aralarında arkadaşlık kurmaları bir tercih midir yoksa karşılaştıkları durumla baş etmenin doğal bir sonucu mudur? Bosna-Hersekli öğrenci bu durumu ve Türk öğrencilerle etkileşime girmek için az fırsat bulunmasını bu şekilde ifade etmiştir: "Şimdi, ULUTÖMER'deyken, yalnızca yabancılarla zaman geçiriyorum. Çok fazla Türk tanımıyorum." Mısırlı bir öğrenci ise, kampüsteyken Türklerden izole edilmiş olduğunu hissettiğini belirtmiştir: "Kampüste hep [Türklerden] uzaktayız. Ben insanları görmek için Bursa'ya çıkıyorum, kent meydanına gidiyorum, insanların nasıl konuştuğunu ve nasıl yaşadığını görmek için."

Aslında, öğrencilerin çoğu (3 öğrenci hariç) Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlara yerleştirilmiştir. Fakat bu durumdan tüm yabancı uyruklu öğrenciler yararlanmamıştır (aşağıdaki açıklamaları inceleyiniz):

3 kişilik bir odada kalıyorum, ama aslında sadece 2 kişiyiz. Oda arkadaşım Türk... Farsça öğrenmek istiyor. Ben ona biraz Farsça öğretiyorum ve o bana Türkçe öğretiyor. (Afghanistan)

Zamanımın çoğunu teyzem ile geçiriyorum. Ancak diğer [Türk] arkadaşlarım da var. Yurtta tanıştık. Şimdi taşındık ama ona rağmen hala iletişim halindeyiz. (Faz)

Benim yakın bir Türk arkadaşım yok. Sadece bir [Türk] oda arkadaşım var, ama beraber hiçbir zaman dışarıya çıkmadık. Yurtta sadece 3-4 defa birlikte yemek yedik ... Yurtta, bana her zaman aynı soruları soruyorlar. Örneğin nereden geldiğimi soruyorlar. Neden kimseyle yakın arkadaşlık kuramadım bilmiyorum. Ben çok sosyal biriyim. (Yemen)

Oda arkadaşlarımdan biri Erzurumlu... iyi anlaşıyoruz ama onlar çok genç, 18-19 yaşında, aramızda çok fark var. Onlar daha fazla eğlenmek istiyorlar. Ben bunları da yaşadım ama şimdi daha fazla okumak istiyorum....Türk arkadaşlarım olmadı. Neden bilmiyorum. Bize biraz sert davranıyorlar, çok sıcak değiller. (Tacikistan)

Hatta, bazı durumlarda çok kültürlü ortam çatışmalara yol açmıştır:

Altı kişilik odada kalıyorum, ben tek yabancıyım orada, anlaşıyoruz işte ama önceden bir arkadaşım vardı onunla kavga ettim, çok ufak bir sorun vardı ama bir şekilde büyüdü. Sen bu ülkeden değilsin sen yabancısın sen Arapsın dedi. Ben Arap mıyım diye sordum. O ciddi konuşuyormuş. Ben aslında şaka yapıyordum. Ama sonra ciddi olduğunu anlayınca çok sınırlendim ve birbirimize bağırılmaya başladık. Müdür yardımcısı odamıza geldi ve bize disiplin cezasını verdi. Sorun gerçekten büyüdü, o günden beri hiç konuşmuyorum o kızla. (Mısır/K)

Yurtta 6 kişilik odada kalıyordum. Odada 2 Türk ve 3 yabancı vardı... Ben altıncı kişi olarak odaya geldim. Onlarla beraber 5 ay birlikte kaldık. Sonra Ankaralı kız ile bazı sorunlar yaşadık, anlaşamadık. Sürekli benim işlerime karışıyordu. Mesela ben "burstan param kalmadı" deyince o "ne yapıyorsunuz o parayla" falan söylüyordu. "Bana bu kadar miktar yetiyor, sana nasıl ki yetmiyor. Neden sürekli gezip dolaşıyorsun, bir şey alıyorsun" gibi şeyler söylüyordu. Kış zamanında ben pencereyi kapatıyorum, o açıyordu. O odada sigara içtiği için oda havasız kalıyordu. Bundan dolayı tartışma çıktı. Ben odamı değiştirdim... Şimdi daha sakin ve daha iyi bir odada kalıyorum. (Ukrayna)

Burada bir yurttan kalıyorum. Odada altı kişi vardı. Biri Bosna'dan, biri Afganistan'dan, kalanlar ise Türk. Arkadaşımla [Bosna'dan] iyi anlaşıyorum... ancak Türk kızlar farklı bir hikayedir. İlk geldiğimde, odamda 2 farklı Türk kız vardı. İktisat okumuşlar ve anladığım kadariyle derslere girmek zorunda değilmıştir. O yüzden bütün gün odada oturuyorlardı. Ben ve arkadaşım her sabah saat 7'de uyanmak ve [dersimize] hazırlanmak zorundaydık. Kışın havası, karanlık ve soğuktan ama ışığı her açtığımızda şikayet ediyorlardı... bu yüzden hep kavga çıkıyordu. Bir sabah yine ışığı açtıktan sonra bir kız yatağından atladı elimi tuttu ve ışığı kapatmamı istedi. Benimle kavga etmek istedi. O durum çok stres vericiydi. Neredeyse ağlıyordum. Ama sonra bir yöneticiye gittik ve şikayet ettikten sonra onlar başka bir odaya taşındılar ve iki yeni kız geldi. Şimdi daha iyi, ama yine de... Yakın Türk arkadaşım yok... (Bosna-Hersek)

Yurtlar dışında bazı öğrenciler hobilerine devam etmeleri ya da işe başlamaları sayesinde birkaç Türk ile tanışma fırsatı bulmuşlardır, ancak, kurdukları ilişkiler çoğu zaman resmi ve yakın arkadaşlık samimiyetinden yoksundur:

Bir spor salonunda bir arkadaşım var. Adı Ahmet. Bazen sinemaya birlikte gidiyoruz bazen kahve içip sohbet ediyoruz. (Çad)

Muhtemelen en yakın [Türk] arkadaşlarım spor salonunda olanlar. Fakat sadece orada iken konuşuyoruz. Yani beraber dışarıya hiç çıkmadık. Çok yakın olduğumuzu söyleyemem. (Guatemala)

Yakın Türk arkadaşım yok, ama benim öğrencilerim var. Bazen beraber kahve içiyoruz. Onlarla ama Türkçe konuşmuyorum. Türkçem zaten de çok iyi değil. (Myanmar)

Bu aşamada, görüşülen öğrencilere Türklerle daha fazla etkileşimde olmak isteyip istemedikleri doğrudan sorulmadı. Zira, varsayımımıza göre, bu şekilde soru formüle edilmiş olsaydı öğrencilerin çoğu otomatik olarak daha fazla etkileşimde olmak istediklerini söylerdi. Bunun yerine, yakın bir Türk arkadaşı olmayan öğrencilerin bu konuda nasıl hissettikleri keşfedilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki alıntıda görüldüğü gibi öğrenciler Türk öğrencilerle olan yakın ilişkilerden yararlanabileceklerinin farkındadır:

Gerçekten iyi bir Türk arkadaşım şu an yok. Olsaydı iyi olabilirdi, bir şey sormak istediğimde ona sorabilirdim çünkü buradaki kültürü hala çok iyi bilmiyorum... (Guatemala)

Ancak, Hendrickson'un bulguları doğrultusunda, özellikle dil bilgisinin yetersizliği daha yakın bağlar kurulmasına çok büyük bir engel oluşturmuştur:

En iyi arkadaşım ... Ganalı ... Belki aynı kıtadan geldiğimiz için ve dil gibi bazı benzerlikleri paylaştığımız için birbirimizi iyi anlıyoruz. Birisi sadece Türkçe konuşunca, iletişim kurmak gerçekten çok zor. Bir kişi arkadaş canlısı olabilir ama iletişimimiz kesildiğinde, daha yakın bir bağ oluşturmak zordur. Fakat iletişimimizde sorunlar olmazsa ve zamanımız varsa, birbirimize alışırız. (Kenya)

En yakın arkadaşım Edilo, aynı ülkeden geliyor, o da benim gibi Malagasi. Benim yakın Türk arkadaşım yok. Hala Türk diline hakim değilim. Sadece çat pat Türkçe konuşuyorum. Türklerle iletişim kurmakta zorlanıyorum. (Madagaskar)

Hendrickson'un bulgularının aksine, bu aşamada, algılanan ayrımcılık bir sorun olarak ortaya çıkmamıştır. Etnik açıdan farklı yabancı uyruklu öğrencilerden bazıları tuhaf bakışları hatırladıklarından söz etmelerine rağmen bunlar onlar tarafından olumsuz ayrımcılığın bir örneği olarak algılanmamıştır. Arapça konuşan öğrenciler ise bazı durumlarda sık sık Suriyeli olup olmadıklarının sorulduğunu belirtmişlerdir. Suriye'den gelen öğrenci bile, bu sıkıntılardan uzak durmak için başörtüsünü Türk kızları gibi takmaya başladığını ve herkesin önünde Türkçe veya İngilizce konuşmayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Fakat genel olarak, bu olaylar Türk halkına karşı olumsuz önyargılar yaratmamıştır.

Öte yandan, yabancı uyruklu öğrencilerin farklı değerleri ve aralarındaki kültürel farklılıkları (özellikle farklı dine mensup olması) arkadaşlık kurmakta önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır:

Kaldığım öğrenci yurdundaki Müslüman arkadaşlarım bana hangi dine mensup olduğum hakkında ara sıra sorular soruyorlar. Hristiyanım diye cevap veriyorum. Akıllı ve olgun olanlar, dünyada çeşitli dinlerin olmasının normal olduğunu anlıyorlar. Ama diğerleri şöyle düşünüyor: "Bu adam Hristiyan, biz Müslümanız, bu yüzden bizim onunla yapabilecek birşeyimiz yok. (Liberya)

Kendimi yurtda kalan ve çoğunluğu ilahiyat okuyan diğer kişilerden çok farklı görüyorum. Onlar hem müzik dinlemezler hem de çok sade giyinirler. Onlar benim olmadığım ve olmak istemeyeceğim dindar insanlar. Ben yolumu seviyorum ve kendimi değiştirmek istemiyorum. Yani demek istediğim onların aralarında bir kaç arkadaşım olmasına rağmen aramızda biraz mesafe var. Onların ne düşündüklerini ve beni yargılayabileceklerini bildiğim için onlarla fazla haşır neşir olmak istemiyorum... Kaldığım yurt için burada tam olarak rahat hissettiğimi söyleyemem. (Guatemala)

Buradaki insanlar nereli olduğumu öğrendikten sonra hemen dinimi soruyorlar. Bazen Hristiyan olduğumu söyledikten sonra atmosfer tamamen değişiyor. Bazıları beni İslam'ın doğru yol olduğuna ikna etmeye çalışıyorlar. Ben Madagaskar'da İslam hakkında hiçbir şey duymamıştım. Bu durum beni biraz sinirlendiriyor çünkü onlar İslam'ın hakikat dini olduğunu söyledikleri zaman benim dinimin yanlış olduğunu ima ediyorlar. Yurtda bir arkadaşım bana da zaman zaman Müslüman olup olmadığını soruyor... Bu yüzden şimdi bazen gerçek dinimi söylemiyorum bile. İnsanların Müslüman olduğumu düşündüklerine izin veriyorum çünkü aksini söylersem ne söyleyecekleriyle ilgilenmiyorum. (Madagaskar)

Ancak bazı durumlarda öğrenciler Türklerle daha yakın arkadaşlıklarının kurulamadıklarını kişilik özellikleriyle, evli olmalarıyla veya yeni arkadaşlıklar yerine ders çalışmaya odaklı olduklarıyla ilişkilendirmişlerdir:

Burada yurttta kalıyorum. Odada dört kişi var. İki tanesi Türk, bir kız ise Çinli... Çok iyi anlaşıyoruz, hep beraber yemek yiyoruz, sohbet ediyoruz ve fikir alışverişinde bulunuyoruz. Ama çok yakın bir Türk arkadaşım yok ... Ben kolayca arkadaşlık kuramıyorum ve buraya geleli sadece 7 ay oldu... En iyi arkadaşım bu Çinli oda arkadaşımıdır. Görüşlerimiz çok benziyor, belki de benzer bölgeden geldiğimiz için, eğitim sistemimiz, düşünce ve yetiştirilme tarzımızın benzer olmasından dolayı onunla çok rahat hissediyorum. (Hindistan)

Burada çok yakın bir arkadaşım yok, ancak bir gün Türkçe ödevimle uğraştığımı gören ve yanıma gelen bana yardım eden bir Türk kız oldu. Ondan sonra arkadaş olduk ve şimdi ne zaman yardıma ihtiyacım olursa hep bana yardımcı oluyor. (Pakistan)

Bunun dışında, Hindistanlı ve Ukraynalı öğrenci bazı Türk öğrencilerin yabancı uyruklu (ve özellikle burslu olan) öğrencileri kıskandıklarına dikkat çekmiştir:

Türklerin yabancılara karşı samimi olmadığını düşünüyorum. Benim Türkçe anlamadığımı düşünen ve yabancı öğrencilerden şikayet eden Türk öğrencileri gördüğüm için böyle düşünüyorum. Sakın kalmaya çalışıyordum ama "Neden buraya geldiler?" ve "Memleketleri yok mu?" "Bizim durumumuz o kadar zor iken hükümetimiz neden eğitimleri için para ödüyor?" gibi sorular soruyorlardı. (Hindistan)

Ön incelemede toplanan verileri özetleyecek olursak, Türkçe hazırlık döneminde olan yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle etkileşiminin düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Öğrenciler zamanlarının çoğunu ULUTÖMER'de tanıştıkları diğer yabancı uyruklu öğrencilerle geçirmişlerdir. Ortak yurtlar yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında daha anlamlı ilişkilerin geliştirilmesine her durumda yol açmamıştır. Yabancı uyruklu öğrenciler Türk öğrencilerle etkileşimden yararlanabileceklerin farkındayken Türklerle daha fazla etkileşimde olmak istediklerini belirtmişlerdir. Buna rağmen, öğrencilerin çoğu Türklerle daha anlamlı ve yakın arkadaşlıklar kuramamışlardır. Türkçe yetersizliği ve kültürel farklılıkların yanı sıra dil hazırlığı döneminde Türk öğrencilerle düşük düzeyde etkileşime girmelerinin ana nedeni olarak Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında etkileşimi kolaylaştıran programların olmaması tespit edilmiştir. Netice olarak öğrencilerin çoğu yurttaşlarıyla ve diğer yabancılarla arkadaşlık kurma eğilimi göstermiştir.

3.4.2.2. Görüşme Takibin Analizi

Güz dönemi tamamlandıktan sonra ön incelemeye katılan tüm yabancı uyruklu öğrencilerle yine temasa geçilip arkadaşlık ağlarındaki gelişmeler hakkında görüşülmüştür. Ön inceleme aşamasıyla karşılaştırıldığında, görüşme takibindeyken katılımcı öğrenciler Türk öğrencilerle beraber eğitim gördükleri için Türk arkadaşlarının sayısının artacağını varsayılmıştır. Ancak verilerimiz birinci senedeyken kurulmuş olan arkadaşlık ağlarının çoğunlukla aynı kaldığını ve Türk öğrencilerle arkadaşlık eğiliminde bir değişiklik olmadığını göstermiştir. Başka bir deyişle, öğrenciler en yakın üç arkadaşları arasında genellikle ön incelemede belirtmiş olduğu aynı kişileri sıralamışlardır. Makedonyalı ve Mısırlı (K) öğrenci hariç, üç öğrenci daha en yakın arkadaşı olarak bir Türk'ü belirtmiştir (Cibuti, Myanmar, Pakistan). Fakat, 8 kişinin en yakın üç arkadaşı arasında hiç bir Türk bulunmamıştır (Afganistan, Fas, Guatemala, Hindistan, Liberya, Madagaskar, Mısır/E, Suriye, Yemen). Suriyeli öğrenci ön incelemedeyken çok yakın bir Türk arkadaşının olduğunu söylemesine rağmen görüşme takibinde onu üç en yakın arkadaşı arasına dahil etmemiştir. Bunu sayısal olarak ifade edersek, katılımcı yabancı uyruklu öğrencilerin en yakın arkadaşları arasında (kişi başı üç arkadaş olmak üzere toplam 60 kişi) sadece %28'i Türklerin olduğu gözlemlenmiştir (bkz Tablo 4).

Sözü geçen arkadaşlıkların çoğu ULUTÖMER'de ve öğrencilerin kaldıkları yurtlarda kurulmuştur. Sadece dört öğrenci (Çad, Bosna-Hersek, Myanmar, Tacikistan) en yakın üç arkadaşı arasına üniversite programına geçtikten sonra tanıştıkları Türk sınıf arkadaşlarını dahil etmiştir. Bu şekilde, yabancı uyruklu öğrencilerin en yakın arkadaşlarının sadece %7'si Türk sınıf arkadaşları olmuştur.

Ön incelemede olduğu gibi, Türk öğrencilerle olan ilişkilerin geliştirilememesinin en yaygın sebepleri arasında dil yetersizliği, kültürel farklılıklar ve zaman sıkıntısı belirtilmiştir. Ayrıca, birkaç öğrenci Türk öğrencilerin farklı kültürler hakkında az bilgiye sahip olduklarını ve yabancı uyruklu öğrencilerle yakın arkadaşlıklar kurmakla ilgilenmediklerini ifade etmiştir. Bu nedenlerden dolayı katılımcı öğrencilerin büyük kısmı (Afganistan, Bosna-Hersek, Çad, Guatemala, Hindistan, Kenya, Madagaskar, Mısır/E, Myanmar, Suriye, Yemen) Türk arkadaşlarına yakın hissetmekte zorlandıklarını dile getirmiştir. Katılımcı öğrenciler Türk öğrencilerle etkileşimlerini ve karşılaştıkları ana engelleri şu şekilde yorumlamışlardır:

[Türklerin bazı yabancılar hakkında] yanlış bilgileri vardır. (Çad)

[Yabancı uyruklu öğrencilerin] çekinmesi, meraksızlığı ve sessizliği. (Cibuti)

[Türklerle konuşmak] beni bazen rahatsız eder ve yetersiz olduğumu hissettirir. (Myanmar)

Çok fazla beraber takılmıyoruz ve bazen anlamıyoruz. Ayrıca, Türk öğrenciler bizimle zaman geçirmeye önem vermiyorlar. (Afganistan)

[Türklerin] kıskanmaları, empati kuramamaları [ve yabancıların] egosu [daha yakın ilişkilerin kurulmasını zorlaştırıyor]. (Ukrayna)

[Türkler] bizim kültürümüzle ilgilenmekten ziyade Türk kültürüyle ilgilenmemizi ve hemen Türkçe konuşmamızı bekliyorlar...[Ayrıca] oda arkadaşım bana Türk öğrencilerin Asyalıların Türklerden daha az eğitilmiş olduğunu düşündüklerini söylemiştir. Oda arkadaşım ile çok iyi anlaşıyorum, hayatımdaki en iyi arkadaşlarımdan biridir. Fakat diğer Türk öğrencilere kıyasla onun bir istisna olduğunu düşünüyorum. Genel olarak İngilizce konuşabilenler ile oldukça iyi anlaşıyorum, diğerlerine karşı ise nazik davranmaya çalışıyorum. (Endonezya)

Ortak noktalarımız yok, çocuklar gibi davranıyorlar, sadece kızlarla ve oyun oynamakla ilgileniyorlar, olgun değil. Ben 15 yaşından beri kendime bakıyorum. Sudan'a da tek başıma gittim...[İkincisi] kültür farklılıklarından dolayı bazen yanlış anlama ortaya çıkıyor. Mesela, hesap ödemek istediğimde çok zengin olup hava atmak istediğimi düşünüyorlar. Ama bu bizde çok normal (herkes için hesap ödemek). [Üçüncüsü] rekabet de söz konusudur, bizim onlardan daha iyi olmamızı istemiyorlar. (Yemen)

Güven sorunu yaşayan bir kişiyim dolayısıyla insanlara çok kolay yaklaşmam. [Ayrıca] problemlerimi tek başıma çözmeye çalışıyorum, bu yüzden gerekli olmadığı sürece hiç kimseden yardım istemiyorum. Boş konuları tartışmaktan hoşlanmıyorum... Üstelik birçok Türk, yabancılarla yakın arkadaşlıkları kurmakla ilgileniyorlar. (Hindistan)

İnsanlara kolayca güvenmiyorum ve herkese karşı genel bir yakınlık hissetmiyorum. [Ayrıca] bazı Türkler yabancıların çok farklı olduklarını düşünüyorlar. [Aynı sebeple] Türkler yabancıları değil arkadaşları olarak Türkleri tercih ediyorlar. (Bosna-Hersek)

Eh, Türklerle etkileşimde çok fazla tecrübem yok, onlara saygı duyduğumu söyleyebilirim. Selamlaşıyoruz. Onlarla sosyal olmak için elimden geleni yapıyorum. [Ancak] sürekli küçümseyici bir şekilde beni biri izliyormuş gibi hissediyorum... [yüzden] herhangi bir çatışmayı önlemek için elimden geleni yapıyorum. [Mesela] sokakta bana çok soru soran biriyle konuşmaktan kaçınıyorum. Asla gerçek dinimi söylemiyorum ve ortalık yerlerde ses çıkarmamaya çalışıyorum. (Madagaskar)

Yabancı hissediyorum ve Türk öğrencilerle aramızda büyük bir duvar var. Bizi anlayamazlar. Birçoğu yakın arkadaşları olarak sadece Türkleri tercih eder ve istediklerimizin açıklandığını bekleyecek kadar sabırlı değil... Bazen yabancı olmak aslında güzeldir, mesela hiç kimse anadilimizi anlamayınca telefonda istediğimi konuşabilirim. Ancak kötü tarafları da vardır, özellikle insanlar birdenbire davranışlarını değiştirip bana kötü davranmaya başladıkları zaman. Ayrıca, Suriyelilerin buradaki durumu diğer yabancılarla karşılaştırıldığında bence çok farklıdır. (Suriye)

Netice olarak, dokuz öğrenci (özellikle yakın Türk arkadaşları olmayan öğrenciler) Türklerle yeterince iletişimde olmadığını düşünmüştür ve 15 öğrenci Türklerle daha fazla etkileşimde olmak istediğini belirtmiştir. Fakat, Türklerle daha fazla etkileşimde olma ihtiyacı duymayan öğrenciler de vardı. Bu 5 öğrenciden üçü (Bosna-Hersek, Endonezya, Madagaskar) Türklerle yeterince etkileşimde olmadıklarını düşünmelerine rağmen, onlarla daha fazla etkileşime girmekle de ilgilenmediklerini belirtmiştir. Yukarıdaki alıntılarda da ifade edildiği üzere bu üç öğrenci Türklerle

olumsuz tecrübeleri yaşayıp önyargılı ve ırkçı olarak algılanan davranışlara maruz kalmıştır. Bu noktada, öğrencilerin gerçekten ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları ya da sadece bir olayı yanlış yorumlayıp yorumlamadıkları önemli değildir. Kültürlerarası etkileşimlerde zaten ikisi de söz konusu olabilir. Burada önemli olan sonuçtur ve sonuç her iki durum için aynıdır; öğrenciler olumsuz tecrübeleri yaşadktan sonra bu tecrübeleri tüm Türklere genişletip durumla başa çıkmak için Türk öğrencilerden uzaklaşmaya başlamıştır. Yani, daha önce yapılan araştırmalar tarafından da gösterildiği üzere,¹⁹⁷ kültürlerarası temas ciddiye alınmadan ve sorumlu kuruluş tarafından yönetilmeden hoşgörü yerine basmakalıp inanışların ve ön yargılı tutumların geliştirilmesine yol açabilir.

Ayrıca, sözü geçen üç öğrenci, Yemenli ve Guatemalalı öğrencilerle beraber, kendilerini Türk öğrencilerden de çok farklı olarak görmüş olduklarını ifade etmiştir:

Belli de Türklere kıyasla çok sessizim ve düşüncelerimi hemen belli etmeyen biriyim. (Endonezya)

Türklerden çok farklı bir değer sistemim vardır. (Bosna-Hersek)

Davranışlarım çok farklıdır. (Guatemala)

Bu bağlamda, *homophily* ve benzerlik-çekim hipotezini hatırlarsak, iki grubun kendisini çok farklı olarak görmüş olması ve ortak noktalarını görmemesi arasındaki yakın ve samimi ilişkilerin gelişmesini engelleyebilir. Ayrıca, çok farklı veya tamamen anlamadıkları durumlardan ve davranışlardan öğrenciler zamanla rahatsız olmaya başlayabilir. Öğrenciler bu konuda şu yorumlarda bulunmuştur:

Sigara içilmesi [beni rahatsız ediyor]... Ayrıca bazı Türk öğrenciler Afrika'yı sadece yoksullukla ilişkilendiriyor. (Kenya)

[Türkler] çok sigara içiyorlar ve telefonda çok yüksek sesle konuşuyorlar. (Pakistan)

Çok fazla kişisel soru soruyorlar. Başkalarına hiçbir önem vermeden ortak alanlarda sigara içiyorlar. Ve sadece yabancıları değil, aynı zamanda birbirlerini de kıskanıyorlar. (Hindistan)

Nereli olduğumuz konusunda çok fazla soru soruyorlar. (Liberya)

Çok aptalca sorular soruyorlar ve onlar gibi olmayan insanlara lanet ediyorlar. (Madagaskar)

[Türkler] çok meraklı ve kıskançtır ve bazılarının kendi ülkeleri hakkında kendi görüşleri vardır. Türkiye'nin dünyanın en iyi ülkesini olduğunu düşünüyorlar... (Myanmar)

[Türkler] çok meraklıdır ve kolayca kızıyorlar. (Suriye)

Bazıları ailelerine karşı saygı göstermiyorlar. Kızlar ise çok ilgi ister ve çok kıskançtırlar. (Çad)

¹⁹⁷ Bkz. Wood Thomas E., Sherman Malcolm J., "Is Campus Racial Diversity Correlated with Educational Benefits?" *Academic Questions*, 14 (3), 2001, ss. 72–88; Henderson-King Donna, Kaleta Audra J., "Learning about Social Diversity: The Undergraduate Experience and Intergroup Tolerance." *Journal of Higher Education*, 71(2), 2000, ss. 142–164; aktarılan Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013, 568-569.

Davranışları beni rahatsız ediyorlar. (Guatemala)

Yabancılara tuhaf tuhaf bakıyorlar. (Fas)

Arap olduğumu öğrendikten sonra hemen laf sokuyorlar. (Yemen)

Yabancı dil konuştuğunu anlarsa hemen "nerelisin? Suriyeli misin?" diye soruyorlar. Sokakta ya da toplu taşıma araçlarında Farsça konuşunca "Türkçe konuş!" diye söylenen insanlar bile vardır. (Tacikistan)

Endonezyalılara kıyasla, [Türkler] çok inatçı ve dik kafalıdır. Çoğunluğu da yabancıları, özellikle Afrikalıları ve Asyalıları küçümsüyorlardır. (Endonezya)

Sadece kendi ülkesine odaklanıyorlar. Ve kızları bana kuş beyinli gibi geliyor. (Bosna-Hersek)

Derslerde bize hiç önem vermiyorlar. (Afganistan)

Dahası, 8 öğrenci (Bosna-Hersek, Endonezya, Guatemala, Hindistan, Kenya, Madagaskar, Myanmar, Suriye) yurttaşlarına karşı Türk öğrencilerin önyargılı olduklarına inandıklarını ve diğer 6 öğrenci (Çad, Fas, Pakistan, Mısır/E, Mısır/K, Ukrayna) önyargılı davranışlar yaşamamalarına rağmen bazı Türklerin yurttaşlarına karşı önyargılı olabileceklerini ifade etmiştir. Benzer şekilde, 8 öğrenci (Afganistan, Bosna-Hersek, Guatemala, Hindistan, Myanmar, Suriye, Ukrayna, Tacikistan) Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilerle yeterince empati kuramadıklarını ve benzer bir şey yaşamadıkça durumlarını anlayamayacaklarını düşünmüştür. 6 öğrenci (Afganistan, Bosna-Hersek, Çad, Myanmar, Liberya, Suriye) Türk öğrencilerin kişisel gelişim konusunda farklı kültürlere çok fazla özen vermedikleri kanısındadır. Ayrıca, 3 öğrenciye göre (Afganistan, Hindistan, Myanmar) Türk öğrenciler çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılmakla ilgilenmemektedir. Kişisel tecrübelerine dayanarak ise 2 öğrenci (Tacikistan, Hindistan) bazı Türk öğrencilerin diğer kültürlere karşı hoşgörülü ve saygılı olmadıklarını dile getirmiştir.

Öğrencilerin yorumlarına ve görüşlerine bakarak, gözlemlenebilir ki özellikle Türk öğrencilerle düşük düzeyde etkileşimi olan ve yakın Türk arkadaşları olmayan öğrencilerin Türk öğrencilere karşı daha eleştirel olma eğilimi vardır. Buna kıyasla, Cibutili, Faslı, Makedonyalı ve Mısırlı (E, K) öğrenciler, yani, Mısırlı erkek öğrenci hariç, en az bir yakın Türk arkadaşı olan öğrenciler, Türk öğrencileri en olumlu şekilde tanıtan öğrencilerdir.

Sonuç olarak, yabancı uyruklu ve Türk öğrencilerin etkileşimlerini genel olarak değerlendiren katılımcı öğrencilerin 5'i (Bosna-Hersek, Endonezya, Madagaskar, Guatemala, Pakistan), yabancı uyruklu öğrencilerin kendilerini Türk öğrencilerden

bilerek ayırdıklarına inandıklarını ifade etmiştir. Bu görüşü Endonezyalı öğrenci şu şekilde açıklamıştır:

Türk öğrencilerin kişilik özellikleri ve davranışları yabancı uyruklu öğrencilerinkilerden çok farklıdır, bu yüzden yabancı uyruklu öğrenciler kendi aralarında daha rahat bir şekilde iletişim kuruyorlar - fakat bu onların Türklere tamamen ayrılması anlamına gelmez. (Endonezya)

Öte yandan, Myanmarlı ve Ukraynalı öğrencilere göre Türk öğrenciler yabancı uyruklu öğrencileri dışlıyorlar. Bu iki öğrenci bunun sebebi olarak kıskançlığı (Ukrayna) ve dil yetersizliklerini (Myanmar) belirtmişlerdir. Kalan öğrenciler ise ne yabancı uyruklu öğrencilerin ayrılmasına ne dışlanmalarına katılmayıp öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girip girmediklerinin kişiye bağlı olduğunu ifade etmiştir.

Elde ettiğimiz bulgular ışığında söylenebilir ki katılımcı öğrencilerin arkadaşlık ağları yeni bir yerde kurulduktan sonra zamanla sadece küçük değişiklikler göstermiştir. Peki, Türk öğrencilerle yakın arkadaşlıkları kuran yabancı uyruklu öğrenciler bu ilişkilerden faydalanmış mıdır?

İkinci bölümde belirtildiği üzere, kültürlerarası ilişkilerin faydalı olarak algılanması kültürlerarası etkileşimi tetikleyen ana motivasyonlardan biridir. Fakat, görüşülen öğrencilerden sadece 9'u Türklere etkileşimlerin faydalı ya da kişisel gelişlerine katkıda bulunan olduğunu düşünmüştür. Türkçe'yi geliştirdiklerini belirtmelerinin yanı sıra (Afganistan, Guatemala) öğrenciler bu etkileşimlerin faydalı olması konusunda şu yorumlarda bulunmuştur:

Kelimelerin doğru telaffuz edilmesini, geleneklerin hangi bölgeye ait olduğunu ve en güzel Türk dizilerini ve filmlerini öğrendim. (Tacikistan)

Hoşgörülü ve sabırlı olmayı ve sütsüz çay içmeyi öğrendim. (Pakistan)

Bazı önemsiz şeylere "Boşver" demeyi öğrendim. (Bosna Hersek)

Kişinin karakterini onun görünüşünden daha fazla önemsemeyi öğrendim. (Suriye)

[Tükler] hayata bakışımı olumlu yönde değiştirdi. (Makedonya)

Örnek olarak iyi günler, iyi akşamlar gibi kelimeleri herkese söylemeyi öğrendim. (Fas)

Ancak diğer öğrenciler bu etkileşimlerinden öğrendiklerini çok faydalı olarak değerlendirmemiştir. Cibutili, Çadlı ve Ukraynalı öğrenciler Türklere etkileşimde olduklarından yeni bir şey öğrenmiş olabildiklerini düşünmelerine rağmen herhangi bir örnek verememişlerdir. Kalan 9 öğrenci ise Türklere etkileşimde olduğundan herhangi bir şeyin öğrenmediğini belirtmiştir. Hiçbir öğrencinin bu etkileşimlerin akademik amaçlar için faydalı olduğunu ifade etmediğine dikkat çekmek gerekmektedir. Durum

gerçekten böyleyse; kültürlerarası etkileşimlerin öğrenciler tarafından akademik amaçlar için faydalı olarak görülmemesi bu etkileşimlere girme motivasyonlarının düşük olmasına neden olabilir.

Nitekim, aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere (Tablo 2), yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla özellikle faydacı işlevi olan aktivitelere (örneğin akademik ve yabancı dil konularında yardım istemek) katıldıklarını öngören Bochner'ın modeline aksine,¹⁹⁸ araştırmamıza katılan öğrenciler Türk öğrencilerle daha fazla kahve/çay içmek gibi etkinliklere katılma eğilimi göstermiştir. Öte yandan, beklendiği gibi, yabancı uyruklu öğrenciler Türk arkadaşlıklarını flört etmek, doktora gitmek, kişisel bir sorunu çözmek gibi daha kişisel niteliği olan aktivitelere nadiren dahil ettiklerini veya asla dahil etmediklerini belirtmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşlarını bir partiye ya da sinemaya çıkardıkları verilerimizde de çok nadir olarak görülmüştür. Ancak bu sonuç, bu aktivitelere genel olarak düşük katılımdan etkilenmiş olabilirdi.

Son olarak eklemek gerekir ki, verilerimize göre, yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki düşük düzeyde temas yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki sosyal hayatlarından memnuniyetlerini anlamlı ölçüde etkilememiştir. Başka bir deyişle, bir öğrenci hariç, tüm öğrenciler Türkiye'deki sosyal hayatlarından memnuniyet duyduklarını belirtmiştir. (Sadece Madagaskarlı öğrenci, Türkiye'deki sosyal hayatından memnun olmadığını ifade etmiştir.) Demek ki Türk kültüre uyum sağlama sürecinde katılımcı öğrencilere yurttaşları (bu gruba da öğrencilerin aileleri ve memleketlerdeki arkadaşları dahil etmek gerekir) ve diğer yabancı arkadaşları tarafından yeterli olan sosyal destek sağlanmıştır. Buna göre ev sahibi vatandaşlarla temas bu bağlamda özel bir önemine sahip değildir. Ya öğrencilerin psikolojik ve sosyo-kültürel uyumu? Bunlar ev sahibi vatandaşlarla düşük temastan olumsuz bir şekilde etkilenmiş mi? Bu soru bir sonraki bölümde incelenecektir.

¹⁹⁸ Bkz Bochner Stephan vd., *a.g.e.*, 1977; Furnham Adrian, Alibhai Naznin, *a.g.e.*, 1985, s. 718.;

Tablo 2 Bochner'in Arkadaşlık kontrol listesinin değerlendirilmesi

Aşağıdaki aktivitelere yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşlarını çağırma sıklığı:	Daima	Ara sıra	Nadiren	Asla
<i>Akademik konularda yardım istemek</i>	Makedonya Kenya Pakistan Endonezya	Tacikistan Afganistan Mısır/K Çad Mısır/E Cibuti Ukrayna Myanmar Suriye Liberya	Yemen Guatemala Bosna-Hersek Madagaskar Hindistan Fas	
<i>Yabancı dil konusunda yardım istemek</i>	Madagaskar Pakistan Endonezya	Çad Kenya Guatemala Ukrayna Bosna-Hersek Myanmar Suriye Fas Liberya	Tacikistan Yemen Makedonya Cibuti	Afganistan Mısır/K Mısır/E Hindistan
<i>Karşı cinsten biriyle dışarıya çıkmak (sevgili olarak)</i>	Makedonya	Cibuti Kenya Guatemala Bosna-Hersek Myanmar Liberya	Çad Madagaskar	Tacikistan Afganistan Mısır/K Yemen Mısır/E Ukrayna Pakistan Endonezya Hindistan Suriye Fas
<i>Kişisel bir sorunu çözmek</i>	Makedonya Cibuti Endonezya	Afganistan Ukrayna Bosna-Hersek Madagaskar Myanmar Pakistan	Tacikistan Çad Kenya Guatemala Suriye Liberya	Mısır/K Yemen Mısır/E Hindistan Fas
<i>Alışveriş yapmak</i>	Mısır/K	Tacikistan Afganistan Çad Makedonya Cibuti Kenya Ukrayna Bosna-Hersek Madagaskar Pakistan Endonezya	Guatemala Myanmar Suriye Fas Liberya	Yemen Mısır/E Hindistan
<i>Sinemaya gitmek</i>	Çad Makedonya Cibuti	Tacikistan Kenya Bosna-Hersek Myanmar Pakistan	Guatemala Ukrayna Madagaskar Fas Liberya	Afganistan Mısır/K Yemen Mısır/E Endonezya Hindistan Suriye
<i>Parti yapmak/Partiye gitmek</i>	Cibuti	Çad Pakistan Fas	Tacikistan Mısır/K Guatemala Ukrayna Madagaskar	Afganistan Yemen Makedonya Mısır/E Kenya

			Myanmar Liberya	Bosna- Hersek Endonezya Hindistan Suriye
<i>Camiye gitmek/İbadet yerine gitmek</i>	Tacikistan Çad Makedonya Madagaskar Pakistan	Afganistan Mısır/K Mısır/E Cibuti Guatemala Endonezya Suriye	Yemen Kenya Ukrayna Liberya	Bosna- Hersek Myanmar Hindistan Fas
<i>Kahve/Çay içmek</i>	Tacikistan Mısır/K Çad Makedonya Cibuti Ukrayna Pakistan Liberya	Kenya Bosna-Hersek Myanmar Endonezya Hindistan Fas	Yemen Mısır/E Guatemala Madagaskar Suriye	Afganistan
<i>Doktora gitmek</i>	Pakistan	Afganistan Çad Makedonya Cibuti	Tacikistan Mısır/E Kenya Ukrayna Madagaskar Myanmar Endonezya Fas	Mısır/K Yemen Guatemala Bosna- Hersek Hindistan Suriye Liberya
<i>Gezmeye gitmek</i>	Mısır/K Çad Makedonya Cibuti Pakistan	Afganistan Kenya Guatemala Ukrayna Madagaskar Fas Liberya	Tacikistan Yemen Myanmar Endonezya Hindistan Suriye	Mısır/E Bosna- Hersek
<i>Eve davet etmek</i>	Çad Makedonya Fas	Afganistan Cibuti Kenya Guatemala Bosna-Hersek Pakistan	Mısır/K Ukrayna Madagaskar Myanmar	Tacikistan Yemen Mısır/E Endonezya Hindistan Suriye Liberya

3.4.3. Psikolojik ve Sosyo-kültürel Uyum

Önceki araştırmalar esas alındığında, yakın Türk arkadaşları olan yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürüne daha iyi uyum sağlayacakları beklenmektedir. Burada daha iyi uyum olarak hem psikolojik hem de sosyo-kültürel uyum kastedilmektedir.

İlk olarak, birinci bölümde gösterdiği üzere, yeni bir kültüre geçiş sadece heyecan ve coşkuyla karşılanmamakta, duygusal sıkıntılara da neden olmaktadır. Görüşme takibinde katılımcı öğrenciler tarafından çizilen ve Ek 7'de eklenen grafikler de bu tezi desteklemektedir. Katılımcı öğrencilerin çoğu Türkiye'ye geldikten sonraki dönemde, diğer dönemlerle karşılaştırıldığında, yaşadıkları stresin seviyesinin yükseldiğini ifade

etmiştir. Ayrıca, Ward, Bochner ve Furnham'ın çalışmalarının sonuçları doğrultusunda,¹⁹⁹ öğrencilerin grafiklerindeki stres seviyeleri ilk artıştan sonra azalmış ve sonraki dönemlerde dalgalı bir şekilde devam etmiştir. Grafiklerin büyük kısmı da gösterir ki öğrencilerin stres seviyesi üniversite programlarına geçtikten sonra en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu bağlamda öğrenciler özellikle sınavlardan, Türkçe dersleri takip etme güçlüğünden ve yeni bir eğitim sistemine alışma sürecinden endişelendiklerini belirtmiştir. Buna kıyasla, başlangıç döneminde farklı dil, yemekler, iklim, aile özlemi gibi faktörler stres seviyesini en fazla etkileyen faktörler olarak sıralanmıştır. Sadece iki öğrenci "farklı değerleri olan insanlarla etkileşim" (Pakistan) ve diğer insanların ırkçı davranışlar sergilemesini (Madagaskar) streslerinin ana kaynağı olarak belirtmiştir. Bu bağlamda özellikle Madagaskarlı öğrencinin ifadesini bir örnek olarak vermek gerekmektedir:

Siyah olduğum için insanlar bana sanki insan değilmişim gibi bakıyorlar. İnsanlar bana ayrıca yabancı olduğum için çok aptalca sorular soruyorlar. Türkçe ana dilim olmamasına rağmen her şeyi anlamamı bekliyorlar. Birçoğu da farklı dine mensup olduğumdan dolayı sıkıntı çıkarıyor. Bunun sonu yok. (Madagaskar)

Yukarıdaki stres kaynaklarına bakıldığında şu sonuç çıkarılabilir: Ev sahibi ülke vatandaşlarıyla düşük düzeyde etkileşim kendi başına önemli bir stres kaynağı olarak görülmemektedir. Ancak ev sahibi öğrencilerin tarafından ırkçı ve ayrımcı davranışları algılamaya başlayan yabancı uyruklu öğrenciler için bu etkileşimler gittikçe rahatsız edici ve stresli olabilir. Madagaskarlı öğrenci örneğinde görüldüğü üzere, ön incelemedeyken ona karşı sadece birkaç tuhaf bakışı fark eden ve ırkçı davranışlardan şikayet etmeyen öğrenci üniversiteye başladıktan sonra bu "bakışlar" çoğalınca Türk öğrencilerle etkileşimden kaçınmaya başlamıştır. Fakat bu durumda diğer faktörler de devreye girmiş olabilirdi. Bizim örneklemimizdeki diğer Afrikalı öğrencilerin hiçbirisi Türkiye'de yaşarken o kadar baskıcı ayrımcı ve ırkçı davranışları karşılaştıklarından şikayet etmemiştir. Hatta Liberya'dan gelen öğrenci Türkiye'de Afrikalılara karşı diğer ülkelerde olduğu gibi ayrımcılığın olmadığını dile getirmiştir. Madagaskarlı öğrencinin örneğine daha iyi bakacak olursak, daha önce hiç uluslararası deneyimi olmayan, memleketinde internete erişimi sınırlı olan ve Türkiye'dekinden çok daha farklı, çoğunlukla Hristiyan kültüründen gelen tek kişi odur. Bunu dikkate alarak, bu niteliklere sahip olan öğrenciler, Türk kültürüne uyum sağlamakta en çok zorluk çeken

¹⁹⁹ Ward Colleen, Bochner Stephan, Furnham Adrian, *a.g.e.*, 2001, s. 81-82.

ve dolayısıyla daha fazla destek verilmesi gereken bir grup olabilir. Bu destek ise, olumsuz algıların pekiştirilmesini önlemek ve adaptasyonu kolaylaştırmak için uygun oryantasyon, kültür eğitimi ve danışmanlık programlar vasıtasıyla sağlanabilir. Ancak örnekleme bu niteliklere sahip olan öğrencilerin sayısı düşük olduğundan dolayı bunu kesin olarak doğrulamak için daha fazla araştırmanın yapılması gerekmektedir.

İkinci olarak, öğrencilerin sosyo-kültürel uyumunu ölçmek için revize edilmiş Sosyo-kültürel uyum ölçeği kullanılmıştır.²⁰⁰ Teori kısmından yola çıkarak Türk arkadaşı olan yabancı uyruklu öğrenciler daha yüksek puanlar kazanmalıdır. Ancak kullandığımız ölçekte 2,00'den daha az puan biriktiren 3 öğrencinin (Afganistan, Endonezya, Madagaskar) Türk arkadaşı olmamasına rağmen, en yüksek puanları (4,00'den fazla) biriktiren 3 öğrenci arasında (Liberya, Makedonya, Tacikistan) yakın Türk arkadaşları olmayan bir öğrenci de vardı. Bu karışık sonuçlar, kullandığımız ölçeğin ağırlıklı olarak öğrencilerin öz değerlendirmesine dayandığına ve bazı öğrencilerin diğerlerine kıyasla becerilerini daha eleştirel bir şekilde değerlemiş olması olasılığına atfedilebilir (Örneğin, Türkçe soruları anlamakta zorlanan bazı öğrenciler Türkçe yeterliliğini inceleyen kısımda Türkçelerini "*çok iyi*" olarak değerlendirmiştir). Dahası, aşağıdaki Tabloda (Tablo 3) da gösterildiği üzere, öğrenciler Türk öğrencilerle az arkadaşlık kurmalarına rağmen kullandığımız ölçeğin 1. maddesi konusunda (Türkiye'de yeni ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi) kendilerini çok yetkin olarak görmüştür.

Öte yandan, 3. (sosyal etkinliklerde etkileşimin kurulabilmesi) ve 14. (sosyal faaliyetlere katılım) gibi sosyal etkileşimleri değerlendiren diğer maddelerden öğrenciler düşük puanlar almıştır. Ancak bu sonucun olası açıklaması sadece söz konusu maddelerin Türklerle ve Türkçede daha fazla sosyal etkileşimlerin içermesi değil, aynı zamanda öğrencilerin bu etkinliklere katılmakla ilgilenmemesi veya tüm etkinlikler hakkında bilgiye sahibi olmaması da söz konusu olabilirdi. Sonuç olarak, Sosyo-kültürel uyum ölçeği'nden elde ettiğimiz verilere göre Türk vatandaşlarla yoğun temasta olan yabancı uyruklu öğrencilerin daha iyi sosyo-kültürel uyum sağladıkları kesin olarak söylenemez. Dolayısıyla bir sonraki bölümde, sosyo-kültürel uyum

²⁰⁰ Bkz. Wislon Jessie, *a.g.e.*, 2013.

öğrencilerin Türkiye'ye eğitim amacıyla gelmelerinin motivasyonlarına ve Türkiye'de ne kadar rahat hissettiklerine göre değerlendirilecektir.

Tablo 3 Revize edilmiş Sosyo-kültürel Uyum Ölçeğine göre yabancı uyruklu öğrencilerin sociokültürel uyumunun değerlendirilmesi

		Ortalama	Std. Sapma	Varyans
16	Karşı cinsten kişilerle uygun etkileşim kurabilirim.	4,00	1,076	1,158
15	Sorunlarımı etkili bir şekilde çözebilirim	4,00	,918	,842
20	Türkçe okuyabilir ve yazabilirim.	3,95	,887	,787
01	Türkiye'de yeni ilişkiler kurabilir ve sürdürebilirim.	3,90	,852	,726
11	Konuşmamı ortamına göre (resmi, arkadaş ortamı vb.) ayarlayabilirim.	3,75	1,164	1,355
10	Türkçe anlayabilir ve konuşabilirim.	3,75	,851	,724
09	Yerel nüfus yoğunluğuna ve kentin altyapısına uyabilirim.	3,70	,801	,642
04	Önceki hobilerimi ve ilgilerimi sürdürebilirim.	3,70	1,031	1,063
07	Diğer öğrenciler / öğretmenlerle birlikte etkili bir şekilde çalışabilirim / işbirliği yapabilirim.	3,65	,875	,766
12	Daha başarılı olabilmek için diğer öğrencilerden / öğretmenlerimden geribildirim alabilirim.	3,65	,988	,976
21	Davranışımı sosyal normlara, kurallara, inançlara ve geleneklere göre değiştirebilirim.	3,60	1,095	1,200
08	Hedeflerimi gerçekleştirebilmek için gerekli hizmetlere ve desteğe ulaşabilirim.	3,60	,598	,358
02	Akademik/iş sorumluluklarımı etkili bir şekilde yönetebilirim.	3,55	1,050	1,103
13	Diğer kişilerin duygularını doğru bir şekilde yorumlayabilir ve doğru bir tepki verebilirim.	3,55	,686	,471
03	Sosyal etkinliklerde etkileşim kurabilirim.	3,55	1,191	1,418
19	Yerel hayat temposuna ayak uydurabilirim.	3,50	,827	,684
17	Akademik ortamda kendimi uygun bir şekilde ifade edebilirim.	3,50	1,000	1,000
06	Başkalarının hareketlerini ve yüz ifadelerini anlayıp doğru yorumlayabilirim ve doğru bir tepki gösterebilirim.	3,40	1,231	1,516
05	Yurtdumdaki/evimdeki gürültüye ve yaşam koşullarına uyum sağlayabilirim.	3,15	1,268	1,608
18	Yerel bürokrasi ile başa çıkabilirim.	2,95	1,099	1,208
14	Sosyal faaliyetlerine katılıyorum(ör. Sosyal etkinlikler, Gönüllülük, Üniversitede düzenlenen etkinlikler).	2,80	1,281	1,642

3.4.3.1. Türkiye'ye Gelme Motivasyonları

Katılımcı öğrencilere Türkiye'ye eğitim amacıyla gelmelerinin motivasyonlarını hem ön incelemedeyken hem de görüşme takibindeyken sorulmuştur. Fakat, ön incelemedeyken Türkiye'ye gelme motivasyonlarını açık soruyla sorarken görüşme takibindeyken öğrencilere hazır seçenekler sunulmuştur. Bu yöntemle aşağıdaki motivasyonlar belirlenmiştir: Türkiye'de yaşamak/okumak isteği, yurt dışında okumak isteği (herhangi bir ülkede), kapsamlı burs fırsatı, Türkiye'de istenen programın bulunması, arkadaşın/ailenin önerisi, finansal anlamda karşılanabilirlik ve kültürel özelliklerin benzerlikleri.

Öğrencilerin hikayeleri incelendiğinde, Türkiye her zaman öğrencilerin gitmek istedikleri bir ülke olarak ortaya çıkmamıştır. Öğrencilerin büyük kısmı sadece belirli bir alanda üniversite diplomasını kazanmak (örneğin Endonezya, Pakistan, Liberya, Hindistan, Yemen) ya da yurtdışında eğitim görmek (örneğin Madagaskar, Kenya, Bosna-Hersek, Guatemala, Myanmar) istemiş ve Türkiye onlara bu hedefi gerçekleştirmek için uygun bir fırsatı sunmuştur. Öte yandan, Türkiye ve Türkçe ile ilgilenen ve bundan dolayı Türkiye'ye eğitim amacıyla gelmek isteyen öğrenciler de vardır. Bunlar, Türkiye'yi her zaman seven (Cibuti; Tacikistan), Türkçe öğrenmek isteyen (Mısır/E) ya da Türkiye'de eğitim görmeyi hayal eden (Makedonya; Ukrayna) öğrencilerdir. Ayrıca, 3 öğrenci (Çad, Afganistan, Fas) Türkiye'ye başka kişinin tavsiyesi sayesinde gelmiştir.

Görüşme takibinde ise, Cibutili, Makedonyalı ve Ukraynalı öğrenci hariç, 4 öğrenci daha (Afganistan, Liberya, Mısır/K, Suriye) Türkiye'ye gelmeye karar verirken Türkiye'de yaşamak istediğinin belirleyici bir motivasyonun olduğunu belirtmiştir. 5 öğrenci kültür benzerliği (Çad, Fas, Pakistan) ve Türkiye'nin pahalı olmamasının (Myanmar, Tacikistan) en önemli faktörlerin olduklarını ifade etmiştir. Son olarak, Mısırlı(E) öğrenci burs fırsatını ve Guatemali öğrenci arkadaş önerisini belirleyici faktörlerin olduğunu işaretlemiştir.

Varsayımımıza göre Türk kültürü ve/veya Türkçe ile ilgilenen ve Türkiye'de yaşamayı hayal eden yabancı uyruklu öğrenciler, diğer öğrenciler ile kıyaslandığında, Türklerle etkileşimler kurmakta daha aktif ve istekli olmalıdır. Ancak görüşme takibinden sonra Türkiye'de yaşamak istediğini belirten 9 öğrenciden sadece beşi 5'i

(Cibuti, Mısır/K, Makedonya, Tacikistan, Ukrayna) en yakın 3 arkadaşı arasında Türk arkadaşlarının bulunduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre görünüyor ki öğrencilerin Türk kültürüyle ilgilenmeleri otomatik olarak Türklerle arkadaşlıkları teşvik etmemiştir. Peki, öğrencilerin Türk kültürüyle ilgilenmeleri Türk kültürüne daha iyi uyum sağlamalarına katkıda bulundu mu?

Bu soruyu incelemek için Türkiye'de nasıl hissettikleri katılımcı öğrencilere hem ön incelemedeyken hem de görüşme takibindeyken sorulmuştur. Ön incelemede Türkiye'de yaşamak istediklerini belirten ve Türk öğrencilerle yakın arkadaşlık kuran öğrencilerin Türkiye'deli uyum sağlama sürecini çoğunlukla olumlu veya nötr ifadelerle tanımladıkları gözlemlenmiştir (ön incelemede Türk kültürü ve/veya Türkçe ile ilgilendiklerinden dolayı Türkiye'yi tercih eden beş öğrencinin ve yakın Türk arkadaşı olan 3 öğrencinin cevapları aşağıda bulunmaktadır; Makedonyalı öğrenci her iki gruba aittir):

Burada kendi evimde hissediyorum, tamam yabancı olduğum için bazı insanlar bana biraz tuhaf bakabilir ama insanların çoğu çok iyi davranıyor. Özellikle teyzeler çok tatlı. O yüzden zamanın çoğu yabancılık çekmiyorum. Kolay alıştığımı söyleyebilirim. Belki Türkiye'yi her zaman çok sevdiğim için böyle oldu. Buraya gelmekle büyük bir hayalimi gerçekleştirmiş oldum. (Cibuti)

Buraya alıştım, çünkü yeni ülkelere kolay alışıyorum. Bu benim için doğal bir şey yani kimliğim böyledir. (Tacikistan)

Türkiye'de nasıl hissettiğimi ifade etmem gerekirse bana göre çok iyi değil ama çok kötü de değil. Ancak burada başarılı olmak istersem Türkiye'yi ve Türkçe'yi sevmem gerektiğini anladım. O yüzden bir şekilde alıştırmıştım kendimi buraya. (Mısır/E)

Burada kendimi iyi hissediyorum. Dilini bildiğim ve Türk olduğum için buraya kolayca alıştım. Türkiye'de yaşamak isterim. Ukrayna'ya dönmek istemiyorum. Burada iş bulup çalışmayı isterim ama ailemi özlediğim için [Ukrayna'ya] gideceğim.... Gelecekte ailem de Türkiye'ye taşınmayı düşünüyor. (Ukrayna)

Alışmakta zorluk çekmedim ancak alışırken bir süreç geçirdim. Türkiye'de olmaktan ve etrafımın Türklerle dolu olmasına şaşırıyordum ama şu an geçti. Ana dilim Türkçe olduğu için dil konusunda bir sorun yaşamadım. Bir işi halledeceksem ana dilimde hallediyordum bu yüzden bu durumun verdiği sevinç ve heyecan bende daha iyi bir izlenim yarattı... (Makedonya)

Türkiye'de iyi hissediyorum. Alıştım, muhtemelen burada bilmediğim insanlarla aynı odada aynı yemek masasında oturduğum için. (Mısır/K)

Türkiye'de kendimi evde gibi hissediyorum, çünkü Türkiye Arap dünyasından ve özellikle Suriye'den farklı değil ... Çok ortak şeyimiz var, özellikle dinimiz. (Suriye)

Buna kıyasla, sadece burs kazandıkları ya da yurtdışında eğitim görmek istedikleri sebebiyle Türkiye'ye gelen öğrenciler Türk kültürüne uyum sağladıklarını (Bosna-Hersekli öğrenci hariç) daha olumsuz şekilde betimlemiştir. Öğrencilerin yaşadıkları sorunları ve kuşkuları bu şekilde yorumlanmıştır:

Dinimin farklı olduğu ve ailemin yanımda olmadığı için de Türkiye'de kendimi evimde hissetmiyorum. (Madagaskar)

Burası hala bana evim gibi gelmiyor. Ana sebep: insanlarla kolayca bağlantı kuramıyorum. Muhtemelen ondan dolayı da Türkçe'yi hala iyi konuşamıyorum (Myanmar)

Hala burada evde gibi hissetmiyorum. Ailemi özlüyorum. Ülkemde geride birçok arkadaşımı ve kız arkadaşımı bırakıp Türkiye'ye geldim ve hepsini çok özlüyorum. Hayatımdaki en önemli insanlar şu an yanımda değil. (Liberya)

Türkiye'de evde gibi hissetmiyorum. Nedenini bilmiyorum ... (Yemen)

Burada çok rahat hissettiğimi söyleyemem, sanırım yaşadığım yer [yurt] yüzünden ... bir dairede yalnız kalırsam daha rahat olurum ... (Guatemala)

İstanbul benim evim gibi ama Bursa değil ... Türkiye, belki de her konuda benim ülkemden daha iyi olmasına rağmen hala benim için yabancı bir ülkedir ve beni burada rahat hissettirecek bir şey bulmam gerekiyor. Bu rahatlığı İstanbul'daki Endonezyalı arkadaşlarımla sıcaklığında buldum. Ayrıca, eşimle beraberken ne kadar zor olursa olsun, yine de kendimi evimde gibi hissediyorum. (Endonezya)

Buradaki hayatıma alıştım...Ona karşı savaşmayı bıraktım. Burada şimdi yaşamak zorunda olduğumu kabul ettim. Çünkü bu programı bitirmek zorundayım. Bu yüzden bazı fedakarlıklar yapmam lazım. Başka bir seçenek olmadığını anladığımda, her şeye alışırım. (Pakistan)

Ev gibi değil, ama kötü de değil ... Her şeye yavaş yavaş alışıyorum, ağlayarak sürekli eve arayan ve her zaman ailemle konuşan biri değilim. Bunlar bence burada rahat olduğumu gösteren olumlu işaretler ... Çünkü buradaki hayat ...zor değil...bir yerde rahat hissediyorsan kolayca alışabilirsin....ayrıca, olgun biriyim, buraya neden geldiğimi biliyorum. Bu sadece kısa süre için ve ondan sonra tekrar ülkeme döneceğim. Bu benim için her şey kolaylaştırıyor ve bana güç veriyor. (Kenya)

Burada kendimi Bosna'ya göre daha uyumlu hissediyorum. Belki de hala ULUTÖMER'de olduğum için çünkü orada herkes yabancı.... (Bosna-Hersek)

Türkiye'ye arkadaş tavsiyesi ile geldiğini ifade eden 3 öğrenci (Çad, Afganistan, Fas), ön incelemedeyken de Türkiye'deki yaşamlarına kolayca alıştıklarını belirtmiştir. Sadece Çad'dan gelen öğrenci, evini özlediğini dile getirmiştir. Fakat bu üç öğrenciden ikisinin Bursa'da yaşayan aile üyesi (Afganistan) ya da arkadaşı (Çad) vardır ve Faslı öğrenci de akrabasıyla beraber Türkiye'ye gelmiştir. Bu durum öğrencilerin uyum sağlamalarını kolaylaştırmış olabilirdi.

Ön incelemeden neredeyse 10 ay sonra, Türkiye'de kendilerini evlerindeki gibi hissedip hissetmedikleri öğrencilere yine sorulmuştur. Bu şekilde, öğrencilerin uyum sağlamalarının zamanla nasıl değiştiği ve Türk kültürüne uyum ile Türklerle arkadaşlık kurulması arasında bir ilişkinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki 26. Şekilde görüntülenmiştir.

Kümelerde görüldüğü gibi Türk kültürüyle ilgilenen öğrencilerin Türkiye'de kendi evlerinde gibi hissetmeleri olasılığı daha yüksektir. Benzer bir şekilde, bir buçuk seneden sonra Türkiye'de kendi evlerinde gibi hissedilen yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşları olmaları ihtimali daha yüksektir. Öte yandan, Türkiye'de hala kendi

evlerinde gibi hissetmeyen öğrenciler aynı zamanda Türklerle daha az etkileşime giren öğrencilerdir. 20 öğrenciden sadece bir tanesi (Liberya) ön incelemeden görüşme takibine kadar Türkiye'de kendini evinde gibi hissetmeye başlamıştır. Üç öğrenci (Bosna-Hersek, Hindistan, Mısır/K) ise ön incelemedeyken Türkiye'de kendi evinde gibi hissettiğini belirtmesine rağmen görüşme takibi iken aynı açıklamada bulunmamıştır. Bu değişime özellikle üniversite başladıktan sonraki artan stres seviyesi ve tetiklenen aile özlemi yol açabilirdi:

Ailemi özlememe rağmen kendimi evimde gibi hissetmeye başlıyorum. (Liberya)

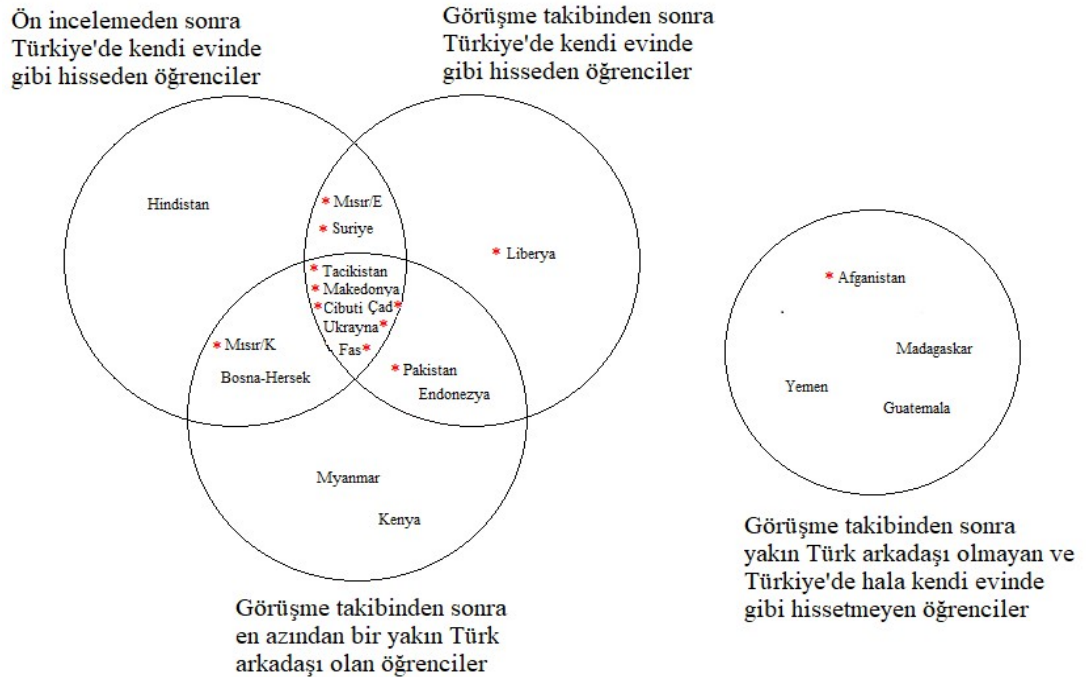
Ailemi çok özleyorum. Ayrıca, buradaki insanlar bize bazen "senin ne işin var burada" diye bakışlar atıyorlar. (Bosna-Hersek)

Dünyada birinin evindeki kadar rahat ve huzurlu hissedebileceği bir yer yoktur. Ne yaparsam yapayım ya da nereye gidersem gideyim başka bir ülkede her zaman bir yabancı kalırım. (Hindistan)

Ancak ailemin bulunduğu ortamda kendimi evimde gibi hissedebilirim. (Mısır/K)

Kendimi rahat hissediyorum ama tamamen evimdeki gibi değil. Ailem yanımda değil. (Kenya)

Türkiye'deki hayatıma alıştım ama kendimi evimde gibi hissedemiyorum. Çünkü buradaki gelenekler, kültür ve insanlar bizimkinden çok farklıdır... (Yemen)

Şekil 25 Görüşme takibinden sonraki yabancı uyruklu öğrencilerin Türk arkadaşlarının olup olmadığını ve Türk kültürüne alışıp alışmadıklarını yansıtan kümeler (yıldızla işaretlenen öğrenciler ön incelemede ya da görüşme takibinde, Türkiye'ye geldiklerinin motivasyonu olarak Türkiye'de yaşamak/okumak istediklerini belirten öğrencilerdir)

Bir diğer önemli gözlem ise, Türklerle yoğun temasta olan yabancı uyruklu öğrencilerin Türkleri daha olumlu şekilde tanımlama eğiliminde olmalarıdır. Bosna-Hersekli ve Endonezyalı öğrencilerin örneğine bakıldığında, bu öğrenciler sadece bir Türk ile daha yakın arkadaşlık kurduklarını belirtmiştir. Dahası, arkadaşlarını bir “*istisna*” olarak görüp diğer "*sıradan eski kafalı*" Türklerle etkileşimlerini çoğunlukla olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Şimdi kendimi evde gibi hissediyorum, çünkü zamanımın çoğunu ailem gibi düşündüğüm insanlarla geçirmeye karar verdim. Bunlar seçtiğim insanlar, birlikte olmak zorunda olduğum insanlar değil. Demek ki neredeyse bütün zaman Endonezyalılar ya da İngilizce konuşan insanlarla geçiriyorum. Türkler de aralarında var. Bana göre İngilizce konuşan Türkler genellikle daha anlayışlıdır. (Endonezya)

Sonuç olarak, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla yoğun temas içinde olmasının; öğrencilerin sosyo-kültürel uyumları ve ev sahibi vatandaşlar hakkında genel görüşlerini olumlu bir şekilde etkileyebileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca, yabancı uyruklu öğrencilerin yerli kültürle önceki temasları ve merak sahibi olmaları uyum sürecini de anlamlı ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Peki, sözü geçen faktörlerden öğrencilerin akademik uyumu ve performansı etkilenir mi? Bu konu bir sonraki bölümde ele alınmaya çalışılacaktır.

3.4.4. Akademik Uyum

Yabancı uyruklu öğrencilerin akademik uyumu incelenirken hem güz döneminin ortalama notları hem de okul ve dersler hakkında genel görüşleri değerlendirilmiştir.

Teori kısmına göre Türk öğrencilerle yoğun temasta olan yabancı uyruklu öğrenciler üniversiteye geçtikten sonra daha az sorun yaşamalıdır. Ancak, sonuçlarımızda bu iki husus arasında kesin bir bağlantı ortaya çıkmamıştır. Başka bir deyişle, en yüksek ortalama notu (3,00 ve fazla) Türklerle en yoğun temasta olan öğrenciler tarafından değil, yüksek lisans ve doktora öğrencileri tarafından alınmıştır. Ayrıca, verilerimize bakıldığında, Türkçe yeterliliği de yüksek ortalama notunun garantisi olmamıştır (örneğin Makedonyalı öğrencinin not ortalaması en düşük not ortalamalarından biri olmuştur). Ancak, incelememiz birinci akademik dönem tamamlandıktan sonra yapıldığı için, daha tecrübeli yüksek lisans ve doktora öğrencilerine kıyasla, lisans öğrencilerinin düşük notlarının nedeni üniversite eğitimine

uyum sağlayamamaları olabilir. Benzer şekilde, birkaç yüksek lisans (Hindistan) ve doktora öğrenci (Endonezya, Pakistan) hocalarından izni aldıktan sonra ödevlerini ve sınavlarını Türkçe yerine İngilizcede teslim etmiştir. Bu da notlarının daha iyi olmasına katkıda bulunmuş olabilir.

İlginç olarak, öğrencilerin çoğu Türkiye'de kalma sürecindeki en stresli faktör olarak sınavları belirtmelerine rağmen görünüyor ki aldıkları düşük notlar öğrencilerin çoğunun özgüvenlerini etkilememiştir. Aslında, tam ters eğilim gözlemlenmiştir. Derslerle ilgili mutsuz ve bazen özgüvensiz olduklarını ifade eden öğrenciler göreceli olarak yüksek notları alan öğrenciler olmuştur. Bu öğrenciler kendilerinden çok iyi performans bekleyen ve iyi notları alamayacaklarından endişelenen öğrencilerdir (Endonezya, Kenya, Suriye). Mutsuzluğun ve özgüvensizliğin hissedilmesi, özellikle Türkçe yetersizliğinden dolayıdır. Bu sıkıntılar öğrenciler tarafından bu şekilde yorumlanmıştır:

Dürüst olmak gerekirse, dönemdeki son günlere kadar Türkçe yetersizliğinden dolayı programım için gereken koşulları karşılayıp karşılayamayacağımdan endişeleniyordum. Ama sonunda durumun düşündüğümünden daha iyi olduğunu fark ettim. (Endonezya)

Çoğu zaman mutsuzum ve utaniyorum. Ama Hocalarım çok iyidir, elimden geleni yapmaya çalışıyorum ve performansım konusunda bana yardımcı oluyorlar. (Kenya)

Mutsuz hissediyorum çünkü derslerimi Arapça okusaydım çok daha iyi yapabilirdim... Bazı Türk öğrencilerin beni küçümsediklerini ve bana hak ettiğim saygıyı göstermediklerini hissediyorum. (Suriye)

Mutsuzum çünkü eğitim sistemine alışkın değilim ve Türkçem de iyi değildir. (Madagaskar)

Bunlarla birlikte, bazı öğrenciler programları hakkında genel olarak mutlu ve özgüvenli hissetmelerine rağmen derslerine aktif olarak katılmakta zorluk çektiklerini belirtmiştir. Bunun ana nedeni olarak hem Türkçe yetersizliği hem de çekingenlik belirlenmiştir:

Cevaplar vererek katılıyorum ama soru şimdiye kadar hiç sormadım. Zamanla belki ... (Fas)

Akademik dilden dolayı katılamıyorum... (Suriye)

Türkçem çok iyi değil, bu yüzden dersi takip etmek bile bana zor gelir. (Kenya)

Herkesin önünde nadiren sorular soruyorum. Küçük gruplarda bazen sorarım. (Bosna-Hersek)

Düşüncelerimi aktarmakta zorlandığım için çok aktif bir şekilde derslerime katılmıyorum. (Ukrayna)

Görüldüğü üzere oldukça iyi seviyede Türkçe konuşabilen öğrenciler bile (Makedonya, Ukrayna) derslere aktif bir şekilde katılmakta ve kendilerini rahat bir şekilde ifade etmekte zorlandıklarını belirtmiştir. Bu sonucun sebeplerinden biri birinci

bölümde tanımlanan Steele'in stereotip tehdidi olabilir. Başka bir deyişle, yabancı uyruklu öğrenciler hakkında "İyi Türkçe konuşmamaları" diye genel bir inanış varken yabancı uyruklu öğrenciler bu inanışa karşı kendilerini devamlı olarak kanıtlamak gerektiğini hissetmektedir. Bu da onlara ekstra stres yüklemektedir. Bosna-Hersekli öğrenci bunu şöyle yorumlamıştır:

Hocalar bizimle biraz ilgilenmelidir ve önyargılı olmamalıdır. Bazıları herkesin önünde Türkçe konuşabiliyor musunuz diye bize soruyorlar. Tabii ki konuşabiliriz, aksi halde orada oturmazdık... [Ben] kendimi diğer Türk öğrencilere sürekli olarak ispatlamam gerektiğini hissediyorum. Tıpi nasıl kazandığımı soruyorlar ve sınavlarda başarılı olduğumu öğrendiklerinde şok oluyorlar. Bu durum beni strese sokuyor. (Bosna-Hersek)

Katılımcı öğrencilere göre, yabancı uyruklu öğrencilerin akademik uyumunu kolaylaştırmak için öğretmenler tarafından yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki etkileşimler teşvik edilmelidir. Bu yaklaşımın bazı öğretmenler tarafından sergilenmesine rağmen düzenli bir şekilde uygulanmış bir yaklaşım değildir. Bu yaklaşım daha düzenli bir şekilde uygulanmış olsaydı öğrencilere göre yabancı uyruklu "öğrenciler daha rahat hissettirilebilir" (Kenya) ve "Türk öğrenciler de yabancı kültürlerle daha fazla ilgilenebilir" (Mısır/K). Sadece Endonezyalı öğrenci bu görüşe katılmamıştır:

Benim dil sıkıntım var ve Türk öğrencilerle (özellikle İngilizce konuşamayanlar ile) akademik anlamda (bir projede mesela) işbirliği yapmak zorunda kalırsam bu benim için çok daha zor olurdu, o yüzden bu sorundan kaçınmayı tercih ediyorum. Tek başıma çalışırken en azından hocalarımın İngilizce çalışmama izin vermelerini isteyebilirim. (Endonezya)

Ayrıca, tüm katılımcı öğrenciler Bursa Uludağ Üniversitesinde sosyal kaynaşmayı amaçlayan etkinliklerin daha fazla düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu etkinlikler arasında öğrenciler şunları önermiştir: spor faaliyetleri (Mısır/E); kültürel tanıtım etkinlikleri (Çad, Kenya, Makedonya, Tacikistan); yabancı uyruklu öğrencilerin memleketlerindeki hayat tarzı ve kişisel tecrübelerini paylaşabilecekleri sunumlar (Guatemala, Myanmar, Suriye) ve dil değişim programları (Myanmar). Ayrıca, bu etkinlikler hem yabancı uyruklu hem de Türk öğrenciler için çekici olmalıdır (Ukrayna) ve tüm öğrenciler onlar hakkında etkili bir şekilde bilgilendirilmelidir (Kenya). Afgan öğrenci yabancı uyruklu öğrencilere hitap eden bir sosyal topluluğun açılmasını ve Kenyalı öğrenci sosyal kaynaşmayı teşvik eden bir uluslararası kulübün kurulmasını önermişlerdir. Yabancı uyruklu öğrencilerin bütünleşmesini kolaylaştırmak için, Kenyalı öğrenciye göre, üniversite eleman kadrosu İngilizce öğrenmeye teşvik

edilmelidir. Aynı şekilde, karşılıklı anlaşmayı kolaylaştırmak için yabancı uyruklu öğrencilerden sorumlu olan kişiler diğer kültürler hakkında eğitime katılmalıdır.

Sonuç olarak, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle yoğun teması akademik performansı anlamlı ölçüde etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmamıştır. Buna rağmen, bulgularımız sınıftaki kültürlerarası etkileşimlerin teşvik edilmesinin yabancı uyruklu öğrencilerin stres seviyesinin ve "stereotip tehdidinin" azaltılmasına katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, bu potansiyeli ve akademik performans üzerine etkisini tam olarak değerlendirmek için bir akademik dönem yetmeyebilir ve bu alanda daha fazla araştırmanın yapılması gerekmektedir.

3.4.5. Öğrencilerin Genel Memnuniyeti

Öğrencilerin Türkiye'de kalmaları konusundaki memnuniyeti 10 puanlı Likert tipi ölçeğe göre değerlendirilmiştir. Her öğrenci dört boyuttan -Türkiye'de kalma süreci, üniversite, burs hizmetleri ve konaklama şartları- her birine 1'den 10'a kadar puan vermiştir. Bu boyutlara verilen puanların ortalamaları alınmıştır ve diğer incelenen faktörlerle (öğrencilerin Türk kültürüyle ilgilenme seviyesi, Türk arkadaşlarının olup olmaması ve Türkiye'ye gelmelerindeki motivasyonları) yan yana konulduktan sonra aşağıdaki Tablo 4 ortaya çıkmıştır.

Öğrenciler bu bağlamda şu yorumlarda bulunmuştur:

Yurt ve şartları güzel ama öğrenciye programına göre oda verilirse daha güzel olur. Yani lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin beraber bir odaya yerleştirilmesi gerekmektedir. (Tacikistan)

[Derslerde] bizim düşüncelerimizi dinlemediklerinden dolayı memnun değilim. (Mısır/K)

Herşeyden memnunum sadece ikamet işlerinden çok nefret ediyorum, bunun öğrenciler için bence çok daha kolay olması lazım. (Fas)

Kamu tesislerinden ve dinimi kolayca sürdürebildiğimden memnunum, yine de insanların genel kişilik tiplerinden memnun değilim. (Endonezya)

YTB, doktora öğrencileri için programlarının ciddiyetini göz önünde bulundurarak onlara ayrı konaklama imkanlarını sunarsa daha iyi olur. Bu da doktora öğrencilerinin daha üretken olmalarına yardımcı olur. Ayrıca, Çevre Mühendisliği departmanının... mali ve teknik desteğe ihtiyacının bulunduğu düşünüyorum. Çünkü laboratuvarlardaki teknik durum uluslararası standartlara uyumlu değildir. [Son olarak] Bursa'da derslerin dışında yabancı uyruklu ve Türk öğrencileri kaynaştıran faaliyetler bulunmamaktadır. Bu da yerli insanlarla etkileşime girmemizi engellemektedir. (Pakistan)

Burs hizmetlerinden memnunum ama yurdumdan memnun değilim. Oradaki koşullar daha çok hayvanlar için gibidir, öğrenciler için değil. Kirli, her zaman çok gürültülü ve dolaplar çok küçüktür. Programımı beğendim, çok modern bir programdır. Öğretmenler de çok iyi. Ama not

sistemi ve Türk tarihinden ve edebiyatından ders alma zorunluluğunda olmam hoşuma gitmiyor. (Bosna-Hersek)

Programımda en çok zorlandığım kısım dildir. Konaklama yerimden de çok memnun değilim. Bana bir anaokulunda olduğum gibi hissettiren çok katı kuralları vardır. (Myanmar)

Eğitim için iyi bir ortam olduğunu düşünüyorum, fakülteler de iyidir. Tek sorunum, diğer yabancı uyruklu öğrencilerinki gibi, dildir, ben de dersleri takip etmekte çok zorlanıyorum. Ayrıca, yurtlar çok kalabalık ve yeterince ferah değildir. (Kenya)

Sonuç olarak, aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere, Türkiye'de kalmaktan yüksek memnuniyet duyan öğrencilerin Türk kültürüyle daha fazla ilgilenme, Türkiye'de her zaman yaşamak isteme ve yakın Türk arkadaşlarının olma olasılığı daha yüksektir.

Tablo 4 Yabancı uyruklu öğrencilerin genel memnuniyeti ve diğer faktörler

Öğrencilerin memleketleri	Türkiye'den memnuniyet seviyesi	Üniversiteden memnuniyet seviyesi	Bursdan memnuniyet seviyesi	Konaklamadan memnuniyet seviyesi	Genel memnuniyet Seviyesi	Türkiye'de kendi evlerinde gibi hissedip hissetmemeleri	Türk kültürüyle ilgilenme seviyesi	Türkiye'ye gelmelerindekine motivasyonları	Türk arkadaşlarının olup olmamasıdır
Makedonya	10	9	10	10	9,8	Evet	10	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Evet (3)
Tacikistan	9	10	10	9	9,5	Evet	8	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği Finansal anlamda karşılanabilirlik	Evet (1)
Cibuti	10	8	10	9	9,3	Evet	8	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Evet (3)
Liberya	8	9	9	9	8,8	Evet	8	Burs fırsatı Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Hayır
Ukrayna	8	8	10	8	8,5	Evet	10	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği Burs fırsatı	Evet (2)
Çad	10	8	0	7	8,3	Evet	10	Arkadaşımın önerisi Benzer kültür ve/veya din	Evet (2)
Mısır/ E	7	8	10	8	8,3	Evet	9	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği Burs fırsatı	Hayır
Mısır/K	8	5	10	10	8,3	Hayır	9	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Evet(1)
Fas	9	7	0	9	8,3	Evet	8	Arkadaşımın önerisi Benzer kültür ve/veya din	Hayır
Suriye	7	9	9	7	8	Evet	7	Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Hayır
Endonezya	7	7	7	9	7,5	Evet	7	Burs fırsatı Benzer kültür ve/veya din	Evet(1)
Yemen	6	9	7	8	7,5	Hayır	5	Burs fırsatı	Hayır
Pakistan	7	6	5	7	6,3	Evet	8	Burs fırsatı Benzer kültür ve/veya din	Evet(1)
Bosna Hersek	7	8	9	1	6,3	Hayır	6	Burs fırsatı	Evet(1)
Kenya	6	6	7	5	6	Hayır	5	Burs fırsatı	Evet(1)
Guatemala	6	3	10	2	5,3	Hayır	8	Burs fırsatı Arkadaşımın önerisi	Hayır
Afganistan	4	5	0	5	4,6	Hayır	5	Arkadaşımın önerisi Türkiye'de yaşamak/okumak isteği	Hayır
Madagaskar	4	5	5	4	4,5	Hayır	3	Burs fırsatı	Hayır
Hindistan	4	6	4	1	3,8	Hayır	5	Burs fırsatı	Hayır
Myanmar	5	3	0	1	3	Hayır	5	Finansal anlamda karşılanabilirlik	Hayır

4. TÜRK ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Birinci bölümde belirtildiği üzere ev sahibi vatandaşların *sojourner*lere karşı davranışları hem kültürleşme yönelimlerini hem de yeni kültüre uyum sağlamalarını anlamlı ölçüde etkilemektedir. Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin durumunu daha iyi anlayabilmek için Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrenciler hakkındaki görüşleri de tezimize dahil edilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılacaktır: Türk öğrenciler farklı kültürlerden gelen insanlara karşı nasıl hissetmektedir? Kültürlerarası etkileşimlerinden öğrenebileceği şeylere önem vermekte midir? Yabancı uyruklu öğrencilerle iletişimde midir? Değilse, nedenler nelerdir? Yabancı uyruklu öğrenciler ile etkileşimlerini arttırmak için ne yapılabilir?

4.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Kültürlerarası temas konusunda Türk öğrencilerin bakış açılarını öğrenmek amacıyla Şubat - Mart 2018 tarihleri arasında Bursa Uludağ Üniversitesinde “Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığı ve yabancı uyruklu öğrencilere karşı tutumlarının değerlendirilmesi” (bkz. Ek 5) adlı bir anket gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen anket vasıtasıyla yabancı uyruklu öğrencilerle tartıştığımız konular ile ilgili Türk öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Hazırladığımız anket beş ana bölümden oluşmuştur. Bunlar; kültürlerarası farkındalık, çokkültürlü arkadaşlıklar, yabancı uyruklu öğrenciler için tercih edilmiş kültürleşme yönelimleri, yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşim ve üniversite eğitiminin uluslararasılaştırılmasıdır.

Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığının ölçülmesi için revize edilmiş Miville-Guzman'nın tümellik çeşitlilik ölçeği (*Miville-Guzman Universality Diversity Scale*)²⁰¹ kullanılmıştır. Bu ölçek davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutları

²⁰¹ Bkz . Miville-Guzman'nın ölçeği Vontress'in etkili etkileşimler konusundaki önerilerine dayanmaktadır. Bunlara göre etkili etkileşim kurabilmek için diğer insanlara hem ne kadar benzer hem de onlardan ne kadar farklı olduğumuzu öğrenmek gerekmektedir. Ortak noktalarımız (örneğin, insan olma ortaklığı) ittifak kurma olanağı sağlarken farklılıklarımızın (örneğin ırk, cinsiyet, din) kabul ve takdir edilmesi için bir zemin oluştururlar. Bkz. Vontress Clemmont E., "Cross-Cultural Counseling: An

değerlendiren üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: etkileşim çeşitliliği (*Diversity of Contact*), farklılıkların öğrenilmesi ve takdir edilmesi (*Relativistic Appreciation*) ve bağ kurma duygusudur (*Sense of Connection*).²⁰² Orijinal ölçek 6 puanlı Likert tipi ölçeğe göre değerlendirilen 45 maddelik bir ankettir. Ancak, Fuertes tarafından kısaltılmış, 15 maddelik versiyonu önerilmiştir.²⁰³ Araştırmamızda Fuertes versiyonundan yola çıkarak Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığını ölçmek için 18 maddesi adapte edilip 5 puanlı Likert tipi ölçeğe göre değerlendirilmiştir. Ölçeğin boyutları ve maddeleri Tablo 5'te bulunmaktadır.

Ardından, anketin ikinci bölümünde, Türk öğrencilerin kültürlerarası arkadaşlık kurma yollarının ve niteliklerinin (örneğin dost, iyi arkadaş, arkadaş, ismen veya sureten tanıdık) haritası çizilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Bochner'ın "Arkadaşlık kontrol listesi"²⁰⁴ adapte edilip kullanılmıştır; yani öğrencilere seçilmiş aktivitelere (örneğin akademik konularda yardım etmek, yabancı dil konusunda yardım istemek, kişisel bir sorunu çözmek, alışveriş yapmak ve diğerleri) yabancı uyruklu arkadaşlarını ne sıklıkta çağırdukları sorulmuştur.

Üçüncü bölümde, Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilere karşı tercih edilen kültürleşme yönelimleri incelenmiştir. Bu bölümde, yabancı uyruklu görüşme formlarında kullanıldığı gibi, Bourhis'in Etkileşimli kültürleşme modeline dayanan, bireycilik, entegrasyon, asimilasyon, ayırma ve marjinalleşme gibi kültürleşme yönelimini yansıtan üç soru sorulmuştur.

Sonunda, dördüncü ve beşinci bölümün soruları Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimlerini incelemek ve üniversite eğitimin uluslararasılaştırılması hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla ön incelemeye dayalı

Existential Approach", *Personnel and Guidance Journal*. 58, 1979, ss. 117-122; Vontress Clemmont E., "An Existential Approach to Cross-Cultural Counseling", *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 16, 1988, ss. 78-83; Vontress Clemmont E., "A Personal Retrospective on Cross-Cultural Counseling", *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 24, 1996, ss. 156-166; Miville Marie L. vd., "Appreciating Similarities and Valuing Differences: The Miville-Guzman Universality Diversity Scale." *Journal of Counseling Psychology*, 46, 1999, ss. 291-307.

²⁰² Bkz. Miville Marie L., *Defining and Measuring Universal Orientation*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Maryland, Collage Park, 1992

²⁰³ Fuertes Jairo vd., "Factor Structure and Short-Form of the Miville-Guzman Universality-Diversity Scale", *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 33(3), 2000, ss. 157-158.

²⁰⁴ Bkz. Bochner Stephan vd., "Friendship Patterns of Overseas Students: A Functional Model". *International Journal of Psychology*, 12, 1977, ss. 277-297.

olarak tasarlanmış ve anketin ön testi yapıldıktan sonra daha güvenilir verileri sağlamak için revize edilmiştir (bkz Ek. 5).

Tablo 5 Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığını ölçmek için adapte edilmiş Miville-Guzman'nın tümellik çeşitlilik ölçeği'in boyutları ve maddeleri

<p>DAVRANIŞSAL BOYUT Temas Çeşitliliği (Çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılma konusundaki öğrencilerin ilgisi)</p> <ol style="list-style-type: none">1. Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışmayı amaçlayan organizasyona katılmak isterim.2. Sıkça yabancı müzik dinliyorum.3. Dünyadaki farklı kültürleri öğrenmek ile ilgileniyorum.4. Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışabileceğim etkinliklere katılıyorum.5. Birden fazla dil konuşabilen insanlarla tanışmak isterim.6. Kültürlerdeki farklılıklar üzerine düzenlenen eğitime katılmak isterim.7. Diğer ülkelerden gelen arkadaşlarım var. <p>BİLİŞSEL BOYUT Farklılıkların Öğrenilmesi ve Takdir Edilmesi (Öğrencilerin, kültürel çeşitliliğin kendi kişisel gelişim üzerindeki etkisine ne ölçüde değer vermesi)</p> <ol style="list-style-type: none">8. Farklı kültürlerden gelen insanlar bana başka yerlerde pek öğrenemeyeceğim şeyleri öğretebilir.9. Biriyile tanıştığımda, benden nasıl farklı olduğunu ve benimle benzerliklerini öğrenmek isterim.10. Başkalarının farklı deneyimlerini bilmek benim sorunlarımı daha iyi anlamam konusunda yardımcı olur.11. Başkalarının bakış açısına karşı anlayış göstermek gerektiğine büyük önem veriyorum.12. Farklı kültürlerden gelen insanlarla ortak şeyleri bulmak zordur.13. Kendimi diğer kültürlerden gelen insanların yerine koymak bana çok zor gelir. <p>DUYGUSAL BOYUT Bağ kurma duygusu (Öğrencilerin çeşitli bireylerin etrafında rahatlık duygusu)</p> <ol style="list-style-type: none">14. Farklı bir kültürden biriyle tanışmak benim için genelde rahatsız edici bir deneyimdir.15. Sadece benimle aynı dine mensup olan insanların yanında kendimi rahat hissediyorum.16. Farklı uyruklu olan kişiye karşı yakınlık hissetmek bana zor gelir.17. Arkadaşımın birçok konuda benimle aynı fikirde olması çok önemlidir.18. Farklı ülkelerden gelen insanlardan rahatsız oluyorum.
<p><i>Yukarıdaki 12, 13, 14, 15,16, 17, 18 numaralı maddeler ters puan almaktadır.</i></p>

4.1.1. Anketin Uygulanması

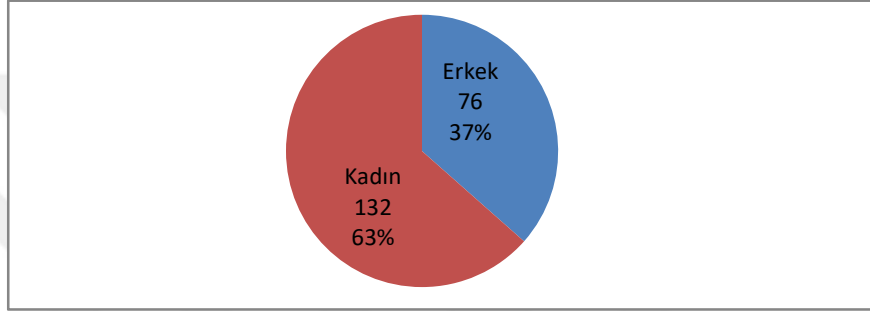
Anketin hedef kitleleri olarak 2017/2018 akademik senesinde Bursa Uludağ Üniversitesi'nde eğitim gören Türk öğrenciler belirlenmiştir. Örneklem tekniklerinden gönüllü örneklem kullanılmıştır.²⁰⁵ Final anket versiyonunun uygulanmasından önce ön testi hem karşılıklı görüşme olarak (2 kişi) hem de Google Formlar uygulamasını kullanarak (10 kişi) yapılmıştır. Ön test yapıldıktan sonra beklenen verileri sağlamayan sorular elenmiştir ve bazı sorular açıklık kazanmak için yeniden formüle edilmiştir. Final anketin versiyonu Google Formlar uygulaması kullanılarak Bursa Uludağ Üniversitesi'nin Basın ve Halkla İlişkiler Departmanı'nın desteğiyle üniversite e-posta sistemi vasıtasıyla öğrencilerle paylaşılmıştır. Ayrıca, anketlerin yaklaşık dörtte biri (57 adet) öğretim görevlileri tarafından dersler sırasında dağıtılmıştır. Sonunda, 208 anket toplanıp SPSS (Standart Program for Social Sciences) programında frekans ve betimsel istatistik kullanarak analiz edilmiştir. Analizde $p = 0,8 / q = 0,1$ alınarak örneklem hatası $\% \pm 5.43$ olarak hesaplanmıştır.

4.1.2. Örneklem

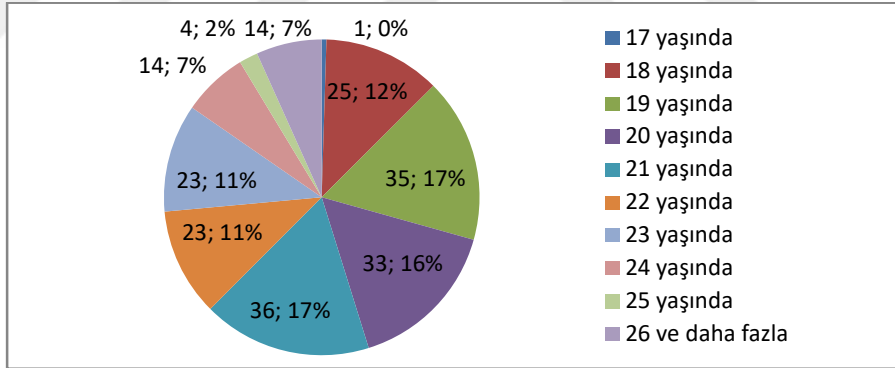
Anketi doğru bir şekilde 208 kişi doldurmuştur. Katılımcıların %63'ü kadın ve %37'si erkektir (Şekil 27). Yaşlarına göre, katılımcılar 17 ile 40 yaş aralığındadır ve çoğu (%84) 17-23 yaşındadır (Şekil 28). Anket yapıldığı sırada katılımcıların %36'sı birinci sınıfta, %19'u ikinci sınıfta, %17'si üçüncü sınıfta ve %19'u dördüncü sınıfta okumaktadır. Kalan 18 öğrenci ise yüksek lisans ve doktora öğrencileridir (Şekil 29). Katılımcı öğrencilerin en büyük kısmı (%38) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin öğrencileridir. (Üçüncü Bölümde gösterdiği üzere bu fakülte Bursa Uludağ Üniversitesinde en fazla yabancı uyruklu öğrencilere ev sahipliği yapan üç fakültesi arasındadır.) Diğer fakültelerden, %10'undan fazla katılımcıyla Hukuk Fakültesi (%13) ve Eğitim Fakültesi (%11) temsil edilmiştir (Şekil 30). Katılımcı öğrencilerin çoğu okurken yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıklarını, %83'ü sınıflarında en az bir yabancı uyruklu öğrencinin olduğunu belirtmiştir (Şekil 31). Yabancı dil konusuna gelince, katılımcıların %50'si en azından bir yabancı dili (çoğu durumda İngilizce) iyi

²⁰⁵ Baş Türker, *Anket. Nasıl hazırlanır? Nasıl uygulanır? Nasıl değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık A. Ş., 2005, s. 39

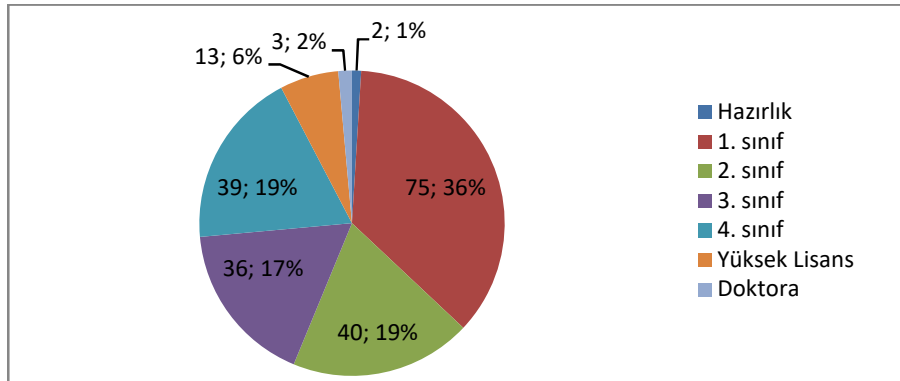
seviyede konuşabildiğini belirtmiştir (Şekil 32). Nispeten bu yüksek yüzdelik, anketlerin çoğunun üniversite e-posta sistemi aracılığıyla toplandığından dolayı ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. E-posta sistemi aracılığıyla ve ders sırasında ulaşılmış öğrenci grupları karşılaştırıldığında, üniversite e-posta sisteminden ulaşılmış öğrencilerin % 58'i başka bir yabancı dili konuşabildiğini belirtirken üniversite hocaları ile işbirliği içinde bulunan öğrencilerin sadece % 26'sı yabancı dili konuşabildiğini belirtmiştir.

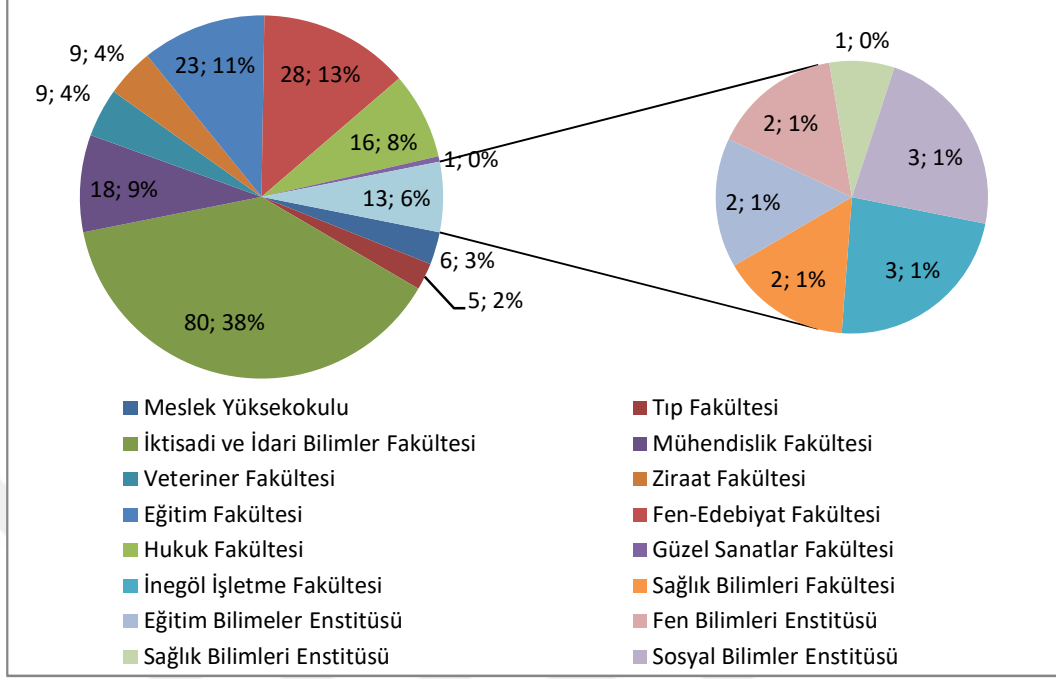
Şekil 26 Cinsiyete göre katılımcıların dağılımı

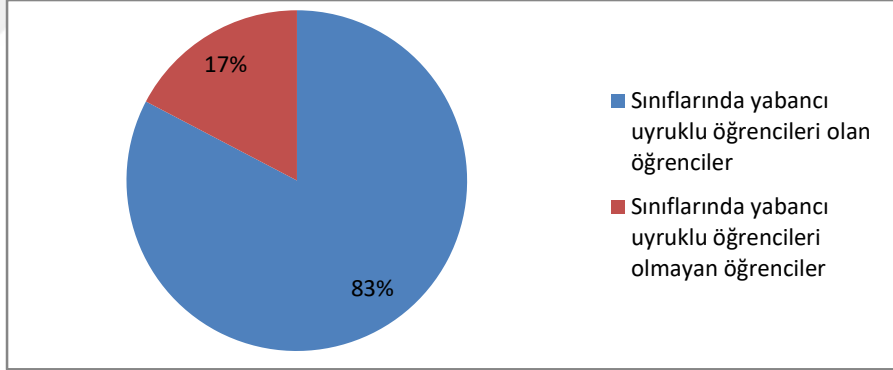
Şekil 27 Yaşlarına göre katılımcıların dağılımı

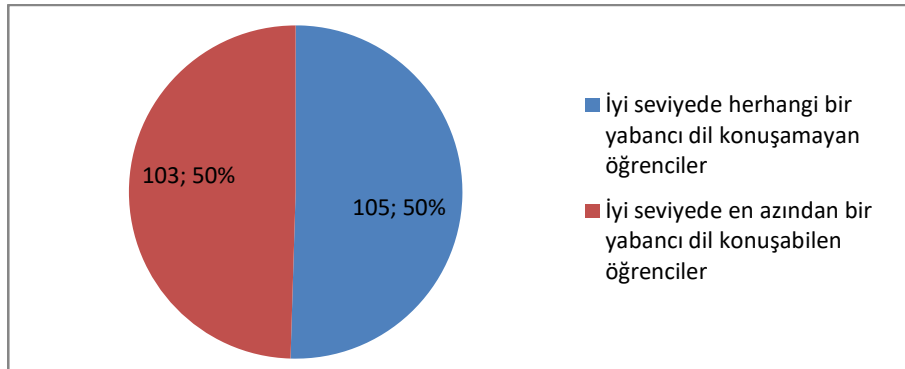
Şekil 28 Sınıflarına göre katılımcıların dağılımı

Şekil 29 Fakültelerine göre katılımcıların dağılımı

Şekil 30 Türk öğrencilerin sınıflarında yabancı uyruklu öğrencilerin bulunup bulunmadıklarına göre dağılımı

Şekil 31 Türk öğrencilerin yabancı dilleri konuşup konuşamadıklarına göre dağılımı

4.2. VERİLERİN ANALİZİ

Tablo 6 *Adapte edilmiş Miville-Guzman'nın tümellik çeşitlilik ölçeği'nin değerlendirilmesi*

		Ortalama	Std. Sapma	Varyans
18	Farklı ülkelerden gelen insanlardan rahatsız <i>değilim</i> .	4,6154	,79013	,624
14	Farklı bir kültürden biriyle tanışmak benim için genelde rahatsız edici bir deneyim <i>değildir</i> .	4,5817	,73099	,534
11	Başkalarının bakış açısına karşı anlayış göstermek gerektiğine büyük önem veriyorum.	4,4712	,85077	,724
15	<i>Benden farklı bir dine mensup olan insanlardan rahatsızlık duymam.</i>	4,4375	,86585	,750
05	Birden fazla dil konuşabilen insanlarla tanışmak isterim.	4,4279	,87067	,758
08	Farklı kültürlerden gelen insanlar bana başka yerlerde pek öğrenemeyeceğim şeyleri öğretebilir.	4,2885	,84754	,718
16	Farklı uyruklu olan kişiye karşı yakınlık hissetmek bana zor <i>gelmiyor</i> .	4,1683	1,02413	1,049
10	Başkalarının farklı deneyimlerini bilmek benim sorunlarımı daha iyi anlamam konusunda yardımcı olur.	4,0913	,92016	,847
03	Dünyadaki farklı kültürleri öğrenmekle ilgileniyorum.	4,0529	1,04585	1,094
09	Bir kişiyle tanıştığımda, benden nasıl farklı olduğunu ve benimle ne gibi benzerlikler gösterdiğini öğrenmek isterim.	3,9663	,99943	,999
13	Kendimi diğer kültürlerden gelen insanların yerine koymak çok zor <i>gelmiyor</i> .	3,9663	,96500	,931
06	Kültürlerdeki farklılıklar üzerine düzenlenen eğitime katılmak isterim.	3,9375	,97848	,957
01	Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışmayı amaçlayan organizasyona katılmak isterim.	3,9375	1,05452	1,112
12	Farklı kültürlerden gelen insanlarla ortak şeyleri bulmak zor <i>değildir</i> .	3,8942	1,04875	1,100
02	Sıkça yabancı müzik dinliyorum.	3,8654	1,27448	1,624
07	Farklı ülkelerden gelen arkadaşlarım var.	3,6683	1,36575	1,865
17	Arkadaşımın konuların çoğunda bana katılması çok önemli <i>değildir</i> .	3,5529	1,07546	1,157
04	Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışabileceğim etkinliklere katılıyorum.	2,9231	1,16048	1,347

4.2.1. Türk Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalığı

Yöntem bölümünde açıklandığı gibi Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığının değerlendirmesi için kullanılmış ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır: davranışsal boyut (Tablo 6'de açık renkle işaretlenmiştir), bileşsel boyut ve duygusal boyut (Tablo 6'de koyu renkle işaretlenmiştir). Katılımcı öğrencilerin her bir değişken için alınmış ortalama puanı 6 Tabloda gösterilmektedir. Görüldüğü üzere öğrenciler duyuşsal boyutta genellikle yüksek, davranışsal boyutta ise en düşük ortalama puanlarını kazanmıştır. Başka bir deyişle, sonuçlar, Türk öğrencilerin kültürel olarak farklı bireyler etrafında rahat hissetmelerine rağmen aktif olarak yabancılarla etkileşime girme eğiliminde olmadıklarını göstermektedir. Nitekim, 4. değişken: "Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışabileceğim etkinliklere katılıyorum" en düşük ortalama puanı almıştır. Bilişsel boyutta alınmış olan puanlar ise öğrencilerin kültürel çeşitliliğin kendi kişisel gelişim üzerindeki etkisine ne ölçüde değer verdiklerini yansıtmıştır. Katılımcı öğrenciler en fazla başkalarının bakış açılarına karşı hoşgörülü olmak gerektiğini yansıtan, 11. maddeye katılmıştır. Ancak diğer kültürlerden gelen insanlarla empati kurmak (13. madde) ve ortak noktaları bulmak (12.madde) maddeleri bu boyutta en düşük puan kazanan boyutlardır. Öte yandan, duyuşsal boyutta alınmış olan yüksek puanlar Türk öğrencilerin kültürlerarası etkileşime kapalı olmadıklarını ve rahat hissettiklerini işaret etmektedir. Ona rağmen davranışsal boyuttaki maddeler en düşük puanlar almıştır. Demek ki en düşük katılım görmüştür. Bu maddelerin yedincisi olan yani Türk öğrencilerin yabancı arkadaşlara sahip olması bir sonraki bölümde daha ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

4.2.2. Kültürlerarası Arkadaşlıklar

Tablo 6'de belirtildiği üzere, Türk öğrencilerin yabancı arkadaşlarının olup olmadığını soran madde düşük puan almıştır, demek ki öğrencilerin çoğu kendilerini çok fazla yabancı uyruklu arkadaşlara sahip olan kişiler olarak değerlendirmemiştir. Anketin ikinci bölümünden elde edilen sonuçlar bu görüşü desteklemektedir. Şekil 32'de gösterdiği üzere katılımcı öğrencilerinin %23'ünün hiçbir yabancı uyruklu arkadaşı olmamıştır. Yabancı uyruklu arkadaşı olan çoğunluğun ise sahip olduğu arkadaş sayısı çok azdır; örneğin katılımcıların %40'ının sadece 1-2 arkadaşı vardır. Bu

arkadaşlıklar çoğunlukla üniversite'de, ortak yurtlarda, sosyal medyada ve seyahatlerinde edinilmiştir. Fakat, Şekil 33'te gösterildiği gibi bu arkadaşlıkların sadece çok küçük kısmı (%6) dostluk niteliği taşıyan yani çok yakın arkadaşlıklar olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında katılımcı öğrencilerin çoğu (%36) yabancı uyruklu arkadaşlarıyla sadece ara sıra konuştuklarını belirtmiştir. Ortak faaliyetlere gelince ise, Türk öğrenciler yabancı arkadaşlarını en fazla çay/kahve içmek ve gezmek gibi eğlenceli ve dinlendirici etkinliklere çağırdıklarını ifade etmiştir (bkz. Şekil 34).

Bu sonuçlar, ikinci bölümde özetlenen İrlandalı öğrencilerle yapılmış Dunne'nin araştırmasına uymazlar.²⁰⁶ Sonuçlarımıza göre, katılımcı öğrenciler yabancı dil konusunda yabancı uyruklu öğrencilerden yardım isteme eğilimindeyken, diğer akademik problemler söz konusu olduğunda yabancı uyruklu öğrencilerden daha az yardım istediklerini belirtilmiştir. Bunun iki nedeni olabilir, katılımcı öğrenciler ya sınıf arkadaşlarıyla az etkileşimde oldukları için onlardan yardım istememektedir ve/veya yabancı uyruklu öğrencilerin yardımlarından hiç bir şekilde faydalanmayacaklarını düşünmekteledir. Bunun nedeni ise dil yetersizliği veya önyargıları (örneğin, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilerin bilgili olarak görülmemesidir).

Türk öğrencilere göre yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimi zorlaştıran faktörler; dil yetersizliği, çekingenlik, kültürel farklılıklar, önyargıları, zaman sıkıntısı, anlaşmazlık, gruplaşma, yeni arkadaşlıkları kurmak istememesi, ilgisizlik ve yabancılarla tanışma fırsatlarının eksikliği olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda Türk öğrenciler yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimlerini şu şekilde yorumlamıştır:

Başka ülkelerden gelen pek çok öğrenci yeterli bir dil birikimi ile gelmiyor ya da Türk kültürü ve Türk diline dair çok yönlü beceriye sahip değiller. O yüzden önce dil, sonra da kültürel farklılıklar [etkileşimi zorlaştırıyor].

[Bir yabancı uyruklu öğrenci sınıfımızda var ama] tam olarak kültürünü bilmediğim için belki konuşmak istemez, rahatsız olur diye konuşmuyorum. Önce onun konuşmasını bekliyorum.

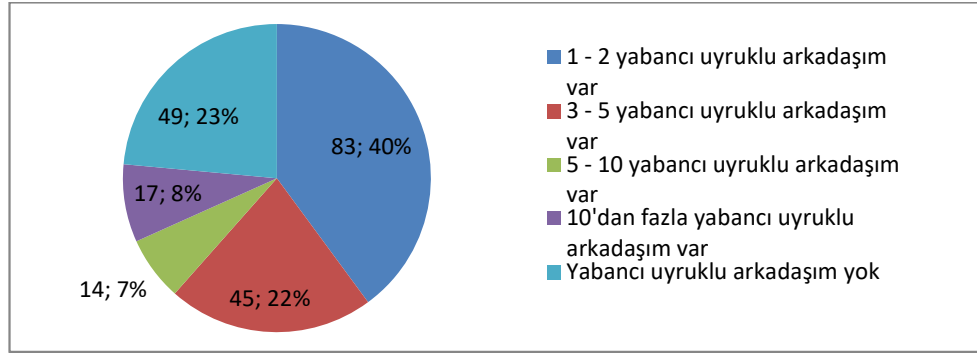
Onun ana dilini bilmediğimden, bazı kelimeler anlamlarını tam anlamıyla karşılamıyor. İletişimde sıkıntı yaşıyoruz.

Konuşmaya başlarken çekiniyorum. Nasıl bir sohbete girmem gerektiğini kestiremiyorum.

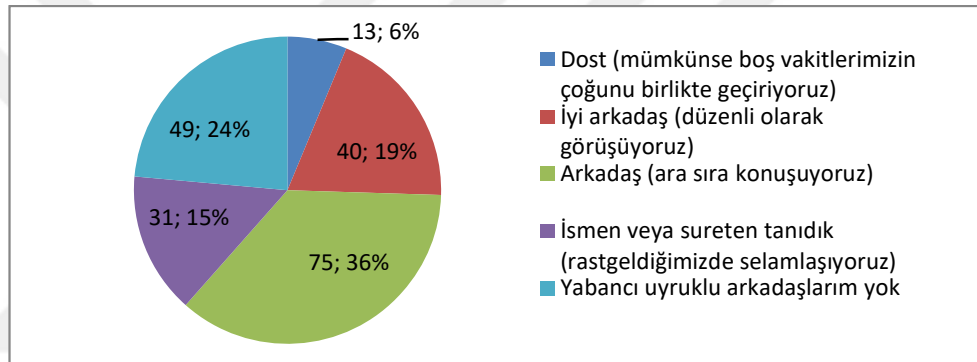
2.öğretim öğrencisi olduğum için hiçbir yabancı uyruklu öğrenciyi tanımıyorum. Haliyle yabancı gördüğümde gel tanışalım diyemem hatta gözle temas kurduğumda belki yanlış anlaşılıyor bile olabilirim.

Sevgilim olduğu için çoğu erkek yabancı uyruklu insanlarla tanışmıyorum. Kadınlar da bazen soğuk davranıyor ve ben de çekiniyorum.

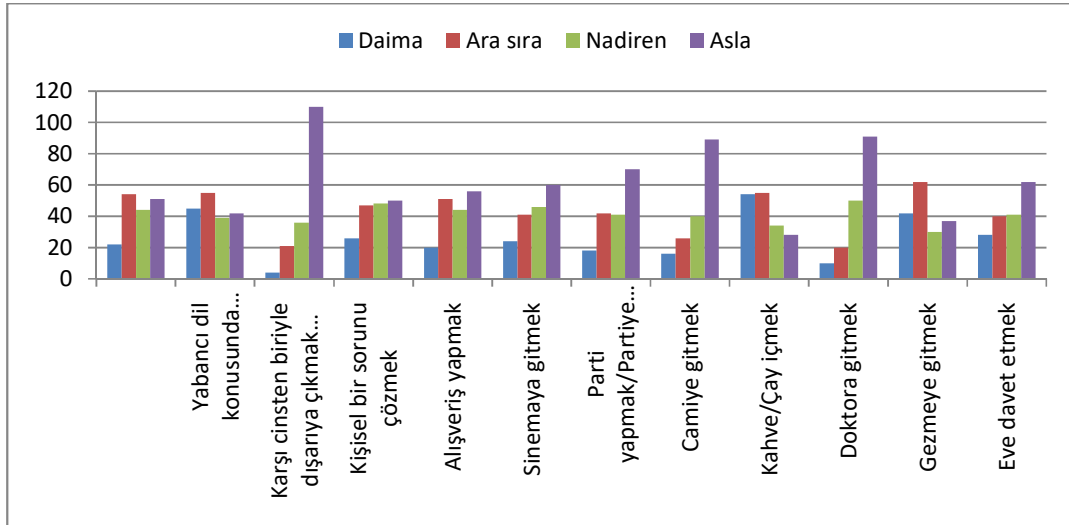
²⁰⁶ Bkz. Dunne Ciarán, *a.g.e.*, 2013.

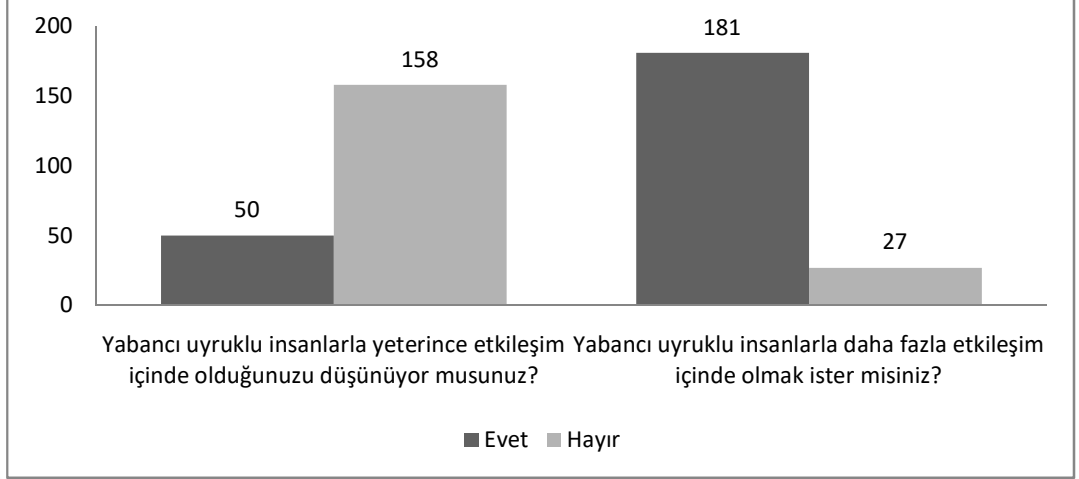
Şekil 32 Türk öğrencilerin yabancı uyruklu arkadaşlarının sayıları

Şekil 33 Çok kültürlü arkadaşlıkların nitelikleri

Şekil 34 Türk öğrencilerin yabancı arkadaşlarıyla katıldıkları aktiviteler

Şekil 35 Yabancı uyruklu insanlarla Türk öğrencilerin etkileşimi

Sonuç olarak, Türk öğrenciler yabancılarla yeterince etkileşimde olmadıklarını ve daha fazla etkileşime girmek istediklerini belirtmiştir (Şekil 36). Bu sonuç Miville-Guzman'ın Tümelik Çeşitlilik Ölçeği'nin davranışsal boyutundan elde edilen sonuçlar ve ikinci bölümde değinilen sosyal değişim teorisi ışığında yorumlanırsa, Türk öğrenciler kültürlerarası etkileşime girmek ile ilgilenir ancak dil yetersizliği gibi aşılması gereken engeller onların motivasyonlarını düşürmektedir. Başka bir deyişle, öğrenciler en az bedel ödeyerek en fazla kazancı ve diğer ilişkilerle kıyaslandığında en değerli olan ilişkileri aramaktadırlar ve yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlıklar bu nitelikleri taşıyan arkadaşlıklar olarak az öğrenci tarafından değerlendirilmiştir.

4.2.3. Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Tercih Edilen Kültürleşme Yönelimleri

Birinci bölümde ifade edildiği üzere kültürlerarası temas hem göçmen hem de yerli popülasyonlarda kültürler arası değişikliklere yol açabilmektedir. Ancak bu değişikliklerin kabul edilmesi her iki gruba da zor gelebilir ve bu durum göçmenlerin entegrasyonunu daha da zor hale getirebilir. Dolayısıyla yabancı uyruklu öğrencilerin başarılı entegrasyonu için gereken koşullar arasında Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrenciler için tercih edilen kültürleşme yönelimleri bu bölümde incelenecektir.

Katılımcı öğrencilerin %56'sı bireyciliği ve %37'si ise entegrasyonu yabancı uyruklu öğrenciler için tercih etmiştir. Ancak, birkaç öğrenciye göre (%5) yabancı

uyruklu öğrenciler, sadece Türk öğrencileri ve Türk kültürünü etkilemedikçe kendi kültürünü sürdürmelidir (ayırma). Özellikle sözü geçen son yönelim tehlikelidir ve yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlanmasına yol açabilmektedir. Buna rağmen katılımcı öğrencilerin %92'si yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlarda ağırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bazı öğrencilerin görüşleri aşağıda aktarılmıştır:

Kaynaşma ve yeni arkadaşlıklar edinmek için aynı yurtlarda kalınmasını çok yararlı buluyorum.

Beraber yaşamadan etkileşim halinde olmak oldukça zordur. Yaşam alanını paylaşma yoluyla birbirini tanımak gelecekte de ülkeler arası anlayış ve paylaşımına gebe olacaktır.

Bence öğrenci seçimleri baz alınmalı, örneğin ben pratik yapacak öğrenci arıyorum ancak oda arkadaşlarımdan hepsi Türk, İngilizce okuyor olmamıza rağmen odada pratik dahi yapamıyoruz.

Eğer iki tarafta kültür şoku yaşamak istemiyorsa ayrı kalmaları daha mantıklı diye düşünüyorum. Bunu ırkçılık olarak algılamamanızı temenni ediyorum. Bu görüşüm daha önce edinmiş olduğum negatif tecrübelerle dayalı olarak şekillendi.

Eğer Türk öğrenciler için yeterince yer varsa ve Türklerin hakkını işgal etmeyeceklerse aynı yurttan bulunabilirler ve zaten KYK'da aynı yurttalar. Ama bu kadar Türk vatandaşı öğrenci ihtiyacı olduğu halde giremezken diğer ülke vatandaşlarına yer verilmesinin haksızlık olarak düşünüyorum. Herkese yeterince yer verilirse ve yer kalırsa uluslararası öğrenciler de istedikleri gibi kalsın.

Kültürleşme yönelimleri çerçevesinde, son olarak, katılımcı öğrencilerin; yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine kabul edilme şartları hakkında görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların %59'u olumlu ayrımcılığı tercih ederken %41'si yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine girmek için Türk öğrencilerle aynı şartları karşılaşmaları gerektiğini düşünmektedir. Öğrenciler bu bağlamda şu yorumlarda bulunmuşlardır:

Yabancı uyruklu öğrenciler Türklerle aynı sınıfta olmamalı.

Türkçe diline hakim olmadan aynı sınava tabi tutulamazlar.

Farklı eğitim süreçlerinden geçmiş kişileri bizimle aynı değerlendirmek pek adil değil. Fakat, dışardan gelen her önüne gelen yabancı uyruklu diye direkt üniversiteye yerleştirmek uygun değil. Yabancı uyruklu öğrenciler Türkiye'deki üniversitelerde eğitim alabilecek ve aradaki farkı kapatabileceklerini ispat edecek sınavlar ile alınmalı; nicelik değil nitelik önemli.

Biz kendi ülkemizin vatandaşı olarak yeterli imkana sahip değilken yabancı öğrencilere tanınan ayrıcalıklar bizim ülkemizde olacak bir şey değil.

Önceki yıllardaki deneyimlerimden, yabancı öğrencilere sağlanan olanakların özellikle burs imkanlarının Türk öğrencilerden fazla olduğunu ve daha iyi olduğunu gözlemledim ve bu hoş değil.

Bulduğumuz eğitim sistemi iyi yada kötü yönleriyle de olsa bir disiplini temsil ediyor. Hepimiz küçük yaşlardan beri çok çalışıyoruz. Bazılarımız küçük hatalar yüzünden istemedikleri liselerde veya daha sonra istemedikleri üniversitelerde / bölümlerde okumak gerçeğiyle karşı karşıya kaldı. Yabancı arkadaşların bir Türk ile eş değer kademelerden geçmeyip prestijli ve zor bölümlere yerleşmeleri her ne kadar istememek de bize rahatsızlık veriyor.

Bazen Türkiye'de bu kadar okuyamayan insan varken onların fırsatlarını çalıyorlar gibi hissediyorum. Örneğin tıp fakültesi bir çok öğrencinin hayalidir ve sanki kümese hayvan sıkıştırıyorlarmış gibi 250 kişilik amfiye 500 kişi alırlarken bunun en az 20 kişininin YÖS ile gelmiş olması beni rahatsız ediyor. Gerçekten hak ediyorsa ve ihtiyacı varsa gelsinler ama imkanlar yetersizken ülkenin imkanları kendi öğrencilerine yetemiyorken haksızlık açıkçası ve yanlış bir şey.

Biz eşek gibi sürünelim onlar gelsin bizden rahat yaşasınlar, he?

Sonuç olarak, küçük bir yüzdelik de olsa, bazı Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik uygulamaları ve Türk eğitim sistemine kabul edilme yöntemlerini beğenmedikleri ortaya çıkmıştır. Ancak bu görüşlerin kaçının duyuşsal ve kaçının iyi bilgilendirilmiş görüşten kaynakladığını sorgulamak gerekmektedir. Zıra, bu görüşlerden bazıları aslında bilgi eksikliğinden kaynaklı olabilir. Bu durum, yani yabancı uyruklu öğrencilerin durumlarının yanlış yorumlanması ise ev sahibi vatandaşlarla etkileşimlerini etkileyebilmektedir.

4.2.4. Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Etkileşim

Yabancı uyruklu öğrencilerle olan etkileşimleri Türk öğrenciler tarafından genelde olumlu terimlerle tarif edilmiştir. Türk öğrenciler bu etkileşimleri tanımlayarak şu ifadeleri kullanmıştır: merak, çeşitlilik, farklılık, heyecan, eğlence, samimiyet, bilgi alışverişi, yabancı dil, farklı kültür, sohbet, arkadaşlık, yardımlaşma vb. Yabancı uyruklu öğrencilerin açıklamalarına kıyasla dil yetersizliği korkusu, çekingenlik ve zorluk sadece birkaç Türk öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Aynı şekilde, katılımcı öğrencilerin sadece %3'ü yabancı uyruklu öğrencilerin çok farklı olduğunu düşünmüştür. Buna kıyasla %58'i farklılıklarını sadece bazı konularda (örneğin farklı kültür, dil, kıyafetler, görünüş, değerler vb.) algılarken %39'u yabancı uyruklu öğrencilerin Türklere çok farklı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin %62'si yabancı uyruklu öğrencilerle empati kurabildiklerini ve zorluklarını anlayabilme kapasitesine sahip olduklarını ifade etmiştir. Katılımcı öğrencilerin sadece %5'i bu zorlukların tamamen anlayamadıklarını düşünmüştür (bu sonuç yabancı uyruklu öğrencilerin görüşlerinden çok farklıdır). Stereotipler ve önyargılar konusunda katılımcıların sadece %6'sı bazı ülkelerden gelen yabancılara karşı basmakalıp inanışlara sahip olduklarını itiraf etmiştir. Bununla birlikte %41'i basmakalıp inanışlara sahip olma ihtimalinin var olduğunu ve %53'ü basmakalıp inanışlara sahip olmadıklarını belirtmiştir. Olumsuz önyargılar özellikle Araplar, Afrikalı ve gelişmemiş

ülkelerden gelen insanlar hakkındadır. Bu soruya verilen birkaç cevap aşağıda bulunmaktadır:

Araplara bayıldığım söylenemez. Yıllardır etkileşimdeyim, yıllardır sevmem. Bir tek Tunuslu bir arkadaşım vardır, onunla anlaşabiliyorum.

Suriyelilerin, karşılaştığım örnekler yüzünden hepsine soğudum.

İlk başlarda Afrikalı arkadaşlarla tokalaşırken çok rahat değildim. Benden kaynaklı bir korkuydu herhalde ama zamanla geçti.

Siyahi olanları küçük görme gibi olabilir.

Siyahi öğrenciler sosyal hayatta aşırı eğlenceliler ve çılgınca partiler yapabiliyorlar.

Gelişmemiş ülkelerin insanların daha kötü alışkanlıkları vardır.

Hırsız çinliler, uyuşturucu satıcısı zenciler, ahlaksız Moğollar, mezhepçi Ortadoğulular, ırkçılar, dinci Müslümanlar.

Kendim böyle düşünmesem de, toplumda büyük bir kesimin böyle düşündüğünü sanıyorum.

İrkların genel geçer bazı özellikleri vardır bunlar bazen olumlu bazen olumsuzdur. Önyargısız bir iletişim olmaz, fakat, bu önyargıları iletişimi engellemek zorunda değil, aksine, “acaba haklı mıyım yoksa değil miyim” sorusunun cevabını sadece iletişime geçtikten sonra bulmak mümkündür.

Özetleyerek Türk öğrenciler yabancılar konusunda hem kendileri tarafından hem de yabancı uyruklu öğrenciler tarafından meraklı olarak tanımlanmıştır. Nitekim, ankete katılan öğrencilerin sadece %9'u yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlerini ve memleketlerindeki yaşam tarzını öğrenme konusunda meraklı olmadıklarını belirtmiştir. Buna kıyasla, %39'u bu konuda çok meraklı olduklarını belirtirken %52'si sadece bazı kültürlerle ilgilendiklerini ifade etmiştir. Ancak, yabancı uyruklu öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde ettiğimiz verilere göre yabancı bazı sorulardan rahatsız olmuştur. Hatta bazı durumlarda cehalet, hor görme veya yargılama olarak algılanırken, öğrencileri birbirinden uzaklaştırıp gelecekteki etkileşimleri için büyük bir engel oluşturulmuştur. Türk öğrenciler tarafından yanlış anlamlandırılan yabancı uyruklu öğrencilerin davranışları aynı etkiye sahip olabilmektedir.

Nitekim, Türk öğrenciler, yabancı uyruklu öğrencilerle olan etkileşimlerini çoğunlukla olumlu şekilde betimlemelerine rağmen katılımcıların %18'i yabancı uyruklu öğrencilerin bazı davranışlarından rahatsız olduklarını belirtmiştir. Aşağıdaki örneklerle gösterildiği üzere bu şikayetlerin bir kısmı da başarısız sosyo-kültürel uyuma atfetmek mümkündür:

Nankörlük ediyorlar bazen.

Bazı konularda Türklere çok laf ediyorlar.

Ülkenin imkanlarından yararlanıp Türkiye'yi beğenmeyip eleştirmelerinden bazen rahatsız oluyorum.

Anlamamızı istemedikleri her cümleyi kendi dillerinde konuşmaları. Sahip oldukları bazı negatif tecrübelerle dayanarak bizi hırsız,soyguncu,ırkçı vs gibi kalıplara oturtarak lanse etmeleri.

Bazı yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'deki kurallara uymadıklarını görüyorum.

Çok fazla rahat giyinmeleri.

Temizlik konusunda.

Bazen aşırı rahat davranabiliyorlar. Kastettiğim şey benim fikrimce Türk toplum kodlarına uymayan rahat tavırlar; sevgilisini metroda öpmeye çalışmak gibi.

Bazen toplum içinde onlardan başka kimse yokmuş gibi davranmaları (toplu taşımada ya da sokakta yüksek sesle konuşmaları, yüksek sesle müzik dinlemeleri).

Bazı konularda ve yerlerde kendilerine öncelik tanınması konusunda ısrarcı olmaları.

Türkçe derslerinde, konuşamamalarını sebep gösterip bizden farklı not ayrıcalıkları istemeleri, bizlerle konuşarak dil gelişimini sağlaması gerekirken başka diller kullanmaları vb.

Genelleme yapmak istemiyorum ama sürekli sınavlarda veya ders sırasında bir Azeri arkadaşımı yabancı uyruklu olduğu için bizden çok geride olduğunu dersleri kavrayamadığı söyleyip bu durumdan yakınıyor. Bir süre sonra bu durum rahatsız edici boyutlara ulaştı özellikle çok daha farklı kültürlerden gelen arkadaşlarımız bundan bize hiç yakınmazken.

Bunu bir kez yaşadım sınıf arkadaşım Gagavuz Türklerinden ortodoks hristiyan. Ve başörtüsüne karşı ciddi bir önyargısı ve nefreti olduğunu sezdim. Bu rahatsız ediciydi.

Temas hipotezi tarafından önerildiği gibi, kültürlerarası temas; farklı düşüncelerin ve davranışların hoşgörülü bir şekilde karşılaşmasını teşvik etmelidir. Fakat, yukarıdaki alıntıların gösterdiği gibi, bu sonuca kesin gözüyle bakılmaz. Bu nedenle, kültürlerarası temasın yönetilmesi ve çeşitli programlar vasıtasıyla kolaylaştırılması hem yabancı uyruklu hem Türk öğrencilerin kültürlerarası temastan faydalanacakları olasılıklarını arttırabilir. Nitekim, pek çok Türk öğrenci (% 43) yabancı uyruklu öğrencilerle olan etkileşimlerinden yararlandıkları ifade etmiştir. En fazla belirtilen faydalar arasında yabancı dilin geliştirilmesi, kültürel farklılıkların öğrenilmesi, başka insanlara karşı saygı, evrensel düşünme yeteneği ve açık görüşlülüğü belirtilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların %57'si yabancı uyruklu öğrencilerle olan etkileşimlerinden yararlanamayacaklarını ifade etmiştir. İkinci bölümde belirtildiği gibi bu durum kültürlerarası etkileşimleri sürdürmek için öğrencilerin motivasyonunu azaltabilmektedir.

Son olarak, katılımcıların çoğu (% 44) yabancı uyruklu öğrencilerin dışlanmasının veya isteyerek ayrılmasının söz konusu olmadığını ifade etmesine rağmen, %37'si yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandıklarını ve % 28'i yabancı uyruklu öğrencilerin kendilerini bilerek Türk öğrencilerden ayırdıklarını belirtmiştir. Görüşlerini öğrenciler bu şekilde yorumlamıştır:

Bazı yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandıklarını düşünüyorum, bunun nedeni farklılıklar (fikir ayrılıkları ya da görünüş) olabileceğini düşünüyorum.

Bazı Türk öğrenciler [yabancıların] kültürünü kabul etmekte sıkıntı yaşıyorlar.

Bazı öğrenciler etkileşime geçmekte çekiniyor. Çünkü çoğu öğrencinin arkadaş grubu var ve bu onların çekinmesine o gruba dahil olmayı istemelerine engel oluyor olabilir.

Çünkü etkileşim kuramıyoruz. Gerek dil anlamında gerek ortam anlamında, çoğunlukla herkes kendi arkadaş grubu içerisinde vakit geçiriyor. Okulumuzda bu yönde bir kaynaşma pek yok.

Herkes farklı olana saygı duymayı başaramıyor. Ve [yabancı] öğrencilerin bir kısmı da bizimle değil kendi ortak kültürden geldikleri insanlarla vakit geçirmeyi tercih ediyorlar.

Sadece kendi ülkelerinden arkadaş edinirler. İlk adımı her zaman sizden bekliyorlar.

Benim gözlemlediğime göre Türkler, çoğunlukla, farklı oldukları için uzak durmayı seçiyorlar. Yabancı öğrenciler de kötü bakışları fark edip uzak duruyorlar. Ya da aksine sirk maymunu gibi sırf yabancı diye meraklanıp iletişim kurmaya çalışıyorlar. Ayrıca yabancı öğrenciler iyi Türkçe bilmedikleri için rahat iletişim kuramayacaklarını düşünüp rahatsız olmasalar da konuşmaya çekiniyorlar.

Bir sonraki bölümde, söz konusu etkileşimlerin kolaylaştırılması için neler yapılabileceği ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Türk öğrencilerin üniversite eğitimlerinin uluslararasılaştırılması hakkındaki görüşlerine değinilecektir.

4.2.5. Üniversite Eğitiminin Uluslararasılaştırılması

Anketimizin son bölümü, Türk öğrencilerin yükseköğretimin uluslararasılaştırılmasını ve olası faydalarını nasıl algıladıklarına odaklanmıştır. Yükseköğretimin uluslararasılaştırılması, uluslararası ve kültürlerarası hususlarının yüksek öğrenim kurumunun öğretme, araştırma ve hizmet işlevlerine entegre edilme süreci olarak tanımlanabilir.²⁰⁷ Türk öğrencilerden, bu konuda, 1-10 olan ölçeğini kullanarak, üniversitede farklı kültürlerden gelen insanlarla tanışma fırsatlarına verdiklerinin önemini belirtmesi istenmiştir. Aşağıdaki şekil gösterdiği üzere (Şekil 37) Türk öğrencilerin çoğu üniversitede farklı kültürlerden gelen insanlarla tanışmaya büyük önem vermektedir (ortalama değeri 7'e eşittir).

Ancak, katılımcıların sadece %26'sı Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin daha iyi eğitim ve öğrenim deneyimlerine katkıda bulduklarına inandıklarını belirtmiştir. Diğer öğrenciler ya herhangi bir somut katkı saymamıştır ya da yabancı uyruklu öğrencilerin çoğunun gelişmemiş ülkelere gelmeleri nedeniyle katkılarını

²⁰⁷ Knight, Jane, "Internationalization: Elements and checkpoints." *Research Monograph*, 7, Ottawa, Canada. Canadian Bureau for International Education, 1994, s. 3.

anlamsız bulmuşlardır. Bu görüşler kesinlikle gözden kaçırılmamalıdır, çünkü belirli ülkelerden gelen yabancı uyruklu öğrencilerin küçümsenmelerine ve dışlanmalarına zemin hazırlayabilmektedir.

Zaten gelen öğrenciler gelişmemiş ülkelerden geldikleri için daha çok bizim katkı sunduğumuzu düşünüyorum.

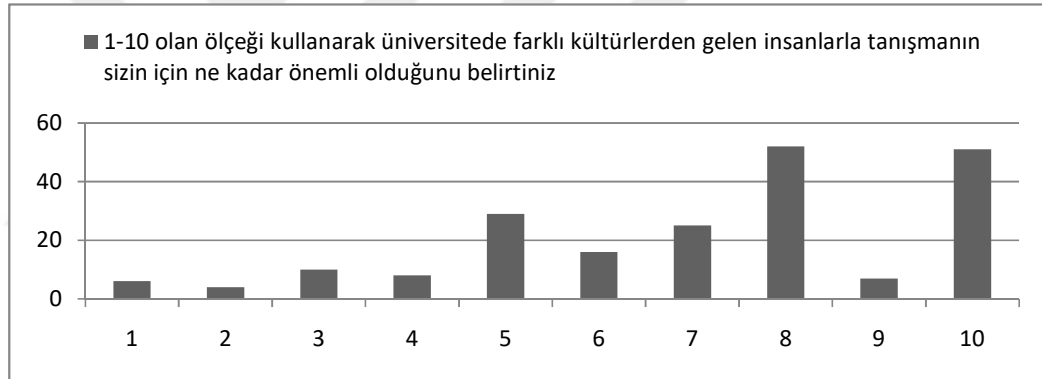
Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrenciler genellikle sömürge konumunda olan ülkelerden geldikleri için eğitim seviyelerinin iyi olmadığını düşünüyorum. Bu sebeple eğitim kalitemizi arttırdıklarını düşünmüyorum.

Ülke olarak eğitim açısından fazla üstünlüğümüz olmadığı için büyük katkılar sağlamak için ülkemizi seçtiklerini düşünmüyorum.

Dil problemini aşamadıkları için katkıları sınırlıdır.

Akademik anlamda katkıları yok.

Onların kendi ülkelerine katkıları var.

Şekil 36 Türk öğrencilerin tarafından üniversitede farklı kültürlerden gelen insanlarla tanışma fırsatlarına verilen önem

Türk öğrenciler tarafından, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki eğitim kalitesine az katkıda bulduklarının belirtilmesi, Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine gerçek katkılarını sorgulamaktadır. Ayrıca bu sonuç, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerin de yararlanabileceği ölçüde eğitim sistemine entegre edilmediklerini göstermektedir. Nitekim, katılımcıların %75'i kültürlerarası etkileşimin öğretmenler tarafından teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Üniversitedeki şimdiki durum sorulduğunda ise, öğrencilerin sadece %14'ü kültürlerarası etkileşimin öğretmenler tarafından teşvik edildiğini, %52'si sadece bazı öğretmenler tarafından yapıldığını ve %34'ü ise bölümlerde böyle bir çabanın olmadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, katılımcıların çoğu (%68) Bursa Uludağ

Üniversitesi'nde yabancı uyruklu öğrencilerle tanışıp kaynaştırmak için yeterli imkan bulunmadığı düşüncesindedir. Türk öğrenciler tarafından bu konuda yapılan öneriler aşağıdaki alıntılarda en iyi şekilde özetlenmiştir:

Hocaların tavsiye ve yönlendirmeleri olmalıdır.

Etkinlikler düzenlenip, kulüpler kurulabilir.

Yabancı öğrencilerle Türk öğrencilerini kaynaştırıcı etkinlikler [ve programlar yapılmalıdır], yabancı öğrencilerin evde ağırlanması gibi...

İstekli Türk öğrencilerle yabancı öğrencileri kaynaştırmak maksatlı yabancı öğrencilere yardımcı olacak olan yerli öğrenciler görevlendirilmelidir.

Bütün öğrencileri içinde en az 1 yabancı olacak şekilde gruplara ayırıp sosyalleşebilecekleri projeler verebilirler. Karşılığında katılan öğrencilere ise üniversiteden kültür elçisi, onur belgesi tarzında ödüllendirici bir şeyler verebilirsiniz. İşin kreması olarak da ödevini en iyi yapan gruba tabiki fazladan cezbedici bir ödülde verilmelidir.

Kültürlerarası etkileşim amaçlı tanışma festivalleri düzenlenebilir. Buna yerli ve yabancı katılımı teşvik edecek düzenlemeler getirilip duyurulur. Festivalde tanışma oyunları oynanır, yarışmalar düzenlenir, yerli yabancı karışık kadrolara konu verilip tiyatro tadında skeçler düzenlemeleri istenebilir, yenir, içilir. Böyle bir başlangıç yapılabilir. Bunun yanı sıra takım olarak yarışabilecek spor turnuvaları düzenlenebilir. Katılım şartında takımlarda yerli ve yabancı uyruklu öğrenciler ve hocalar yarı yarıya bulunma koşulu getirilebilir. Bilimsel yarışmalar düzenlenebilir. Devamında yabancı uyruklu öğrencilerin etkinlik düzenlemeleri teşvik edilir.

Öğrencileri kaynaştıran şenlikler ve sosyal sorumluluk projeleri yapılmalıdır örneğin Suriyeli öğrenciler ile Türk öğrenciler beraber Suriyelilere yardım yapabilir.

Yabancı öğrenciler ve Türk öğrencilerin birbirlerine kültürlerini öğretmek için ortam sağlanması ve desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Fiziksel bir mekan bulunması gerektiğini düşünüyorum. 2 milyonluk bir şehirde okuyorsunuz dünyanın birçok yerinden insan burada eğitim alıyor fakat onlarla birebir etkileşimde bulunabileceğiniz ve bunun yadigarlanmayacağı bir ortam yok. Ama olmalıdır.

Yabancı uyruklu öğrencilere Türk kültürünü ya da İslam'ı dayatma anlayışından vazgeçmeleri gerekiyor. Onları çeşitli kurumlarla istismar etmek yerine yabancı uyruklu öğrencilerin bir arada bir şeyler yapmaları sağlanmalı ve Türk öğrencilerle kaynaştıracak üniversite bünyesinde eğitimler, kurslar düzenlemeli.

Sonuç olarak üniversite tarafından kültürlerarası etkileşimlerin kolaylaştırılmaması ve yetersiz kaynaştırma fırsatlarının bulunmaması kültürlerarası etkileşime girme ve sürdürme konusunda Türk öğrencilerin motivasyonlarını azalan faktörler olarak tespit edilmiştir. Bu faktörler aynı şekilde Türk öğrencilerin Miville-Guzman'nın tümellik çeşitlilik ölçeği'nin davranışsal boyundunda görece olarak düşük puan aldıklarına yol açan faktörler olabilir.

SONUÇ

Çalışmamızda kültürlerarası uyum teorilerinden, temas hipotezinden ve yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlık ağlarını yansıtan Bochner'in işlevsel modelinden yola çıkarak Türkiye'de lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik uyumlarına yönelik Türk öğrencilerle temas seviyesinin etkisi analiz edilmiştir. Bu amaçla da yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlık ağlarını ve özellikle Türk öğrencilerle arkadaşlık kurmayı etkileyen kolaylaştırıcı ve engelleyici faktörler incelenmiştir.

Bursa Uludağ Üniversitesi'nde gerçekleştirdiğimiz görüşmeler, yabancı uyruklu öğrencilerin genel olarak kendi yurttaşlarıyla ve diğer yabancılarla arkadaşlık kurduklarını göstermiştir. Türk öğrencilerle ise düşük düzeyde bir etkileşime girdikleri görülmüştür. Bochner'in yabancı uyruklu öğrencilerin arkadaşlıklarına ilişkin işlevsel modelinin aksine, bu yönelimin ana nedeni olarak öğrencilerin tercihleri yerine Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları durumla baş etmenin doğal bir sonucu olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğrenciler Türkiye'ye gelmeden önce bilgi elde etmek amacıyla Türkiye'de yaşayan ya da Türkiye'ye gitmeyi planlayan yurttaşları ile internet aracılığıyla irtibata geçtiklerini belirtmişlerdir. Türkiye'ye geldikten sonra ise ilk arkadaşlıkları genellikle kaldıkları yurtlarında ve ULUTÖMER'de sınıf arkadaşlarıyla kurmuşlardır. Bu süreçte Türk öğrencilerle etkileşimleri kısıtlı kalmıştır. Türkçe yetersizliği ve kültürel farklılıkların yanı sıra dil hazırlığı döneminde Türk öğrencilerle düşük düzeyde etkileşime girmelerinin ana nedeni olarak Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında etkileşimi kolaylaştıran programların olmaması tespit edilmiştir. Birçok öğrenci Türklerle daha fazla etkileşimde olmak istediklerini ve üniversiteye başladıktan sonra bunun için daha fazla fırsat olabileceğine inandıklarını ifade etmiştir. Ancak esas üniversite programlarına başladıktan sonra, Türk öğrencilerle etkileşimlerinin artmasına rağmen, yakın arkadaşlık kurma eğiliminde büyük bir değişiklik olmamıştır. Özellikle okul dışı sosyal çevresini (örneğin aynı üniversite, aynı yurt) değiştirmeyen öğrencilerin arkadaşlık ağları çoğunlukla aynı kaldığı görülmüştür. Ön incelemede elde ettiğimiz verilerin gösterdiği gibi, Türk öğrencilerle daha yakın

arkadaşlık kurulamamasının en belirgin sebepleri dil yetersizliği, kültürel farklılıklar ve zaman sıkıntısı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, birkaç öğrenci, Türk öğrencilerin farklı kültürler hakkında az bilgiye sahip olduğunu ve yabancı uyruklu öğrencilerle yakın arkadaşlıklar kurmak konusunda istekli olmadıklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'ye geldikleri andan itibaren Türk öğrencilerle etkileşimin teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması durumunda, arkadaşlık kalıplarının farklı olabileceği kanaatindeyiz. Elde ettiğimiz veriler çerçevesinde bu etkileşimleri kolaylaştıracak birkaç uygulamanın mümkün olduğu görülmüştür.

İlk olarak verilerimiz, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle beraber aynı yurtlara yerleştirilmesine rağmen iki grup arasında otomatik olarak yakın arkadaşlıkların kurulmadığını göstermiştir. Kanaatimizce bunun nedeni *homophily*'den kaynaklanmaktadır. *Homophily* kavramını bize gösterdiği üzere; kendimize birçok açıdan benzeyen bireylerle arkadaşlık kurma eğilimimiz vardır. Bu nedenle yabancı uyruklu öğrencilerin Türk oda arkadaşları seçilirken yaşlarına, bölümlerine ve yabancı dil becerilerine dikkat edilmelidir ve kültürel rehber olabilecek ve yabancılarla etkileşime istekli Türk öğrenciler, yabancı uyruklu öğrencilerle yerleştirilmelidir. Mesela, yabancı dilleri okuyan Türk öğrenciler bu rol için ideal adaylar olabilir. Zira, bu şekildeki bir yerleştirme Türk öğrencilerin yabancı dilleri pratik etme imkanı ortaya çıkarırken aynı zamanda yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürüne entegrasyonunu da kolaylaştıracaktır.

İkinci olarak, yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki etkileşimleri üniversite kampüs ortamında da teşvik edilmelidir. Elde ettiğimiz verilerin gösterdiği üzere, yabancı uyruklu öğrenciler Türk sınıf arkadaşları ile nadiren yakın arkadaşlık kurmaktadır. Katılımcı yabancı uyruklu öğrencilerin en yakın arkadaşları arasında sadece %7'si Türk sınıf arkadaşlarıdır. Sınıftaki kültürlerarası etkileşimleri arttırmak amacıyla işbirliğini teşvik eden işbirlikçi öğrenme (*cooperative learning*), "yapboz" sınıfı " (*jigsaw class*), akran eşleştirme programları (*peer pairing programs*) gibi tekniklere başvurulabilir. Bunlardan özellikle akran eşleştirme programları, Türkiye'deki üniversitelerde kolayca uygulanabilir. Bu programlar, hem Türk öğrencilerle arkadaşlıkları teşvik edecek hem de üniversite eğitimine geçişe ilişkin stresin azaltılmasına katkıda bulup yabancı uyruklu öğrencilerin yeni eğitim sistemine

uyum sağlamalarını kolaylaştıracaktır. Buna ilaveten, araştırmamıza katılan öğrenciler, uygun dernekler vb. kurumlar oluşturmak suretiyle gerçekleştirilecek etkinliklerin (spor, sanat, kültür alışverişi gibi) daha fazla uyumu sağlayacaklarını ifade etmişlerdir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle yoğun teması önemlidir. Zira hem bizden önce yapılan çalışmalar hem de bizim çalışmamızda elde ettiğimiz veriler, ev sahibi ülke vatandaşlarıyla yoğun temasta olmanın öğrencilerin psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik uyumunu olumlu şekilde etkilediğini göstermiştir. Dolayısıyla Türk öğrencilerle etkileşimin kolaylaştırılması yabancı uyruklu öğrencilerin söz konusu durumlarla baş etmesinde önemli katkı sağlayabilir. rnek olarak, Türklerle yoğun temasta olan yabancı uyruklu öğrenciler Türkleri daha olumlu şekilde tanımlama ve Türkiye'de kalmaktan daha yüksek memnuniyeti duyma eğilimleri göstermiştir. Aynı şekilde sınıftaki kültürlerarası etkileşimlerin teşvik edilmesinin yabancı uyruklu öğrencilerin stres seviyesinin ve "stereotip tehdidinin" azaltılmasına katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Stres ve stereotip tehdidi ortadan kaldırılmadığı zaman öğrencilerin akademik performanslarına olumsuz yansiyabilmektedir. Bu durum özellikle olumsuz stereotiplerle ilişkilendirilen (mesela yabancı uyruklu öğrenciler Türkçe konuşamıyor, yüksek notlar almıyor gibi) ve Türk öğrencilerin de kazanmakta güçlük çektiği fakültelerdeki (tıp fakültesi gibi) yabancı uyruklu öğrenciler için söz konusu olabilmektedir. Steele'in araştırmasına dayanarak, bu durumda öğrencilerin stresini azaltan etkili önlemlerden biri, günlük akademik hayat hakkında karma grup konuşmalarının düzenlenmesidir. Benzer şekilde, öğretmenler tarafından sağlanan destek ve geri bildirim öğrencilerin motivasyonunu yükseltebilir. Ayrıca ğrencilere verilecek rehberlik ve danışmanlık programlar da öğrencilerin niversite tarafından desteklendiği duygusu güçlendirebilir. Fakat vurgulamak gerekir ki Steele'in araştırması yabancı uyruklu öğrencilere odaklanmamıştır. Dolayısıyla stereotip tehdidinin yabancı uyruklu öğrencilerin akademik performanslarını ne lde etkilediğini ve nasıl azaltılabileceğini kesin olarak belirlemek için daha fazla araştırmanın yapılması gerekmektedir.

Türklerle etkileşimin kolaylaştırılmasının bir başka faydası ise yabancı uyruklu öğrencilerin daha iyi sosyo-kültürel uyum sağlamalarıdır. Elde ettiğimiz verilerin gösterdiği gibi, Türkiye'de bir buçuk seneden sonra kendilerini evlerinde gibi hisseden

yabancı uyruklu öğrencilerin, Türk arkadaşına sahip olma olasılığı daha yüksektir. Buna kıyasla, Türkiye'de hala kendilerini evlerinde gibi hissetmeyen öğrenciler, Türklerle daha az etkileşimde olan öğrenciler olmuştur. Türkçe ve Türk kültürüyle ilgilenen ve okumak için her zaman Türkiye'yi tercih edeceğini söyleyen yabancı uyruklu öğrencilerin, Türk kültürüne daha iyi uyum sağladıkları tespit edilmiştir. Fakat elde ettiğimiz veriler göstermiştir ki bu öğrenciler en fazla Türk arkadaşına sahip olan öğrenciler değildir. Söz konusu öğrencilerin Türk öğrencilerle etkileşime daha istekli olmaları beklenirdi. Demek ki bu öğrenciler etkili etkileşim için yeterli imkanları bulamamışlardır. Buna rağmen, diğer öğrenciler karşılaştırıldığında, Türk kültürüne daha fazla uyum sağladıklarını gösteren yansıtan ifadelerle kullanmışlar ve Türkiye'de olmaktan daha fazla memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu öğrenciler konuşmalarında daha çok Türkçeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Kültürel farklılıklar, beklendiği gibi, hem arkadaşlık kurmakta hem de Türk kültürüne uyum sağlamakta önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda özellikle çok farklı kültürlerden gelen ve daha önce uluslararası deneyimleri olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki yaşamlarına uyum sağlamakta zorluk çektikleri gözlemlenmiştir. Özellikle Türk kültürü hakkında sınırlı bilgilere ve sınırlı uluslararası deneyimlere sahip olan yabancı uyruklu öğrencilerin kültür oryantasyona veya uygun kültür eğitim programına dahil edilmesi Türk kültürüne uyumuna katkı sağlayacaktır. Nitekim, iyi tasarlanmış kültür eğitimi, öğrencilere çok sayıda fayda getirebilir. Bu bağlamda söylemek gerekir ki Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin katıldıkları Türkçe kursu, kültür eğitimi olarak değerlendirilemez. Zira bu kurslardaki dil eğitimi, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarının her birinde adayların becerilerini geliştirmeyi kapsayacak düzeyde olmadığından etkili kültür eğitimi olamamaktadır.

Kültür eğitim programları sadece yabancı uyruklu öğrenciler için değil, Türk öğrenciler için de faydalıdır. Araştırmada elde ettiğimiz sonuçlara göre Türk öğrenciler farklı kültürlerle ve kültürlerarası etkileşime ilgi gösterdiklerini söylemelerine rağmen bunun pratikte gerçekleşmediği görülmüştür. Türk öğrencilere göre yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimi zorlaştıran faktörler özellikle: dil yetersizliği, çekingenlik, kültürel farklılıklar, önyargılar, zaman sıkıntısı, yanlış anlamalar, gruplaşma, yeni arkadaşlıklar kurmaya isteksizlik, genel ilgisizlik ve yabancılarla tanışma fırsatlarının

eksikliğidir. Ayrıca, hem yabancı uyruklu hem de Türk öğrenciler birbirlerinin bazı davranışlarından rahatsız olduklarını belirtmiştir. Kültür eğitimi bu davranışları ve bu davranışların bağlamını anlamaya yardımcı olurken öğrenciler arasında açık bir çatışmayı veya stereotiplerin pekiştirilmesini engelleyebilecektir. Bu problemler çözülmezlerse öğrencilerin arasındaki yanlış anlamalar ve yorumlamalar onları birbirinden uzaklaştırabilir ve gelecekteki etkileşimler için büyük bir engel oluşturabilir.

Ayrıca kültür eğitimi ayrımcı davranışların ve algılanan ayrımcılığın çözümüne de olumlu katkıda bulunabilir. Ön inceleme sürecinde, kendilerine karşı sadece birkaç tuhaf bakışı fark eden ama genel olarak ırkçı davranışlardan şikayet etmeyen yabancı uyruklu öğrencilerden bazıları, üniversiteye geçtikten sonra, bu "bakışların" çoğaldığını ve kendilerini rahatsız ettiğini ve daha stresli hissetmeye başladıklarını ifade etmiştir. Benzer bölgelerden gelen öğrencilerin deneyimleri çok farklı olduğu için (örneğin Liberyalı öğrenci Türkiye'de Afrikalı öğrencilere karşı olumsuz ayrımcılık olmadığını düşünürken, Madagaskar'dan gelen öğrenci sanki insan değilmiş gibi her zaman gözlemlendiğini hissettiğini ifade etmiştir) yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de ne ölçüde olumsuz ayrımcılık yaşadıklarını söylemek zordur. Söz konusu öğrencilerin hissettikleri durumun nedeni kendi kültürel arka planlarından kaynaklanan algılama biçimleri olabilir. Onların bir ayrımcılık olarak hissettikleri durumlar gerçekte ayrımcılığı gösteren davranış biçimleri olmayabilir. Dolayısıyla öğrencilerin tabii tutulacağı kültür eğitimi, bu gibi yanlış anlamaları önleyecek ve öğrencilerin olumsuz duygularını da telafi edebilecektir. Kültürel oryantasyon ve uygun kültür eğitim programları öğrencileri Türkiye'deki beklentileri konusunda hazırlayacak ve olası stresle nasıl başa çıkacaklarını da öğretecektir.

Kültür eğitimi ayrıca öğrencilerin kültürlerarası etkileşime girme motivasyonlarını da artırabilir. Sonuçlarımıza göre yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi vatandaşlarla özellikle faydacı işlevi olan aktivitelere (örneğin akademik ve yabancı dil konularında yardım istemek) katıldıklarını öngören Bochner'in modelinin aksine, hem yabancı uyruklu hem de Türk katılımcı öğrenciler birbirleriyle daha fazla kahve/çay içmek gibi etkinlikleri tercih etmektedir. Bu sonucu sosyal değişim teorisi çerçevesinde yorumlarsak, görüyoruz ki akademik hedefler için kültürlerarası arkadaşlıklar daha az faydalı olarak algılanmaktadır. Araştırmamıza katılan Türk öğrencilerin sadece %26'sı

Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin daha iyi eğitim ve öğrenim deneyimlerine katkıda bulduklarına inandıklarını ifade etmiştir. Hatta, bazı Türk öğrenciler, yabancı uyruklu öğrencilere verilen imkânlardan hoşlanmadıklarını ifade etmiştir. Bu sonuçlar ışığında üniversitelere kültürlerarası etkileşimin faydalarını tanıtan ve yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasındaki kültür alışverişi ve kültürlerarası farkındalığı arttıran programların yapılması söz konusu problemin aşılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca bu programların çerçevesinde Türk öğrenciler yabancı uyruklu öğrencilere yönelik uygulamalar hakkında anlaşılabilir bir şekilde bilgilendirilmelidir.

Araştırmamız sürecinde hem yabancı uyruklu hem de Türk öğrenciler karşılıklı etkileşimlerine dair bir çok güzel hikaye ve hatıralarını bize anlatmıştır. Yani öğrenciler arasında anlamlı temas gerçekleştiği durumda her iki taraf kültürel çeşitlilikten yararlanmaktadır. Fakat, sonuçlarımızın gösterdiği üzere, kültürel olarak çeşitli ortamda sunulan fırsatlar kendi kendine otomatik olarak gerçekleşecek fırsatlar değildir. Dolayısıyla bu fırsatlardan tam olarak faydalanabilmek için sorumlu kurumlar (üniversiteler, yurtlar, vb.) kültürlerarası temas konusunda daha aktif olup kültürlerarası etkileşimi kolaylaştıran çeşitli programlar geliştirip yerine getirmelidir.

Modern dünyanın karşı karşıya olduğu küresel sorunlara bakıldığında, çeşitli ulusal, kültürel ve dini gruplar arasında işbirlikçi diyalogdan kaynaklanan çözümlere ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Yabancı uyruklu öğrenci programları bu açıdan büyük bir fırsat sunmaktadır. Ancak, bu fırsattan tam olarak faydalanabilmek için önümüzde hala kat etmemiz gereken uzun bir yol vardır.

KAYNAKÇA

- ABRAMS Dominic, HOGG, Michael A., *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*. London: Harvester Wheatsheaf, 1990.
- ADELMAN Mara Beth, "Cross-Cultural Adjustment: A Theoretical Perspective on Social Support", *International Journal of Intercultural Relations*, 12, 1988, ss. 183–205.
- ALLPORT Gordon. W., *The Nature of Prejudice*. Garden City, NY: Doubleday/Anchor, 1954.
- AMIR Y., BEN-ARI R., "A Contingency Approach for Promoting Intergroup Relations". *Ethnic Psychology: Research and Practice with Immigrants, Refugees, Native Peoples, Ethnic Groups and Sojourners*, ed. Berry John W., Lisse, The Netherlands: Swets & Zeitlinger, 1988, ss. 287–296.
- AMIR Yehuda, "The Role of Intergroup Contact in Change of Prejudice and Ethnic Relations." *Towards the Elimination of Racism*, ed. Katz Phyllis, New York: Pergamon Press, 1976, pp. 245–308.
- ANNABERDIYEV D., *Türkiye’de Eğitim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Arama Tutumları, Psikolojik İhtiyaçları ve Psikolojik Uyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- APIAH Anthony, *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. New York: W.W. Norton & Co, 2006.
- ARGYLE Michael, *Social Interaction*. London: Methuen, 1969.
- ARGYLE Michael, *Bodily Communication*. London: Methuen, 1975.
- ARONSON Elliot vd., *The Jigsaw Classroom*. Beverly Hills, CA: Sage, 1987
- ARONSON Elliot, PATNOE Shelley, *The Jigsaw Classroom*, C. II, New York: Longman, 1997.
- ARMES Kathryn, WARD, Colleen, "Cross-Cultural Transitions and Sojourner Adjustment in Singapore", *Journal of Social Psychology*, 12, 1989, ss. 273–275.
- ATACA Bilge, "Psychological and Sociocultural Adaptation of Turkish Immigrants, Canadians and Turks", XIII Congress of the International Association for Cross-cultural Psychology, Montreal, 1996.
- BALDWIN John R. vd., *Redefining Culture: Perspectives Across the Disciplines*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2005
- BAŞ Türker, *Anket. Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık A. Ş., 2005
- BAUMAN Zygmund, *Strangers at Our Door*. Chichester: Polity Press, 2016.
- BAUMAN Zygmund, VECHI Benedetto, *Identity: Conversations with Benedetto Vecchi*. Cambridge, UK: Polity Press, 2004.
- BAUMAN Zygmund, *Postmodernity and Its Discontents*. Cambridge: Polity Press, 1997.
- BAYRAKTAROĞLU Serkan, MUSTAFAYEVA Lale, "Türk Yükseköğretim Sistemi ve Türk Dünyası İlişkileri: Sakarya Üniversitesi’nde Eğitim Gören Yabancı Uyraklı Öğrenciler Örneği", *Journal of Azerbaijani Studies*, 12 (1-2), 2010, ss. 284-292.
- BERRY John W., "Acculturative Stress", *Psychology and Culture*, ed. Lonner Walter J., Malpass Roy, Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 1994, ss. 211–215.
- BERRY John W., "Immigration, Acculturation and Adaptation", *Applied Psychology: An International Review*, 46, 1997, ss. 5–34.
- BERRY John W., "Psychology of Acculturation: Understanding Individuals Moving Between Cultures", ed. Brislin Richard, *Applied Cross-Cultural Psychology*, Newbury Park, CA: Sage, 1990, ss. 232– 253.
- BERRY John W. vd. "Comparative Studies of Acculturative Stress". *International Migration Review*, 21, 1987, ss. 491–511.

- BERRY John W. vd. "Acculturation Attitudes in Plural Societies". *Applied Psychology*, 38, 1989, ss. 185–206.
- BERRY John W., KOSTOVCIK N., "Psychological Adaptation of Malaysian Students in Canada." *Psychology and Socioeconomic Development*, ed. Othman Halim A., Rahman Rafaei A., Bangi, Malaysia: National University Press, 1990, ss. 155–162.
- BİÇER Nurşat, ÇOBAN İsmail, BAKIR Sıddık, "Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunlar: Atatürk Üniversitesi Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2014, 7(29), ss. 125-135;
- BIRD Pam, HOLMES Prue, "Perception, Communication, Understanding: New Zealand (tertiary) students' Intercultural Communication Experiences with International Students in the Classroom." *Communication Journal of New Zealand*, 6 (1), 2005, ss. 11–29.
- BLACK Stewart J., STEPHENS Gregory K., "The Influence of the Spouse on American Expatriate Adjustment in Pacific Rim Overseas Assignments". *Journal of Management*, 15, 1989, ss. 529–544.
- BOCHNER Stephan, "Cultural Diversity: Implications for Modernization and International Education", *Bonds without Bondage: Explorations in Transcultural Interactions*, ed. Kumar Krishna, Honolulu: University of Hawaii Press, 1979, ss. 231–256.
- BOCHNER Stephan, "The Social Psychology of Cross-Cultural Relations", *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982, ss. 5–44.
- BOCHNER Stephan vd., "Friendship Patterns of Overseas Students: A Functional Model". *International Journal of Psychology*, 12, 1977, ss. 277–297.
- BOCHNER Stephan, "Sojourners", *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, ed. Sam David L., Berry John W., Cambridge: Cambridge University Press, 2006, ss. 181–97
- BOGARDUS Emory S., "Social Distance and Its Origins." *Journal of Applied Sociology*, 9, 1925a, ss. 216-226.
- BOGARDUS Emory S., "Measuring Social Distances." *Journal of Applied Sociology*, 9, 1925b, ss. 299-308.
- BOURHIS Richard vd., "Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach." *International Journal of Psychology*, 32, 1997, ss. 369–386.
- BREWER Marilynn B., MILLER Norman, "Beyond the Contact Hypothesis: Theoretical Perspectives on Desegregation." *Groups in Contact: The Psychology of Desegregation*, ed. BREWER Marilynn B., MILLER Norman, Orlando, FL: Academic Press, 1984, ss. 281–302
- BROWN Douglas H., *Principles of Language Learning and Teaching*, 4. b., Addison Wesley Longman Inc., 2000.
- BURGOON Judee K., " Cross-Cultural and Intercultural Applications of Expectancy Violations Theory", *Intercultural Communication Theory*, ed. Wiseman Richard L. Thousand Oaks, CA: Sage, 1995, ss. 194–214
- BURGOON Judee K., BULLER David B., WOODALL William Gill, *Nonverbal Communication: The Unspoken Dialogue*. New York: Harper Collins, 1989
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 2.b., Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2008.
- BYRNE Donn, "Attitudes and Attraction", *Advances in Experimental Social Psychology*, ed. Berkowitz Leonard, C. II, New York: Academic Press, 1969, ss. 35–89
- ÇAĞLAR Ali, "Türk Üniversitelerinde Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Öğrencilerin Sorunları", *Amme İdaresi Dergisi*, 32(4), 1999, ss. 133-169
- ÇETİNSAYA Gökhan, *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi için bir Yol Haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2014.
- CHAMBERS Iain, *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. Türkmen İsmail, Beşikçi Mehemet, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.

- CHURCH Timothy A., "Sojourner Adjustment", *Psychological Bulletin*, 91, 1982, ss. 540–572.
- COHEN Geoffrey L., STEELE Claude M., ROSS Lee D., "The Mentor's Dilemma: Providing Critical Feedback Across the Racial Divide." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1999, ss. 1302–1318.
- COSER Lewis A., *The Functions of Social Conflict*. London, Routledge, 1956.
- COOK Stuart, "The Systematic Analysis of Socially Significant Events: A Strategy for Social Research." *Journal of Social Issues*, 18, W., 1962, 66–84
- COOK Karen S., RICE Eric, "Social Exchange Theory", *Handbook of Social Psychology*, ed. DeLamater John, New York: Kluwer–Plenum, 2003, ss. 53–76.
- DUNNE Ciarán, "Exploring Motivations for Intercultural Contact Among Host Country University Students: An Irish Case Study." *International Journal of Intercultural Relations*, 37, 2013, ss. 567– 578
- DUNTON Bridget C., FAZIO Russel H., "An Individual Difference Measure of Motivation to Control Prejudiced Reactions." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, (1997). 1997, ss. 316–326.
- EKİNCİ Deniz Keba, "Kültürlerarası İletişimin Eğitim Sürecine Etkisine Yönelik Ampirik Bir Araştırma," *Journal of Human Sciences*, 13 (1), 2016, 1178-1187.
- ERCAN Leyla, "Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 2001, ss. 165-173.
- FAY Brian, *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü bir Yaklaşım*, çev. İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı yayınları, 2001.
- FERNANDO Suman, "Racism and Xenophobia". *Innovation in Social Sciences Research*, 6, 1993, ss. 9–19.
- FUERTES Jairo vd., "Factor Structure and Short-Form of the Miville-Guzman Universality-Diversity Scale", *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 33(3), 2000, ss. 157-169.
- FURNHAM Adrian, ALIBHAI Naznin, "The Friendship Networks of Foreign Students: A Replication and Extension of the Functional Model." *International Journal of Psychology*, 20, 1985, ss. 709-722.
- FURNHAM Adrian, BOCHNER Stephan, *Culture Shock: Psychological Reactions to Unfamiliar Environments*. London: Methuen, 1986.
- FURNHAM Adrian, BOCHNER Stephan, "Social Difficulty in a Foreign Culture: An Empirical Analysis of Culture Shock", *Culture in Contact: Studies in Cross Cultural Interaction*. ed. Bochner Stephan, Pergamon.: Oxford, 1982, ss. 161-198
- FURNHAM Adrian, LI Y.H. "The Psychological Adjustment of the Chinese Community in Britain: A Study of Two Generations." *British Journal of Psychiatry*, 162, 1993, ss. 109–113.
- GARABAYEV B., *Türkiye'de Yüksek Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencilerinin Uyum Sorunları ve Türkiye ve Türklere İlişkin Kalıp Yargılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- GIDDENS Anthony, *Sosyoloji*, yay.haz. Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.
- GUDYKUNST William B., MATSUMOTO Yuko, "Cross-Cultural Variability of Communication in Interpersonal Relationships", *Communication in Personal Relationships Across Cultures*, ed. Gudykunst William B., Ting- Toomey Stela, Thousand Oaks, CA; Sage, 1996, ss. 19–56.
- GÜRBÜZ Rabia, GÜLEÇ İsmail, "Türkiye'de Eğitim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkçeye İlişkin Görüşleri: Sakarya Üniversitesi Örneği", *Sakarya University Journal of Education*, 2016, 6 (2), ss. 141-153
- HARMAN Lesley D., *The Modern Stranger: On Language And Membership*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1988.
- HENDERSON-KING Donna, KALETA Audra J., "Learning About Social Diversity: The Undergraduate Experience and Intergroup Tolerance." *Journal of Higher Education*, 71(2), 2000, ss. 142–164.

- HENDRICKSON Blake vd., "An Analysis of Friendship Networks, Social Connectedness, Homesickness, and Satisfaction Levels of International Students." *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 2011, ss. 281–295.
- HOFSTADE Geert, *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, CA: Sage, 1980.
- HOFSTADE Geert, *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. 2.b., Thousand Oaks CA: Sage Publications, 2001.
- HOLMES T.H., RAHE R.H., "The Social Readjustment Rating Scale". *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 1967, ss. 213–218.
- HOLSTEIN James A., GUBRIUM Jaber F., "The Active Interview", *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*, 2.b., ed. Silverman David, Thousand Oaks, CA: Sage, 2004, ss. 140–161.
- HOTTA Jean, TING-TOOMEY Stella, "Intercultural Adjustment and Friendship Dialectics in International Students: A Qualitative Study", *International Journal of Intercultural Relations*, 37, 2013, ss. 550 – 566.
- JOHNSON Burke, CHRISTENSEN, Larry B. *Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications, 2012.
- KARAOĞLU Fatma, *Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Uyuma Davranışı: TÖMER Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- KAVAK Yüksel, BASKAN Gülsün Atanur, "Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20 (1), 2001, ss. 92–103.
- KESTEN Alper, KIROĞLU Kasım, ELMA Cevat, "Language and Education Problems of International Students in Turkey." *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 2010.
- KENNEDY Antony, *Singaporean Sojourners: Meeting the Demands of Cross-Cultural Transition*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, National University of Singapore, 1999.
- KIMMEL Karen, VOLET Simone, "University Students' Perceptions of and Attitudes Towards Culturally Diverse Group Work: Does Context Matter?" *Journal of Studies in International Education*, 16 (2), 2012, ss. 157–181.
- KIM Young Yun, *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage, 2001.
- KIROĞLU Kasım, KESTEN Alper, ELMA Cevat, "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Sorunları", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 2010, ss. 26-39.
- KLINBERG Otto, "Contact Between Ethnic Groups: A Historical Perspective of Some Aspects of Theory and Research", *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, ed. Bochner Stephan, Oxford: Pergamon, 1982, ss. 45–55.
- KNIGHT Jane, *Internationalization: Elements and Checkpoints. Research Monograph*, 7, Ottawa, Canada. Canadian Bureau for International Education, 1994.
- KLINBERG Otto, HULL Frank W., *At a Foreign University: An International Study of Adaptation and Coping*. New York: Praeger, 1979.
- KONDAKCI Yasar, "Student Mobility Reviewed: Attraction and Satisfaction of International Students in Turkey", *Higher Education*, 62, 2011, ss. 573-592.
- KUMCAĞIZ Hatice, DADASHZADEH Rahim, ALAKUŞ Kamil, "Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ndeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Yaşadıkları Sorunlar", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (2), 2016, ss. 37-50.
- LAZARUS Richard S., FOLKMAN Susan. *Stress, Coping and Appraisal*. New York: Springer, 1984.

- LAZARSELD Paul F., MERTON Robert K., "Friendship as a Social Process: A Substantive and Methodological Analysis", *Freedom and Control in Modern Society*, 3.b., ed. Berger Morroe, New York: Van Nostrand, 1954, ss. 18–66.
- LINDLOF Thomas R., TAYLOR Bryan C., *Qualitative Communication Research Methods*. 3.b. Thousand Oaks, CA: Sage, 2010.
- LYSGAARD Sverre, "Adjustment in a Foreign Society: Norwegian Fulbright Grantees Visiting the United States", *International Social Science Bulletin*, 7, 1955, ss. 45–51.
- MAROTTA Vince, "Georg Simmel, the Stranger and the Sociology of Knowledge," *Journal of Intercultural Studies, Special Issue: The Stranger*, 33 (6), 2012, ss. 675-689.
- MCCARGAR David F., "Teacher and Student Role Expectations: Cross-Cultural Differences and Implications", *The Modern Language Journal*, 77, 1993, ss. 192–207.
- MIVILLE Marie L., *Defining and Measuring Universal Orientation*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Maryland, Collage Park, 1992.
- MIVILLE Marie L. vd., "Appreciating Similarities and Valuing Differences: The Miville-Guzman Universality Diversity Scale." *Journal of Counseling Psychology*, 46, 1999, ss. 291-307.
- NG Ting Kin, WANG Kitty Wan Ching, CHAN Wai, "Acculturation and Cross-Cultural Adaptation: The Moderating role of Social Support." *International Journal of Intercultural Relations*, 59, 2017, ss. 19–30.
- NOWAK Richard, WEILAND Robert, "Culture Shock Coming Undone: Social Selection in the International Student Sojourn", Society for Australasian Social Psychology, Christchurch, New Zealand, 1998.
- OBBERG Kalervo, "Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments", *Practical Anthropology*, 7, 1960, ss. 177–182.
- OTRAR Mustafa vd., "Türkiye’de Öğrenim Gören Türk ve Akraba Topluluk Öğrencilerinin Stres Kaynakları, Başa Çıkma Tarzları ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (2), 2002, ss. 473-506.
- ÖZÇETİN Seçkin, *Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- ÖZKAN Gökhan, ACAR GÜVENDİR Meltem, "Uluslararası Öğrencilerin Yaşam Durumları: Kırklareli Ve Trakya Üniversiteleri Örneği", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 2015, ss.174-190;
- ÖZOĞLU Murat, GÜR Bekir S., ÇOSKUN İpek, *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler*, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2012.
- ÖZOĞLU Murat, GÜR Bekir S., ÇOSKUN İpek, "Factors Influencing International Students' Choice to Study in Turkey and Challenges They Experience in Turkey", *Research in Comparative & International Education*, 10 (2), 2015, ss. 223–237.
- ÖZPİNAR İlknur, AYDOĞAN YENMEZ Arzu, MANDACI ŞAHİN Seher, "Türk Soylu Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri", *International Journal of Education and Social Science*, 8 (27), 2017, ss. 662-679
- PADILLA Amado M., WAGATSUMA Yuria, LINDHOLM Kathryn L., "Acculturation and Personality as Predictors of Stress in Japanese and Japanese-Americans", *Journal of Social Psychology*, 125, 1985, ss. 295–305.
- PAKSOY Mustafa, PAKSOY Sadettin, ÖZÇALICI Mehmet, "Türkiye’de Yüksek Öğrenim Gören Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Sosyal Sorunları: GAP Bölgesi Üniversiteleri Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 2012, ss. 85-94.
- PARK Robert E., "Human Migration and the Marginal Man." *The American Journal of Sociology*, 33 (6), 1928, ss. 881-893.
- PETTIGREW Thomas, "Intergroup Contact Theory", *Annual Review of Psychology*, 49, 1998, ss. 65–85.

- PRUITT France J. "The Adaptation of African Students to American Society", *International Journal of Intercultural Relations*, 21, 1978, ss. 90–118.
- REDMOND Mark, BUNYI, Judith M., "The Relationship of Intercultural Communication Competence with Stress and the Handling of Stress as Reported by International Students", *International Journal of Intercultural Relations*, 17, 1993, ss. 235–254.
- RIENTIES Bart, NOLAN Eimear-Marie, "Understanding Friendship and Learning Networks Of International and Host Students Using Longitudinal Social Network Analysis." *International Journal of Intercultural Relations*, 41, 2014, ss. 165-180.
- ROHRLICH Beulah F., MARTIN Judith N., "Host Country and Re-Entry Adjustment of Student Sojourners", *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 1991, ss. 163–182.
- ROGERS Everett M., BHOWMIK Dilip K., "Homophily–Heterophily: Relational Concepts for Communication Research." *Public Opinion Quarterly*, 34 (4), 1970, ss. 523–538.
- ROGERS Everet M., "Georg Simmel's Concept of the Stranger and Intercultural Communication Research.," *Communication Theory*, 9 (1), 1999, ss. 58-74.
- SAVAŞAN Fatih, YARDIMCIOĞLU Fatih, BEŞEL Furkan, "Yabancı Uyruklu Lisans ve Lisansüstü Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri: Sakarya Üniversitesi Örneği", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12 (1), 2017, ss. 203-254
- SCHNEIDER David, *The Psychology of Stereotyping*. New York: Guilford Press, 2004.
- SCHÜTZ Alfred, "The Stranger: An Essay in Social Psychology." *The American Journal of Sociology*, 49 (6), 1944, ss. 499-507.
- SCHWARTZ Seth vd., "Rethinking the Concept of Acculturation: Implications for Theory and Research", *American Psychologist*, 65, 2010, ss. 237–251.
- SEARLE Wendy, WARD Coleen, "The Prediction of Psychological and Socio-Cultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions", *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 1990, ss. 449–464.
- SEVERIENS Sabine, WOLFF Rick, "A Comparison of Ethnic Minority and Majority Students: Social and Academic Integration, and Quality of Learning", *Studies in Higher Education*, 33 (3), 2008, ss. 253–266.
- SHERIF Muzaffer, "Superordinate Goals in the Reduction of Inter-Group Conflicts", *American Journal of Sociology*, 1958, ss. 349-356.
- SIMMEL Georg, "The Stranger", *The Sociology of Georg Simmel*, çev. Wolff Kurt, New York: Free Press, 1950, ss. 402-408.
- SIU Paul, "The Sojourner." *American Journal of Sociology*, 58 (1), 1952, ss. 34-44.
- SKORIC Marko, KISJUHAS Aleksej, SKORIC Jovana, "Excursus on the Stranger" in the Context of Simmel's Sociology of Space, *Sociológia* 45 (6), 2013, ss. 589-602.
- SLAVIN Robert E., "Cooperative Learning: Applying Contact Theory in Desegregated Schools", *Journal of Social Issues*, 41, 1985, ss. 45–62.
- SLAVIN Robert E., "Cooperative Learning: Engineering Social Psychology in the Classroom", *The Social Psychology of Education: Current Research and Theory*, ed. Feldman Robert S., Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1986, ss. 153–171.
- SOYUTÜRK Mustafa, *Balkan Ülkelerinden Eğitim-Öğretim için Gelen Öğrencilerin (Batı Trakya Örneği) Sosyal Yapıya Uyumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- SPENCER-OATEY Helen, FRANKLIN Peter, *Intercultural Interaction: A Multidisciplinary Approach to Intercultural Communication*. Palgrave Macmillan, 2009.

- STEELE Claude M., *Whistling Vivaldi and Other Clues to How Stereotypes Affect Us*. New York: W.W. Norton & Company, 2010.
- STEELE Claude M. vd., *African-American College Achievement: A Wise Intervention*. Yayınlanmamış metin. Stanford University, 1997.
- STICHWEH Rudolf, "The Stranger - On the Sociology of Indifference." *Thesis eleven*, 51, 1997, ss. 1-16.
- ŞAHİN Münir, DEMİRTAŞ Hasan, "Üniversitelerde Yabancı Uyrıklı Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Milli Eğitim Dergisi*, 204, 2014, ss.88-114.
- SYKES Israel J., EDEN Dov, "Transitional Stress, Social Support and Psychological Strain", *Journal of Occupational Behavior*, 6, 1987, ss. 293–298.
- SWAMI Viren, "Predictors of Socio-Cultural Adjustment Among Sojourning Malaysian Students in Britain", *International Journal of Psychology*, 44 (4), 2009, ss. 266–273.
- TAJFEL Henri, *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press, 1978.
- TAJFEL Henri, *Human Groups and Social Categories*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- TODD Patricia, NESDALE Drew, "Just What Does It Take to Get International and Australian Students to Talk to Each Other?" *Journal of the Australian and New Zealand Student Services Association*, 10, 1997, ss. 4 -115.
- TOWLES-SCHWEN Tamara, FAZIO Russel H., "On the Origins of Racial Attitudes: Correlates of Childhood Experiences", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 2001, ss. 162–175.
- TRIANDIS Harry C., "Theoretical Concepts that are Applicable to the Analysis of Ethnocentrism", *Applied Cross-Cultural Psychology*, ed. Brislin Richard, Newbury Park, CA: Sage, 1990, ss. 34–55.
- UJITANI Eiko, *Intercultural Relational Development Between Australian and Host Japanese Students: A Longitudinal Study of Students' Socio-Emotional experiences and Interpretations*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Australia: Murdoch University, 2006.
- VONTRESS Clemmont E., "Cross-Cultural Counseling: An Existential Approach", *Personnel and Guidance Journal*. 58, 1979, ss. 117-122.
- VONTRESS Clemmont E., "An Existential Approach to Cross-Cultural Counseling", *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 16, 1988, ss. 78-83.
- VONTRESS Clemmont E., "A Personal Retrospective on Cross-Cultural Counseling", *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 24, 1996, ss. 156-166.
- VURAL F.T.Y, ALKAN S., *Büyük Öğrenci Projesinin Değerlendirilmesi (1992–2008)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2009.
- WARD Colleen, BOCHNER Stephan, FURNHAM Adrian, *The Psychology of Culture Shock*, 2.b., London: Routledge, 2001.
- WARD Colleen, CHANG Weining C., "Cultural Fit: A New Perspective on Personality and Sojourner Adjustment", *International Journal of Intercultural Relations*, 21, 1997, ss. 525– 533.
- WARD Colleen, KENNEDY Antony, "Crossing Cultures: The Relationship Between Psychological and Sociocultural Dimensions of Cross-Cultural Adjustment", *Asian Contributions to Cross-Cultural Psychology*, ed. Pandey Janak, Sinha Durganand, Bhawuk Dharm P.S., New Delhi: Sage, 1996, ss. 289–306.
- WARD Colleen, KENNEDY Antony, "Locus of Control, Mood Disturbance and Social Difficulty During Cross-Cultural Transitions", *International Journal of Intercultural Relations*, 16, 1992, ss. 175–194.
- WARD Colleen, KENNEDY Antony, "Psychological and Sociocultural Adjustment During Cross-Cultural Transitions: A Comparison of Secondary Students at Home and Abroad", *International Journal of Psychology*, 28, 1993, ss. 129–147.

WARD Colleen, KENNEDY Antony, "The Measurement of Sociocultural Adaptation", *International Journal of Intercultural Relations*, 23, 1999, ss. 659–677.

WARD Colleen, RANA-DEUBA Arzu, "Home and Host Culture Influences on Sojourner Adjustment", *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 2000, ss. 291–306.

WARD Colleen vd., "The U-Curve on Trial: A Longitudinal Study of Psychological and Sociocultural Adjustment During Cross-Cultural transition", *International Journal of Intercultural Relations*, 22, 1998, ss. 277–291.

WESTWOOD Marvin J., BARKER Michelle, "Academic Achievement and Social Adaptation Among International Students: A Comparison Groups Study of the Peer-Pairing Program", *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 1990, ss. 251–263.

WISEMAN Hadas, "Far Away From Home: The Loneliness Experience of Overseas Students", *Journal of Social and Clinical Psychology*, 16, 1997, ss. 277–298.

WILSON Jessie, *Exploring the Past, Present and Future of Cultural Competency Research: The Revision and Expansion of the Sociocultural Adaptation Construct*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Victoria University of Wellington. 2013

WOOD Thomas E., SHERMAN Malcolm J., "Is Campus Racial Diversity Correlated with Educational Benefits?" *Academic Questions*, 14 (3), 2001, ss. 72–88.

YILDIRAN Canan, ÖZKAN Duygu, BÜYÜKYILMAZ Ozan, "Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Durum Analizi: Karabük Üniversitesi", *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 2016, ss. 20-34.

ZIMMERMAN Stephanie, "Perceptions of Intercultural Communication Competence and International Student Adaptation to an American Campus." *Communication Education*, 44, 1995, ss. 321–335.

Elektronik Kaynakça

Kültür, Türk-Islam Kültürü Nedir? Tanımı, Tarihi (Sosyoloji).

<http://www.filozof.net/Turkce/sosyoloji/826-kultur-nedir-kultur-ne-demektir-kulturun-aciklamasi-anlami-manasi-nedir-tarihte-kultur-kavrami-kulturun-tanimi-tanimlari-kulturun-avrupada-tanimi-turkiyede-tanimi-anlami-kultur-tarihi-turk-kulturu-nedir-turk-kultur-tarihi-osmanlida-kultur-kelimesinin-asli.html>
(30.03.2018)

Map of Countries Where English is an Official Language, 29. Ekim 2015, <http://www.emmc-ima.org/wp-content/uploads/Map-of-countries-where-English-is-an-official-language.pdf> (30.03.2018)

TURAN Can, "Türkiye'nin Büyük Öğrenci Projesi 1992–2012", *Haberler*, 18 Kasım 2017, <https://www.haberler.com/turkiye-mezunlari-buyuk-ogrenci-projesi-nin-25-10256211-haberi/>,
(30.03.2018)

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. *Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu. Öğretim yılı 2016-2017*. Retrieved 23.04.2018 from <https://istatistik.yok.gov.tr/>

EKLER

EK 1: Yabancı uyruklu öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler ile ilgili dilekçe ve görüşme formu

17.03.2017

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Danışmanlığını yürütmekte olduğum Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi 701544001no'lu Eva MREKAJOVA'nın, **SOS 5172 Seminer dersinde** hazırlayacağı tezinin taslağını ve alt yapısını oluşturmak üzere **"Türkiye'de Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Anlatılarında Kültür ve Kimlik"** konusunda bir ön incelemeyi **03-28 Nisan 2017** tarihleri arasında yapması gerekmektedir. Yapılacak çalışmanın, **ULUTÖMER** bünyesindeki yaklaşık 15-20 yabancı uyruklu öğrenci üzerinden yüz yüze **"sohbet tarzı bir görüşme"** ile gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bukapsamda gerçekleştirilmek istenilen **"sohbet tarzı bir görüşme"**nin belirtilen tarihlerde yapılabilmesi için Etik Kurul onayına ihtiyaç bulunmaktadır.

Gereğini bilgileriniz saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Rıza SAM

Sosyoloji Anabilim Dalı

Uygulamalı Sosyoloji Bilim Dalı

EK:

- 1- 701544001no'lu Yüksek Lisans Öğrencisi Eva MREKAJOVA'nın Görüşme Formu

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI: TÜRKİYE'DEKİ YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN ANLATILARINDA KÜLTÜR VE KİMLİK

AÇIKLAMA: Bu çalışmada Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin kişisel ve kültürel faktörlere bağlı olarak uyum süreçleri ele alınmaktadır. Bu süreçte, yabancı uyruklu öğrencilerin uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları kolaylıkların ve engellerin neler olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla **ULUTÖMER** bünyesinde yer alan yabancı uyruklu öğrencilerin kültür ve kimlik özelinde sosyal etkileşime bağlı olarak oluşan uyum ve uyumsuzluklarının neler olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Yapılan çalışmada bir bütün olarak sağlıklı sonuçların alınabilmesi amacı ile yabancı uyruklu öğrencilerin olumlu veya olumsuz anlamda geçirdikleri değişimler, nitel bir araştırma tekniği olan **“sohbet tarzı bir görüşme”** üzerinden müzakere edilmektedir. Yabancı öğrencilerin geldikleri ülkede geçirdikleri sosyal ve kültürel değişimler, bir belge olarak katılımcıların izni ile kayıt altına alınacak ve resmedilecektir. Araştırmadan elde edilecek bulgular, sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Aşağıda yapılacak **“sohbet tarzı görüşmenin”** içerisinde yer alacak konu veya alanların genel bir çerçevesi yer almaktadır. Katılımcıların çalışmamda bana vereceği katkılardan ötürü şimdiden teşekkür ederim.

701544001 Eva MREKAJOVA

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD

Yüksek Lisans Öğrencisi

GÖRÜŞME FORMU:

KATILIMCININ TÜRKİYE'YE GELMEDEN ÖNCEKİ DURUMU HAKKINDA ARAŞTIRILMASI GEREKEN ALANLAR:

Coğrafya (geldiği ülke, şehir, iklim vb.)

Aile (sosyo-ekonomik sınıf, büyük/çocuklu aile, ailedeki ilişkilerin nitelikleri)

Arkadaşlık çevresi

Sosyal statü (eğitim, meslek vb.)

Hareketlilik (ailedeki göç eden mensublar, kentsel/kırsal göç etme, yurduşına önceki seyahatleri)

Din (aktif/pasif, bayramlar)

Dil (ana dili, diğer konuşabilen diller, Türkçe'yi konuşabilmesi)

Cinsiyet (toplum içindeki kadının/erkeğin üstlendiği rol)

Sağlık durumu

Kültürel faaliyetler - sanat, spor, müzik, medya, törenler (katılım, ilgi gösterme); yemek; kıyafetler

Politik faaliyetler (katılım, ilgi gösterme)

Türkiye'yi neden seçtiniz?

Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında ne tür bilgilere sahiptiniz? (dil,din,ekonomik durum, kültür)

Türkiye'de kaldığınız süre içerisindeki beklentileriniz nelerdir? En büyük/küçük endişeleriniz nelerdir?

KATILIMCININ TÜRKİYE'YE GELDİKTEN SONRAKİ DURUMU HAKKINDA ARAŞTIRILMASI GEREKEN ALANLAR;

Kaldıkları yer (*Katılımcı nerede ve kiminle kalıyor?*)

Geldikten sonraki ilk izlenimler/duygular

Kendi ülkeniz ile Türkiye'yi karşılaştırdığınızda, kendi kültürünüze benzeyen ve farklı olan 3 ayrı gözleminiz nelerdir?

Sosyal çevre (arkadaşlar, Türk arkadaşların var olup-olmadığı)

Türkler hakkında neler düşünüyorsunuz? Türkleri nasıl tanımlarsınız?

Dil öğrenme (öğrenme süreci, ULUTÖMER tecrübesi)

Din (özellikle Müslüman olmayan katılımcıların tecrübesi)

Türkler sizin hakkında sizce neler düşünüyor? Türkiye'de bulunduğunuz sürede basmakalıp bir kategoriye sokulma ya da ırkçı davranışlar yaşadınız mı? Eğer böyle bir tecrübe yaşamışsanız bu durum karşısında nasıl hissettiniz? Karşılık verdiniz mi? Olaydan sonra davranışlarınızı değiştirdiniz mi?

Şimdiye kadar davranışlarınızdaki değişiklikleri farkettiler mi? (kıyafetler, eğlence, yemek, özgüven/çekinme vb) Bunlar sizce olumlu/olumsuz mu; geçici/kalıcı mı değişiklikler?

Sağlık durumu ile ilgili değişiklikler

Türkiye'de yaşadığınız tecrübe sizin kendi memleketinize bakışınızı, onun hakkında duygularınızı değiştirdi mi? Ne şekilde?

Türkiye'deki tecrübeniz sizin Türkiye'ye ve Türkler'e bakışınızı/beklentilerinizi değiştirdi mi?Ne şekilde?

Türkiye'de "kendi evinizde" olduğu gibi hissettiğinizi söyleyebilir misiniz?

Gelecekte Türkiye'de kalmayı düşünüyor musunuz? Eğer öyle değilse nerede yaşamak istiyorsunuz?

EK 2: Yabancı uyruklu öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeleri ile ilgili Etik Kurul kararı

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜ
Genel Sekreterlik**

Sayı: 26468960-000/14989

Konu: Eva MREKAJOVA'nın Uygulama İzni

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

İlgi : 22.03.2017 tarihli ve 86162157-302.99/2570 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bahsi geçen Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Evrim Kaya'nın "Türkiye'de Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyolojik Kimlik" konulu tez çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'nca incelenmiş olup, alınan karar ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

in

Prof. Dr.
F
Rektör

Ek :
Karar Örneği (1 Sayfa)

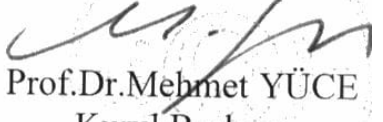
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ
31 Mart 2017

OTURUM SAYISI
2017-06

KARAR NO 10 : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden gelen ve Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Eva MREKAJOVA'nın "*Türkiye'de Uyraklı Öğrencilerin Anlatılarında Kültür ve Kimlik*" konulu tez çalışmasının değerlendirilmesi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Eva MREKAJOVA'nın "*Uyraklı Öğrencilerin Anlatılarında Kültür ve Kimlik*" konulu tez çalışmasının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliğiyle karar kılınmıştır.

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
Kurul Başkanı

EK 3: Tezin ön incelemesine dayalı fotoğraf sergi posteri ve enstalasyonu

Yer: Prof.Dr.Mete Cengiz Kültür Merkezi

Uludağ Üniversitesi

Tarih: 08.12.-15.12. 2017

Yazar ve fotoğrafçı: Eva Mrekajova

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Sosyoloji Bölümü

MISAFIRLER

Bazen bir yabancı karşısında hepimiz kim olduğumuz sorusuyla karşı karşıya kalırız. Uyrak, din, ırk veya sosyal statüler gibi etiketler her zaman var olmuştur. Ancak bu etiketleri ne derece temsil edebiliriz? Çoğu zaman bu etiketlerden daha fazlayız. Hepimizin benzersiz bir hikâyesi var. Ve günümüzde karşı karşıya olduğumuz belki de en büyük tehdit, bu hikâyeyi öğrenmeye, yani yabancıyı tanımaya gösterilen bir direncin olmasıdır.

Mevcut fotoğraf projesi Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme yönelimlerinin ve dostluk ağları araştırmalarının bir parçasıdır. Projeye katılan tüm öğrencilerin geçmişleri, yurtdışında eğitim görme kararları ve Türkiye'ye uluslararası öğrenci olarak geldikten sonraki ilk izlenimleri ve tecrübeleri hakkında görüşülmüştür. Katılımda bulunan öğrencilerden de kimliğini temsil eden kişisel eşyalarının getirilmesi istenmiştir.

Sergi instalasyonu

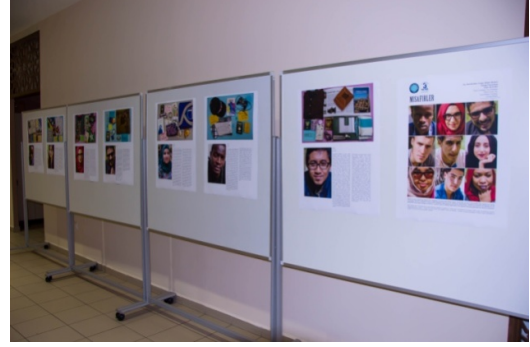
Şekil 1

Şekil 2

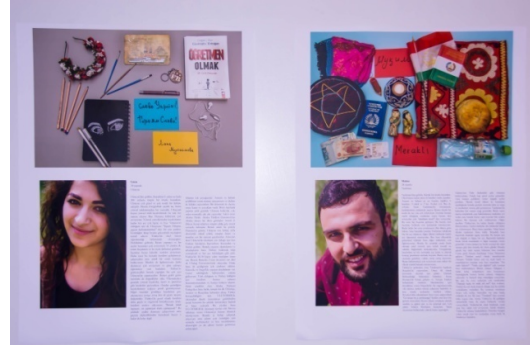
Şekil 3

Şekil 4

Şekil 5

Şekil 6

EK 4: Takip görüşme formu

Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin kültürleşme yönelimlerinin ve Türk öğrencilerle etkileşim düzeyinin değerlendirilmesi

AÇIKLAMA: Bu çalışmada, Türkiye'deki yabancı uyruklu ve yerli öğrenciler arasındaki genel etkileşim ve arkadaşlıklar ele alınmıştır. Bu süreçte, Türk öğrencilerle anket, yabancı uyruklu öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilecek bulgular, sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Bu çalışmamda bana vereceği katkılardan ötürü tüm katılımcılara şimdiden teşekkür ederim.

701544001 Eva MREKAJOVA, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD

2017 Nisan-Mayıs aylarında ÜLUTOMER'de gerçekleştirilengörüşmeye katılan öğrencinin ismi:

.....

Cinsiyet: Erkek Kadın Yaş:..... Memleket:.....

Türkiye'de katıldığı program: Lisans Yüksek lisans Doktora

Üniversite/Bölüm.....

Günde yaklaşık kaç saat ders çalışmakta 0-2 3-4 4'ten fazla sadece sınav döneminde ders yoğun bir şekilde çalışıyor

Burs durumu Evet, bursu kazanmış (bursun adı)..... Hayır, bursuz

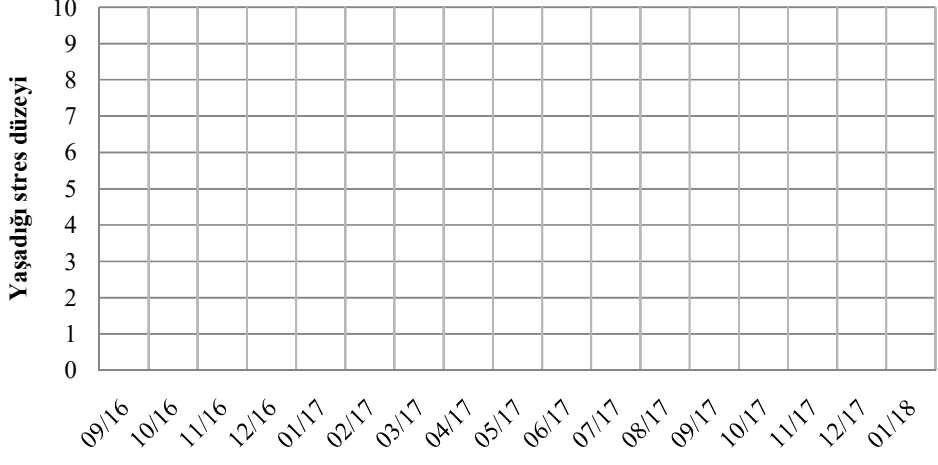
Türkiye'de konaklama durumu Yurt Ev

Sınıfında yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı (tahminen)

Sınıfındaki diğer yabancı uyruklu öğrencilerin geldikleri ülkeler :

Not ortalaması :

BİRİNCİ BÖLÜM (Giriş)	
1	Eğitim amacıyla Türkiye'ye gelmesinin ana nedeni nedir? ☐ Türkiye'de yaşamak/okumak onun hayâliymiş ☐ Yurtdışında okumak istemiş (ülke o kadar önemli değildi) ☐ Burs fırsatı ☐ İsteddiği programın bulunması ☐ Arkadaşının önerisi ☐ Türkiye'de yaşayan ailesinin önerisi ☐ Finansal anlamda karşılanabilirlik ☐ Benzer kültür ve/ve ya din ☐ Diğer nedenler
2	Türk kültürü ve Türkçe ile ilgilenmesinin değerlendirilmesi HİÇ İLGİSİ YOK 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 ANA İLGİLERİNDEN BİRİDİR Açıklama.....
3	Türkiye'de kalma sürecinden memnuniyet durumu: HİÇ MEMNUN DEĞİL 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 10 SON DERECE MEMNUN Açıklama.....
4	Türkiye'de okuduğu program'dan memnuniyet durumu: HİÇ MEMNUN DEĞİL 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 SON DERECE MEMNUN Açıklama.....

5	Bursu kazandıysa , kazandığı burs programı çapında gösterilen özen ve verilen destekten memnuniyet durumu: HİÇ MEMNUN DEĞİL 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 SON DERECE MEMNUN Açıklama.....						
6	Şimdiki konaklama durumundan memnuniyet durumu: HİÇ MEMNUN DEĞİL 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 SON DERECE MEMNUN Açıklama.....						
5	Türkiye'de kalma süresine ilişkin olan stres düzeyinin grafiği: Uyum eğrisi <p style="text-align: center;">Türkiye'de kalmanın süresi</p>						
6	Türkiye'de kaldığı süresinde en fazla stres veren deneyimleri: 1..... Ne zaman?..... 2..... Ne zaman?..... 3..... Ne zaman?..... .						
7	Türkiye'de yaşadığı stresle öğrenciye baş etmekte yardım eden ve güç veren etkenler: 1..... 2..... 3.....						
8	Türk arkadaşlarıyla etkileşiminin betimlemesi (3-5 kelime) Okulda ya da derste iken hissettiklerinin betimlemesi (3-5 kelime) Okul dışındaki duygularının tanımlaması (3-5 kelime)						
İKİNCİ BÖLÜM (Sosyo-kültürel Uyum)							
Vereceği cevaplar numaralandırılmıştır, Türkiye'deki hayatına bakınca aşağıdaki alanlarda ne ölçüde yetenekli olduğunu düşünmektedir:		Gereken yeteneğe sahip olmayan					Uzman
1	Türkiye'de yeni ilişkiler kurabilmesi ve sürdürülebilmesi	1	2	3	4	5	
2	Akademik / iş sorumluluklarını etkili bir şekilde yönetebilmesi	1	2	3	4	5	
3	Sosyal etkinliklerde etkileşim kurabilmesi	1	2	3	4	5	
4	Önceki hobilerini ve ilgilerini sürdürmesi	1	2	3	4	5	
5	Yurttaki / evdeki gürültüye ve yaşam koşullarına uyum	1	2	3	4	5	

	sağlaması					
6	Başkalarının hareketlerini ve yüz ifadelerini anlayabilmesi, doğru yorumlayabilmesi ve doğru tepki göstermesi	1	2	3	4	5
7	Diğer öğrenciler / öğretmenlerle birlikte etkili bir şekilde çalışma / işbirliği yapması	1	2	3	4	5
8	Hedeflerini gerçekleştirebilmek için gerektiren hizmetlere ve desteğe ulaşabilmesi	1	2	3	4	5
9	Yerel nüfus yoğunluğuna ve kentin altyapısına uyum sağlaması	1	2	3	4	5
10	Türkçe anlayabilmesi ve konuşabilmesi	1	2	3	4	5
11	Konuşmasını ortama göre (resmi, arkadaş ortamı vb.) ayarlayabilmesi	1	2	3	4	5
12	Daha başarılı olabilmek için diğer öğrencilerden / öğretmenlerinden geribildirim alması	1	2	3	4	5
13	Diğer kişilerin duygularının doğru bir şekilde yorumlayabilmesi ve doğru bir tepkinin vermesi	1	2	3	4	5
14	Sosyal faaliyetlere katılması durumu (ör. Sosyal etkinlikler, Gönüllülük, Üniversitede düzenlenen etkinlikler).	1	2	3	4	5
15	Sorunlarını etkili bir şekilde çözebilmesi	1	2	3	4	5
16	Karşı cinsten kişilerle uygun etkileşim kurabilmesi	1	2	3	4	5
17	Akademik ortamda kendini uygun bir şekilde ifade edebilmesi	1	2	3	4	5
18	Yerel bürokrasi ile başa çıkabilmesi	1	2	3	4	5
19	Yerel hayat temposuna ayak uydurabilmesi	1	2	3	4	5
20	Türkçe okuyabilmesi ve yazabilmesi.	1	2	3	4	5
21	Davranışlarının sosyal normlara, kurallara, inançlara ve geleneklere göre değiştirilebilmesi	1	2	3	4	5
Türkiye'ye alışma konusunda onun için en zor şeyler neler olmuştur?						
Türkiye'deki yaşamında neleri seviyor?						
Türkiye'deki sosyal hayatından memnun mudur? ☐Evet ☐Hayır						
Kendi evinde gibi hissediyor mu? ☐Evet ☐Hayır						
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Kültürlerarası arkadaşlıklar)						
1	<p>Türkiye'deki EN İYİ, EN YAKIN üç arkadaşı:</p> <p>1. Arkadaşının ismi.....Memleketi..... Nasıl/Nerede tanışmışlar?..... Ne sıklıkla görüşüyorlar? ☐her gün ☐haftada birkaç kere ☐ayda birkaç kere ☐önemli bir şey olduğu zaman Beraberken hangi dilde konuşuyorlar ? ☐ana dilim ☐Türkçe ☐Diğer.....</p> <p>2. Arkadaşının ismi.....Memleketi..... Nasıl/Nerede tanışmışlar?..... Ne sıklıkla görüşüyorlar? ☐her gün ☐haftada birkaç kere ☐ayda birkaç kere ☐önemli bir şey olduğu zaman Beraberken hangi dilde konuşuyorlar ? ☐ana dilim ☐Türkçe ☐Diğer.....</p> <p>3. Arkadaşının ismi.....Memleketi..... Nasıl/Nerede tanışmışlar?..... Ne sıklıkla görüşüyorlar? ☐her gün ☐haftada birkaç kere ☐ayda birkaç kere ☐önemli bir şey olduğu zaman Beraberken hangi dilde konuşuyorlar ? ☐ana dilim ☐Türkçe ☐Diğer.....</p>					
2	<p>Yukarıdaki listede TÜRK olmazsa, Türklerle arkadaşlıklarının durumunun değerlendirilmesi:</p> <p>☐ Türk arkadaşı yok</p> <p>☐ Boş zamanı çok fazla beraber geçirmemelerine rağmen birkaç Türk arkadaşı var;</p>					

<p>Nerede tanışmışlar.....</p> <p>☐ Boş zamanları onunla beraber geçiren birkaç Türk arkadaşı var;</p> <p>Nerede tanışmışlar</p> <p>Beraber yaptıkları aktivitelerden örneği.....</p> <p>Türk arkadaşlarına yakınlık hissediyor mu?.....</p>					
3	Aşağıdaki aktivitelere ne sıklıkta TÜRK arkadaşlarını çağırıyor?	Daima	Ara sıra	Nadiren	Asla
	<i>Akademik konularda yardım istemek</i>				
	<i>Yabancı dil konusunda yardım istemek</i>				
	<i>Karşı cinsten biriyle dışarıya çıkmak (sevgili olarak)</i>				
	<i>Kişisel bir sorunu çözmek</i>				
	<i>Alışveriş yapmak</i>				
	<i>Sinemaya gitmek</i>				
	<i>Parti yapmak/Partiye gitmek</i>				
	<i>Camiye gitmek</i>				
	<i>Kahve/Çay içmek</i>				
	<i>Doktora gitmek</i>				
	<i>Gezmeye gitmek</i>				
	<i>Eve davet etmek</i>				
4	Türklerle yeterince etkileşim içinde olduğunu düşünüyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır				
	Türklerle daha fazla etkileşim içinde olmak ister mi? ☐ Evet ☐ Hayır				
	Karşılıklı etkileşimi zorlaştıran sebepler:				
	Ondan kaynaklanan engeller:				
				
	Türk öğrencilerden kaynaklanan engeller:				
				
<p>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM</p> <p><i>(Kültürleşme Yönelimleri)</i></p>					
<p>1. Aşağıdaki açıklamalardan en fazla hangisine katılıyor?</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler kültürlerini sürdürürse veya Türk kültürünü benimserlerse hiç fark etmez; çünkü her kişi kendi seçtiği kültüre uyum sağlayabilir.</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler hem kendi kültürlerini sürdürmeli hem de Türk kültürünü benimsemelidir.</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk kültürünü benimsemek için kendi kültürlerinden vazgeçmelidirler.</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk öğrencileri ve kültürünü etkilemedikçe kendi kültürünü sürdürebilirler.</p> <p>☐ Türk öğrencilerin uluslararası öğrencilerden veya onların kültürlerinden kazanacak bir şeyi yoktur.</p> <p>Açıklama</p>					
<p>2. Aşağıdaki açıklamalardan hangisine daha fazla katılıyor?</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler için Türk eğitim sistemine giriş koşullarının farklı eğitim sistemlerini dikkate alınarak ayarlanması gerekmektedir.</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk eğitim sistemine girmek için Türk öğrencilerle aynı şartları taşımalıdır.</p> <p>Açıklama</p>					
<p>3. Aşağıdaki açıklamalardan hangisine daha fazla katılıyor?</p> <p>☐ Yabancı uyruklu öğrenciler Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlarda ağırlandırlar.</p> <p>☐ Uluslararası öğrenciler Türk öğrencilerden ayrı olarak ağırlandırlar.</p> <p>Açıklama</p>					
<p>BEŞİNCİ BÖLÜM</p> <p><i>(Türk öğrencilerle etkileşim)</i></p>					
<p>1. Kendi kültürünün iyi bir temsili olduğunu düşünüyor mu yani kendi kültüründe ondan beklenen yaşam tarzına göre yaşamakta mı?</p> <p>☐ Evet, kendi kültürüne göre yaşamı sürdürmekte ☐ Hayır, bazı yönlerine katılmıyor</p>					

Açıklama
2. Türk öğrencilerle karşılaştığımda kendini farklı görüyor mu? ☐ Evet, kendini çok farklı görüyor ☐ Bazı konularda kendini farklı görüyor ☐ Hayır, çok farklı değil Açıklama
3. Türk öğrencilerin onun ülkesinden gelenlere karşı basmakalıp inançlara sahip olduklarını düşünüyor mu? ☐ Evet, basmakalıp inançlara sahipler ☐ Belki, ama kişisel tecrübesi yok ☐ Hayır, bunu zannetmiyor Açıklama
4. Türk öğrencilerin onun kültürü ve memleketindeki yaşam tarzı hakkında öğrenmeleri konusunda gerçekten istekli olduklarını düşünüyor mu? ☐ Evet, istekli olduklarına inanıyor ☐ Bazılar gerçekten isteklidirler ☐ Hayır, bunu zannetmiyor Açıklama
5. Türk öğrencilerin kültürlerarası duyarlılığı ve diğer kültürlerle karşı anlayışlarının yeterli olduğunu düşünüyor mu? ☐ Evet, hoşgörülü ve anlayışlıdır ☐ Bazılar sadece ☐ Hayır, düşünmüyor Açıklama
6. Türk öğrencilerin, Türkiye'de çektiği zorluklarını anlayabilme kapasitesine sahip olduklarını düşünüyor mu? ☐ Evet ☐ Bazıları anlıyor ☐ Hayır, anlayamaz Açıklama
7. Kişisel gelişim konusunda, Türk öğrencilerin farklı kültürleri bilmelerine ve öğrenmelerine özen verdiklerini düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Bazılarının ☐ Hayır, düşünmüyorum Açıklama
8. Türk öğrencilerin çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılmakla ilgilendiklerini düşünüyor mu? ☐ Evet ☐ Bazıları ilgileniyor ☐ Hayır, düşünmüyorum Açıklama
9. Sizin, Türk kültürü ve Türk yaşam tarzını öğrenmeniz konusunda gerçekten istekli olduğunuzu düşünüyor musunuz ? ☐ Evet ☐ Tamamen değil ☐ Hayır, bununla ilgilenmiyorum Açıklama
10. Türklerle etkileşimde bulunması sayesinde öğrendiği herhangi olumlu bir şey ya da beceri var mıdır? ☐ Var ☐ Belki var ☐ Yok Örneği:
11. Türklerin onu rahatsız eden ya da sinirlendiren her hangi bir davranışı ya da davranışları var mıdır? ☐ Evet ☐ Belki var ☐ Hayır Örneği:
12. Aşağıdaki açıklamalardan ona göre hangisi geçerlidir: ☐ Türk öğrenciler tarafından yabancı uyruklu öğrencilerin dışlandıklarını düşünüyorum, çünkü (nedenlerinizi belirtiniz)..... ☐ Kendini bilerek Türk öğrencilerden ayırıyor, çünkü (nedenlerinizi belirtiniz)..... ☐ Hiç birine katılmıyor

ALTINCI BÖLÜM (Akademik Uyum)	
1	<p>Öğretmenleriyle ve sınıf arkadaşlarıyla genellikle hangi dilde iletişim kuruyor? ☐ Türkçe ☐ Diğer</p> <p>YABANCI DİL DERSİNİZ DIŞINDA Türkçe'den başka bir dilde dersleri görüyor mu? ☐ Evet (hangisi)..... ☐ Hayır</p> <p>Öğretmenleriona sınavlarında / ödevlerinde veya sunumlarında Türkçe'den başka bir dili kullanmaya izni veriyorlar mı? ☐ Evet (hangi dil?)..... ☐ Hayır</p>
2	<p>Türkçe seviyesi nasıldır? Konuşma ☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Ne iyi ne kötü ☐ Kötü ☐ Çok kötü Yazma ☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Ne iyi ne kötü ☐ Kötü ☐ Çok kötü Dinleme (Anlama) ☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Ne iyi ne kötü ☐ Kötü ☐ Çok kötü Derslerini anlamak için ve derslerine katılmak için Türkçesi yeterli midir? ☐ Evet, yeterlidir ☐ Hayır, yeterli değildir Yeterli olmadığının ana nedeni:.....</p>
3	<p>Türk eğitim sistemine alışmakta zorluk çektiğini düşünüyor mu? ☐ Evet, zorluk çekiyor ☐ Hayır, zorluk çekmiyor Açıklama:</p>
4	<p>Derslerine aktif bir şekilde (sorular sorarak ve cevaplar vererek) katılıyor mu? ☐ Evet, katılıyor ☐ Hayır, katılmıyor Açıklama:</p>
5	<p>Ders programının dışında üniversitedeki diğer etkinliklerine katılıyor mu (ör. öğrenci toplulukları, konferanslar, konuşmalar vb.)? ☐ Evet, katılıyor ☐ Hayır, katılmıyor Açıklama ve örneği:</p>
6	<p>Hocaları yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında kültürlerarası ilişkilerin teşvik etmeye çalışıyor mu? ☐ Evet ☐ Bazılar yapıyor ☐ Hayır, bu gibi çaba yok Hocaların tarafından yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında kültürlerarası ilişkilerin teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyor mu? ☐ Evet, düşünüyor ☐ Hayır, düşünmüyor Açıklama:</p>
7	<p>SİNİFTAKİ Türk öğrencilerle ilişkilerin betimlemesi:</p>
8	<p>Üniversitede yabancı uyruklu öğrenciler için eğitimlerin farklı aşamalarında yeterli kadar desteğin olduğunu düşünüyorum mu? ☐ Evet ☐ Hayır Açıklama ve örneği:</p>
9	<p>Üniversitedeki duyguları genel olarak değerlendirecek olursa, çoğu zaman ☐ rahat ve özgüvenli hissediyor ☐ rahatsız olduğunu ve utanç duyduğunu hissediyor Açıklama</p>
EK YORUMLARINIZ	
<p>Genel olarak Türk öğrencilerinin yabancı uyruklu öğrencilere karşı davranışları hakkında ne düşünüyor?</p> <p>Genel olarak Hocaların ve üniversitede çalışanların yabancı uyruklu öğrencilere karşı davranışları hakkında ne düşünüyor?</p> <p>Bursa Uludağ Üniversitesi ona göre bu konuda ne yapmalı ne değiştirmelidir?</p> <p>Türk öğrenciler ve yabancı uyruklu öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmak için hangi aktiviteleri önerirsiniz?</p>	

EK 5: Türk öğrencilerle gerçekleştirilen anketler ile ilgili dilekçe ve sorular

07.12.2017

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yüksek lisans "**Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin akültürasyon yönelimlerinin ve arkadaşlık ağlarının değerlendirilmesi**" adlı araştırmada iki boyutlu akültürasyon kavramından (yani iki veya daha fazla kültür arasındaki temastan kaynaklanan kültürel ve psikolojik değişimler) yola çıkarak Türk öğrencilerin perspektifini katabilmek için "**Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığı ve yabancı uyruklu öğrencilere karşı tutumlarının değerlendirilmesi**" konusunda bir anketin **Aralık 2017- Ocak 2018** tarihleri arasında yapması gerekmektedir. Yapılacak veri toplamasının, **Bursa Uludağ Üniversitesi** bünyesindeki **100'den fazla** Türk öğrenci üzerinden kağıda yazdırılmış ve online olarak dağıtılacak anket formu ile gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilmek istenilen **anketin** belirtilen tarihlerde yapılabilmesi için Etik Kurul onayına ihtiyaç duyulmaktadır.

Gereğini bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

Eva MREKAJOVA
Sosyoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans öğrencisi
701544001
mrekajova1@gmail.com

EK:

- 1- Anket formu
- 2- Online anket aşağıdaki linkte bulunmaktadır
- 3- https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScK8jphdsTpaG6ZIj_MgPNHC1xEcdzmFqbEh1sr2VXjEPLNqg/viewform

Türk öğrencilerin kültürlerarası farkındalığı ve yabancı uyruklu öğrencilere karşı tutumlarının değerlendirilmesi

Bu ankete sadece **Bursa Uludağ Üniversitesi'nde okuyan Türk öğrencilerin** katılmalarını rica ederiz.

AÇIKLAMA: Bu çalışmada, Türkiye'deki yabancı uyruklu ve yerli öğrenciler arasındaki genel etkileşim ve arkadaşlıklar ele alınmaktadır. Bu süreçte, hem Türk öğrencilerle anket hem de yabancı uyruklu öğrencilerle görüşmeler planlanmıştır. Elinizdeki olan anket anonimdir. Araştırmadan elde edilecek bulgular, sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Katılımcıların çalışmamda bana vereceği katkılardan ötürü şimdiden teşekkür ederim.

Eva MREKAJOVA, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD

Cinsiyetiniz: Erkek Kadın **Yaşınız:**.....

Fakülteniz Tıp Fakültesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mühendislik Fakültesi Veterinerlik Fakültesi Ziraat Fakültesi Eğitim Fakültesi İlahiyat Fakültesi Fen-Edebiyat Fakültesi Hukuk Fakültesi Güzel Sanatlar Fakültesi İnegöl İşletme Fakültesi Mimarlık Fakültesi Spor Bilimleri Fakültesi Sağlık Bilimleri Fakültesi; **Sınıfınız:**.....

İyi seviyede herhangi bir yabancı dil konuşabilir misiniz? Hayır Evet **Evet ise, konuştuğunuz dili ve seviyesini yazınız:?** Dil...../Seviyesi.....

Günde yaklaşık kaç saat ders çalışıyorsunuz?

0-2 3-4 4'ten fazla sadece sınav döneminde ders yoğun bir şekilde çalışıyorum

Sınıfınızda yabancı uyruklu öğrenciler var mı? Evet Hayır

Evet ise, sayısı ne kadar? (tahminen).....

BİRİNCİ BÖLÜM (Kültürlerarası farkındalığı)						
Aşağıda verilen ölçekte "1" Kesinlikle katılmıyorum, "2" Katılmıyorum, "3" Kararsızım, "4" Katılıyorum ve "5" Kesinlikle katılıyorum karşılık gelmektedir. Aşağıdaki açıklamalara ne ölçüde katıldığınızı en iyi temsil eden rakamı işaretleyiniz.						
1	Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışmayı amaçlayan bir organizasyona katılmak isterim.	1	2	3	4	5
2	Sıkça yabancı müzik dinliyorum.	1	2	3	4	5
3	Dünyadaki farklı kültürleri öğrenmekle ilgileniyorum.	1	2	3	4	5
4	Farklı ülkelerden gelen insanlarla tanışabileceğim etkinliklere katılıyorum.	1	2	3	4	5
5	Birden fazla dil konuşabilen insanlarla tanışmak isterim.	1	2	3	4	5
6	Diğer ülkelerden gelen arkadaşlarım var.	1	2	3	4	5
7	Kültürlerdeki farklılıklar üzerine düzenlenen bir eğitime katılmak isterim.	1	2	3	4	5
8	Farklı kültürlerden gelen insanlar bana başka yerlerde pek öğrenemeyeceğim şeyleri öğretebilir.	1	2	3	4	5
9	Bir kişiyle tanıştımda, benden nasıl farklı olduğunu ve benimle olan benzerliklerini öğrenmek isterim.	1	2	3	4	5
10	Başkalarının farklı deneyimlerini bilmek benim sorunlarımı daha iyi anlamam konusunda yardımcı olur.	1	2	3	4	5
11	Başkalarının bakış açısına karşı anlayış göstermek gerektiğine büyük önem veriyorum.	1	2	3	4	5
12	Arkadaşımın bir çok konuda bana katılması çok önemlidir.	1	2	3	4	5
13	Farklı kültürlerden gelen insanlarla ortak şeyleri bulmak zordur.	1	2	3	4	5
14	Kendimi diğer kültürlerden gelen insanların yerine koymak bana çok zor gelir.	1	2	3	4	5
15	Farklı bir kültürden biriyle tanışmak benim için genelde rahatsız edici bir deneyimdir.	1	2	3	4	5
16	Sadece benimle aynı dine mensup olan insanların yanında kendimi rahat hissediyorum.	1	2	3	4	5
17	Farklı uyruklu olan kişiye karşı yakınlık hissetmek bana zor gelir.	1	2	3	4	5
18	Farklı ülkelerden gelen insanlardan rahatsız oluyorum.	1	2	3	4	5
İKİNCİ BÖLÜM (Çokkültürlü arkadaşlıklar)						
1	Yabancı uyruklu insanlarla yeterince etkileşim içinde olduğunuzu düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır Yabancı uyruklu insanlarla daha fazla etkileşim içinde olmak ister misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır Karşılıklı etkileşimi zorlaştıran birkaç sebebe isim verebilir misiniz? SİZDEN kaynaklanan engeller:					

	Yabancı uyruklu kişilerden kaynaklanan engeller:				
2	Arkadaşlarınız arasında kaç yabancı uyruklu kişi var? ☐ Yabancı uyruklu arkadaşım yok* ☐ 1-2 ☐ 3-5 ☐ 5-10 ☐ 10'dan fazla *Yabancı uyruklu arkadaşınız yoksa sonraki bölüm ile devam ediniz				
3	Sizin yabancı uyruklu arkadaşlarınızın çoğuyla nasıl/nerede tanıştınız? (BİR DEN FAZLA seçenek seçilebilir) ☐ Üniversitede ☐ İnternette ☐ Seyahat ederken ☐ Ailemde var ☐ Kaldığım yurttta/evde ☐ Diğer.....				
4	Yabancı uyruklu arkadaşlarınız aşağıdaki kategorilerden genellikle hangisine aittir? (BİRİNİ seçiniz) ☐ Dost (mümkünse boş vakitlerimizin çoğunu birlikte geçiriyoruz) ☐ İyi arkadaş (düzenli olarak görüşüyoruz) ☐ Arkadaş (ara sıra konuşuyoruz) ☐ İsmen veya süreten tanıdık (rastgeldiğimizde selamlaşıyoruz) "Dost" kategorisini seçtiyseniz, dostluğunuzun ana neden(ler)i belirtiniz:				
5	Aşağıdaki aktivitelere ne sıklıkta yabancı uyruklu arkadaşlarımızı çağırıyorsunuz?	Daima	Ara sıra	Nadiren	Asla
	<i>Akademik konularda yardım istemek</i>				
	<i>Yabancı dil konusunda yardım istemek</i>				
	<i>Karşı cinsten biriyle dışarıya çıkmak (sevgililer olarak)</i>				
	<i>Kişisel bir sorunu çözmek</i>				
	<i>Alışveriş yapmak</i>				
	<i>Sinemaya gitmek</i>				
	<i>Parti yapmak/Partiye gitmek</i>				
	<i>Camiye gitmek</i>				
	<i>Kahve/Çay içmek</i>				
	<i>Doktora gitmek</i>				
	<i>Gezmeye gitmek</i>				
	<i>Eve davet etmek</i>				
	Varsa, diğer aktivitelerinizin örneğini veriniz:				
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Tercih edilmiş kültürleşme yönelimleri)					
1	Aşağıdaki açıklamalardan en fazla hangisine katılıyorsunuz? (BİR TANESİNİ seçiniz) ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler kültürlerini sürdürürse veya Türk kültürünü benimserse hiç fark etmez; çünkü her kişi kendi seçtiği kültüre uyum sağlayabilmektedir. ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler hem kendi kültürlerini sürdürmeli hem de Türk kültürünü benimsemelidir. ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk kültürünü benimseme uğruna kendi kültürlerinden vazgeçmelidirler. ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, ancak Türk öğrencilerini ve kültürünü etkilemedikçe kendi kültürünü sürdürebilirler. ☐ Türk öğrencilerin uluslararası öğrencilerden veya onların kültürlerinden kazanacak bir şeyi yoktur. Cevabınızı açıklayınız:				
2	Aşağıdaki açıklamalardan hangisine daha fazla katılıyorsunuz? (BİR TANESİNİ seçiniz) ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler için Türk eğitim sistemine giriş koşullarının farklı eğitim sistemlerini dikkate alarak ayarlanması gerekmektedir. ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk eğitim sistemine girmek için Türk öğrencilerle aynı şartları taşımalıdır. Cevabınızı açıklayınız:				
3	Aşağıdaki açıklamalardan en fazla hangisine katılıyor musunuz? (BİR TANESİNİ seçiniz) ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlarda ağırlandırılmalıdır. ☐ Yabancı uyruklu öğrenciler Türk öğrencilerle birlikte aynı yurtlarda ağırlandırılmalıdır. Ancak öğrencilerin yaş ve bölümü göz önünde bulundurulmalıdır. ☐ Uluslararası öğrenciler Türk öğrencilerden ayrı olarak ağırlandırılmalıdır. Cevabınızı açıklayınız:				

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşim)	
1	Yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşiminizi 1-5 isim ya da sıfat kullanarak betimleyiniz: (yani yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşime girme motivasyonlarınızı, etkileşimde olurken duygularınızı ve ilişkilerinizi düşünerek aklınıza gelen ilk 1-5 kelime yazınız)
2	Yabancı uyruklu öğrencileri kendinizden farklı görüyor musunuz? ☐ Evet, onlar çok farklıdır ☐ Bazı konularda çok farklıdır ☐ Hayır, çok farklı değiller Açıklayınız:
3	Bazı yabancı uyruklu öğrencilere karşı basmakalıp inançlara sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Belki ☐ Hayır Açıklayınız (örneğini veriniz):
4	Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlerini ve memleketlerindeki yaşam tarzını öğrenmeniz konusunda istekli olduğunuzu düşünüyor musunuz ? ☐ Evet, çok istekliyim ☐ Bazı kültürler hakkında bilgiye sahip olmak istiyorum ☐ Hayır, bunlar ilgimi çekmiyor Açıklayınız:
5	Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de çektikleri zorlukları anlayabilme kapasitesine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Bazen ☐ Hayır, anlayamam Açıklayınız:
6	Yabancı uyruklu öğrencilerin sizi rahatsız eden ya da sinirlendiren herhangi bir davranış ya da davranışları var mıdır? ☐ Var ☐ Emin değilim ☐ Yok Evet ise, örneğini veriniz:.....
7	Yabancı uyruklu öğrencilerle etkileşimde olduğunuzda öğrendiğiniz herhangi bir şey, yeni bir beceri ya da düşünme tarzınızda farklılık gösteren değişiklikler oldu mu? ☐ Evet ☐ Emin değilim ☐ Hayır olmadı Evet ise, örneğini veriniz:.....
8	Aşağıdaki açıklamalardan size göre doğru olanı seçiniz: ☐ Bazı yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandıklarını düşünüyorum, çünkü (nedenlerinizi belirtiniz)..... ☐ Bazı yabancı uyruklu öğrenciler kendilerini Türk öğrencilerden ayırmakta, çünkü (nedenlerinizi belirtiniz)..... ☐ Hiç birine katılmıyorum, çünkü (nedenlerinizi belirtiniz).....
(Üniversite eğitimin uluslararasılaştırılması)	
9	Üniversitedeyken yabancı uyruklu öğrencilerle ve farklı kültürlerle tanışmak sizin için ne ölçüde önemlidir? (size uygun rakamı daire içine alın): HİÇ ÖNEMLİ DEĞİL 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 SON DERECE ÖNEMLİDİR
10	Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki yükseköğretim kalitesine katkıda bulduklarını düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Bilmiyorum ☐ Hayır Açıklayınız:
11	Hocalarınız yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında kültürlerarası ilişkilerin teşvik etmeye çalışıyor mu? ☐ Evet ☐ Bazılar yapıyor ☐ Hayır, bu gibi çaba yok Evet ise, örneğini veriniz: Hocalarınız tarafından yabancı uyruklu ve Türk öğrenciler arasında kültürlerarası ilişkilerin teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? ☐ Evet, düşünüyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Hayır, düşünmüyorum Açıklayınız:
12	Yabancı uyruklu öğrencilerle kaynaşmak için Bursa Uludağ Üniversitesinde istediğiniz kadar fırsat buluyor musunuz? ☐ Hayır ☐ Evet Evet ise, örneğini veriniz:

Katılımınız ve tüm yorumlarınız için teşekkür ederiz.

. EK 6: Türk öğrencilerle gerçekleştirilen anketler ile ilgili Etik Kurul karar

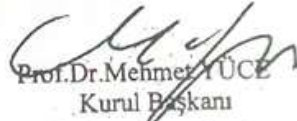
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ
29 Aralık 2017

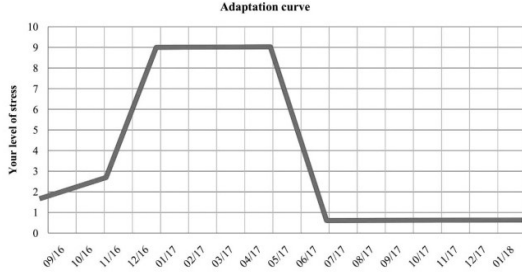
OTURUM SAYISI
2017-17

KARAR NO 14 : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Eva MREKAJOVA'nın "Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akültürasyon Yönelimlerinin ve Arkadaşlık Ağlarının Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının değerlendirilmesine geçildi.

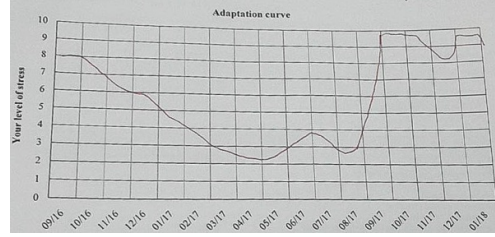
Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Eva MREKAJOVA'nın "Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akültürasyon Yönelimlerinin ve Arkadaşlık Ağlarının Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçөгüne ilişkin sorumluluğu başvuruçuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliğı ile karar verildi.

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
Kurul Başkanı

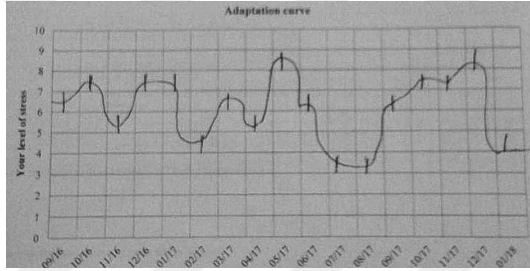
EK 7: Görüşülen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin tarafından çizildikleri uyum eğrisi

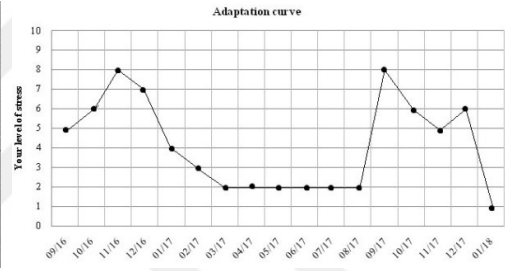
Şekil 1 Mario (Endonezya)

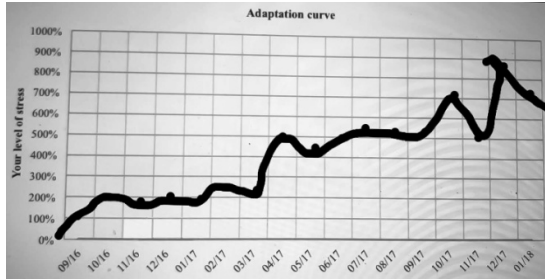
Şekil 2 Naida (Bosna -Hersek)

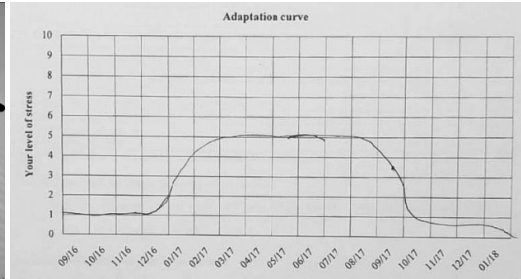
Şekil 3 Jorge (Guatemala)

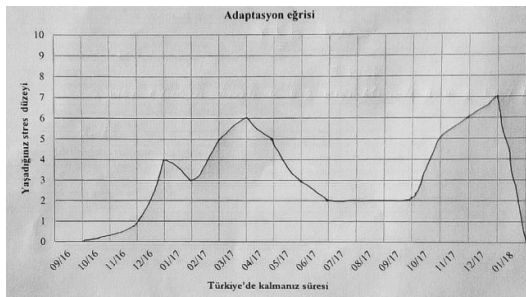
Şekil 4 Khaula (Pakistan)

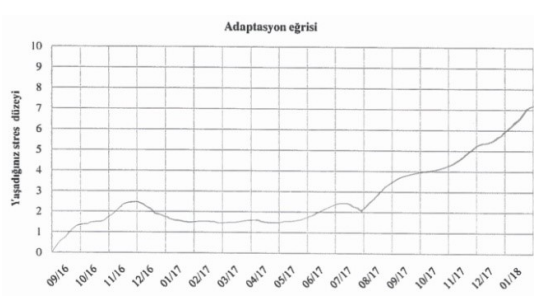
Şekil 5 Su (Myanmar)

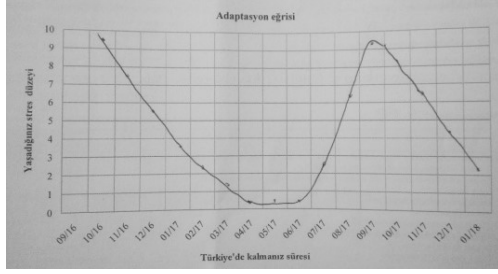
Şekil 6 Thmas (Libera)

Şekil 7 Ahmed (Mısır)

Şekil 8 Aisha (Cibuti)

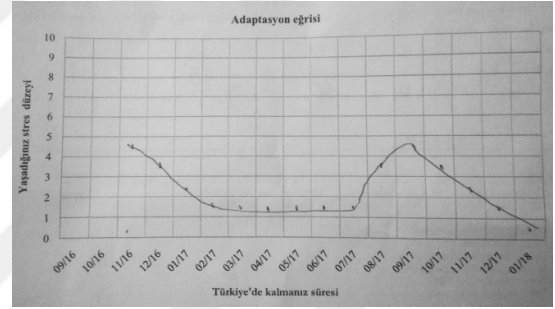

Şekil 9 Mukim (Tacikistan)

Şekil 10 Abdul Hafiz (Çad)

(Grafiği teslim edilmemiştir)

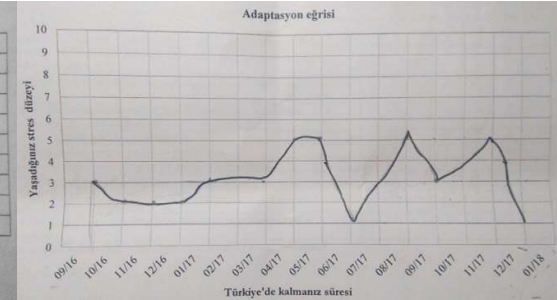

Şekil 11 Afaf (Faz)

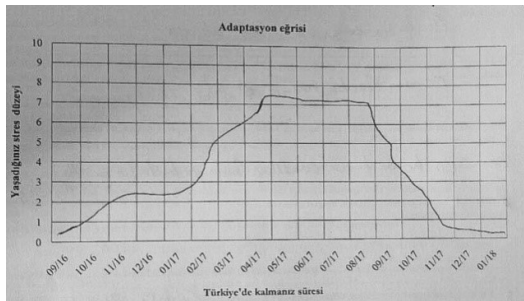
Şekil 12 Ghaibullah (Afganistan)

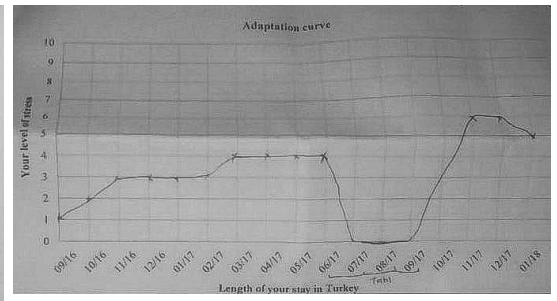
Şekil 13 Al Hussain (Yemen)

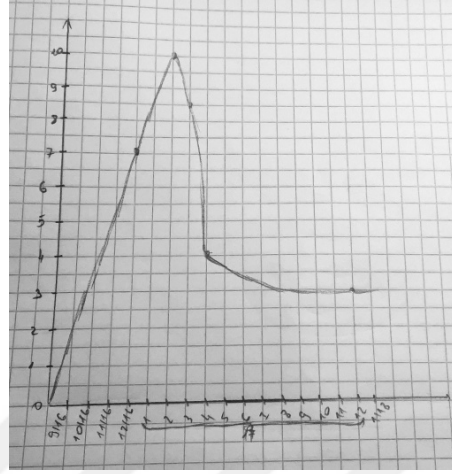
Şekil 14 Mariam (Mısır)

Şekil 15 Agim (Makedonya)

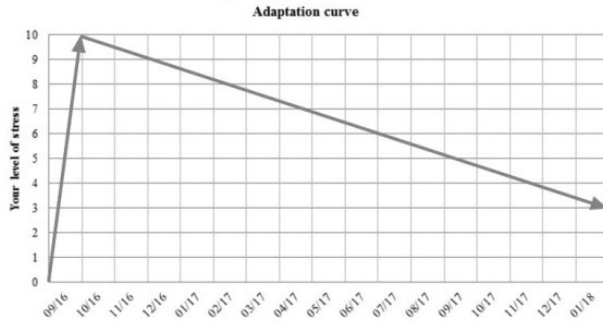
Şekil 16 Gago (Kenya)

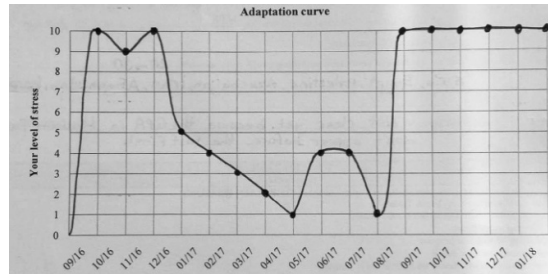
Şekil 17 Liana (Ukrayna)

(Herhangi stres yaşamadığını belirtmiştir)

Şekil 18 Mahrukh (Hindistan)

Şekil 19 Princy (Madagaskar)

Şekil 20 Tasneem (Suriye)

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Eva MREKAJOVA
Tez Adı	Bir Yabancı Karşısında Etkili Kültürlerarası Etkileşim İmkânlarının Değerlendirilmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Bilim Dalı	Sosyoloji
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Doç. Dr. İbrahim KESKİN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama İzni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasının ertelenmesini istiyorum 1 yıl ☐ 2 yıl ☐ 3 yıl ☐ ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin vermiyorum

Hazırlamış olduğum tezimin yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 29.08.2018

İmza: